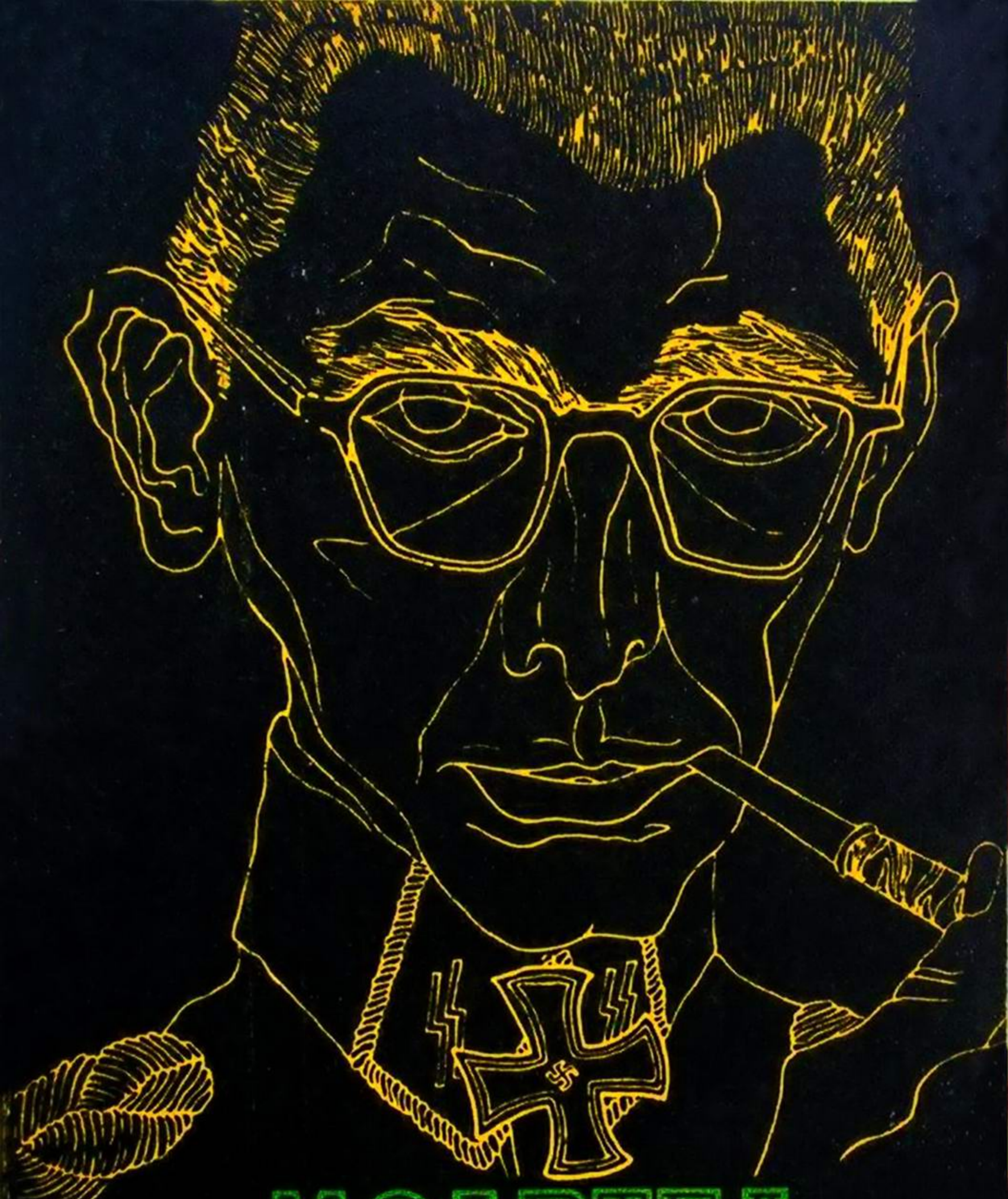

MOARTEA E MESERIA MEA

ROMAN
DE
ROBERT MERLE

ROBERT MERLE

MOARTEA E MESERIA MEA

În romîneşte de
RAUL JOIL
Cuvînt înainte de
Acad. Prof. P. CONSTANTINESCU-IAŞI

EDITURA
PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
București ● 1962

Cuvînt înainte

Moartea e meseria mea, romanul scriitorului francez Robert Merle, apărut la sfîrşitul anului 1952, este istorisirea vieţii unui reprezentant tipic al spiritului prusac, militarist german — a unui devotat şi supus adept al hitlerismului.

Este procesul istoric al unui criminal, înfăţişarea evenimentelor, împrejurărilor, care l-au determinat pe Rudolf Lang, un „fiu" al Germaniei (al Germaniei şovine, reacţionare, imperialiste, bineînţeles) s-ajungă la omor individual, la omor în masă, la uciderea a milioane de „unităţi". Căci — aşa cum se va vedea — pentru Rudolf Lang fiinţele omeneşti sînt simple „unităţi" în calculele sale de asasinare.

Este vorba, firește, de un monstru care-şi povesteşte — cu sînge rece, cu logică falsă, în amănunţime — propria viaţă, supusă unui permanent spirit de ascultare. Toate crimele el le comite „din ordin", ascultînd orbeşte de şefii săi. Căci Rudolf Lang n-a izbutit niciodată, în nici o împrejurare, să judece cu propria lui minte, să simtă cu propriul lui suflet, comportîndu-se ca o jucărie mecanică, inertă, cînd nu se găseşte nimeni să-i învîrtă mecanismul.

Monstrul este produsul regimului social şi politic al Germaniei kaiserului Wilhelm al II-lea, în special al Germaniei hitleriste, în care a fost dusă la extrem acţiunea de idiotizare a generaţii întregi, a milioane de spirite, de transformare a oamenilor în executanţi docili ai celor mai criminale ordine şi dispoziţii,

Rudolf Lang a învățat, a studiat cum să omoare cît mai mulți oameni — moartea i-a fost doar meseria — pentru că aceasta era perspectiva istorică în care se dezvolta țara lui sub conducerea celor mai agresive, mai sîngeroase și mai reacționare forțe ale imperialismului german. Aceasta ar fi concluzia romanului lui Robert Merle.

*

„Eroul" romanului își descrie viața de la vîrsta de treisprezece ani, de cînd își deapănă, sub teroarea bigotului său tată, copilăria în preajma anilor dinaintea primului război mondial. Tatăl său, un negustor dintr-un oraș german, vrea să-și răscumpere un păcat din tinerețe educîndu-l pe Rudolf, singurul lui băiat, pentru cariera de preot. Rezultatul acestei „pregătiri" este tocmai contrariul: Rudolf pierde credința și-și urăște tatăl. Îi rămîne doar sentimentul ascultării orbești față de oricine ordonă.

În 1914 tatăl său moare puțin înainte de izbucnirea primului război mondial. În 1916 Rudolf, un copilandru, fuge de două ori de-acasă pentru a se-nrola voluntar în armata germană. În cele din urmă, prin mijlocirea unui ofițer de dragoni — șovin, războinic și ateu — ajunge soldat într-un corp militar așa-zis de elită. Din acest moment, Rudolf Lang și-a găsit drumul vocației, și-a găsit un stăpîn aspru, neînduplecat, de care trebuie să asculte. E soldat, un soldat „disciplinat", deci un bun apărător al intereselor Germaniei imperialiste, șovine, militariste.

Astfel, trece prin diferite împrejurări, legate de tot ce-a fost mai reacționar, mai sîngeros, mai inuman în istoria Germaniei wilhelmiene. Ia parte la campania din Turcia, unde ajută la masacrarea țăranilor dintr-un sat arab.

Cu deosebit talent Robert Merle surprinde cu acest prilej în cîteva scene semnificative trăsăturile esențiale ale portretului moral al eroului său. Rudolf Lang nu cunoaște șovăiala în fața crimei, nu se emoționează în fața suferințelor omenești, nu știe ce este mila. A ucide, chiar dacă e vorba de copii, de ființe fără apărare, nu înseamnă pentru el decît a apăsa pe trăgaci. Un gest mecanic și nimic mai mult.

Decepționat de înfrîngerea Germaniei în război, Rudolf Lang cunoaște viața grea a demobilizaților și a șomerilor fără căpătîi. Spiritul aventurier și războinic îl mînă în „Corpul franc" care luptă împotriva letonilor în Țările baltice, împotriva polonezilor

în Silezia și împotriva francezilor în Ruhr. Din nou demobilizat, își găsește de lucru pe un șantier, dar în plină mizerie materială și morală, în clipa cînd e pe punctul de-a se sinucide, își găsește „salvarea" în național-socialism, spre care se simte puternic atras pentru spiritul orbesc de ascultare, pentru satisfacerea instinctului sălbatic de-a distruge, cultivate de hitlerism. Participă la reprimarea sîngeroasă a mișcării revoluționare germane condusă de comuniști, ispășește o crimă politică prin cinci ani de închisoare și după eliberare se distinge ca membru devotat al partidului nazist.

Intre timp se căsătorește, tot după dispozițiile unuia din șefii săi ; duce un timp o viață grea, întemeindu-și totuși un cămin, după ce se înstrăinase cu totul de vechea lui familie.

Dar ceea ce este mai important, face carieră. Nimic mai firesc ca acum, după venirea la putere a lui Hitler, ființe de teapa lui Rudolf Lang să-și poată pune în valoare „aptitudinile". Iată-l deci îndeplinind funcția de specialist în executarea ordinelor de exterminare a deținuților politici.

Astfel, în 1941, Himmler îi încredințează sarcina „istorică" de-a organiza și conduce lagărul de exterminare de la Auschwitz, unde, cu mult zel și conștiinciozitate, se dovedește capabil să rezolve toate „gravele" probleme pe care bestia hitleristă și le punea în genere : cea mai rapidă, mai ieftină și mai sigură exterminare în masă a deținuților politici.

Ingeniozitatea diabolică îl duce la rezolvarea tuturor acestor „grave" probleme : cum să se facă gazarea mai masiv și uciderea mai economicoasă, dar mai ales cum să se rezolve chestiunea lichidării cadavrelor ce ocupau prea mult spațiu. Lang ajunge la soluția cuptoarelor de ardere, unde pot dispărea rapid mii și mii de „unități", cu un singur dezagrement doar : putoarea pestilențială ce-o răspîndeau furnalele morții.

Condamnat la moarte în 1947 de tribunalul popular din Varșovia, el continuă să se considere un bun german nesimțindu-se vinovat nici măcar o clipă de abominabilele crime pe care le-a săvîrșit. Iată, în această privință, unul din cele mai caracteristice pasaje din roman.

„La un moment dat, procurorul a exclamat : «Ai ucis trei milioane și jumătate de oameni !» Am cerut cuvîntul și i-am răspuns : «Vă rog să mă iertați, dar n-am ucis decît două milioane

și jumătate». Se auziră atunci murmure în sală și procurorul îmi strigă că ar trebui să-mi fie rușine de cinismul meu. Dar nu făcusem altceva, totuși, decît să rectific o cifră inexactă."

*

Romanul lui Merle este o reconstituire fictivă, dar bazată pe documente, a stărilor din Germania în perioada neagră din existența ei a anilor 1913—1945. Dacă autorul a urmărit să trezească dezgustul și dispreţul pentru un „erou" de teapa lui Rudolf Lang, el a reușit tot atît de bine să trezească mai ales ura împotriva regimului fascist, care a dus la nemaipomenitele crime săvîrșite și care a dat naștere unor monștri de felul lui Rudolf Lang.

Cartea lui Robert Merle prezintă, pe lîngă interesul literar și documentar, și unul de actualitate. În răgazul de la apariția romanului și pînă azi, amintirea lui Rudolf Lang nu numai că nu s-a estompat o dată cu trecerea anilor, dar e mai prezentă ca oricînd, ținînd seama de faptul că în acea parte a Germaniei aflată sub conducerea regimului reacționar al lui Adenauer naziști de soiul lui Rudolf Lang, criminali de război, dețin posturi importante, pregătindu-se să înfăptuiască noi „isprăvi" criminale.

În aparatul de stat al Republicii Federale Germane, în conducerea armatei îndeosebi, și pînă la posturile de comandă ale NATO-ului s-au cocoțat hitleriști notorii, imagini autentice ale criminalului Rudolf Lang.

Rudolf Lang retrăiește în persoana lui Eichmann, personaj central în ultimele anale judiciare, al cărui proces a scos nu demult la iveală viața și fizionomia morală a unui mare asasin, crescut la școala hitleristă a crimei, în persoana lui Globke, alt hitlerist notoriu, coautor al legilor naziste pe baza cărora au fost exterminați milioane de oameni nevinovați și care e azi secretar de stat la departamentul cancelarului federal al R. F. Germane.

Agenții de încredere ai lui Hitler în politica de exterminare a acestuia sînt astăzi agenți de încredere ai lui Adenauer. Günther Mohr, care a participat la exterminarea a 90.000 olandezi, este astăzi ministru plenipotențiar al R. F. Germane în Elveția : Werner von Bargen, colaborator al lui Eichmann, este astăzi ambasador al R. F. Germane în Irak...

Ofițeri superiori din comandamentele armatei hitleriste ocupă astăzi aceleași locuri de seamă în armata R. F. Germane cu asen-

timentul guvernelor anglo-franco-americane. Generalul Foertsch este acreditat în postul de comandant al Bundeswehrului, pentru care merite ? Poate pentru distrugerea Novgorodului, care, căzut aproape întreg în mîinile ocupanților germani, a fost nimicit sistematic din 1941 pînă în 1944.

Cel mai ilustru caz pare a fi acel al altui notoriu hitlerist, Theodor Oberländer, dovedit pentru complicitatea sa la fărădelegile săvîrșite de naziști pe teritoriul Uniunii Sovietice și care ajunge ministru de stat în guvernul trecut al lui Adenauer. După puternice proteste, a fost înlăturat ; recent însă numele său reapare cu noi veleități.

În posturile de comandă ale NATO-ului sînt promovați generali hitleriști. Speidel, gîtuitorul poporului francez pe timpul ocupației Franței, dușmanul nr. 1 al rezistenței franceze, calcă astăzi din nou pămîntul Franței, fiind comandant al trupelor comune franco-germane de vest, în cadrul NATO-ului.

Nu demult guvernul sovietic a cerut guvernului american extrădarea lui Adolf Heusinger, care, între alte crime, este și unul din autorii planului „Barbarossa" ; el se află în S.U.A., în funcția supremă de președinte al Comitetului militar permanent al NATO-ului.

SS-iștii protejați în Germania Occidentală și susținuți de statele NATO-ului după dispozițiile S.U.A. prezintă un mare pericol pentru pace, pentru rezolvarea pașnică a tuturor litigiilor existente, pentru lichidarea grabnică a ultimelor rămășițe ale celui de al doilea război mondial.

Cartea lui Robert Merle, reamintindu-ne odiosul trecut al unui specimen hitlerist, nu uită nici sfîrșitul acestuia. Forța unită a țărilor socialiste și a tuturor antifasciștilor din lume va pune capăt pentru totdeauna tuturor edițiilor noi ale lui Rudolf Lang.

Acad. Prof. P. Constantinescu-Iași

Cui aș putea dedica această carte, dacă nu victimelor acelora pentru care moartea e o meserie ?

1913

Treceam colțul aleii Kaiser, o pală de vînt și ploaie înghețată mă plesni peste pulpele goale — mi-am amintit deodată cu groază că era sîmbătă. Mai aveam puțin pînă acasă, am început să fug, m-am repezit în holul clădirii, am urcat cele cinci etaje cîte patru trepte deodată și am bătut de două ori repede în ușă.

Am recunoscut, cu ușurare, pasul tîrșit și greoi al Mariei. Ușa se deschise și Maria, dîndu-și la o parte șuvița argintie, m-a privit cu ochii săi albaștri și blînzi, s-a aplecat și mi-a șoptit pe furiș :

— Ai întîrziat.

Mi s-a părut atunci că-l văd în fața mea pe tata, scofîlcit și posomorît, spunîndu-mi cu vocea sacadată : „Punctualitatea este o virtute germană, *mein Herr !*“ [1]

Am întrebat pe nerăsuflate :

— Unde e ?

Maria a închis încetișor ușa de intrare.

— În biroul lui. Încheie socotelile de la magazin.

A adăugat :

— Ți-am adus papucii, așa că nu mai trebuie să te duci în camera ta.

[1] Domnul meu !

Ca să intru în camera mea, trebuia să trec pe dinaintea biroului tatii. Am pus un genunchi la pămînt și am început să-mi scot ghetele. Maria stătea în picioare, masivă și nemișcată. Am ridicat capul și am întrebat-o :

— Dar ghiozdanul ?

— Am să-l duc eu. Mai am să dau cu ceară numai în camera ta.

Mi-am scos haina, am agățat-o lîngă paltonul negru al tatii și i-am spus :

— Mulțumesc, Maria.

A dat din cap, o șuviță argintie i-a căzut iar peste ochi și m-a bătut încetișor pe spate.

Am intrat în bucătărie, am deschis încetișor ușa și apoi am închis-o. Mama stătea în picioare înainte albiei, gata să se apuce de spălat.

— Bună seara, mamă.

S-a întors, privirile ochilor ei șterși au alunecat peste mine, s-a uitat la ceasul de pe bufet și a spus cu tremur în glas :

— Ai întîrziat.

— Am fost mulți elevi la spovedanie. Și după aceea m-a mai ținut părintele Thaler.

S-a apucat iar de spălat și nu i-am mai văzut decît spatele. A spus apoi fără să-mi arunce o privire :

— Ligheanul și cîrpele sînt pe masă. Surorile tale s-au și apucat de treabă. Grăbește-te.

— Bine, mamă.

Am luat ligheanul și cîrpele și-am ieșit pe culoar. Mergeam încet ca să nu vărs apa din lighean.

Am trecut prin fața sufrageriei, ușa era deschisă, Gerda și Bertha stăteau în picioare pe niște scaune, trase în fața ferestrei. Mi-au întors spatele. Am trecut apoi prin fața salonului și am intrat în camera mamei. Maria așeza un taburet lîngă fereastră. Îl adusese pentru mine din magazie. Mă uitam la ea și-i spuneam în gînd : „Mulțumesc, Maria", dar n-am deschis gura, nu era voie să vorbești cînd se spălau geamurile.

Puțin după aceea, am mutat taburetul în camera tatii, am luat ligheanul și cîrpele, m-am urcat pe taburet și am început să frec geamurile. Deodată s-a auzit fluieratul unui tren, linia ferată se umplu de fum și de larmă, mă

surprinsei aplecîndu-mă pe fereastră ca să privesc. Am murmurat plin de spaimă :

„Dumnezeule, fă-se ca și cum n-aș fi privit în stradă. Apoi am mai șoptit : Dumnezeule, fă-se astfel ca să nu greșesc la spălatul geamurilor."

Apoi, am spus o rugăciune și am început să cînt un psalm în surdină. Mă simțeam ceva mai bine.

După ce-am terminat ferestrele din camera tatii, m-am dus în salon. Gerda și Bertha au apărut în fundul culoarului. Veneau una după alta, fiecare cu ligheanul în mînă. Se duceau să spele geamurile din camera lor. Am pus jos taburetul și m-am lipit de perete ; cînd au trecut prin fața mea, am întors capul. Eram mai în vîrstă, dar ele păreau mai mari decît mine.

Am așezat taburetul înaintea ferestrei din salon, m-am întors în camera tatii să iau ligheanul și cîrpele, le-am pus într-un colț, inima a început să-mi bată tare, am închis ușa și m-am uitat la portrete. Erau acolo unchiul, tata și bunicul tatii ; toți ofițeri, toți în mare ținută. M-am uitat mai lung la portretul bunicului meu : era colonel, se spunea că semăn cu el.

Am deschis fereastra, m-am urcat pe taburet ; vîntul și ploaia năvăleau în cameră, eu eram parcă o santinelă, care, stînd de veghe la un avanpost, pîndea, în mijlocul furtunii, apropierea dușmanului. Apoi s-a schimbat decorul, mă găseam în curtea unei cazărmi, fusesem pedepsit de un ofițer, ofițerul avea ochii strălucitori și fața slabă ca a tatii, am luat poziția de drepți și am spus : *„Jawohl, Herr Hauptmann !"* [1] Îmi treceau fiori prin șira spinării, cîrpa alerga pe geam încolo și încoace cu o regularitate mecanică și simțeam — ce deliciu ! — pe umerii și spatele meu privirile rigide ale ofițerilor din familia mea.

După ce-am terminat, am dus taburetul în magazie, m-am întors apoi să iau ligheanul și cîrpele și le-am dus în bucătărie.

Mama mi-a spus, fără să se întoarcă :

— Pune lucrurile jos și vino să te speli.

[1] Prea bine, domnule căpitan !

M-am apropiat de albie, am băgat mîinile în apă, apa era caldă, tata nu ne dădea voie să ne spălăm cu apă caldă și am spus încet :

— Dar e apă caldă !

Mama a suspinat, a luat ligheanul, l-a turnat în albie fără să spună un cuvînt și a dat drumul la robinet. Am luat săpunul, ea s-a dus puțin mai încolo, s-a întors pe jumătate cu spatele la mine, și-a sprijinit mîna dreaptă de albie și și-a îndreptat privirile spre bufet. Mîna dreaptă îi tremura ușor.

După ce-am terminat, mi-a întins pieptenele și mi-a spus, fără să mă privească :

— Piaptănă-te !

Cînd m-am îndreptat spre oglinda cea mică a bufetului, am auzit-o pe mama răsturnînd un lighean cu rufe în albie. M-am uitat în oglindă și m-am întrebat dacă semăn sau nu cu bunicul meu. Era important să știu acest lucru, căci în caz afirmativ, puteam spera să devin și eu colonel.

Mama a spus, în spatele meu :

— Te așteaptă tata.

Am pus pieptenele pe bufet și am început să tremur.

— Nu pune pieptenele pe bufet, mi-a spus mama.

Ea a făcut doi pași, a apucat pieptenele, l-a șters de șorț și l-a băgat în sertarul bufetului. Mă uitam desperat la ea ; mama m-a privit în treacăt, mi-a întors spatele și și-a reluat locul în fața albiei.

Am ieșit și m-am îndreptat spre biroul tatii. Pe culoar m-am întîlnit din nou cu surorile. Mi-au aruncat niște priviri prefăcute și am înțeles c-au ghicit unde mă duc.

M-am oprit la ușa biroului, am făcut un mare efort să nu mai tremur și-am bătut în ușă. L-am auzit pe tata strigînd : „Intră !“ Am deschis ușa, am închis-o și am luat poziția de drepți în fața lui.

Un frig ca de gheață mă pătrunse, prin haine, pînă la os. Tata stătea la birou, cu fața spre fereastra larg deschisă. Mi-a întors spatele și a rămas nemișcat. Stăteam și eu nemișcat în poziția de drepți. Din cînd în cînd ploaia intra în cameră, însoțită de pale repezi de vînt ; deodată zării o mică băltoacă lîngă fereastră.

Tata mi-a spus cu glasul sacadat:

— Acum, așază-te!

Am înaintat puțin și m-am așezat pe un scăunel, la stînga lui. Tata s-a întors cu fotoliu cu tot și m-a privit. Ochii îi erau mai adînciți în orbite ca de obicei și obrazul îi era așa de slab că-i puteam număra mușchii feței, unul cîte unul.

Lampa cea mică de pe biroul său era aprinsă și mă simțeam fericit că stau în umbră.

— Ți-e frig?

— Nu, tată.

— Nu tremuri — sper?

— Nu, tată.

Observai că el însuși abia se stăpînea să nu tremure. Obrazul și mîinile îi erau învinețite.

— Ai terminat — de spălat geamurile?

— Da, tată.

— Ai — vorbit?

— Nu, tată.

A aplecat capul absent, și cum nu mai spunea nimic, am adăugat:

— Am cîntat un psalm.

A ridicat capul și a spus cu glasul sacadat:

— Mulțumește-te să răspunzi — numai la întrebările mele.

— Bine, tată.

A reluat interogatoriul, dar cam distrat și mai mult din obișnuință.

— Surorile tale — au vorbit?

— Nu, tată.

— Ai vărsat — apă?

— Nu, tată.

— Te-ai uitat — în stradă?

Am șovăit o clipită.

— Nu, tată.

M-a privit fix.

— Ia seama bine. Te-ai uitat în stradă?

— Nu, tată.

Închise ochii. Părea într-adevăr distrat, altfel nu m-ar fi lăsat atît de repede.

Tăceam. Tata își mișcă trupul său mare și țeapăn în

fotoliu. Din cînd în cînd ploaia pătrundea cu furie în cameră ; mi-am simțit genunchiul stîng ud. Frigul mă pătrunsese de-a binelea, dar nu frigul mă făcea să sufăr, mi-era teamă ca nu cumva tata să-și dea seama c-am început din nou să tremur.

— Rudolf, trebuie să-ți vorbesc.

— Bine, tată.

L-a scuturat o tuse sfîșietoare. Apoi s-a uitat la fereastră ca și cum ar fi vrut să se ridice și s-o închidă. Dar s-a răzgîndit și a spus :

— Rudolf, trebuie să-ți vorbesc — de viitorul tău.

— Bine, tată.

S-a uitat iar, în tăcere, la fereastră.

Mîinile îi erau învinețite de frig, dar nu-și îngăduia nici o mișcare.

— Dar, mai întîi, să spunem rugăciunea.

S-a ridicat, m-am ridicat și eu. S-a îndreptat spre Cristul care atîrna pe perete în dosul scăunelului și a îngenuncheat pe podea. Am îngenuncheat și eu, nu lîngă el, ci în spatele lui. Și-a făcut semnul crucii și a început să spuie *Tatăl nostru* încet, răspicat, fără a pierde o silabă. Glasul său, acum cînd se ruga, nu mai era sacadat. Ochii mei erau ațintiți asupra trupului acestuia mare și rigid, îngenuncheat aci, în fața mea și, ca întotdeauna, aveam impresia că mă rugam mai mult lui decît lui dumnezeu.

Tata a spus cu voce puternică „amin" și s-a sculat. M-am ridicat și eu. El s-a așezat iar la birou.

— Șezi !

M-am așezat iar pe scăunel. Îmi zvîcneau tîmplele.

M-a privit lung și am avut extraordinara impresie că n-are curaj să vorbească.

Între timp, ploaia încetase brusc. Obrazul i s-a luminat și am înțeles ce-avea să se întîmple. Tata s-a ridicat și a închis fereastra : dumnezeu însuși pusese capăt pedepsei.

Se așeză iar și părea că prinsese curaj.

— Rudolf, mi-a spus el, ai treisprezece ani și ești în stare să pricepi. Mulțumită domnului — ești inteligent — și mulțumită mie... — ...sau mai bine zis — a continuat el — mulțumită luminilor pe care dumnezeu

— a binevoit — să mi le dea — pentru educația ta — tu ești — un elev bun la școală. Căci eu te-am învățat — Rudolf — eu te-am învățat — să-ți faci lecțiile — așa cum ștergi geamurile — cu temei adică.

A tăcut o clipă și a repetat cu o voce puternică, aproape țipînd :

— Cu temei.

Am înțeles că trebuie să spun ceva și-am șoptit :

— Desigur, tată !

Acum, cînd fereastra era închisă, camera mi se părea mult mai înghețată.

— Am să-ți spun — ce-am hotărît — cu privire — la viitorul tău. Dar vreau să cunoști — să înțelegi — motivele — hotărîrii mele.

S-a oprit, și-a împreunat mîinile și buzele sale au început să tremure :

— Rudolf — odinioară — am făcut un păcat.

L-am privit înmărmurit.

— Și ca să înțelegi — hotărîrea mea — trebuie să-ți mărturisesc azi — păcatul meu. Un păcat — Rudolf, un păcat atît de mare — atît de înfricoșător — că nu pot — că *nu trebuie* — să sper — că dumnezeu mă va ierta — cel puțin în viața asta...

A închis ochii, buzele îi tremurau convulsiv și avea o înfățișare atît de desperată, că mi se puse un nod în gît și, timp de cîteva secunde, încetai să tremur.

Tata și-a desfăcut mîinile cu greu și și-a lipit palmele de genunchi.

— Trebuie să te gîndești cît de greu — îmi vine — să mă înjosesc astfel — înaintea ta. Dar suferințele mele nu importă. Eu nu sînt nimic.

Închise ochii și repetă :

— Eu nu sînt nimic.

Era expresia lui favorită și, de cîte ori o pronunța, mă simțeam groaznic de stingherit și de vinovat, ca și cum din cauza mea ființa aproape divină a tatălui meu „nu era nimic".

Deschise ochii și privi în gol.

— Rudolf — cîtva timp — mai exact — cîteva săptămîni înainte de-a te fi născut — a trebuit — să mă duc în interes de afaceri...

Articulă cu dezgust:

— ...în Franța, la Paris...

S-a oprit, a închis ochii și i-a dispărut orice urmă de viață din obraz.

— Parisul, Rudolf, este capitala tuturor viciilor.

S-a îndreptat deodată în fotoliu și m-a fixat cu niște ochi arzînd de ură.

— Înțelegi?

N-am înțeles, dar privirea sa mă înghețа și am răspuns cu o voce stinsă:

— Da, tată.

— Dumnezeu, a continuat el încet, în mînia sa — mi-a pus corpul și sufletul la încercare.

Își ațintі privirea în gol.

— Am fost bolnav, spuse cu un dezgust de neînchipuit, m-am îngrijit și m-am vindecat — dar sufletul nu s-a însănătoșit.

Începu deodată să strige:

— *Nu trebuia* să se însănătoșească.

A urmat o lungă tăcere, apoi mi s-a părut că-și dă iar seama că eram acolo.

— Tremuri? m-a întrebat mașinal.

— Nu, tată.

Apoi:

— M-am întors — în Germania. Am mărturisit păcatul — mamei tale și am hotărît — ca de-atunci — *să iau pe umerii mei* — pe lîngă propriile mele păcate — și păcatele copiilor mei — și ale soției mele — și să cer iertare — lui dumnezeu — pentru păcatele lor — ca și pentru ale mele.

După puțin timp, a început iar să vorbească așa cum se ruga: glasul său nu mai era sacadat.

— În sfîrșit, am făcut jurămînt solemn în fața sfintei Fecioare să-i consacru copilul care se va naște, dacă va fi băiat.

M-a privit în albul ochilor:

— Și Sfînta Fecioară a vrut să fie băiat.

Am făcut un gest de o îndrăzneală nemaiauzită: m-am sculat.

— Șezi, spuse el fără să ridice glasul.

— Tată...

— Șezi.

M-am așezat.

— După ce-am să termin eu, atunci ai să vorbești și tu.

Am spus: „Da, tată", dar știam prea bine că atunci cînd va termina, n-am să mai pot vorbi.

— Rudolf, spuse el, de cînd ai împlinit vîrsta păcatelor, am luat păcatele tale — unul cîte unul — asupra mea. Am cerut iertare lui dumnezeu — pentru tine — ca și cum eu aș fi cel vinovat — și voi face la fel cît timp vei fi minor.

Începu să tușească.

— Dar tu — la rîndul tău — Rudolf, cînd vei fi hirotonisit preot — dacă voi trăi pînă atunci — va trebui — să iei păcatele mele — pe umerii tăi.

Am făcut o mișcare, și el a țipat:

— Nu mă întrerupe!

A tușit din nou, de astă dată într-un mod sfîșietor, aplecîndu-se peste masă, frînt în două, și deodată mi-a venit în minte că dacă ar muri, n-ar mai trebui să mă fac preot.

— Dacă am să mor, a continuat el, parcă mi-ar fi ghicit gîndurile și-mi năvăli sîngele în obraz de rușine, dacă am să mor — înainte ca tu să fii hirotonisit — am luat măsuri — împreună cu viitorul tău tutore — ca moartea mea să nu aducă nici o schimbare. Și chiar — după moartea mea — Rudolf — chiar după moartea mea — datoria ta — datoria ta de preot — va fi să te rogi lui dumnezeu pentru iertarea păcatelor mele.

Părea să aștepte răspunsul meu: eu nu reușeam să vorbesc.

— Poate ți s-a părut — Rudolf — că am fost mai sever — cu tine — decît cu surorile tale — sau cu mama ta — dar înțelege — Rudolf — înțelege că tu — tu! — n-ai dreptul, înțelegi? — n-ai dreptul! — să comiți păcate.

— Ca și cum, reluă cu patimă, nu erau de ajuns păcatele mele — dar povara asta — povara asta înspăimîntătoare — (începu deodată să țipe) — voi mi-o faceți din zi în zi mai grea!

S-a ridicat, a început să se plimbe prin cameră; glasul său tremura de mînie.

— Iată — ce faceți voi pentru mine! Mă dați la fund! Toți! Toți! Mă dați la fund. În fiecare zi mă dați tot mai la fund.

S-a repezit la mine, scos din minți. Mă uitam la el, încremenit. Nu mă bătuse niciodată pînă atunci.

S-a oprit brusc, la un pas de mine, a respirat adînc, a ocolit scăunelul și s-a aruncat la picioarele crucifixului. M-am ridicat fără voie.

— Stai acolo, mi-a strigat peste umăr, nu te privește.

A început un *Tatăl nostru*, pronunțînd fiecare cuvînt încet și limpede, așa cum se ruga el întotdeauna. S-a rugat un răstimp, apoi s-a așezat iar la birou și m-a privit lung, pînă ce-am început din nou să tremur.

— Ai să-mi spui ceva?

— Nu, tată.

— Credeam că ai să-mi spui ceva.

— Nu, tată.

— Bine, atunci poți să te duci.

M-am ridicat și-am luat poziția de drepți. Am făcut stînga împrejur, am ieșit și am închis ușa.

M-am dus în camera mea, am deschis fereastra și-am tras obloanele. Am aprins lampa. M-am așezat la masă și-am început să lucrez la o problemă de aritmetică. Dar n-am putut continua. Simțeam noduri în gît, mi-era rău. M-am ridicat, m-am aplecat sub pat, am luat ghetele și-am început să le curăț. Se uscaseră de-a binelea de cînd mă întorsesem de la școală; și după ce le-am dat cu puțină cremă, am început să le frec cu o cîrpă. După puțin timp, au început să lucească. Dar continuam să le frec din ce în ce mai iute și din ce în ce mai tare, pînă ce au început să mă doară mîinile.

La ora șapte jumătate Maria a sunat din clopoțel pentru cină. După cină a urmat rugăciunea de seară, tata ne-a pus obișnuitele întrebări, nimeni nu făcuse nici o greșeală în ziua aceea, și tata s-a întors în biroul său. La ora opt jumătate m-am dus în camera mea și la ora nouă mama a venit să stingă lumina. Eram în pat. Ea a închis ușa fără să-mi spună un cuvînt, fără să mă privească măcar, și am rămas singur în întuneric.

După puțin timp, m-am lungit în pat cu picioarele țepene și lipite, capul nemișcat, ochii închiși și amîndouă mîinile încrucișate pe piept: n-a trecut mult și am murit. Familia se ruga în jurul patului, stînd în genunchi pe podea. Maria plîngea. Asta a durat cam mult, apoi tata s-a ridicat, sfîrșit, posomorît și scofîlcit cum era, și a plecat cu mersul lui țeapăn. S-a închis în biroul său cel rece, s-a așezat înaintea ferestrei larg deschise și a așteptat să înceteze ploaia ca s-o închidă.

Dar toate astea nu mai foloseau la nimic. Nu mai eram acolo, nu mă mai puteam face preot, nu mă mai puteam ruga lui dumnezeu pentru el.

Lunea următoare m-am sculat, ca de obicei, la ora cinci, mi-era foarte frig; cînd am ridicat jaluzelele, am văzut acoperișul gării plin de zăpadă.

La ora cinci și jumătate am luat cu tata micul dejun în sufragerie; întorcîndu-mă în camera mea, am dat deodată peste Maria. M-așteptа pe culoar.

Mi-a pus mîna ei mare și roșie pe umăr și mi-a șoptit:

— Nu uita să te duci acolo.

Am întors capul spre ea și i-am spus:

— Da, Maria.

Stăteam nemișcat; ea m-a strîns de umăr și mi-a suflat la ureche:

— Nu trebuie să spui: „Da, Maria". Trebuie să te duci. Imediat.

— Da, Maria.

M-a strîns mai tare și m-a îndemnat:

— Haide, Rudolf!

Maria mi-a dat drumul și eu m-am îndreptat spre toaletă, simțind parcă pe ceafă privirea ei grea.

Am deschis ușa, am intrat și-am închis-o. N-avea cheie; tata scosese becul. Lumina cenușie a zorilor se strecura prin ferestruica care stătea totdeauna larg deschisă. Era frig, întuneric.

M-am așezat tremurînd și-am ținut privirea îndreptată cu încăpățînare spre pămînt. Dar nu mi-a folosit la nimic. El era mereu acolo, cu coarnele, cu ochii săi mari și bulbucați, cu nasul ascuțit, cu buzele sale groase.

Hîrtia era puțin îngălbenită, trecuse peste un an de cînd tata a prins-o cu piuneze de ușă în fața scaunului, tocmai în dreptul ochilor. Sudoarea îmi scălda spinarea, mă gîndeam :

„Nu-i decît un desen, nu mi-e frică mie de un desen." Am ridicat capul. Diavolul mă privea drept în ochi, buzele sale scîrboase au început să se miște, parcă-mi surîdea. M-am sculat, mi-am tras pantalonii și am fugit pe culoar.

Maria m-a prins și m-a ținut strîns de ea :

— Ai făcut ?

— Nu, Maria.

A dat din cap și m-a fixat cu ochii ei buni și triști.

— Ți-e frică ?

Am răspuns pe nerăsuflate :

— Da.

— N-ai decît să nu te uiți la el.

M-am strîns mai aproape de ea ; m-așteptam cu groază să mă trimită înapoi. Dar mi-a spus numai atît :

— Un băiat așa de mare ca tine !

S-a auzit zgomot de pași în biroul tatii și ea mi-a spus repede, pe nerăsuflate :

— Ai să faci la școală. Să nu uiți.

— Nu, Maria.

A plecat și eu am intrat în camera mea.

M-am încheiat la pantaloni, mi-am pus ghetele, am luat servieta de pe masă și m-am așezat pe un scaun, cu servieta pe genunchi, ca într-o sală de așteptare.

După o clipă, s-a auzit vocea tatii de dincolo de ușă :

— E șase și zece minute, *mein Herr !*

Tata mă plesnea cu acest „*mein Herr*", ca și cum m-ar fi lovit cu biciul.

Pe stradă zăpada se bătătorise. Tata mergea cu pasul lui rigid și regulat, fără să scoată un cuvînt, privind drept înainte. Abia îi ajungeam cu capul la umăr și mi-era greu să mă țin în rînd cu el.

A spus fără să întoarcă capul :

— Da ține pasul, o dată !

Am schimbat pasul și am început să murmur :

„Stîng... drept...“ picioarele tatii făceau niște pași nemăsurați de mari ; iar am greșit pasul și tata mi-a spus cu tonul său sacadat :

— Ți-am spus — să ții pasul !

Am pornit iar, aproape îndoit, ca să pot merge în pas cu tata, dar zadarnic, pierdusem iar cadența și mă uitam sus la tata — mult deasupra mea — la obrazul său slăbit, care se contracta de mînie.

Ca în toate zilele, am ajuns la biserică cu zece minute înainte de ora liturghiei. Ne-am ocupat locurile, am îngenuncheat și am început să ne rugăm. După o clipă, tata s-a sculat, a pus cartea de rugăciuni pe scăunelul din fața lui și a îngenuncheat din nou, încrucișîndu-și brațele. Am făcut și eu la fel.

Era frig, zăpada cădea pe vitralii, parcă stăteam în picioare, în mijlocul unei imense stepe înghețate, am tras cîteva focuri, fiind în ariergardă, cu oamenii mei. Stepa dispăru, eram acum într-o pădure virgină, cu pușca în mînă, hărțuit de animale sălbatice, urmărit de indigeni. Sufeream de căldură și de foame. Purtam un anteriu alb. Indigenii au pus mîna pe mine, m-au legat de un stîlp, mi-au tăiat nasul, urechile și organele genitale ; deodată mă aflam în palatul guvernatorului, era asediat de negri, un soldat căzu lîngă mine, i-am luat arma și-am început să trag fără încetare, cu o uimitoare precizie.

Începu liturghia, m-am ridicat și m-am rugat din toate puterile :

„Dumnezeule, ajută-mă să fiu cel puțin misionar.“ Tata s-a aplecat să-și ia cartea de pe scăunel, am făcut la fel și am urmărit slujba fără să-mi scape un rînd.

După liturghie am mai rămas zece minute și, deodată, parcă mi s-a pus un nod în gît, mi-a venit ideea că tata s-ar putea decide pentru clerul mirean. Am ieșit, am făcut cîțiva pași în stradă, și-n timp ce mă sileam să-mi stăpînesc tremurul care mă apucase, l-am întrebat :

— Îmi dai voie, tată ?

El mi-a răspuns fără să întoarcă capul :

— *Ja ?*

— Tată, îmi dai voie să vorbesc?

Mușchii maxilarelor i s-au contractat și-a răspuns aspru și nemulțumit:

— *Ja?*

— Te rog, tată, aș vrea să fiu misionar.

Mi-a răspuns răstit:

— Ai să faci ceea ce-o să ți se spună.

Am tăcut chitic. Am schimbat pasul și am numărat încet de tot: „Stîng... drept...“ Tata s-a oprit deodată și m-a măsurat cu privirea.

— Și de ce vrei să te faci misionar?

L-am mințit:

— Pentru că e cel mai greu.

— Așadar, vrei să te faci misionar, fiindcă e cel mai greu.

— Da, tată.

A pornit iar, a mai făcut vreo douăzeci de pași, apoi a întors ușor capul spre mine și mi-a spus pe un ton nehotărît:

— Vom vedea.

Puțin mai încolo, iar a început:

— Așadar, vrei să fii misionar?

Am ridicat ochii spre el, m-a privit, și-a încruntat sprîncenele și a repetat cu severitate:

— Vom vedea.

Cînd am ajuns la colțul străzii Schloss, s-a oprit:

— La revedere, Rudolf.

Am luat poziția de drepți.

— La revedere, tată.

Mi-a făcut un mic semn cu mîna, iar eu, după ce-am făcut o întoarcere reglementară, am plecat, cu umerii aplecați. Am luat-o pe strada Schloss; cînd m-am uitat înapoi, nu l-am mai văzut pe tata, și atunci am început s-alerg ca un nebun. Se întîmplase ceva nemaiauzit: tata n-a spus „nu“.

În timp ce alergam, învîrteam pușca, pe care o luasem de la soldatul rănit din palatul guvernatorului, și deodată am început să trag în diavol. Primul glonte pe care l-am slobozit i-a smuls toată partea stîngă a obrazului. Jumătate din creierul său a stropit ușa de la toaletă, ochiul stîng atîrna, smuls, în timp ce se uita

la mine cu ochiul drept, îngrozindu-mă, iar limba i se mișca încă în gura-i ciopîrțită și însîngerată. Am mai tras un foc și de astă dată i-a fost smulsă partea dreaptă, în timp ce partea cealaltă se refăcea pe loc și ochiul stîng mă privea, la rîndul său, cu o expresie dezgustătoare de groază și rugă smerită.

Am trecut poarta școlii, l-am salutat pe portar, scoțîndu-mi șapca, și am încetat să trag. Clopotul a sunat, m-am așezat în rînd, și-a sosit părintele Thaler.

La ora zece ne-am dus în sala de studii; Hans Werner s-a așezat lîngă mine, ochiul drept îi era învinețit și umflat, mi-am uitat la el și el mi-a șoptit, cu un accent de mîndrie:

— *Mensch,* [1] să vezi ce-am pățit!

Și a adăugat pe nerăsuflate:

— Am să-ți spun tot, în recreație.

Am întors îndată capul și m-am cufundat în lectura unei cărți. A sunat clopotul și m-am dus în curtea elevilor mari. Gheața devenise foarte alunecoasă; cînd am ajuns la zidul capelei, am început să-mi număr pașii. Erau 152 pași de la zidul capelei pînă la zidul sălii de desen. Dacă făceam 151 sau 153 pași cînd ajungeam la capăt, drumul nu era ținut în socoteală. În timp de o oră, trebuia să fac drumul ăsta de patruzeci de ori. Dacă, din cauza pașilor greșiți, nu-l făceam decît de treizeci și opt de ori, în recreația următoare trebuia să fac nu numai două drumuri în plus — pentru a cîștiga întîrzierea — ci încă două drumuri suplimentare drept pedeapsă.

Număram: „1, 2, 3, 4...", Hans Werner s-a ivit deodată lîngă mine, vesel și îmbujorat, m-a apucat de braț și m-a tras la o parte, spunîndu-mi:

— *Mensch,* să vezi ce-am pățit!

Am pierdut șirul pașilor și, întorcîndu-mă, am reluat drumul de la zidul capelei, numărînd: „1, 2..."

— Vezi ce-am aici? m-a întrebat Werner, punîndu-și mîna la ochi. Tata mi-a făcut-o!

Am preferat să mă opresc.

[1] Omule!

— Te-a bătut?

Werner a început să rîdă în hohote.

— Ha! ha! ha! Să mă bată. N-ai prea nimerit cuvîntul. A fost o chelfăneală, *Mensch,* o chelfăneală în toată regula! Şi ştii ce-am făcut, a continuat el, rîzînd şi mai tare... Am... Ha! Ha!... spart... un vas de porţelan... chinezesc... care se afla... în salon...

Apoi mi-a spus, fără să se oprească şi fără să rîdă, dar cu un aer neobişnuit de fericit:

— Am spart vasul de porţelan din salon.

Mi-am reluat drumul numărînd încet: „3, 4, 5...“ Apoi m-am oprit. Mă umplea de mirare faptul că Werner poate să aibă un aer atît de fericit, după ce-a comis o astfel de crimă.

— Şi ai mărturisit tatălui tău?

— Eu să-i spun! Ce-ţi trece prin gînd? Bătrînul a descoperit singur totul.

— Bătrînul?

— Da, tata!

Aşa îl numea pe tatăl său: „bătrînul“ şi lucru mai curios decît această lipsă nemaipomenită de respect era faptul că o spunea cu duioşie.

— Bătrînul a început să cerceteze... E şiret bătrînul! *Mensch,* a descoperit totul!

Mă uitam la Werner. Părul lui roşu parcă ardea în bătaia soarelui, ţopăia pe loc în zăpadă şi, deşi avea ochiul umflat, părea voios. Mi-am dat seama că am pierdut socoteala paşilor, m-am simţit vinovat şi prost dispus şi-am pornit-o fugind pînă la zidul capelei.

— Ei, Rudolf! strigă Werner, alergînd alături de mine, ce te-a apucat? De ce fugi aşa? O să ne spargem capul pe gheaţa asta!

M-am aşezat, fără nici un cuvînt, lîngă zid şi am început iar să număr.

— Atunci, mi-a spus Werner potrivindu-şi pasul în mod mecanic după al meu, bătrînul, să vezi ce mi-a făcut. La început părea un lucru amuzant, dar cînd l-am pocnit o dată în fluierul piciorului...

M-am oprit deodată, înspăimîntat.

— L-ai pocnit în fluierul piciorului?

— Și atunci, a continuat Werner rîzînd, și atunci, să vezi, *Mensch!* Bătrînul s-a făcut al dracului! A început să dea în mine! Ce-am mai încasat! Îmi căra la pumni cu nemiluita! Și, la sfîrșit, m-a făcut *knock-out!...*

A izbucnit în rîs.

— ...ce s-a mai speriat! A turnat apă peste mine, mi-a dat să beau coniac, nu știa ce să mai facă bătrînul!

— Și după aceea?

— După aceea? Am făcut pe îmbufnatul, bineînțeles.

Mi-am înghițit saliva.

— Ai fost îmbufnat?

— Desigur. Și atunci, să vezi, bătrînul era și mai speriat. La urmă, s-a dus să scotocească prin bucătărie și s-a întors cu o prăjitură.

— Ți-a dat o prăjitură?

— Desigur. Și atunci, poți să asculți ce i-am spus! „Dacă e așa — i-am spus — atunci am să sparg și celălalt vas de porțelan."

M-am uitat la el încremenit.

— Ai spus tu asta? Și el ce-a făcut?

— A rîs.

— A rîs?

— Se tăvălea de rîs, bătrînul. Îi dăduseră lacrimile! Și a spus... să vezi ce șiret e bătrînul!... A spus: „Ascultă, purcelule, dacă spargi și celălalt vas, îți umflu și ochiul celălalt."

— Și după aceea? am întrebat mașinal.

— Am rîs și ne-am apucat de joacă.

Îl priveam cu gura căscată.

— V-ați jucat?

— Desigur!

Și a adăugat, încîntat:

— „Purcelule!", așa mă striga. „Purcelule!"

Mă trezise din stupoarea mea. Pierdusem cu totul socoteala pașilor. M-am uitat la ceas. Se scursese o jumătate oră de recreație. Eram în întîrziere cu douăzeci de drumuri, la care, adăugînd pedeapsa, făcea patruzeci de drumuri. Îmi dădeam seama că n-am să

pot recîștiga întîrzierea. M-a cuprins un sentiment de groază; îl uram din răsputeri pe Werner.

— Ce te-a apucat? m-a întrebat Werner, alergînd după mine. Unde te duci? De ce te întorci mereu la zidul ăsta?

Nu i-am răspuns și-am început din nou să număr. Werner nu mă slăbea.

— I-ascultă, mi-a spus, te-am văzut azi dimineață la liturghie. Te duci în fiecare zi?

— Da.

— Și eu. Cum se face că nu te văd niciodată, cînd mă întorc?

— Tata mai rămîne totdeauna zece minute după ce se termină.

— De ce? Păi, dacă s-a terminat liturghia?

M-am oprit brusc și l-am întrebat:

— Pentru vas... nu v-ați rugat?

— Să ne rugăm, întrebă Werner făcînd ochii mari, să ne rugăm? Pentru ce? Fiindcă am spart un vas?

Începu să rîdă în hohote; simțeam privirea lui ațintită asupra mea, deodată mă apucă de braț și mă sili să mă opresc.

— Tu, tu te-ai fi rugat pentru un vas?

Îmi dădui seama cu desperare că încurcasem iar numărătoarea pașilor.

— Lasă-mă!

— Răspunde-mi, tu te-ai fi rugat pentru un vas?

— Lasă-mă!

M-a lăsat, și atunci m-am întors din nou la capelă. A mers o clipă, tăcut, alături de mine, apoi deodată a izbucnit în rîs:

— Așa, va să zică, te-ai fi rugat!

M-am oprit și l-am privit furios.

— Nu eu! Eu nu! Dar tata s-ar fi rugat.

S-a uitat la mine cu ochii mari:

— Tatăl tău?...

A început să rîdă și mai și.

— Tatăl tău? Ce caraghioslîc! Tatăl tău să se roage fiindcă tu ai stricat ceva!

— Taci!

Dar nu s-a putut opri.

— Ah! ce caraghioslîc! *Mensch!* Tu spargi vasul și tatăl tău se roagă! Dar e nebun bătrînul tău, Rudolf!

Am urlat:

— Taci!

— Dar e...

M-am aruncat cu pumnii asupra lui. S-a dat înapoi, s-a poticnit, a făcut o sforțare să-și regăsească echilibrul, dar a alunecat pe gheață și a căzut, prinzîndu-și un picior sub el. S-a auzit un pocnet surd, a scos un țipăt sfîșietor; osul genunchiului spart trecuse prin piele.

Profesorul și trei elevi dintre cei mai mari începură să alerge cu băgare de seamă pe gheață. După un minut, Werner era întins pe o bancă, înconjurat de elevi, iar eu priveam cu groază osul care găurise pielea genunchiului. Werner era palid, stătea cu ochii închiși și gemea încetișor.

— Nepriceputule! i-a strigat profesorul, ce s-a întîmplat?

Werner deschise ochii. Mă zări și-mi aruncă un zîmbet abia perceptibil.

— Am alergat și-am căzut.

— Ți s-a spus doar să nu alergi pe gheața asta!

— Am căzut, răspunse Werner.

A lăsat capul pe spate și a leșinat. Cîțiva elevi mai mari l-au ridicat încetișor și l-au luat cu ei. Am rămas acolo, îngrozit, țintuit locului, distrus de gravitatea crimei mele. După o clipă, m-am întors către profesor și-am luat poziția de drepți:

— Vă rog, pot să mă duc la părintele Thaler?

Profesorul m-a privit, s-a uitat la ceas și a făcut un „da" din cap.

Am luat-o pe scara de nord, am urcat treptele cîte patru deodată, cu inima zvîcnind. La etajul trei am apucat la stînga, am mai făcut cîțiva pași și am bătut la o ușă.

— Intră, a strigat un glas puternic.

Am intrat, am închis ușa și-am luat poziția de drepți. Părintele Thaler era în picioare, înconjurat

de un nor de fum. A început să dea din mînă ca să risipească fumul.

— Tu eşti, Rudolf? Ce doreşti?

— Vă rog, părinte, aş vrea să mă spovedesc.

— Te-ai spovedit luni.

— Am comis un păcat.

Părintele Thaler îşi privi pipa şi spuse pe un ton fără replică:

— Nu e timpul.

— Vă rog, părinte, am făcut ceva grav.

S-a scărpinat cu degetul cel gros sub barbă.

— Ce-ai făcut?

— Vă rog, părinte, aş vrea să v-o spun la spovedanie.

— Şi de ce aşa de repede?

Am tăcut. Părintele Thaler a tras o dată din pipă şi m-a privit o clipă.

— E aşa de grav?

Am roşit, dar n-am spus nimic.

— Fie, spuse el, cu o uşoară iritare în glas, te ascult.

S-a uitat cu regret la pipă, a pus-o pe birou şi s-a aşezat pe scaun. Am îngenuncheat înaintea lui şi i-am povestit totul. M-a ascultat atent, mi-a pus cîteva întrebări, mi-a dat ca pedeapsă să recit de douăzeci de ori *Tatăl nostru* şi de douăzeci de ori *Ave Maria* şi mi-a iertat păcatul.

S-a ridicat şi m-a privit lung, în timp ce-şi aprindea iar pipa.

— Şi pentru asta ai ţinut la taina spovedaniei?

— Da, părinte.

A ridicat din umeri, apoi mi-a aruncat o privire pătrunzătoare şi faţa i s-a schimbat.

— Hans Werner a spus că tu eşti vinovat?

— Nu, părinte.

— Ce a spus?

— Că a căzut.

— *So! so!*[1] spuse el privindu-mă, așa că numai eu știu asta, și eu sînt legat prin taina spovedaniei.

A pus pipa pe birou.

— Ce pui de ticălos mai ești, mi-a spus cu indignare, ai aranjat astfel lucrurile ca să-ți descarci conștiința și în același timp să scapi și de pedeapsă.

— Nu, părinte, am strigat eu pătimaș, nu! Nu-i așa! Nu ca să scap de pedeapsă. La școală mă pot pedepsi cît vor!

M-a fixat surprins.

— Atunci de ce?

— Fiindcă am vrut să nu afle tata.

Și-a trecut degetul gros prin barbă.

— A, de asta! a spus ceva mai liniștit. Atît de tare ți-e frică de tată-tu?

S-a așezat, și-a reluat pipa și a fumat un timp în tăcere.

— Ce-o să-ți facă? Are să te bată?

— Nu, părinte.

Părea că vrea să-mi mai pună și alte întrebări, se răzgîndi însă și începu iar să fumeze.

— Rudolf, spuse el cu blîndețe.

— Da, părinte.

— Ar fi mai bine dacă i-ai spune.

Începui să tremur.

— Nu, părinte! Nu, nu, părinte! Vă rog.

S-a ridicat și m-a privit încremenit.

— Dar ce ai? Tremuri? N-ai să leșini, sper!

M-a scuturat de umeri, m-a lovit de vreo două ori ușor peste obraz, apoi m-a lăsat, s-a dus de-a deschis fereastra și m-a întrebat după o clipă:

— Ți-e mai bine?

— Da, părinte.

— Șezi.

L-am ascultat și el a început să se plimbe în chilia sa, bombănind și aruncîndu-mi cîte o privire din cînd în cînd. După un timp a închis fereastra. A sunat clopotul.

[1] Așa, va să zică.

— Acum, du-te, ai să întîrzii în clasă.

M-am ridicat și m-am îndreptat spre ușă.

— Rudolf.

M-am întors. Era în spatele meu.

— În ceea ce privește pe tatăl tău, mi-a spus, ai să faci cum ai să vrei.

Mi-a pus mîna pe cap și după cîteva secunde mi-a deschis ușa și m-a împins afară. Seara, cînd Maria mi-a deschis ușa, mi-a șoptit încet de tot:

— A venit unchiul tău Franz.

Am întrebat-o repede:

— E în uniformă?

Unchiul Franz nu era decît subofițer, portretul lui nu stătea alături de ofițerii din salon, dar cu toate acestea aveam o mare admirație pentru el.

— Da, a răspuns Maria gravă, dar nu trebuie să-i vorbești.

— De ce?

— Domnul Lang a interzis.

Mi-am scos tunica, am pus-o în cuier și atunci am observat că mantaua nu era acolo.

— Unde-i tata?

— A ieșit.

— De ce n-am voie să vorbesc cu unchiul Franz?

— Fiindcă a blestemat.

— Ce-a spus?

— Nu te privește, spuse Maria sever.

Apoi a adăugat repede, luîndu-și un aer important și speriat:

— A spus că biserica este „o teribilă farsă".

Auzind niște zgomote în bucătărie, am ciulit urechile și am recunoscut glasul lui Franz.

— Domnul Lang te-a oprit să-i vorbești, spuse Maria.

— Dar pot să-i spun bună seara.

— Desigur, mi-a spus Maria cu oarecare ezitare, nu strică să fii politicos.

Am trecut pe dinaintea bucătăriei, ușa era larg deschisă, m-am oprit și am luat poziția de drepți. Unchiul Franz ședea cu un pahar în mînă, cu tunica descheiată, cu picioarele pe un scaun și mama stătea în picioare

lîngă el, cu o figură fericită și vinovată. Unchiul Franz m-a zărit și mi-a strigat cu voce tare:

— Uite, uite-l pe micul popă! Bună ziua, părințele!

— Franz! a strigat mama cu dojană în glas.

— Dar ce vrei să-i spun? Uite mica victimă! Bună ziua, victimă mică!

— Franz! a strigat încă o dată mama și s-a întors speriată, ca și cum s-ar fi așteptat ca tata să răsară în spatele ei.

— *Wäss denn?*[1] i-a răspuns Franz, nu spun decît adevărul, *nicht wahr?*[2]

Am rămas nemișcat în poziția de drepți în fața ușii. M-am uitat la unchiul Franz.

— Rudolf, mi-a strigat mama cu asprime, du-te imediat în camera ta.

— Ei aș! exclamă unchiul Franz, făcîndu-mi cu ochiul, lasă-l nițel în pace!

A ridicat paharul și a închinat spre mine, a mai făcut o dată cu ochiul și a adăugat cu aerul său ușuratic, care-mi plăcea atît de mult:

— Lasă-l să mai vadă din cînd în cînd un om ca lumea!

— Rudolf, mi-a strigat mama, du-te în camera ta.

Am făcut stînga împrejur și am luat-o spre culoar. În spatele meu, l-am auzit pe unchiul Franz, care spunea:

— *Armes Kind!*[3] Trebuie să recunoști că e prea de tot să-l siliți să se facă popă, numai pentru că bărbatul tău, cînd a fost în Franța...

Ușa bucătăriei a fost trîntită cu violență și n-am mai auzit ce-a urmat. Apoi am auzit glasul dojenitor al mamei, dar n-am putut distinge cuvintele și apoi din nou glasul ridicat al unchiului Franz, și-am auzit limpede: „...teribilă farsă".

S-au așezat mai devreme la masă în seara aceea, deoarece tata trebuia să iasă în oraș, pentru a asista la o adunare a părinților elevilor. După masă, toți

[1] Dar ce?
[2] Nu-i așa?
[3] Sărman copil!

au îngenuncheat în sufragerie și s-a spus rugăciunea de seară. După ce tata a terminat, s-a întors către Bertha și i-a spus :

— Bertha, ai vreun păcat de mărturisit ?

— Nu, tată.

S-a întors apoi spre Gerda :

— Gerda, ai vreun păcat de mărturisit ?

— Nu, tată.

Eram cel mai în vîrstă : de aceea tata m-a lăsat la urmă :

— Rudolf, ai vreun păcat de mărturisit ?

— Nu, tată.

S-a ridicat și toată lumea a făcut la fel. Și-a scos ceasul, s-a uitat la mama și a zis :

— E ora opt. La ora nouă toată lumea să fie în pat.

Mama a dat din cap : „da".

Tata s-a întors către Maria :

— Și dumneata la fel, *meine Dame.* [1]

— Da, domnule, a spus Maria. Tata și-a îmbrățișat familia dintr-o privire, a ieșit în vestibul, și-a pus paltonul, fularul și pălăria. Nici unul dintre noi nu făcea vreo mișcare. Nu ne spusese că ne putem mișca.

S-a întors pînă în pragul ușii, îmbrăcat și cu mănuși negre, și lumina din sufragerie făcea să-i lucească ochii cufundați în orbite. Și-a plimbat privirea peste noi și a spus :

— *„Gute Nacht !"* [2]

S-au auzit trei *„Gute Nacht"* la unison, apoi cu o jumătate de măsură întîrziere, *„Gute Nacht, Herr Lang"* al Mariei.

Mama l-a însoțit pe tata pînă la ușa de intrare, a deschis ușa și i-a făcut loc să treacă. Avea dreptul la un *„Gute Nacht"* pentru ea singură.

Stăteam culcat de vreo zece minute, cînd intră mama în camera mea. Am deschis ochii și-am surprins-o uitîndu-se la mine. Nu a durat mai mult decît o stră-

[1] Doamna mea.

[2] Noapte bună !

fulgerare, căci imediat a întors capul și a stins lumina. Apoi a închis ușa, fără nici un cuvînt și am auzit pasul său catifelat, îndepărtîndu-se pe culoar.

Am fost trezit de o izbitură puternică în ușa de la intrare și de niște pași grăoi care bocăneau pe culoar. O lumină vie mă orbea, clipeam des și mi se părea că-l văd pe tata lîngă patul meu, în palton și cu pălăria în cap.

M-a scuturat cineva și m-am deșteptat îndată: tata era lîngă mine, în picioare, îmbrăcat în negru din cap pînă în picioare, nemișcat și cu ochii sticlindu-i în fundul orbitelor.

— Scoală-te, mi-a spus cu o voce înghețată.

M-am uitat la el, eram paralizat de frică.

— Scoală-te!

Cu mîna sa băgată în mănușa neagră a dat violent plapuma la o parte. Am reușit să mă strecor jos din pat și m-am aplecat să-mi caut papucii. Cu o lovitură de picior i-a împins sub pat.

— Vino așa!

El a ieșit pe culoar, mi-a făcut loc înaintea lui, a închis ușa camerei mele, apoi cu pasul greoi s-a îndreptat spre camera Marici, a bătut violent în ușă și a strigat:

— *Aufstehen!* [1]

Apoi a bătut în ușa surorilor mele.

— *Aufstehen!*

În sfîrșit, a bătut cu mai multă violență, dacă se poate închipui așa ceva, în ușa mamei.

— *Aufstehen!*

Maria a apărut cea dintîi cu bigudiuri în cap și într-o cămașă verde înflorată. S-a uitat la tata, care era încă în palton și cu pălăria pe cap, și apoi la mine, care mă tîram lîngă el, cu picioarele goale, tremurînd.

Mama și cele două surori ale mele au ieșit din camerele lor, clipind din ochi speriate. Tata s-a întors dintr-o mișcare spre ele și le-a spus:

[1] Deșteptarea!

— Puneți-vă ceva pe voi și veniți!

A așteptat, nemișcat, fără să scoată o vorbă. Femeile au ieșit din camerele lor, el s-a îndreptat spre sufragerie, și toți l-au urmat. A aprins lumina, și-a scos pălăria, a pus-o pe bufet și-a rostit:

— Vom spune o rugăciune.

Toți au îngenuncheat și tata a început să se roage. Deși focul se stinsese și stăteam în genunchi, numai în cămașă, pe pardoseala rece ca ghiața, abia simțeam frigul.

Tata a spus „Amin" și s-a sculat. Stătea în picioare înmănușat, nemișcat. Părea gigantic.

— Se află aici, spuse fără a ridica glasul, un Iuda.

Nimeni n-a mișcat, nimeni n-a ridicat ochii spre el.

— Ai auzit, Martha?

— Da, Heinrich, a spus mama cu vocea stinsă.

Tata a continuat:

— Astă-seară — la rugăciune ați auzit cu toții — cînd l-am întrebat pe Rudolf — dacă are vreun păcat de mărturisit?

S-a uitat la mama și mama a făcut „da" din cap.

— Și ați auzit — toți — ați auzit bine — nu-i așa? — cînd Rudolf — a răspuns „nu"?

— Da, Heinrich, a spus mama.

— Rudolf, a poruncit tata, scoală-te!

M-am sculat, tremuram din cap pînă în picioare.

— Priviți-l!

Mama, surorile și Maria s-au uitat fix la mine.

— A răspuns deci „nu", spuse tata cu un aer triumfător, și aflați acuma că — numai cu cîteva ore înainte de a spune „nu" — a comis — un act — de o brutalitate — nemaiauzită. — A stîlcit în bătaie, reluă tata pe un ton glacial, pe un coleg fără apărare — și i-a rupt un picior!

Nu mai era nevoie ca tata să spună: „Priviți-l!"

Ochii tuturor nu mă mai slăbeau.

— Și apoi, a urmat tata ridicînd tonul, această ființă crudă — s-a așezat între noi — a mîncat din pîinea noastră — fără să spună nimic — s-a rugat — s-a rugat împreună cu noi...

Și lăsă să-i cadă privirile asupra mamei.

— Iată feciorul — pe care mi l-ai dăruit!

Mama întoarse capul.

— Privește-l! a strigat tata ca un sălbatic.

Ochii mamei s-au îndreptat din nou spre mine și au început să-i tremure buzele.

— Și fiul acesta, a continuat tata cu vocea răsunătoare, fiul acesta care n-a primit aici decît lecții de iubire...

Se petrecu atunci ceva nemaiauzit: Maria a murmurat ceva:

Tata s-a ridicat, ne-a săgetat cu o privire scînteietoare și a rostit apoi blînd, domol, aproape cu un surîs pe buze:

— Cine are de spus ceva — să spună!

M-am uitat la Maria. Ținea ochii în jos, dar buzele sale groase mormăiau și degetele sale, ca niște cîrnați, frămîntau hainele de pe ea. După o secundă, mi-am auzit — cu groază — propria-mi voce:

— M-am spovedit.

— Știam! a strigat tata cu un aer triumfător.

L-am privit distrus.

— Aflați, a reluat tata cu voce puternică, că acest diavol — după ce-a săvîrșit nelegiuirea, s-a dus — într-adevăr la un preot — purtînd viclenia în inimă — și a primit — după ce s-a prefăcut că se căiește — iertare! Avînd încă sfînta iertare pe frunte, a îndrăznit — după aceea — să profaneze — respectul — pe care-l datorează tatălui său — ascunzîndu-i crima. Și, dacă din întîmplare, nu mi s-ar fi destăinuit — această crimă — eu, tatăl său...

Se opri, întrerupt de un suspin.

— Eu, tatăl său — care din frageda sa copilărie — am luat asupra mea — din dragoste pentru el — păcatele sale — ca și cum ar fi fost ale mele — mi-aș fi murdărit — propria mea conștiință — fără s-o știu...

Și deodată a țipat:

— ...fără s-o știu — cu nelegiuirea sa.

Se uită fioros la mama.

— Auzi?... Auzi? Dacă n-aș fi aflat — din întîmplare, de crima fiului tău — eu — care — în ochii lui dumnezeu...

S-a lovit cu pumnii în piept.

— ...fără să știu — m-aș fi încărcat — pentru totdeauna — cu cruzimile sale — cu minciunile sale! — Doamne! continuă tata, aruncîndu-se cu violență în genunchi, vei putea — vreodată — să mă ierți...

S-a oprit și lacrimi mari îi curgeau pe obrazul plin de riduri. Apoi și-a luat capul în mîini, s-a aplecat și a început să se miște cînd înainte cînd înapoi, gemînd monoton și sfîșietor:

— Iartă-mă, doamne! Iartă-mă, doamne! Iartă-mă, doamne! Iartă-mă, doamne!

După ce se rugă se liniști — pare-se — puțin cîte puțin, ridică capul și spuse:

— Rudolf, îngenunchează și mărturisește-ți păcatul.

Am îngenunchiat, mi-am împreunat mîinile, am deschis gura, dar n-am putut scoate nici un cuvînt.

— Mărturisește-ți păcatul!

Toți și-au îndreptat ochii spre mine, am făcut o sforțare desperată, am deschis din nou gura și iar n-am putut scoate nici un cuvînt.

— Diavolul! a strigat tata în plină frenezie. Diavolul nu-l lasă să vorbească!

M-am uitat la mama și-am chemat-o în ajutor, din ochi, din toate puterile mele. Ea a încercat să-și întoarcă privirea, dar de astă dată n-a mai putut. S-a uitat la mine, cîteva clipe, cu ochi mari, apoi privirea a început să-i șovăie, a pălit, și, fără un cuvînt, s-a prăbușit lungindu-se pe podea.

Înțelesei într-o clipă ce s-a întîmplat: și de astă dată mă lăsa pe mîna tatii.

Maria s-a ridicat pe jumătate.

— Nu te mișca, i-a strigat tata cu o voce înfricoșătoare.

Maria a rămas locului, apoi, încetișor, s-a așezat din nou în genunchi. Tata s-a uitat la corpul mamei care zăcea nemișcat înaintea lui și a spus încet de tot, aproape cu veselie în glas:

— Pedeapsa începe.

M-a privit și mi-a poruncit cu o voce surdă:

— Mărturisește-ți păcatul!

Simţeam că parcă, într-adevăr, ar fi intrat diavolul în mine: nu reuşeam să deschid gura.

— E diavolul! a strigat tata.

Bertha şi-a ascuns obrazul în mîini şi a început să plîngă în hohote.

— Doamne, s-a rugat tata, fiindcă ai părăsit pe fiul meu — dă-mi voie — în marea ta îndurare — *să iau încă o dată pe umerii mei* — mîrşava sa nelegiuire!

Durerea îi pustiise obrazul, îşi frîngea mîinile, apoi i-au ieşit din gîtlej, însoţite ca de un horcăit groaznic, cuvintele care urmează:

— Dumnezeul meu — m-am făcut vinovat — de faptul — că am rupt piciorul lui Hans Werner.

Nimic din ce-a spus pînă acum nu m-a impresionat atît de adînc.

Tata a ridicat capul, şi-a plimbat peste noi privirea sa scînteietoare şi-a zis:

— Să ne rugăm.

A început *Tatăl nostru.* Cu puţină întîrziere, Maria şi cele două surori şi-au alăturat şi ele vocile. Tata m-a privit. Am deschis gura, nici un sunet n-a ieşit — intrase diavolul în mine. Am început să mişc buzele, ca şi cum m-aş fi rugat în şoaptă, am încercat să mă gîndesc în acelaşi timp la cuvintele rugăciunii — totul era zadarnic, nu reuşeam de loc.

Tata şi-a făcut semnul crucii, s-a ridicat, s-a dus să caute un pahar cu apă în bucătărie şi l-a turnat peste obrazul mamei. Ea s-a mişcat încetişor, a deschis ochii şi s-a sculat clătinîndu-se.

— Duceţi-vă la culcare, a spus tata.

Am făcut un pas înainte.

— Dumneata nu, *mein Herr,* mi-a strigat tata aspru.

Mama a ieşit fără să se uite la mine. Cele două surori au urmat-o. Din prag, Maria s-a întors, s-a uitat la tata şi-a zis rar şi apăsat:

— E o ruşine!

A ieşit. Am vrut să strig: „Maria!" Nu reuşeam să scot un sunet. I-am auzit pasul tărăgănat, pierzîndu-se pe culoar. O uşă s-a închis cu zgomot şi am rămas numai eu cu tata. El s-a întors spre mine şi m-a mă-

surat cu atîta ură, încît am avut o clipă de speranță: credeam că are să mă bată.

— Hai, mi-a spus el cu o voce surdă.

A ieșit, cu pasul rigid. L-am urmat. După cimentul de pe jos din sufragerie, pardoseala din culoar părea caldă picioarelor mele goale.

Tata a deschis ușa biroului său, camera era înghețată, mi-a făcut loc înaintea lui și a închis ușa. N-a aprins lumina, a dat la o parte perdelele de la fereastră. Noaptea era luminoasă și acoperișurile din gară erau acoperite de zăpadă.

— Să ne rugăm.

A îngenuncheat la picioarele crucifixului și-am îngenuncheat și eu în spatele lui. După o clipă, s-a întors spre mine:

— Tu nu te rogi?

L-am privit și i-am răspuns „da" din cap.

— Roagă-te cu glas tare!

Am vrut să spun: „Nu pot", am mișcat din buze, mi-am dus mîinile la gît, dar n-a ieșit nici un sunet.

Tata m-a apucat de umeri, parcă ar fi vrut să mă scuture. Mi-a dat apoi drumul: cu siguranță că-i era scîrbă de mine.

— Roagă-te, mi-a șuierat cu ură printre dinți, roagă-te, roagă-te!

Am mișcat din buze, dar n-a ieșit nici un cuvînt. Tata stătea în genunchi, pe jumătate întors spre mine, ochii lui intrați în orbite străluceau, mă priveau fix: părea că și lui îi pierise glasul.

După o clipă a întors capul și a zis:

— Ei, bine, roagă-te încet.

Apoi se întoarse cu totul și intonă un *Ave*. De astă dată n-am mai făcut nici o sforțare să mișc buzele.

Îmi simții capul golit și fierbinte. Nu mai încercam să mă opresc din tremur. Din cînd în cînd, îmi strîngeam pulpanele cămășii mai aproape de corp.

Tata își făcu semnul crucii, se întoarse, mă fixă, și spuse cu un aer triumfător:

— După toate astea — Rudolf — înțelegi, sper — înțelegi — că dacă ai mai putea — să fii preot — nu mai poți să fii — misionar...

A doua zi, am căzut grav bolnav. Nu recunoșteam pe nimeni, nu înțelegeam ce mi se spune și nu puteam vorbi. Eram întors cînd pe-o parte, cînd pe alta, mi se puneau comprese, mi se dădea de băut, mi se punea gheață la cap, eram spălat.. La atîta se mărgineau legăturile cu familia mea. Ceea ce-mi făcea mai ales plăcere era că nu mai deosebeam fețele. Le vedeam ca niște cercuri pline și puțin albicioase, fără nas, fără ochi, fără gură, fără păr. Cercurile se mișcau încolo și încoace prin cameră, se aplecau asupra mea, se dădeau înapoi, și, în același timp, auzeam un murmur de voci, nedeslușit și monoton ca un bîzîit de insecte.

Cercurile erau vaporoase, linia circomferinței lor tremura mereu ca o piftie și vocile, de asemenea, aveau ceva moale și tremurat. Nici cercurile, nici vocile nu mă speriau.

Într-o dimineață, stăteam în pat, cu spatele sprijinit pe perne și priveam distrat la unul din cercurile care se mișcau în dreptul cuverturii mele, cînd deodată s-a întîmplat un lucru îngrijorător: cercul s-a colorat. Am văzut mai întîi două mici pete roșii de o parte și de alta a unei pete galbene mult mai proeminente, care mi se părea că se mișcă fără încetare. Apoi imaginea s-a tulburat din nou și am avut o clipă de speranță.

Incercam să-mi întorc privirile, dar privirile se întorceau de la sine spre imagine; ea se preciza cu o repeziciune înfricoșătoare, a apărut un cap mare, care avea de o parte și de alta două panglici roșii, obrazul se preciza cu o viteză implacabilă; au apărut ochii, nasul și gura, și deodată am recunoscut, așezată pe un scaun la căpătîiul meu și aplecată deasupra unei cărți, pe sora mea Bertha. Inima-mi zvîcnea să se spargă, am închis ochii, i-am deschis iar, era ea.

Spaima mă strîngea de gît, m-am ridicat în coate și, înainte de a fi înțeles ce se întîmpla, încet, chinuit și ca un copil care silabisește, am articulat:

— Unde — este — Maria?

Bertha m-a privit înspăimîntată, a sărit în picioare, cartea a căzut jos, și ea a zbughit-o din cameră, urlînd :

— Rudolf a vorbit ! Rudolf a vorbit !

Nu trecu mult și mama, Bertha și cealaltă soră a mea se strecurară în cameră, cu pași șovăielnici, și se înțepeniră la picioarele patului, privindu-mă cu îngrijorare :

— Rudolf ?

— Da.

— Poți vorbi ?

— Da.

— Eu sînt mama ta.

— Da.

— Mă recunoști ?

— Da, da.

Am întors capul cu necaz și am întrebat :

— Unde e Maria ?

Mama a lăsat ochii în jos și a tăcut. Am întrebat din nou, mînios :

— Unde e Maria ?

— A plecat, a răspuns repede mama.

Simții un gol în stomac și mîinile începură să-mi tremure.

Făcînd un efort, am întrebat :

— Cînd ?

— În ziua cînd te-ai îmbolnăvit.

— De ce ?

Mama n-a răspuns. Am întrebat iar :

— Tata i-a dat drumul ?

— Nu.

— Ea a vrut să plece ?

— Da.

— În ziua cînd am căzut la pat ?

— Da.

Și Maria m-a părăsit. Am închis ochii.

— Vrei să rămîn cu tine, Rudolf ?

Am răspuns fără să deschid ochii :

— Nu.

Am auzit-o umblînd prin cameră, sticluțele cu medicamente de pe noptieră zornăiau, ea suspina, apoi pasul său catifelat s-a îndepărtat, mînerul de la ușă s-a închis ușor și am putut în sfîrșit să deschid ochii.

În săptămînile care au urmat, am început să mă gîndesc la trădarea părintelui Thaler și mi-am pierdut orice credință.

De mai multe ori pe zi, mama intra în camera mea.

— Te simți bine?

— Da.

— Vrei cărți?

— Nu.

— Vrei să-ți citesc eu?

— Nu.

— Vrei să-ți ție surorile de urît?

— Nu.

Se lăsă o tăcere grea. Ea întrebă:

— Vrei să rămîn?

— Nu.

Punea ordine în sticluțele cu medicamente de pe noptieră, îmi așeza mai bine pernele, se foia fără rost prin cameră. O priveam cu ochii pe jumătate închiși. Cînd se întorcea cu spatele, o priveam fix și repetam în gînd, cu putere: „Du-te! Du-te!"

După cîtva timp ieșea și mă simțeam fericit ca și cum privirea mea ar fi făcut-o să plece.

Într-o seară, înainte de cină, a intrat în camera mea stingherită și cu un aer vinovat.

S-a prefăcut, ca de obicei, că deretică prin cameră și apoi, fără să se uite la mine, m-a întrebat:

— Ce-ai vrea să mănînci astă-seară, Rudolf?

— Ce mănîncă toată lumea.

S-a dus de-a tras perdelele la fereastră și-a spus fără să se întoarcă:

— Tata spune că trebuie să iei masa cu noi.

Asta era. Am răspuns cu răceală:

— Bine.

— Crezi c-ai să poți?

— Da.

M-am sculat. Ea a dat să mă ajute, dar am refuzat-o. Apoi m-am dus singur în sufragerie. M-am oprit în prag. Tata și cele două surori ale mele ședeau la masă.

— Bună seara, tată.

El a ridicat capul. Părea slăbit și bolnav.

— Bună seara, Rudolf.

Apoi m-a întrebat:

— Te simți bine?

— Da, tată.

— Șezi.

M-am așezat și n-am mai rostit un cuvînt. După ce s-a terminat cina, tata și-a scos ceasul și a spus:

— Și-acum, mergem să facem rugăciunea.

Toată lumea a îngenuncheat. Bona cea nouă a ieșit din bucătărie și a îngenuncheat și ea alături de noi. Pardoseala înghețată, pe care stăteam în genunchi, mă făcea să mă cutremur de frig.

Tata a început *Tatăl nostru*. Imitam mișcările buzelor lui, fără să scot un singur sunet. El mă privea țintă, ochii săi adînciți în orbite erau triști și obosiți; s-a întrerupt și-a spus cu glasul surd:

— Rudolf, roagă-te cu glas tare!

Ochii tuturor s-au întors spre mine. L-am privit un timp pe tata, apoi am rostit fără efort:

— Nu pot.

Tata m-a măsurat îngrozit:

— Nu poți?

— Nu, tată.

Tata m-a privit țintă încă o clipă și a zis:

— Dacă nu poți, roagă-te încet.

— Da, tată.

El a reluat rugăciunea, eu am început să mișc din buze, mă forțam să nu mă gîndesc la nimic.

După două zile am început să merg la școală. Nimeni nu mi-a vorbit de accident.

În pauza de dimineață am început din nou să-mi număr pașii, am făcut șase curse, o umbră s-a ivit în lumina soarelui, am ridicat ochii: era Hans Werner.

— Bună ziua, Rudolf.

Nu i-am răspuns, mi-am văzut de drum. El mergea lîngă mine. Tot numărîndu-mi pașii, mă uitam la picioarele lui. Șchiopăta ușor.

— Rudolf, am să-ți vorbesc.

M-am oprit.

— Nu vreau să-ți vorbesc.

— *So!* spuse după o clipă și părea pironit locului.

Am pornit din nou, am ajuns la zidul capelei, Werner stătea mereu unde-l lăsasem. M-am îndreptat spre el, părea că șovăie, apoi, în sfîrșit, s-a întors brusc și a plecat.

În aceeași zi l-am întîlnit pe culoar pe părintele Thaler. M-a chemat. M-am oprit și-am luat poziția de drepți.

— Ai venit!

— Da, părinte.

— Mi s-a spus că ai fost tare bolnav.

— Da, părinte.

— Dar acum te simți bine?

— Da, părinte.

Mă privea stăruitor și tăcut, parcă nu mă recunoștea.

— Te-ai schimbat.

Apoi:

— Ce vîrstă ai acum, Rudolf?

— Treisprezece ani, părinte.

A dat din cap.

— Treisprezece ani! Numai treisprezece ani!

A bombănit ceva în barbă, m-a mîngîiat cu palma pe obraz și a plecat. Mă uitam la spinarea lui, largă și puternică, și mă gîndeam: „E un trădător", și m-a cuprins o ură nebună.

A doua zi dimineața, după ce m-am despărțit de tata și am trecut colțul străzii Schloss, am auzit deodată niște pași în urma mea.

— Rudolf!

M-am întors. Era Hans Werner. I-am întors spatele și am pornit-o înainte.

— Rudolf, m-a strigat el gîfîind, vreau să-ți vorbesc.

I-am răspuns, fără să întorc capul măcar:

— Eu nu vreau să-ți vorbesc.

— Dar, nu înțelegi, Rudolf, trebuie să-ți vorbesc!

Am grăbit pasul.

— Nu umbla atît de iute, Rudolf, te rog. Nu pot să te ajung.

Mergeam și mai repede. El a început să alerge stîngaci, țopăind. I-am aruncat o privire piezișă și-am văzut că avea obrazul roșu și crispat din cauza efortului.

— Firește, spuse el gîfîind, înțeleg... că tu nu vrei... să-mi mai vorbești... după cele ce ți-am făcut...

M-am oprit deodată.

— Ce mi-ai făcut?

— Nu eu, a spus el stingherit, ci bătrînul. Tatăl meu te-a vîndut.

L-am privit îngrozit.

— S-a dus să spună preoților?

— Chiar în seara aceea, a continuat Werner, în aceeași seară s-a dus și i-a înjurat în modul cel mai grosolan. I-a nimerit tocmai cînd erau în plină adunare cu părinții elevilor. Și mi i-a înjurat pe preoții noștri în fața tuturor!

— A amintit și de numele meu?

— Mai întrebi! Și a adăugat chiar: „Dacă aveți brute printre elevii voștri, dați-i afară".

— Așa a spus?

— Da, a răspuns Werner vesel, dar nu trebuie să te superi, pentru că a doua zi a scris Superiorului că nu tu ai fost vinovat, ci gheața, și că eu nu voiam să fii pedepsit.

— Va să zică asta-i, am spus eu încet, în timp ce frecam vîrful ghetei de trotuar.

— Te-au pedepsit? a întrebat Werner.

Mi-am pironit privirea spre vîrful ghetei și Werner a repetat:

— Te-au pedepsit?

— Nu.

Werner a șovăit.

— Și...

Era să spună „bătrînul tău", dar s-a oprit tocmai la timp.

— Și tatăl tău?

I-am răspuns repede:

— N-a spus nimic.

După o clipă am ridicat ochii și-am spus pe nerăsuflate:

— Hans, îți cer iertare pentru ce-ai pățit din cauza mea la picior.

Era tulburat.

— Nu-i nimic! Nu-i nimic! a spus repede. Gheața a fost de vină.

L-am întrebat:

— Ai să șchiopătezi totdeauna?

— O, nu, a răspuns rîzînd, numai...

Căuta cuvîntul.

— E... temporar. Înțelegi. E temporar.

Repeta cuvîntul, încîntat.

— Asta înseamnă, a adăugat el, că n-o să țină tot timpul.

Înainte de a trece poarta școlii, s-a întors spre mine, mi-a zîmbit și mi-a întins mîna. Mă uitam la mîna lui și stăteam ca înlemnit. I-am răspuns, după o sforțare:

— Îți strîng mîna, dar după aceea n-am să-ți mai vorbesc.

— *Aber, Mensch!*[1] a țipat îngrozit. Tot mai ai ceva cu mine?

— Nu, nu mai am nimic cu tine.

Și-am adăugat:

— Nu vreau să vorbesc cu nimeni.

Am ridicat mîna încet, mecanic, și i-am strîns-o pe a lui. Mi-am retras-o apoi imediat. Werner mă privea tăcut, împietrit.

— Ești ciudat, Rudolf.

S-a mai uitat o clipă la mine, apoi mi-a întors spatele și-a intrat pe poarta școlii. L-am lăsat s-o ia puțin înainte și-am intrat și eu.

[1] Dar, omule!

M-am gîndit la această convorbire toată ziua și toată săptămîna care a urmat. La sfîrșit, mi-am dat seama, cu uimire, că în afară de sentimentele mele personale față de părintele Thaler, ea nu schimbase nimic: pierdusem credința pentru totdeauna.

La 15 mai 1914 a murit tata, obiceiurile casei au rămas neschimbate, eu continuam să mă duc în fiecare dimineață la liturghie, mama conducea mai departe magazinul și situația noastră materială s-a îmbunătățit.

Mama îi disprețuia și-i ura pe croitorii ovrei, ca și tata, dar găsea că nu-i cazul să nu le vîndă stofă. Mama a mărit de asemenea unele prețuri, care fuseseră atît de ridicol de mici, încît oricine se putea întreba dacă tata nu fixase asemenea prețuri împotriva propriilor sale interese, după cum pretindea Franz.

Opt zile după moartea tatii, am simțit, intrînd dimineața în biserică, o vie contrarietate: locul nostru era ocupat. M-am așezat cu două rînduri mai în fund, liturghia a început, am urmărit-o în cartea de rugăciuni rînd cu rînd, deodată m-am simțit smuls de acolo, am ridicat capul și am început să privesc bolțile. Aveam impresia că biserica se făcea din ce în ce mai mare, devenea imensă. Scaunele, statuile, coloanele se îndepărtau în spațiu cu o viteză nebună. La un moment dat, întocmai ca la o cutie ale cărei laturi le dai la o parte, au căzut pereții. N-am mai văzut decît un deșert lunar, pustiu, fără de margini. Spaima mă gîtuia, am început să tremur. În aer plutea o amenințare groaznică, totul era încremenit într-o așteptare sinistră — parcă toată lumea urma să dispară în neant și eu să rămîn singur în mijlocul vidului.

A sunat un clopoțel, am îngenuncheat, am lăsat capul în jos. Sub mîna stîngă simții lemnul scăunelului de rugăciuni, ceva cald și solid îmi pătrunse în palmă, totul redeveni normal, se sfîrșise.

În săptămînile care au urmat, criza s-a repetat. Am observat că apărea ori de cîte ori mă îndepărtam de

la obiceiurile bine statornicite. Din acest moment n-am mai îndrăznit să fac o singură mișcare fără să fiu sigur că făcea parte în totul din mișcările mele obișnuite.

Cînd, din întîmplare, vreo mișcare mi se părea că iese din „regulă", simțeam un nod în gît, închideam ochii, nu mai îndrăzneam să mă uit în jur, mi-era teamă ca nu cumva lucrurile să dispară în neant.

Dacă se întîmpla să fiu în camera mea, mă afundam cu totul într-o ocupație mecanică. De exemplu, îmi lustruiam ghetele. Cîrpa alerga încolo și încoace pe suprafața lucioasă, încet-încet, apoi din ce în ce mai iute. Îmi pironeam ochii asupra ei, respiram mirosul de ceară și piele, și, după o clipă, simțeam cum mă cuprinde un sentiment de siguranță, mă simțeam parcă legănat și protejat.

Într-o seară, înainte de cină, mama a intrat în camera mea. Bineînțeles că m-am sculat imediat în picioare.

— Vreau să-ți vorbesc.

— Bine, mamă.

Ea a suspinat, și, după ce s-a așezat, i-am putut citi oboseala pe față.

— Rudolf.

— Da, mamă.

A întors capul și m-a întrebat, cu șovăială în glas:

— Spune-mi, ai să te scoli în fiecare zi la cinci ca să te duci la liturghie?

Spaima mă strîngea de gît. Voiam să răspund, dar n-aveam glas. Mama s-a făcut că-și potrivește șorțul pe genunchi și a continuat:

— M-am gîndit că s-ar putea să nu te duci decît o dată la două zile.

Am strigat:

— Nu!

Mama mi-a aruncat o privire mirată, apoi s-a uitat din nou la șorț și mi-a spus cu glasul tremurînd:

— Pari obosit, Rudolf.

— Nu sînt obosit.

După asta, mi-a mai aruncat o privire, a suspinat și mi-a spus fără să se uite la mine:

— M-am mai gîndit... că la rugăciunea de seară... s-ar putea ca fiecare să se roage, în felul său, la el în cameră...

— Nu.

Mama s-a lăsat pe scaun și a început să clipească des. A urmat o scurtă tăcere, apoi a continuat cu glas timid :

— Dar, nici tu...

Credeam că are să spună : „Dar nici tu nu te rogi", în timp ce ea a spus numai :

— Dar nici tu nu te rogi cu glas tare.

— Așa e, mamă.

S-a uitat la mine. I-am spus, fără a ridica tonul, așa cum făcea tata cînd dădea un ordin :

— Nu-i vorba să schimbăm ceva.

După o clipă, mama a oftat, s-a ridicat și a părăsit camera fără nici un cuvînt.

Într-o seară de august, unchiul Franz a apărut la noi, în mijlocul cinei ; avea obrazul roșu și vesel și a strigat din prag cu un aer triumfător :

— S-a declarat război !

Mama s-a ridicat, foarte palidă, și Franz a spus :

— Nu mai face mutra asta ! În trei luni totul se va termina !

Și-a frecat mîinile satisfăcut și a adăugat :

— Nevastă-mea e furioasă.

Mama s-a sculat și s-a dus să caute sticla cu rachiu de cireșe în bufet. Unchiul Franz s-a așezat, s-a lipit de speteaza scaunului, și-a lungit picioarele încălțate, s-a descheiat la tunică și m-a privit, făcîndu-mi cu ochiul.

— *Na, Junge !* [1] m-a întrebat vesel, ce părere ai ?

M-am uitat la el și i-am răspuns :

— Am să mă angajez.

Mama a strigat :

— Rudolf !

Stătea în fața bufetului, cu sticla de rachiu în mînă, țeapănă și palidă. Unchiul Franz m-a privit și obrazul său a luat un aer grav :

— E bine, Rudolf. Te-ai gîndit imediat la datorie.

[1] Ei, tinere !

S-a întors spre mama și i-a spus batjocoritor :

— Pune o dată jos sticla aia. C-ai s-o spargi.

Mama l-a ascultat, unchiul Franz a privit-o și i-a spus cu un aer blînd :

— Liniștește-te. N-are vîrsta.

Și a adăugat :

— Și ce bine i-ar prinde ! Dar cînd o va avea, totul se va fi sfîrșit.

M-am sculat fără un cuvînt, m-am dus în camera mea, m-am încuiat și am început să plîng.

După cîteva zile, am reușit să fiu primit, după orele de clasă, ca ajutor brancardier benevol la Crucea Roșie, la descărcarea trenurilor cu răniți.

Crizele mele dispăruseră, citeam cu sete știrile de pe front din ziare, decupam din reviste fotografiile în care apăreau maldărele de cadavre inamice de pe cîmpul de bătaie și le prindeam cu piuneze pe cei patru pereți ai camerei mele. Mama a pus iar un bec la toaletă și în fiecare dimineață, înainte de a mă duce la liturghie, citeam acolo din nou ziarul pe care-l citisem în ajun. Era plin de atrocitățile pe care le comiteau francezii ca să-și acopere retragerea. Fremătam de indignare și cînd ridicam capul, diavolul mă privea drept în față. Nu-mi mai era frică de el. Îi întorceam privirea. Avea părul negru, ochii negri, aerul vicios. Semăna din toate punctele de vedere cu francezii. Am luat un creion din buzunarul pantalonului, am șters cuvintele „*der Teufel*“ [1] din josul gravurii și am scris „*der Franzose*“ [2].

Mă duceam la biserică cu zece minute mai devreme, m-așezam pe locul tatii, puneam cartea de rugăciuni pe scăunel și încrucișam brațele. Mii de diavoli se iveau în fața mea. Defilau învinși, dezarmați, cu capele franțuzești între coarne, cu brațele ridicate deasupra capului. Îi puneam să-și scoată hainele. Ei mai făceau o dată un înconjur, apoi erau împinși în fața mea. Ședeam, cu casca pe cap, încălțat cu cizme, trăgeam din țigară, aveam o mitralieră lucioasă între picioare, și cînd îi ve-

[1] Diavolul.

[2] Francezul.

deam destul de aproape, îmi făceam semnul crucii și începeam să trag. Sîngele țîșnea, cădeau urlînd, cereau iertare, tîrîndu-se spre mine, pe brațele lor moi, le striveam obrazul cu lovituri de cizmă, și continuam să trag. Se iveau alții, mereu alții, mii și mii, îi seceram fără încetare cu mitraliera, ei strigau căzînd, curgeau rîuri de sînge, se ridicau munți de trupuri înaintea mea, trăgeam mereu. Apoi, deodată, totul se sfîrșea, nu mai rămînea decît unul singur. Mă sculam și ordonam scurt oamenilor mei să curețe totul. Apoi, înmănușat, încălțat curat, fără nici o pată, mă duceam să beau un pahar de coniac la popota ofițerilor. Eram singur, mă simțeam tare și drept, și aveam un lănțișor de aur la mîna dreaptă.

Eram acum bine cunoscut la gară ca ajutor brancardier, mai cu seamă din cauza brasardei pe care o purtam.

În primăvara lui 1915, nu m-am mai putut stăpîni. Cînd s-a pus în mișcare un tren de soldați, am sărit pe scară, m-au prins niște mîini, m-au tras înăuntru și abia cînd am ajuns în mijlocul soldaților, s-au gîndit să mă întrebe ce caut printre ei. Le-am spus că vreau să merg cu ei pe front, ca să mă bat. M-au întrebat cîți ani am și le-am spus : „cincisprezece". Atunci au început să facă haz și mi-au dat cîteva la spate. În sfîrșit, unul dintre ei, pe care toți îl strigau „moșul", a atras atenția că, în orice caz, am să fiu arestat la sosire și trimis acasă, dar că, între timp, nu mi-ar strica să trăiesc viața de soldat și să văd „ce înseamnă asta". Atunci, mi-au făcut loc între ei, și unul mi-a dat o bucată de pîine. Era neagră și destul de proastă, și „moșul" a spus rîzînd : „*Besser K. Brot als kein Brot*" [1]. Am mîncat-o cu plăcere, apoi soldații au început să cînte, și cîntecul lor puternic și bărbătesc a pătruns în mine ca o săgeată.

Cînd a venit noaptea, și-au descins centiroanele, și-au desfăcut larg gulerele și și-au întins picioarele.

[1] Mai bine pîine K *(Kriegsbrot* — pîine de război) decît de loc (joc de cuvinte intraductibil).

În întunecimea umedă a vagonului, am respirat cu nesaț mirosul de piele și sudoare pe care-l răspîndeau.

Am făcut a doua încercare la începutul lunii martie 1916. N-am avut un succes mai mare ca la prima. Ajuns pe front, am fost arestat, interogat și trimis acasă. După aceasta, mi s-a interzis să mai intru în gară, spitalul nu m-a mai trimis la descărcarea răniților din trenuri și am fost folosit în serviciul intern al spitalului.

1916

Am trecut prin sala 6, am luat-o la dreapta, am lăsat farmacia în urmă, am luat-o iar la dreapta ; acolo erau camerele ofițerilor, și am luat-o mai încet. Ușa *Rittmeister* [1]-ului Günther era deschisă ca de obicei, știam că zăcea pe perne, acoperit de pansamente din cap pînă în picioare, cu ochii țintă spre culoar.

Am trecut prin fața ușii, i-am aruncat o privire, el a strigat cu glas de tunet :

— *Junge !*

Inima începu să-mi zvîcnească.

— Vino-ncoace !

Am pus jos pe culoar găleata, șorțul și cîrpele, și-am intrat în cameră.

— Aprinde-mi o țigară.

— Eu, *Herr Rittmeister ?*

— Tu, *Dummkopf !* [2] Mai vezi și pe altcineva în cameră ?

În același timp, și-a ridicat ambele brațe și mi-a arătat pansamentele în care-i erau înfășurate mîinile. I-am răspuns :

[1] Căpitan de cavalerie.

[2] Neghiobule !

— *Jawohl* [1], *Herr Rittmeister!*

I-am băgat o țigară în gură și-am aprins-o.

El a tras două-trei fumuri, unul după altul, și mi-a poruncit scurt:

— *'Raus!* [2]

I-am scos ușor țigara din gură și-am așteptat. *Rittmeister*-ul surîdea, uitîndu-se în gol.

După cît puteam să-mi dau seama, cu toate că era înfășurat în atîtea pansamente, era un bărbat foarte frumos și avea în surîs și în ochi ceva semeț care-mi amintea de unchiul Franz.

— *Rein!* [3] a comandat *Rittmeister*-ul.

I-am pus țigara în gură. A tras din ea.

— *'Raus!*

I-am scos țigara din gură. M-a privit lung, în tăcere, apoi m-a întrebat:

— Cum te cheamă?

— Rudolf, *Herr Rittmeister.*

— Bine, Rudolf, mi-a spus vesel, văd că nu ești așa de prost ca Paul. Porcul ăla, cînd îmi aprinde o țigară, mi-o arde cel puțin pe jumătate. Și în afară de asta, nu-i niciodată aici cînd îl chem.

Mi-a făcut semn să-i pun țigara în gură, a tras un fum și mi-a poruncit.

— *'Raus!*

S-a uitat la mine.

— Și unde te-au găsit, broscoiule?

— La școală, *Herr Rittmeister.*

— Atunci, știi să scrii?

— Da, *Herr Rittmeister.*

— Șezi, vreau să-ți dictez o scrisoare pentru dragonii mei.

Și apoi:

— Știi unde sînt dragonii mei?

— În sala 8, *Herr Rittmeister.*

— Bine, a răspuns el mulțumit, șezi.

[1] Desigur.
[2] Scoate-o!
[3] Pune-o!

M-am așezat la masa lui, el a început să dicteze, și eu să scriu.

După ce-a terminat, i-am arătat scrisoarea, el a citit-o dînd din cap și mi-a ordonat să mă așez iar ca să scriu un post-scriptum.

— Rudolf, a strigat infirmiera-șef în spatele meu, ce faci tu acolo?

M-am sculat. Ea stătea în ușă, înaltă și țeapănă, cu părul blond și lins, cu mîinile încrucișate, cu aerul sever și distant.

— Rudolf, a răspuns *Rittmeister*-ul Günther, uitîndu-se la infirmiera-șef cu un aer provocator, lucrează cu mine.

— Rudolf, a spus infirmiera-șef fără să-l privească, ți-am dat ordin să faci curățenie în sala 12. Eu dau ordine aici și nimeni altul.

Rittmeister-ul Günther a surîs.

— *Meine Gnädige*[1], a spus cu politețe ironică, Rudolf n-are să facă curățenie în sala 12, nici azi și nici mîine...

— *So!* s-a întors deodată infirmiera-șef spre el, aș putea să întreb de ce, *Herr Rittmeister?*

— Pentru că începînd de astăzi, el trece în serviciul meu și al soldaților mei. În schimb, Paul ar putea să facă curățenie în sala 12, dacă doriți dumneavoastră, *meine Gnädige.*

Infirmiera-șef a devenit mai țeapănă și l-a întrebat aspru:

— Aveți să vă plîngeți împotriva lui Paul, *Herr Rittmeister?*

— Desigur, *meine Gnädige,* că am să mă plîng de Paul. Paul are niște labe de porc, pe cînd Rudolf are mîini curate. Paul aprinde țigările ca un porc și Rudolf le aprinde ca lumea. Paul își scrie ca un porc, pe cînd Rudolf scrie bine. Pentru toate aceste motive, *meine Gnädige,* și în afară de faptul că nu-i niciodată aici, Paul poate să se spînzure, iar Rudolf, începînd de azi, intră în serviciul meu.

Ochii infirmierei-șef aruncau scîntei.

[1] Stimată doamnă.

— Aș putea să vă întreb, *Herr Rittmeister,* cine a hotărît asta ?

— Eu !

— *Herr Rittmeister !* strigă infirmiera-șef gîfîind, aș vrea să înțelegeți o dată pentru totdeauna că numai eu hotărăsc aici ce face fiecare !

— *So !* spuse *Rittmeister*-ul Günther.

Și a început să rîdă cu o impertinență de necrezut, măsurînd-o încet cu privirile, ca și cum ar fi dezbrăcat-o.

— Rudolf, strigă ea tremurînd de furie, hai cu mine ! Imediat !

— Rudolf, spuse calm *Rittmeister*-ul Günther, șezi !

Mă uitam cînd la unul, cînd la celălalt și o bună bucată de vreme n-am știut ce să fac.

— Rudolf ! strigă infirmiera-șef.

Rittmeister-ul nu spunea nimic, surîdea. Parcă era unchiul Franz.

— Rudolf ! strigă furioasă infirmiera-șef.

M-am așezat. Ea se răsuci pe călcîie și părăsi camera.

— Mă întreb, strigă *Rittmeister*-ul cu o voce de tunet, ce s-ar putea face în pat cu tîrfa asta blondă și țeapănă. Cred că nu prea mare lucru. Ce spui, Rudolf ?

A doua zi, infirmiera-șef și-a schimbat serviciul și eu am fost dat în serviciul *Rittmeister*-ului Günther și a dragonilor săi.

Într-o dimineață, în timp ce eram ocupat cu aranjarea camerei sale, mi-a spus deodată, în spatele meu :

— Frumoase lucruri am aflat despre tine !

M-am întors, m-a privit cu asprime și mi s-a pus un nod în gît.

— Vino-ncoa !

M-am apropiat de patul lui. S-a sucit pe perne, ca să mă poată privi drept în față.

— Se pare că ai profitat de faptul că ai lucrat la gară, ca să te strecori de două ori printre soldații care plecau pe front. E-adevărat ?

— *Ja, Herr Rittmeister.*

M-a privit o clipă în tăcere și mi-a spus apoi cu asprime :

— Șezi !

Niciodată n-am stat jos în fața lui, în afară de clipele cînd îi scriam scrisorile către soldați ; am șovăit.

— Șezi, *Dummkopf !*

Am luat un scaun, l-am tras lîngă pat și m-am așezat cu inima zvîcnind.

— Ia o țigară !

Am luat o țigară și i-am întins-o. A făcut un gest de refuz cu mîna.

— Pentru tine.

Un val de mîndrie m-a copleșit. Am dus țigara la gură. Am aprins-o, am tras cîteva fumuri unul după altul și am început îndată să tușesc. *Rittmeister*-ul a început să rîdă, uitîndu-se la mine.

— Rudolf ! mi-a spus, redevenind deodată serios, te-am observat : ești mic, nu prea știi să te porți, nu vorbești. Dar ești inteligent, instruit și ceea ce faci, faci așa cum trebuie să facă un bun german : cu temei !

Mi-a vorbit cu același ton ca al tatii și aproape, după cît mi se părea, cu același glas.

— Și-apoi, ești curajos, și îți cunoști datoria față de patrie.

— *Ja, Herr Rittmeister !*

Am tușit iar. El m-a privit și a rîs.

— Poți să arunci țigara dacă vrei, Rudolf.

— Mulțumesc, *Herr Rittmeister.*

Am prins țigara între degetul gros și arătător și-am stins-o cu grijă în scrumiera de pe noptieră.

Rittmeister-ul m-a privit în tăcere. Apoi a ridicat mîna bandajată și m-a strigat :

— Rudolf !

— *Ja, Herr Rittmeister.*

— E frumos că ai vrut să te lupți la cincisprezece ani.

— *Ja, Herr Rittmeister.*

— Și e frumos că ai luat-o iar de la capăt, după ce nu ți-a reușit prima oară.

— *Ja, Herr Rittmeister.*

— E bine că lucrezi aici.

— *Ja, Herr Rittmeister.*

— Dar, ar fi și mai bine dacă ai fi dragon!

M-am ridicat, mă pierdusem cu totul.

— Eu, *Herr Rittmeister?*

— Șezi, strigă el cu glasul tunător. Nimeni nu ți-a dat ordin să te scoli.

Am luat poziția de drepți; am spus: „*Jawohl, Herr Rittmeister*“ și m-am așezat.

— Ei bine! m-a întrebat el după o clipă, ce părere ai?

Am răspuns cu un tremur în glas:

— Cu voia dumneavoastră, *Herr Rittmeister,* cred că ar fi pur și simplu minunat.

M-a privit cu ochii strălucind de mîndrie, a dat din cap și a repetat de două-trei ori, pe un ton reținut: „pur și simplu minunat“.

Apoi, mi-a spus cu seriozitate, blîndețe și aproape pe șoptite:

— Bine, Rudolf, bine.

Inima îmi zvîcnea în piept. După o scurtă tăcere, *Rittmeister*-ul a spus:

— Rudolf, după ce mi se vor vindeca zgîrieturile astea, am ordin să organizez un detașament...

A continuat:

— Pentru unul din fronturile noastre. Am să-ți dau adresa cazarmei înainte de a pleca de aici și tu ai să te prezinți la mine. Am să aranjez eu totul.

— *Ja, Herr Rittmeister!* am spus, fremătînd din cap pînă în picioare.

Apoi, deodată, un gînd înfricoșător mi-a trecut prin minte:

— *Herr Rittmeister,* i-am spus bîlbîindu-mă, dar nici n-au să se uite la mine: n-am nici șaisprezece ani.

— *Ach was!* a exclamat *Rittmeister*-ul rîzînd, și ce-i cu asta? La șaisprezece ani ești destul de mare ca să te bați! Ce legi idioate! N-ai însă de ce să te temi, Rudolf, am să aranjez eu asta.

S-a ridicat între perne, ochii îi străluceau și a strigat înspre ușă:

— Bună ziua, comoara mea !

Am întors capul. Mica infirmieră blondă se afla acolo. M-am îndreptat spre chiuveta din cameră să-mi spăl mîinile și am ajutat-o să desfacă pansamentele *Rittmeister*-ului. Operația a durat cam multișor și, în tot timpul acesta, *Rittmeister*-ul, care părea într-adevăr nesimțitor la durere, n-a încetat să rîdă și să glumească. La urmă, infirmiera a început să-l înfășure din nou în bandajele sale ca pe o momîie. El a luat-o de bărbie cu mîna pansată, ridicîndu-i capul, și-a întrebat-o jumătate în glumă, jumătate în serios, cînd „se va hotărî, în sfîrșit, *Herrgott*, să se culce cu el ?"

— *Ach !* Dar nu vreau, *Herr Rittmeister !* a răspuns ea.

— Cum asta ? a întrebat-o cu aerul glumeț. Nu-ți plac ?

— *Doch, doch !*[1] *Herr Rittmeister !* a spus ea rîzînd. Sînteți un bărbat foarte frumos !

Apoi a adăugat, foarte serioasă :

— Dar e un păcat.

— *Ach was !* a răspuns el supărat, un păcat ! Ce prostie !

Și n-a mai deschis gura pînă la urmă. După ce-a ieșit, el s-a întors spre mine cu un aer furios.

— Ai auzit-o, Rudolf ? Ce fată proastă ! Să ai asemenea sîni frumoși și să mai crezi în păcat ! *Herrgott*, păcatele, ce prostie ! Uite ce le bagă în cap toți *Pfaffen*[2]-ii ăștia ! Păcate ! Uite cum sînt înșelați bunii noștri germani. Porcii ăștia îi umflă de păcate și bunii noștri germani îi umflă cu bani ! Cu cît ploșnițele astea le sug mai mult sîngele, cu atît sînt mai mulțumiți *Dummköpfe* ăștia ai noștri. Ploșnițe, Rudolf, asta sînt, niște ploșnițe ! Mai rău ca ovreii ! De i-aș avea eu în mînă pe toți ăștia, *Herrgott*, ar vedea ei pe dracu. Păcate ! Abia te-ai născut, și gata, iată-te cu un păcat. Pun șaua pe tine din clipa în care te-ai născut. Așa îi abrutizează pe bunii noștri germani ! Bagă frica în ei.

[1] Ba da.
[2] Popi.

Și acești sărmani idioți au devenit atît de lași încît nici nu mai îndrăznesc... să se culce cu cineva. În loc de asta, se tîrăsc în genunchi, nătărăii ăștia, se roagă, se bat cu pumnii în piept: „Iartă-mă, doamne!... Iartă-mă, doamne!"

Reușise să imite atît de bine pe un dreptcredincios care se roagă pentru iertarea păcatelor, încît o clipită mi s-a părut că-l văd în fața ochilor pe tata.

— *Donnerwetter*[1]*!* Ce dobitocie! Nu-i decît un singur păcat, ascultă-mă pe mine, Rudolf. *Acela de a nu fi un bun german.* Iată păcatul! Și eu, *Rittmeister* Günther, sînt un bun german. Ce-mi spune Germania să fac, asta fac. Ceea ce-mi spun șefii mei germani să fac, asta fac. Asta-i tot. Și nu vreau ca aceste ploșnițe, după toate astea, să-mi mai sugă și sîngele!

Stătea pe jumătate ridicat între perne, cu pieptul său viguros întors spre mine. Ochii îi aruncau fulgere. Niciodată nu mi s-a părut atît de frumos.

După puțin timp, a vrut să se ridice și să facă cîțiva pași prin cameră, sprijinit pe umărul meu. Era din nou într-o dispoziție încîntătoare și rîdea pentru orice nimicuri.

— Spune-mi, Rudolf, ce se spune despre mine aici?

— Aici, la spital?

— *Ja, Dummkopf!* La spital. Da unde crezi că te afli?

Îmi scotoceam cu grijă memoria.

— Că sînteți un adevărat erou german, *Herr Rittmeister.*

— Ha! Ha! S-a spus asta? Și ce s-a mai spus?

— Că sînteți amuzant, *Herr Rittmeister.*

— Și mai ce?

— Femeile spun că sînteți...

— Ce?

— Pot să repet, *Herr Rittmeister?*

— Desigur, *Dummkopf.*

— Un șmecher.

— Ha! Ha! Nu mint. Am să le-o dovedesc!

[1] Mii de trăsnete!

— Și apoi, spun că sînteți teribil.

— Și mai ce ?

— Mai spun că-i iubiți mult pe oamenii dumneavoastră.

Era într-adevăr cam ce se vorbea despre el și credeam că-i fac plăcere spunîndu-i, dar el s-a posomorît îndată :

— *Quatsch !* [1] Ce dobitoci ! Îmi iubesc oamenii. Uite cum apare limpede stupidul lor sentimentalism ! Trebuie neapărat să vîre iubirea peste tot. Ascultă, Rudolf, nu-mi iubesc oamenii, mă ocup de ei, asta-i altceva. Mă ocup de ei fiindcă sînt soldați și eu sînt ofițer, și Germania are nevoie de soldați. Asta-i tot !

— Dar se spune că după ce a murit sărmanul Erik, ați trimis soției lui jumătate din solda dumneavoastră.

— *Ja, ja,* a spus *Rittmeister*-ul făcînd cu ochiul, mai mult, i-am trimis și o scrisoare în care făceam, în fel și chip, elogiul acestui neghiob de Erik, care prostea miliția și care nu știa nici să se țină bine pe cal ! Și pentru ce-am făcut asta, Rudolf ? Pentru că-l iubeam pe Erik ? *Ach !* Dar gîndește-te, Rudolf ! Acest neghiob murise : nu mai era soldat. Nu ! iar dacă am făcut ce-am făcut, a fost pentru ca toată lumea din satul lui să citească scrisoarea mea și să zică : „Erik al nostru a fost un erou german și ofițerul său, un ofițer german".

S-a oprit și m-a privit în ochi.

— Pentru exemplu am făcut-o, înțelegi ? Dacă ai să devii ofițer, într-o zi, să ții minte : Banii, scrisoarea, totul. Așa trebuie făcut, exact așa ! Pentru exemplu, Rudolf, pentru Germania !

S-a oprit în fața mea, mi-a pus brusc ambele mîini pansate pe umeri și m-a tras spre el.

— Rudolf !

— *Jawohl, Herr Rittmeister.*

De la înălțimea staturii sale înalte, și-a înfipt privirile în ochii mei.

— Ascultă-mă cu atenție !

— *Ja, Herr Rittmeister.*

M-a tras mai aproape de el și-a rostit cu putere :

[1] Fleacuri !

— *Für mich gibt's nur eine Kirche, und die heisst Deutschland!* [1]

Un fior mi-a trecut din cap pînă în picioare. Am strigat cu glas răsunător :

— *Jawohl, Herr Rittmeister.*

S-a aplecat asupra mea și m-a strîns, strivindu-mă fără milă.

— *Meine Kirche heisst Deutschland* [2]. Repetă !

— *Meine Kirche heisst Deutschland.*

— Mai tare.

Am repetat cu un glas de tunet :

— *Meine Kirche heisst Deutschland.*

— Bine, Rudolf.

Mi-a dat drumul și, fără să-l ajut, s-a băgat în pat. După o clipă a închis ochii și mi-a făcut semn să plec. Înainte de a ieși, am scos repede din scrumieră țigara pe care mi-o dăduse și, cum am ajuns pe culoar, am ascuns-o în portofel.

Cînd am sosit în seara aceea acasă, trecuse de ora șapte jumătate. Mama și cele două surori ale mele stăteau la masă. M-așteptau. M-am oprit în prag și mi-am plimbat încet privirile de la una la alta.

— *Guten Abend* [3].

— *Guten Abend,* Rudolf, mi-a răspuns mama și apoi, după un sfert de secundă, surorile mele au răspuns ca un ecou.

M-am așezat. Mama a adus supa. Am dus lingura la gură, și imediat toată lumea a făcut la fel.

După ce s-a terminat supa, mama a adus o farfurie mare cu cartofi și a pus-o pe masă.

— Iar cartofi ! a spus Bertha și, îmbufnată, a împins încolo farfuria.

M-am uitat la ea :

— Bertha, în tranșee n-au nici măcar cartofi în fiecare zi.

[1] Nu există decît o singură biserică pentru mine, și aceasta se cheamă Germania.

[2] Biserica mea este Germania.

[3] Bună seara.

Bertha a roșit, dar a continuat :

— Ce știi tu ? N-ai fost acolo.

Am pus furculița pe masă și am fixat-o :

— Bertha, i-am spus, am încercat de două ori să mă duc pe front. Nu s-a uitat nimeni la mine. În așteptare, lucrez două ore pe zi la un spital...

Am făcut o pauză și apoi am rostit cu putere :

— Iată ce fac eu pentru Germania. Dar tu, Bertha, ce faci pentru Germania ?

— Bertha, a spus mama, ar trebui să-ți fie rușine...

I-am luat vorba din gură :

— Te rog, mamă.

A tăcut. M-am întors spre Bertha, m-am uitat fix în ochii ei și am repetat fără să ridic tonul :

— Bertha, ce-ai făcut tu pentru Germania ?

Bertha a început să plîngă și nimeni n-a mai scos un cuvînt pînă la desert. Cînd mama a dat să se ridice de la masă ca să ne servească, am strigat-o :

— Mamă...

S-a așezat din nou, iar eu o priveam.

— M-am gîndit că ar fi poate mai bine să nu mai facem rugăciunea de seară împreună. Fiecare să se roage în camera lui.

Mama s-a uitat la mine :

— Tu ai spus „nu", Rudolf.

— M-am răzgîndit.

După o scurtă tăcere, mama a spus :

— Fie cum vrei tu, Rudolf.

Părea că vrea să mai spună ceva, dar s-a răzgîndit. A început să strîngă masa împreună cu surorile. Eu am rămas pe scaun, fără să mă mișc. După ce s-a întors cu surorile din bucătărie i-am spus :

— Mamă...

— Da, Rudolf.

— Mai e ceva.

— Da, Rudolf.

— De azi înainte am să iau dimineața micul dejun împreună cu voi.

Simțeam privirile surorilor ațintite asupra mea. M-am întors spre ele și au lăsat ochii în jos. Mama a pus îna-

poi pe masă, mașinal, un pahar pe care tocmai îl luase. Și ea a lăsat ochii în jos.

După un răstimp, a spus :

— Te sculai la ora cinci pînă acum, Rudolf.

— Da, mamă.

— Și nu vrei... să mai continui ?

— Nu, mamă.

Și-am adăugat :

— Am să mă scol de-aci înainte la ora șapte.

Mama a rămas nemișcată, era însă puțin mai palidă și cu o mînă mișca încolo și încoace un pahar pe masă.

M-a întrebat apoi cu nehotărîre în glas :

— La ora șapte, nu-i prea tîrziu, Rudolf ?

M-am uitat la ea.

— Nu, mamă. Voi merge de aci direct la școală.

Am apăsat pe cuvîntul „direct".

Mama a clipit, dar n-a spus nimic.

Am continuat :

— Mă simt cam obosit.

Fața mamei s-a luminat.

— Desigur, a spus ea repede, ca și cum observația aceasta ar fi ușurat-o de o mare greutate. Firește, cu munca asta, pe care o faci acum...

Am întrerupt-o.

— Ne-am înțeles ?

Ea a făcut semn din cap că „da", am spus „*Gute Nacht*" [1], am așteptat să-mi răspundă toată lumea și m-am retras în cameră. Am deschis cartea de geometrie și am început să frunzăresc lecția pentru a doua zi. Reușeam cu greu să-mi fixez atenția. Am pus cartea din nou pe masă, am luat ghetele și-am început să le lustruiesc. N-a trecut mult și-au început să lucească, eram mulțumit. Le-am așezat cu grijă la picioarele patului, străduindu-mă să aliniez tocurile pe una din liniile parchetului. Apoi m-am așezat în fața oglinzii de la dulap, și, ca și cum cineva mi-ar fi ordonat, am luat brusc poziția de drepți. Timp de aproape un minut, mi-am stu-

[1] Noapte bună.

diat și mi-am rectificat cu răbdare poziția, și cînd a fost într-adevăr perfectă, m-am uitat în oglindă, m-am privit în ochi și rar, distinct, fără a pierde o silabă, exact cum făcea tata cînd se ruga, am rostit : „*Meine Kirche heisst Deutschland !*“

După aceasta, m-am dezbrăcat, m-am culcat, am luat ziarul de pe scaun și am început să citesc știrile de pe front, de la primul pînă la ultimul rînd. A sunat ora nouă la gară. Am împăturit ziarul, l-am pus pe scaun și m-am întins în pat, cu ochii deschiși, dar gata să se închidă, îndată ce mama ar fi intrat în cameră să stingă lumina. Am auzit scîrțîind ușor ușa surorilor mele, apoi niște pași catifelați au trecut pe lîngă ușa mea, ușa mamei a scîrțîit la rîndul ei, zăvorul a pocnit, am auzit-o pe mama tușind dincolo de peretele care ne despărțea și s-a făcut liniște.

Am așteptat încă puțin, nemișcat. Apoi am luat iar ziarul, l-am desfăcut și am început din nou să citesc. După cîtva timp m-am uitat la ceas. Era ora nouă și jumătate. Am pus ziarul la loc și m-am ridicat să sting lumina.

La 1 august 1916, după ce-am fugit a treia oară de acasă, am intrat, datorită *Rittmeister*-ului Günther, în regimentul B.D. 23, din B. Aveam cincisprezece ani și opt luni.

Instrucțiunea se făcea rapid. Eram mic, dar destul de robust pentru talia mea și rezistam destul de bine la oboseala instrucției. Aveam un mare avantaj asupra celorlalți recruți : știam să încalec, deoarece petrecusem cîteva vacanțe într-o fermă din Mecklemburg. Și, mai ales, îmi plăceau caii. Nu era numai plăcerea de a încăleca. Îmi plăcea să-i văd, să-i îngrijesc, să respir mirosul lor, să fiu aproape de ei. Mi-am cîștigat repede, la cazarmă, reputația de a fi îndatoritor, pentru că făceam de gardă voluntar la grajd în locul vecinilor mei. Dar nu era cine știe ce merit : îmi plăcea mai mult să stau cu animalele.

Rutina vieții de cazarmă era și ea pentru mine un mare izvor de plăcere. Cred că știam ce este rutina, fiindcă acasă avusesem o viață foarte regulată. Dar era

încă departe de ceea ce trebuia să fie. Acasă mai erau, din cînd în cînd, perioade găunoase, momente de gol. La cazarmă era într-adevăr o regulă perfectă. Mai ales, mînuirea armelor mă încînta. Aș fi vrut ca întreaga viață să se poată descompune astfel, bucată cu bucată. Dimineața, imediat după ce s-a sunat deșteptarea, am inventat și pus la punct un joc, pe care m-am ferit să-l afle vreun camarad din preajma mea. Pentru sculat, spălat și îmbrăcat mi-am descompus mișcările astfel: 1. pentru a da la o parte pătura, 2. pentru a ridica picioarele, 3. pentru a le lăsa jos, 4. pentru a sta în picioare. Acest mic joc îmi procura un sentiment de mulțumire și de siguranță și în tot timpul instrucției, nu-l uitam o singură dată măcar. Cred că l-aș fi folosit și în cursul zilei, la toate mișcările, dacă nu m-aș fi temut că pînă la urmă o să se observe.

Rittmeister-ul Günther nu înceta să ne tot repete, jubilînd, că vom merge „undeva, *Herrgott*, undeva" și pesimiștii spuneau că veselia lui nu era, în fond, decît o minciună gogonată și că eram destinați, cu siguranță, pentru frontul rusesc.

Dar într-o dimineață primirăm ordin să ne ducem la magazie ca să luăm efecte noi. Ne-am așezat în rînd înaintea ușii și cînd au ieșit cei dintîi cu pachetele de haine noi, văzurăm că li se dăduseră haine kaki și căști coloniale. Un cuvînt străbătu atunci ca un freamăt întregul rînd și oamenii răsuflară, în sfîrșit, ușurați și plini de veselie, cînd izbucni ca o bombă: „*Türkei*" [1]. Tocmai atunci sosi surîzînd *Rittmeister*-ul Günther cu decorația, „pentru merit", care-i strălucea la gît și pe care o primise nu demult. A oprit un dragon și ne-a arătat bucată cu bucată ce conțineau pachetele, atrăgîndu-ne atenția că „fuseseră plătite cu multe mărci". Cînd a ajuns la șort, l-a desfăcut și învîrtit pe un deget, făcînd haz și spunîndu-ne că „armata ne deghizează în băiețași ca să nu-i speriem prea tare pe englezi". Dragonii au început să rîdă și unul dintre ei i-a răspuns că „băiețașii o să-i pună pe goană". *Rittmeister*-ul a spus „*Jawohl*,

[1] Turcia.

mein Herr!" și a adăugat că pentru moment „puturoșii ăștia de englezi își pierd timpul pe malul Nilului, bînd ceai și jucînd fotbal, dar că noi, *bei Gott,* le vom arăta că Egiptul nu-i salon de băut ceai și nici teren de fotbal!"

Ajunși la Constantinopol, am fost îndreptați nu spre Palestina, cum ni s-a spus, ci spre Irak. Ne-am dat jos din tren la Bagdad, detașamentul a încălecat și, după scurte etape, am ajuns într-un cătun mizerabil, cu niște case lungi și joase făcute din lut și paie tocate, care se numea Fellalieh. Erau acolo cîteva elemente de fortificații, și cam la vreo două sute de metri de tabăra turcească ne-am ridicat și noi tabăra noastră.

După o săptămînă încheiată de la sosire, pe un timp minunat de frumos, am fost atacați de englezi — cu trupele lor de indieni — după un bombardament foarte violent.

Spre amiază, *Unteroffizier* [1]-ul a luat trei oameni — pe Schmitz, pe Becker, pe mine și-o mitralieră. Ne-a dus mult înainte — la aripa dreaptă a trupelor noastre — într-o tranșee izolată, puțin adîncă, săpată în nisip. În fața noastră era o întindere nemărginită, avînd ici-colo mici boschete de palmieri. Liniile indiene de asalt erau aproape paralele cu ale noastre. Erau perfect vizibile.

Mitraliera a fost pusă în poziție și *Unteroffizier*-ul a rostit aspru :

— Dacă rămîne un supraviețuitor, va duce mitraliera înapoi.

Schmitz s-a întors spre mine, obrajii săi umflați erau palizi ; a șuierat printre dinți : „Auzi ce spune?"

— Becker ! a strigat *Unteroffizier*-ul.

Becker s-a așezat în dosul mitralierei, și-a mușcat buzele și *Unteroffizier*-ul a ordonat :

— Foc de voie !

După cîteva secunde, mici obuze făceau explozie în jurul nostru, și Becker a căzut pe spate cît era de lung. Era desfigurat.

[1] Subofițerul.

— Schmitz! a strigat *Unteroffizier*-ul, făcînd un gest uşor cu mîna.

Schmitz a tras corpul lui Becker mai înapoi. Îi tremurau muşchii obrazului.

— *Los, Mensch!*[1] a ţipat *Unteroffizier*-ul.

Schmitz s-a instalat în dosul mitralierei şi a început să tragă.

Sudoarea îi curgea de o parte şi de alta a gurii. *Unteroffizier*-ul s-a îndepărtat cu vreo doi, trei metri mai la dreapta noastră, fără să se obosească măcar să se pună la adăpost. Schmitz înjura printre dinţi. A urmat un pocnet scurt, o ploaie de nisip s-a abătut asupra noastră şi cînd am ridicat capul, *Unteroffizier*-ul dispăruse.

Schmitz a spus :

— Mă duc să văd ce e.

A plecat tîrîndu-se. Am observat că-i lipsesc mai multe cuie la pingele.

Au trecut cîteva secunde, Schmitz s-a întors, obrazul îi era cenuşiu ; a spus cu o voce ştearsă :

— Tăiat în două.

Apoi, a continuat pe şoptite, ca şi cum *Unteroffizier*-ul ar fi putut să-l mai audă :

— Ce nebun ! Să stai în picioare, aşa, în bătaia obuzelor. Ce-şi închipuia ? C-au s-o ia pe-alături ?

S-a aşezat din nou în dosul mitralierei şi a stat aşa fără să tragă, fără să se mişte. Se auzea răpăitul canonadei destul de departe la stînga noastră, dar după ce mitraliera noastră a tăcut, duşmanul nu ne-a mai împroşcat. Ce curios, să stai atît de liniştit în colţul acesta, cînd tot restul frontului era în plin foc.

Schmitz a luat un pumn de nisip în mînă, l-a lăsat să-i curgă printre degete şi a spus cu un aer dezgustat :

— Cînd te gîndeşti că te baţi pentru asta !

Şi-a lipit încet obrazul de mitralieră, dar în loc să tragă, mi-a aruncat o privire piezişă şi a spus :

— Şi acum, dacă am...

[1] Mai iute, omule !

M-am uitat la el. Stătea aplecat înainte, cu obrazul său rotund lipit de mitralieră, cu fața sa de păpușă pe jumătate întoarsă spre mine.

— În orice caz, spuse, ne-am făcut pe deplin datoria.

A continuat :

— N-avem nici un ordin.

Apoi, cum tăceam mereu, a adăugat :

— *Unteroffizier*-ul a spus că, dacă vor fi supraviețuitori, să se ducă mitraliera înapoi.

Am răspuns scurt :

— *Unteroffizier*-ul a spus : „*un* supraviețuitor".

Schmitz m-a privit fix, și ochii săi de porțelan s-au făcut rotunzi :

— *Junge!* a spus el, ești nebun! N-avem nici un motiv să așteptăm ca unul dintre noi doi să piară!

M-am uitat la el, fără să-i răspund.

— Dar e curată nebunie! a continuat. Putem să ne întoarcem în tabără. Nimeni n-o să aibă nimic cu noi. Nimeni nu știe ce ne-a spus *Unteroffizier*-ul!

S-a apropiat de mine cu capul său mare și rotund și m-a apucat de braț. Mi-am retras imediat brațul.

— *Herrgott!* a strigat el, dar eu am nevastă, am trei copii!

După o scurtă tăcere, a continuat cu aerul hotărît :

— Unui *Unteroffizier* îi șade bine să facă pe zelosul. Dar nu nouă!

Și a pus mîna pe mitralieră, cu intenția s-o ridice. Am pus imediat mîna mea alături de a lui, și i-am spus :

— Poți să te duci dacă vrei. Eu rămîn. Și mitraliera.

Și-a retras mîna și s-a uitat la mine ca un rătăcit.

— *Aber, Mensch!* a răcnit, răgușit parcă, dar ești nebun de-a binelea! Dacă mă întorc fără mitralieră, mă împușcă. E limpede!

Brusc i s-au înroșit ochii și i-au devenit strălucitori, a tras o înjurătură și mi-a dat un pumn zdravăn în piept. M-am dat înapoi clătinîndu-mă, el a apucat mitraliera cu amîndouă mîinile și a ridicat-o.

Am luat repede puşca, am ridicat cocoşul şi-am îndreptat-o asupra lui. S-a uitat la mine, fix, îngrozit.

— Ia te uită, ia te uită... se bîlbîia el.

Am rămas tăcut, nemişcat, cu ţeava armei îndreptată spre el. El a pus încetişor mitraliera jos, s-a aşezat înaintea ei şi a întors capul.

Am pus puşca pe genunchi, cu ţeava spre el, şi-am băgat o bandă nouă de mitralieră.

Schmitz m-a privit cu gura căscată, ochii săi de porţelan au clipit de mai multe ori, apoi, fără să spună un cuvînt, şi-a lipit obrazul său rotund de armă şi a început să tragă. Cîteva secunde mai tîrziu, obuzele au început să plouă iar pe capul nostru, stropindu-ne cu nisip de fiecare dată.

Mitraliera începu să scoată fum. Spusei:

— Opreşte!

Schmitz a încetat să tragă şi m-a privit. Cu mîna dreaptă pe puşcă, am luat bidonul cu mîna stîngă, l-am deşurubat cu dinţii şi l-am vărsat pe ţeavă. Pe măsură ce apa cădea pe ţeavă, se evapora, sfîrîind. Duşmanul nu mai trăgea.

Schmitz stătea ghemuit. Se uita la mine fără să scoată un cuvînt. Sudoarea i se prelingea încet, de o parte şi de alta a gurii.

Cu glas timid, m-a rugat:

— Lasă-mă să plec.

Am dat din cap că „nu". El şi-a umezit buzele cu limba, a întors capul şi a spus cu glasul stins:

— Îţi las mitraliera. Lasă-mă să plec.

— Poţi să pleci dacă vrei, dar fără puşcă!

S-a uitat la mine cu gura căscată.

— Eşti nebun! Au să mă execute pe loc.

Cum eu tăceam, el a continuat:

— De ce fără puşcă?

— N-am poftă să mă împuşti pe la spate, ca să-ţi iei înapoi mitraliera.

S-a uitat la mine:

— Îţi jur că nu m-am gîndit la asta.

A întors capul şi mi-a spus cu o voce de copil, încet şi rugător:

— Lasă-mă să plec.

Am băgat o bandă nouă, s-a auzit sărind piedica, el a ridicat capul şi m-a privit. Apoi, fără un cuvînt, şi-a lipit obrazul de armă şi a tras. A început să plouă iar cu obuze. Cădeau îndărătul nostru cu nişte pocnete scurte şi simţeam cum ne loveşte nisipul în spate, de parcă ni l-ar fi turnat cineva cu lopata.

Schmitz a spus, vorbind cu totul normal :

— M-am aşezat prost.

A ridicat capul, s-a mişcat uşor, apoi, deodată, a dat din mîini ca o păpuşă dezarticulată şi s-a prăbuşit. M-am întors spre el. Avea o gaură mare drept în piept. Am fost stropit tot cu sîngele lui.

Schmitz era mare şi greu, aşa că m-am chinuit destul ca să-l trag la o parte. După ce-am terminat, i-am luat bidonul, l-am luat şi pe-acela al lui Becker, am stropit mitraliera şi-am aşteptat. Mitraliera se încălzise prea tare ca să mai trag. L-am privit pe Schmitz. Era întins pe spate cît era de lung. Pleoapele, pe jumătate închise peste iris, îi dădeau înfăţişarea unei păpuşi care închide ochii cînd o aşezi.

Am dus mitraliera la vreo două sute de metri mai sus, într-o groapă mai strîmtă şi mai adîncă, am instalat-o şi mi-am culcat obrazul peste ea. M-am simţit singur, mitraliera lucea între picioarele mele, şi m-a cuprins un sentiment de mulţumire.

La vreo opt sute de metri de mine am văzut deodată nişte indieni care s-au sculat de pe jos cu o încetineală care mi s-a părut comică şi care înaintau cu paşi mărunţi, într-un şir lung. Am văzut clar cum îşi mişcau picioarele lungi şi slabe. Apoi s-a ivit un al doilea şir în spatele lor, şi-apoi un al treilea. Îi aveam pe toţi înşiraţi în faţa mea. Am îndreptat puţin ţeava înaintea primului şir şi am apăsat pe trăgaci. Trăgînd mereu, deplasam încet ţeava înainte şi înapoi, apoi o aduceam iar înainte şi încă o dată înapoi. După asta, am încetat să mai trag. Tocmai în acel moment am simţit ca o lovitură violentă de pumn în dreptul umărului stîng. Am căzut pe spate, dar m-am sculat imediat.

Cînd m-am uitat la umăr, era plin de sînge, nu simțeam nici o durere, dar nu puteam mișca brațul. Am luat un pachet de pansament cu mîna dreaptă, am rupt învelișul cu dinții și am strecurat pansamentul între tunică și umăr. Chiar la pipăit, nu simțeam nimic. Am reflectat și am găsit că era momentul să mă retrag ca să duc mitraliera înapoi.

In timpul retragerii, am zărit, înaintea unui boschet de palmieri, pe o ridicătură de pămînt, stînd nemișcați, vreo patru sau cinci călăreți indieni. Lăncile lor se profilau pe cer, drepte și subțiri. Am pus, fără grabă, mitraliera în poziție și i-am secerat.

După asta, am mai înaintat cîteva sute de metri în direcția liniilor noastre, dar puțin înainte de a ajunge la ele cred că am leșinat, căci nu-mi mai amintesc nimic.

După însănătoșire am fost decorat cu „Crucea de fier" și am fost trimis pe frontul din Palestina, la Birseba. Dar n-am stat mult acolo, căci m-am îmbolnăvit de malarie și am fost de îndată evacuat la Damasc.

La spitalul din Damasc, o bucată de vreme n-am știut ce-i cu mine; cea dintîi amintire precisă e un obraz blond aplecat asupra mea.

— Merge, *Junge?* m-a întrebat cineva rîzînd.

— *Ja, Fräulein.* [1]

— Nici o *Fräulein,* mi-a răspuns vocea. Vera. Pentru soldații germani sînt Vera. Și acum, fii atent!

Două mîini reci și puternice s-au strecurat sub mine și m-au ridicat.

Totul era tulbure, mă ducea o femeie, îi auzeam respirația șuierătoare, și foarte aproape de ochii mei vedeam broboane mari de sudoare alunecîndu-i pe gît. Am simțit că sînt pus într-un pat.

— Și acum, am auzit vocea care rîdea, vom profita de faptul că i-a mai scăzut copilașului temperatura și o să-l spălăm.

Am simțit cum mă dezbracă, o mănușă de baie mi-a trecut peste tot corpul, am fost fricționat cu un pro-

[1] Da, domnișoară.

sop aspru, mă odihneam pe perne, înviorat și cu ochii pe jumătate deschiși. Mi se învîrtea capul, mă durea ceafa, și am observat că mă găsesc într-o cameră mică.

— *Na, Junge?* Te simți bine?

— *Ja, Fräulein.*

— Vera. Pentru soldații germani, Vera.

O mînă roșie m-a ridicat de ceafă, mi-a bătut pernele și mi-a așezat încetișor capul pe o pernă proaspăt înfățată.

— Te simți bine că stai singurel în cameră? Știi de ce te-am pus aici?

— Nu, Vera.

— Pentru că noaptea, cînd ești în delir, faci atîta tărăboi, că nu lași vecinii să doarmă.

A început să rîdă și s-a aplecat să mă acopere bine cu plapuma. Avea pielea gîtului roșie, ca și cum atunci ar fi ieșit din baie, avea părul împletit și strîns la spate și mirosea a săpun de toaletă.

— Cum te cheamă?

— Rudolf Lang.

— Bine. Am să-ți spun Rudolf. Domnul dragon permite?

— Dacă vrei dumneata, Vera.

— Ești foarte politicos ca dragon, Rudolf. Cîți ani ai?

— Șaisprezece și jumătate.

— *Gott im Himmel!*[1] Șaisprezece ani!

— Și jumătate!

A pufnit-o rîsul.

— Să nu uităm, Rudolf, jumătatea. Jumătatea de an e importantă, *nicht wahr?*

S-a uitat la mine zîmbind.

— De unde ești?

— Din Bavaria.

— Din Bavaria? *Ach!* Sînt grei de cap ăia din Bavaria. Tu ești greu de cap, Rudolf?

— Nu știu.

[1] Dumnezeule!

Ea a rîs și m-a mîngîiat cu dosul palmei pe obraz. Apoi m-a privit cu un aer serios și mi-a spus suspinînd :

— Șaisprezece ani, trei răni și malarie !

După aceea a adăugat :

— Sigur că nu ești greu de cap, Rudolf ?

— Nu știu, Vera.

Ea a rîs.

— Bine, foarte bine ai răspuns : „Nu știu, Vera". Nu știi, prin urmare răspunzi : „Nu știu, Vera". Dacă ai ști, ai răspunde : „Da, Vera" sau „Nu, Vera". Nu-i așa ?

— Da, Vera.

A început iar să rîdă.

— Da, Vera ! Gata, nu trebuie să vorbești prea mult. Mi se pare că ți se urcă febra. Iar te-ai înroșit, Rudolf. La revedere, copilașule.

A făcut cîțiva pași spre ușă, apoi s-a întors zîmbind.

— Spune-mi, Rudolf, cui i-ai rupt un picior ?

M-am ridicat în coate. Inima-mi zvîcnea, parcă voia să-mi spargă coșul pieptului. Mă uitam la ea înnebunit.

— Dar ce te-a apucat ? m-a întrebat ea speriată, apropiindu-se repede de pat. Hai, culcă-te. Ce-i cu tine ? Vorbeai mereu despre asta în timp ce delirai. Hai, culcă-te, Rudolf.

M-a apucat de umeri și m-a silit să mă întind în pat. Apoi cineva s-a așezat pe marginea patului și mi-a pus mîna pe frunte.

— *Na !* s-a auzit o voce, merge mai bine ? Ce-mi pasă mie dacă a rupt picioarele chiar la zece mii de inși ?

Camera a încetat să se mai învîrtească în jur și am văzut că, într-adevăr, Vera se așezase la căpătîiul meu. Vera cea cu pielea roșie, cu părul pieptănat strîns, mirosind a săpun de toaletă. Am întors capul s-o văd mai bine și deodată s-a pierdut într-o ceață roșiatică !

— Vera !

— Da ?

— Dumneata ești ?

— Eu. Eu sînt, broscoiule. Eu, Vera. Culcă-te.

— Nu sînt eu vinovat de chestia cu piciorul rupt, nu eu, Vera, ci gheața.

— Știu, știu, ai repetat-o de multe ori. Hai, liniștește-te.

Am simțit două mîini reci pe mîinile mele.

— Să nu mai vorbim de asta. O să ți se urce temperatura.

— Nu-i vina mea, Vera.

— Știu, știu.

Am simțit buzele ei fragede aproape de urechea mea.

— Nu-i vina ta, spuse o voce, auzi ?

— Da.

Cineva și-a apăsat mîna pe fruntea mea și-a ținut-o așa mai mult timp.

— Dormi acum, Rudolf.

Mi s-a părut că o mînă a apucat căpătîiul patului și-l scutură.

— *Na !* s-a auzit o voce și-am deschis ochii.

— Dumneata ești, Vera ?

— Da, da, hai, taci acuma.

— A scuturat cineva patul ?

— Nu-i nimic.

— De ce se scutură patul ?

Un obraz blond s-a aplecat asupra mea și-am simțit un parfum de săpun de toaletă.

— Dumneata ești, Vera ?

— Eu sînt, copilașule.

— Mai stai puțin, Vera, te rog.

Am auzit un rîs limpede, apoi s-a deschis o prăpastie neagră, un vînt înghețat m-a învăluit și-am căzut vertiginos.

— Vera ! Vera ! Vera !

Am auzit un glas departe de tot.

— *Ja, Junge ?*

— Nu-i vina mea.

— Nu, nu, *mein Schäfchen* [1] *!* Nu-i vina ta. Să nu mai vorbim despre asta.

Un glas puternic ca un ordin îmi suna în ureche :

— Să nu mai vorbim despre asta.

Și m-am gîndit cu o mulțumire de nespus : „E un ordin".

[1] Mielușelule !

S-a ivit o umbră în fața mea, apoi am deslușit un murmur confuz de voci cînd am deschis ochii, camera era cufundată într-un întuneric adînc ; cineva, pe care n-am reușit să-l văd, mișca neîntrerupt patul meu.

Am strigat tare :

— Nu mișcați patul !

Se făcuse o tăcere fără margini, apoi tata a apărut la căpătîiul meu, îmbrăcat în negru din cap pînă în picioare și s-a uitat la mine fix, cu ochii lui adînciți în orbite și strălucitori. „Rudolf, mi-a spus cu glasul său sacadat, ridică-te și vino — așa cum ești." Apoi, deodată, a început să se îndepărteze în spațiu cu o viteză nebună, dar fără să facă în aparență vreo mișcare, și în curînd n-a mai fost decît o siluetă înaltă între multe altele. Picioarele i-au devenit lungi și subțiri, era acum unul dintre indieni, a început să alerge cu ei, ședeam în pat, stăteam călare pe mitralieră, trăgeam asupra șirurilor de indieni care alergau, mitraliera sălta pe așternut și mă gîndeam : „Nu-i de mirare că se mișcă patul".

Am deschis ochii, am văzut-o înaintea mea pe Vera, camera era scăldată în soare și am spus :

— Cred c-am dormit puțin.

— Puțin ! a răspuns Vera.

Apoi m-a întrebat :

— Ți-e foame ?

— Da, Vera.

— Bine, bine, febra ți-a trecut. Iar ai zbierat toată noaptea, copilașule.

— S-a dus noaptea ?

Ea a rîs.

— Nu, nu s-a dus. Tu ce crezi ? S-a înșelat soarele !

S-a uitat la mine în timp ce mîncam, apoi, după ce-am terminat, a făcut curat și s-a aplecat peste mine ca să mă învelească.

I-am văzut părul blond pieptănat strîns, gîtul ei puțin roșu, și-am respirat mirosul de săpun. Cînd și-a apropiat mai mult capul de mine, i-am înconjurat gîtul cu brațele.

Ea n-a încercat să se desprindă. A întors capul spre mine și m-a privit.

— Poftim, purtări de dragon !

Nu făceam nici o mișcare. Ea se tot uita la mine, apoi a încetat să mai zîmbească și mi-a spus încet și dojenitor :

— Și tu, copilașule ?

Și deodată a căpătat aerul trist și obosit. Simțeam că va vorbi, că trebuie să-mi răspundă și mi-am desfăcut îndată brațele.

Ea mi-a mîngîiat obrajii cu mîna și mi-a spus dînd din cap :

— E firesc.

Apoi a adăugat încet : „Mai tîrziu", a zîmbit trist și a plecat.

O priveam în timp ce se îndepărta. Mă miram cum de-am făcut gestul acesta. Și cum zarurile erau aruncate, nu mai puteam da înapoi. Nu-mi dădeam seama dacă îmi făcea plăcere sau nu.

În după-amiaza aceea, Vera mi-a adus ziare și scrisori din Germania. Una din ele era a doctorului Vogel. I-au trebuit trei luni ca să mă găsească. Îmi anunța moartea mamei. Mai erau două scrisorele ale Berthei și Gerdei. Erau scrise prost și pline de greșeli.

Doctorul Vogel mă mai anunța că e tutorele nostru, că a încredințat pe cele două surori ale mele soției unchiului Franz, iar magazinul nostru unui girant. În ce mă privește, înțelegea, desigur, sentimentele patriotice care m-au dus la înrolarea în armată, dar mă făcea atent, totuși, că fuga mea precipitată a pricinuit multe griji sărmanei mele mame și că, desigur, această fugă sau — mai bine zis — această dezertare a agravat starea ei și, poate, i-a grăbit și sfîrșitul. Spera că cel puțin pe front îmi voi face pe deplin datoria, dar îmi reamintea că, după război, aveam și alte datorii de îndeplinit.

Am îndoit cu grijă scrisorile și le-am pus în portofel. Apoi am deschis ziarele și am citit tot ce se spunea despre războiul din Franța. După ce-am terminat, le-am îndoit, le-am băgat din nou în banderole și le-am pus pe scaun, alături de pat. Apoi mi-am încrucișat brațele și m-am uitat, prin fereastră, la soarele care lumina acoperișurile plate.

Cînd a venit seara, m-am culcat cu Vera.

M-am întors pe frontul din Palestina, am fost din nou rănit, citat și decorat, și la reîntoarcerea mea pe front, am fost numit subofițer, deși n-aveam încă vîrsta. Puțin după aceasta, detașamentul lui Günther a fost atașat la divizia a 3-a de cavalerie, comandată de colonelul turc Essad bey, și a luat parte la contraatacul împotriva tîrgului Es Salt, pe care complicități arabe îl dăduseră în mîinile englezilor.

Lupta a fost istovitoare, am descălecat, am luptat pe jos și, după patruzeci și opt de ore de lupte corp la corp, am pătruns în tîrg.

A doua zi am fost deșteptat de niște lovituri surde. Am ieșit din cantonament, soarele mă orbea, m-am proptit de un zid și am rămas cu pleoapele abia întredeschise. Am văzut ceva mare, alb și orbitor ; era o mulțime compactă de arabi, nemișcați, tăcuți, cu capul în sus. Cînd am ridicat și eu capul, am zărit, în strălucirea soarelui care-i lumina de la spate, vreo patruzeci de arabi, cu gîtul aplecat pe umăr, legănîndu-se ciudat în aer, ca și cum ar fi dansat cu picioarele goale deasupra spectatorilor. Apoi, puțin cîte puțin, mișcările au slăbit fără să înceteze de tot, și au continuat să joace și să se învîrtească pe loc, arătîndu-se cînd din față cînd din profil. Am făcut cîțiva pași, umbra unei case desena un pătrat mare negru pe pămîntul orbitor, am călcat pe pătrat, o răcoare plăcută m-a învăluit, am deschis ochii de tot și abia atunci am zărit frînghiile.

Interpretul turc Suleiman stătea în picioare, puțin mai la o parte, cu brațele încrucișate pe piept, cu aerul disprețuitor și nemulțumit.

M-am apropiat de el și i-am arătat pe spînzurați.

— Ah ! da ! mi-a spus, încruntînd din sprîncene și strîmbînd din nasul său ascuțit, sînt rebelii Emirului Feisal.

M-am uitat la dînsul.

— ...notabilitățile care au predat Es Salt englezilor. E o mică mostră, *mein Freund*[1] ! Excelența sa Djemal

[1] Prietene !

Paşa e, într-adevăr, foarte milos ! Dacă ar fi să facem treaba ca lumea, ar trebui să-i spînzurăm pe toţi !

— Pe toţi ?

M-a privit descoperindu-şi încetişor dinţii albi :

— Pe toţi arabii.

Am văzut de atunci nenumăraţi morţi cît timp am fost în Turcia. Dar spînzuraţii ăştia mi-au lăsat o impresie ciudată, dezgustătoare. Am întors spatele şi am plecat. Seara, m-a chemat *Rittmeister*-ul Günther. Şedea în cortul său pe un mic scaun pliant. Am luat poziţia de drepţi şi l-am salutat. Mi-a făcut semn să iau repaus şi, fără să scoată un cuvînt, continuă să se joace cu un minunat pumnal arab cu mîner de argint, pe care-l tot sucea şi învîrtea între mîini.

După cîteva minute a sosit locotenentul von Ritterbach. Era foarte înalt şi foarte slab şi avea sprîncene negre, care se prelungeau spre tîmple. *Rittmeister*-ul i-a strîns mîna şi i-a spus fără să se uite la el :

— Afurisită corvadă ai să faci în noaptea asta, *Leutnant* [1]. Turcii au întreprins o expediţie de pedepsire contra unui sat arab din apropiere. E un sat care s-a comportat prost atunci cînd englezii i-au alungat pe turci din Es Salt.

Rittmeister-ul i-a aruncat o privire piezişă lui von Ritterbach.

— După părerea mea, a continuat *Rittermeister*-ul ursuz, e o poveste care nu-i priveşte decît pe turci. Dar ei vor să ia parte şi germanii.

Von Ritterbach a ridicat din sprîncene cu un aer trufaş. *Rittmeister*-ul s-a ridicat enervat de pe scaun, i-a întors spatele şi a făcut vreo doi paşi prin cort.

— *Herrgott !* a strigat el întorcîndu-se, n-am venit aici să mă bat cu arabii.

Von Ritterbach n-a mai spus nimic. *Rittmeister*-ul a mai făcut vreo doi paşi prin cort, apoi s-a întors brusc şi a început aproape jovial :

[1] Locotenente.

— Ascultă, *Leutnant,* ai să iei vreo treizeci de oameni și pe micul nostru Rudolf, pe care-l vezi aici ; tot ce-aveți de făcut e să încercuiți satul.

Von Ritterbach a zis :

— *Zu Befehl* [1], *Herr Rittmeister !*

Rittmeister-ul a luat pumnalul arab și, tot băgîndu-l și scoțîndu-l din teacă, arunca cîte o privire piezișă lui von Ritterbach.

— Ai ordin să faci un baraj și să-i împiedici pe sătenii rebeli să iasă afară. Asta-i tot.

Sprîncenele negre ale lui von Ritterbach s-au ridicat, apropiindu-se de tîmple :

— *Herr Rittermeister...*

— *Ja ?*

— Dar femeile care vor voi să treacă prin baraj ?

Rittmeister-ul l-a privit cu nemulțumire, a rămas tăcut o clipă și apoi a spus răstit :

— Ordinul nu precizează.

Von Ritterbach a scos bărbia înainte și-am văzut atunci mărul lui Adam urcînd și scoborînd pe gîtul lui slab.

— Trebuie să considerăm femeile și copiii ca rebeli, *Herr Rittmeister ?*

Rittmeister-ul s-a ridicat.

— *Herrgott, Leutnant !* a strigat el cu o voce tunătoare, ți-am spus o dată că ordinul nu precizează !

Von Ritterbach a pălit ușor, și-a îndreptat poziția și a spus cu o politețe rece :

— Încă o întrebare, *Herr Rittmeister :* dacă rebelii vor să treacă ?

— Le ordoni să se întoarcă.

— Dacă nu vor să se întoarcă ?

— *Leutnant !* a strigat *Ritmeister*-ul, ești soldat, da sau nu ?

Von Ritterbach a făcut ceva neașteptat : a surîs.

— Sigur că sînt soldat, a răspuns cu amărăciune.

Rittmeister-ul a dat din mînă. Von Ritterbach a salutat neînchipuit de bățos și-a ieșit. Nici o singură dată

[1] La ordin !

măcar în tot timpul convorbirii şi nici chiar atunci *cînd Rittmeister*-ul a vorbit de *„unsern kleinem Rudolf“* [1], n-a găsit de cuviinţă să-mi arunce vreo privire.

— *Ach! Rudolf!* a bombănit *Rittmeister*-ul, urmărindu-l din ochi, uită-te la boiernaşii ăştia! Ce aere! ce morgă! Şi afurisita lor conştiinţă creştină! Nu va trece mult şi-i vom mătura pe toţi aceşti „Von“!

Am arătat oamenilor mei în ce constă misiunea şi, către ora unsprezece seara, locotenentul von Ritterbach a dat semnalul de plecare. Noaptea era nemaipomenit de luminoasă.

După un sfert de oră de mers la trap, Suleiman, care asigura legătura cu detaşamentul turcesc, ne-a ajuns din urmă pentru a ne anunţa că ne apropiem şi că are sarcina să ne conducă. Într-adevăr, după cîteva minute, pete albe străluceau în clarul lunii şi primele case ale cătunului îşi făcură apariţia. Von Ritterbach mi-a ordonat să trec cu oamenii mei la est, un alt grup a fost îndrumat spre vest, şi după cîteva minute ne-am întîlnit cu cel de-al doilea grup în partea cealaltă a satului, după ce aşezaserăm oamenii din distanţă în distanţă. Nu se auzea nici un lătrat de cîine. Am aşteptat cîteva minute, tropăitul călăreţilor turci care veneau din sud făcea să se cutremure pămîntul; o comandă răguşită a spart tăcerea, bocănitul copitelor a continuat, un vaiet sălbatic a străbătut aerul, s-au auzit două focuri de armă şi un dragon din stînga mi-a spus cu glasul surd:

— Începe.

Ţipetele au încetat, s-a auzit încă un foc de armă, şi liniştea s-a aşternut iar peste tot.

Un dragon venea în fugă spre mine. Striga:

— *Herr Unteroffizier,* din ordinul locotenentului: adunarea în partea de sud.

Şi-a adăugat:

— Turcii s-au înşelat asupra satului.

Am făcut din nou drumul, de astă dată înapoi, şi mi-am adunat oamenii. La intrarea în sat, von Ritterbach era în toiul unei discuţii foarte aprinse cu Suleiman. M-am

[1] Micul nostru Rudolf.

oprit la cîțiva metri. Von Ritterbach stătea foarte țeapăn pe cal, obrazul său mat era luminat din plin de razele lunii ; se uita cu dispreț la Suleiman, măsurîndu-l din cap pînă în picioare. La un moment dat, a început să țipe și-am auzit limpede :

— *Nein !... Nein !... Nein !...*

Suleiman a pornit ca o săgeată. S-a întors după cîteva minute cu un comandant turc atît de înalt și atît de gras încît se vedea că abia îl duce calul. Comandantul turc a tras sabia și a ținut un lung discurs în limba turcă, agitîndu-și mereu sabia. Von Ritterbach stătea nemișcat ca o statuie. După ce a terminat comandantul turc, s-a auzit glasul lui von Ritterbach, care a vorbit în limba germană pe un ton volubil, solemn, strident. Am auzit : „Comandant... cuvînt de onoare... pe sabia sa... nu satul cu pricina..."

După aceasta, von Ritterbach a salutat scurt și a venit lîngă noi. S-a apropiat de mine și pe un ton rece a spus :

— E o greșeală. Ne întoarcem.

Calul era foarte aproape de mine și i-am putut vedea mîinile tremurînd pe frîu. După o clipă a continuat :

— Te așezi în frunte. Suleiman îți va arăta drumul.

I-am răspuns :

— *Zu Befehl, Herr Leutnant !*

Se uita în gol, drept înaintea lui, și deodată a început să strige, furios :

— Ce ? Nu mai știi să spui altceva decît „*Zu Befehl, Herr Leutnant*" ?

După o jumătate oră de galop, Suleiman a întins mîna în dreptul pieptului meu. M-am oprit.

— Ascultă ! Se aud cîinii.

Și-a adăugat :

— De astă dată, am nimerit într-adevăr satul rebel.

Am trimis un dragon să-l anunțe pe locotenent ; s-a desfășurat aceeași manevră ca mai înainte, numai că acum se mai auzea din cînd în cînd lătratul furios al cîinilor. Oamenii s-au înșiruit de la sine, luîndu-și fiecare locul său. Erau morocănoși și tăcuți.

O mogîldeață albă, măruntă, apăruse printre case. Nu se mișca nici un dragon, dar simțeam rîndurile

frămîntate, încordate. Mogîldeața se apropia de noi, scotea un zgomot straniu ; în sfîrșit, s-a oprit. Era un cîine. A început să schelălăie tînguitor și să se dea înapoi pas cu pas din fața noastră, măturînd pămîntul cu coada.

În aceeași clipă, s-au auzit niște pași grei de bocanci, apoi o salvă de puști și după o scurtă tăcere, un strigăt de femeie, un „Ha ! Ha ! Ha !" ascuțit, sfîșietor, interminabil a străpuns întunericul. În clipa următoare, au izbucnit deodată focuri de armă din toate părțile ; apoi o lumină vie, lucitoare, s-a înălțat spre cer, se auzeau niște lovituri surde, tropăituri, gemete, și caii noștri au început să se agite.

Trei cîini au ieșit în goană din sat, dîndu-se de-a berbeleacul și, cînd au ajuns lîngă noi, s-au oprit brusc aproape de picioarele cailor. Unul din ei avea o tăietură largă, sîngerîndă, la gît. Toți au început să scîncească și să scoată din cînd în cînd niște gemete ca de copii mici. Apoi, unul din ei și-a luat inima în dinți și s-a zvîrlit ca o săgeată între calul lui Bürkel și al meu. Ceilalți doi s-au aruncat îndată în urma lui, eu m-am sucit pe șa să-i urmăresc cu privirea ; au făcut apoi cîteva sărituri, deodată s-au oprit și-au început să urle a jale.

S-a auzit un „Ha ! Ha ! Ha !" strident, m-am întors, loviturile surde din sat răsunau acum violent ; de vreo două ori au șuierat gloanțe deasupra capetelor noastre. Cîinii din spatele nostru urlau a moarte, caii se frămîntau, am întors capul la dreapta, și-am ordonat :

— Bürkel, trage un foc de armă și alungă javrele astea.

— Să trag în cîini, *Herr Unteroffizier ?*

— Nu, sărmanii, trage în aer.

Bürkel a tras. Un grup de făpturi albe au ieșit în fugă din sat, prăvălindu-se pe panta care ducea spre noi ; s-a auzit un glas foarte ascuțit de femeie, m-am ridicat în șa și-am strigat în arabă :

— Înapoi !

Făpturile albe s-au oprit în loc, s-au dat înapoi, neștiind încotro s-o ia ; făpturi negre au tăbărît asupra

lor, s-au zărit sclipirile unor săbii și apoi totul s-a sfîrșit. Acum se putea vedea, la vreo treizeci de metri înaintea noastră, un morman alb, care se contura net pe pămînt; era nemișcat și ocupa destul de puțin loc.

La dreapta mea, o flacără mică, albastră, arunca lumină pe mîinile și obrazul unui dragon; mi-am dat seama că se uita la ceas și, cum asta nu avea cine știe ce mare importanță, am strigat:

— Puteți fuma.

Un glas mi-a răspuns vesel: „*Schönen Dank!*“ [1] mici puncte roșii s-au aprins pe toată linia și încordarea a slăbit. Strigătele și gemetele au început din nou, dar cu atîta forță încît acopereau urletele cîinilor. Era imposibil să deosebești glasurile bărbaților de ale femeilor, se auzeau niște „Ha! Ha! Ha!“ ascuțite și răgușite în același timp, psalmodiate ca un cîntec.

S-a făcut liniște; Bürkel mi-a spus:

— *Herr Unteroffizier*, priviți!

O mică făptură albă cobora panta spre noi, șovăind, mișcîndu-se în mod curios; s-a auzit un glas indiferent: „un cîine“. Mica făptură scîncea blînd ca un copil care plînge, înainta cu o încetineală exasperantă, poticnindu-se de pietre. La un moment dat, păru că a căzut și s-a rostogolit cîțiva metri, apoi s-a sculat în picioare. A dispărut în umbra unei case, nu s-a mai văzut de loc, apoi deodată a apărut în lumina lunii, foarte aproape de noi. Era un băiețel de cinci-șase ani, în cămașă, cu picioarele goale, cu o rană sîngerîndă la gît. Stătea în picioare clătinîndu-se încet, ne privea cu ochii întunecați și deodată a început să strige cu o voce extraordinar de puternică: „Baba! Baba!“ Apoi s-a lungit jos, cu fața la pămînt.

Bürkel a sărit de pe cal, a alergat la el și s-a lăsat în genunchi. Calul a sărit înapoi. Am reușit să-l prind de hățuri și-am strigat destul de limpede:

— Bürkel!

Nu s-a auzit nici un răspuns; după o clipă, fără să ridic glasul, am repetat:

[1] Mulțumesc frumos.

— Bürkel!

S-a sculat încetişor şi a venit înspre mine. S-a oprit lîngă calul meu, capul său pătrat era în bătaia lunii, l-am privit şi l-am întrebat:

— Cine ţi-a permis să descaleci?

— Nimeni, *Herr Unteroffizier.*

— Ţi-am dat eu ordin să descaleci?

— *Nein, Herr Unteroffizier.*

— De ce-ai făcut-o?

După o scurtă pauză, a răspuns:

— Am crezut că fac bine, *Herr Unteroffizier.*

— Nu trebuie să crezi nimic, Bürkel. Trebuie să asculţi.

Şi-a muşcat buzele şi am văzut cum îi curgea sudoarea pe fălcile încleştate. A răspuns cu o sforţare:

— *Ja, Herr Unteroffizier.*

— Vei fi pedepsit, Bürkel.

Tăcere. Simţeam cum oamenii stau cu urechile aţintite spre această tăcere şi i-am ordonat:

— Urcă-te pe cal.

Bürkel m-a privit lung. Sudoarea îi curgea pe fălci. Avea aerul îndobitocit.

— *Herr Unteroffizier!* Am un băieţel de aceeaşi vîrstă.

— Urcă-te pe cal, Bürkel.

A luat hăţurile din mîinile mele şi s-a aruncat în şa. După o clipă, am văzut capătul aprins al unei ţigări trasînd o dîră luminoasă în întuneric şi căzînd pe pămînt, cu scînteieri mărunte. După o secundă, s-a aruncat o altă ţigară, apoi încă una, şi încă una, şi aşa mai departe. De-a lungul întregului rînd. Şi-am înţeles că oamenii mă urăsc.

— După război, a declarat Suleiman, la ora siestei, vom da afară pe arabi aşa cum i-am dat afară şi pe supuşii noştri armeni. Şi pentru acelaşi motiv.

Chiar în cort, şi tot nu puteai rezista la strălucirea orbitoare a soarelui. Numai ce m-am ridicat într-un cot şi-am simţit că podul palmelor mi s-au umezit.

— Pentru care motiv?

Suleiman a răspuns foarte repede și pe un ton doctoral :

— Nu încap în Turcia și arabii și turcii.

Se așeză turcește și începu deodată să surîdă.

— Asta a încercat, aseară, comandantul cel gras să-l facă să înțeleagă pe locotenentul vostru von Ritterbach. Din fericire, locotenentul vostru nu înțelege turcește...

După o pauză.

— ...căci n-ar fi înțeles de loc că dacă cei din satul rebel au dispărut fără urmă, trebuia să fie lichidați locuitorii din cel mai apropiat sat arab...

M-am uitat la el cu gura căscată.

A început să rîdă, cu un rîs ascuțit de femeie. Umerii îi săltau convulsiv, se apleca și se dădea mereu înapoi și cînd se apleca, lovea pămîntul cu mîinile.

S-a liniștit puțin cîte puțin, și-a aprins o țigară, și dînd fumul pe nas, pe îndelete, a rostit :

— Iată la ce servește să fii un bun interpret.

— Dar satul acela era nevinovat, i-am obiectat numaidecît.

A dat din cap.

— *Mein Lieber* [1], nu înțelegi. Satul era arab. Nu era, prin urmare, nevinovat...

Și a lăsat să i se vadă dinții albi.

— Știi, e interesant, obiecțiunea dumitale s-a făcut altă dată, în împrejurări asemănătoare, profetului nostru Mohamed...

Și-a scos țigara din gură și, schimbîndu-se la față, a rostit pe un ton grav și pios :

– Pacea lui Allah să fie cu el !

Apoi a continuat :

— Și profetul nostru Mohamed a răspuns : „*Dacă te pișcă un purice, nu-i ucizi pe toți ?*“

Deoarece era de datoria mea, am raportat în aceeași seară *Rittmeister*-ului Günther ceea ce m-a învățat Suleiman. L-a apucat un rîs zgomotos care a ținut cîteva minute, a repetat de mai multe ori cu un aer încîntat

[1] Scumpul meu.

fraza profetului asupra puricilor și am înțeles că el considera chestiunea asta ca o festă jucată de turci „idiotului ăluia de von Ritterbach".

Nu știu dacă a avut mai tîrziu plăcerea să-i povestească locotenentului cele aflate de la mine; în orice caz, însă, n-ar avea nici o importanță, căci acesta, după două zile, s-a lăsat ucis sub ochii mei în mod prostesc și inutil; se poate spune că a făcut-o într-adins, căci tocmai în ziua aceea își pusese toate decorațiile și uniforma cea mai elegantă.

Am ordonat să-l transporte în cort, am trimis după *Rittmeister*-ul Günther și am rămas cu subofițerul Schrader lîngă corpul neînsuflețit. După puțin timp, a sosit și *Rittmeister*-ul Günther, a luat poziția de drepți la picioarele patului de campanie, a salutat, l-a poftit afară pe Schrader și m-a întrebat pe mine cum s-a întîmplat. I-am povestit totul, pînă în cele mai mici amănunte.

Asculta cu sprîncenele încruntate și, după ce-am terminat, a început să se plimbe încoace și încolo prin cort, închizînd și deschizînd palmele pe care le ținea la spate. Apoi s-a oprit, s-a uitat nemulțumit la cadavru și a bombănit: „Cine s-ar fi gîndit că idiotul ăsta..." Mi-a aruncat o privire și a tăcut. A doua zi a fost o mică paradă și, după paradă, *Rittermeister*-ul ne ținu un mic discurs, și-am găsit că a fost un discurs frumos și desigur folositor pentru moralul oamenilor, dar că *Rittmeister*-ul i-a adus lui Ritterbach mai multe elogii decît merita.

La 19 septembrie 1918 englezii dădură un atac puternic și frontul se prăbuși. Turcii începură să fugă spre nord, se opriră la Damasc, dar n-avură parte decît de un scurt răgaz, și-au trebuit din nou să se retragă pînă la Alep. La începutul lui octombrie, detașamentul a fost transportat la Adana, lîngă golful Alexandretta, a stat acolo cîteva zile fără să facă nimic și Suleiman a primit „Crucea de fier" pentru bravura sa din timpul retragerii.

Spre sfîrșitul lui octombrie, a izbucnit holera în satele din jurul Adanei, apoi puțin cîte puțin a cuprins

și tîrgul și, la 28 octombrie, *Rittermeister*-ul Günther s-a îmbolnăvit și a murit după cîteva ore.

Era un sfîrșit trist pentru un erou. Îl admiram pe *Rittmeister*-ul Günther, mulțumită lui intrasem în armată. Și în ziua aceea și în zilele care au urmat, am fost mirat că moartea lui nu a avut un efect mai mare asupra mea. Reflectînd, mi-am dat seama că faptul de a ști dacă-l iubeam sau nu, m-a preocupat mai mult în ce-l privește pe el decît în ce-o privește pe Vera, de exemplu. În seara de 31 octombrie s-a aflat că Turcia a semnat armistițiul cu Antanta. „Turcia a capitulat! mi-a spus Suleiman rușinat, și totuși Germania se mai bate!"

Căpitanul conte von Reckow a preluat comanda detașamentului lui Günther și a început repatrierea. Ne-am îndreptat încet spre Germania, trecînd prin Balcani. Ne-am chinuit mult pe drum, pentru că nu aveam pe noi decît ușoarele haine coloniale, și frigul cu mult prea aspru din toamna aceea a provocat pierderi mari printre noi.

În Macedonia, la 12 noiembrie, într-o dimineață cenușie și ploioasă, pe cînd ieșeam dintr-un sat nenorocit, unde poposisem noaptea, căpitanul conte von Reckow ne-a ordonat să oprim coloana și să ne întoarcem cu fața spre partea stîngă a drumului. El însuși a luat-o pe cîmp și s-a dat înapoi pînă ce-a putut vedea cele două capete ale coloanei. A rămas un timp fără să scoată un cuvînt. Stătea nemișcat și frînt; calul său alb și uniforma zdrențuită făceau o pată de culoare deschisă pe pămîntul negru. Într-un tîrziu, a ridicat capul, a făcut un mic semn din mîna dreaptă și a spus cu o voce extraordinar de subțire și lipsită de timbru:

— Germania a capitulat.

O mare parte dintre oameni nu l-au auzit, a urmat o mișcare însoțită de șoapte de la un capăt la celălalt al coloanei și von Reckow, cu vocea sa obișnuită, a strigat:

— *Ruhe*[1] *!*

S-a făcut tăcere şi el a repetat, ceva mai tare decît prima oară :

— Germania a capitulat.

După asta, a dat pinteni calului, şi-a reluat locul în fruntea coloanei şi nu s-au mai auzit decît copitele cailor.

Mă uitam drept înaintea mea şi mi se păru deodată că o groapă neagră s-a deschis sub picioarele mele. După cîteva minute, un glas a intonat „*Vom bate, vom învinge Franţa*“, cîţiva dragoni au început să cînte în cor, ca nişte sălbatici, ploaia s-a înteţit, copitele cailor loveau în contratimp ; deodată vîntul şi ploaia s-au pornit cu atîta putere, încît cîntecul a început să se audă din ce în ce mai slab, din ce în ce mai fărîmiţat, pînă ce s-a stins. După asta ne-am simţit mai rău decît dacă nu s-ar fi cîntat de loc.

[1] Linişte !

1918

Ajuns în Germania, detașamentul fu purtat din loc în loc, nimeni nu știa cine trebuie să ne ia în primire; subofițerul Schrader mi-a spus: „Nimeni nu vrea să știe de noi. Sîntem un detașament pierdut". În sfîrșit, ajunserăm la baza noastră de plecare, orășelul B. Aici, se grăbiră să ne demobilizeze, ca să nu ne mai dea de mîncare; ni s-au restituit efectele civile, ni s-au mai dat vreo cîțiva gologani și o foaie de drum ca să ne întoarcem acasă.

Am luat trenul care mergea înspre H. În compartiment îmi dădui seama cît sînt de ridicol în haina și pantalonii mei, care se scurtaseră cam prea mult și am ieșit în culoar. După cîtva timp, am zărit, stînd cu spatele la mine, un vlăjgan osos și brun, ras în cap, cu umerii largi, care făceau să crape pe el haina roasă de atîta purtat. Cînd s-a întors, l-am recunoscut: era Schrader. S-a uitat lung la mine, și-a frecat nasul său stîlcit cu dosul mîinii și-a izbucnit în rîs.

— Tu ești! Dar bine te-ai mai înțolit! Te-ai deghizat în băiețel?

— Ca și tine.

Și-a privit hainele.

— Ca și mine.

A lăsat în jos sprîncenele lui negre, care s-au împreunat într-o singură linie groasă deasupra ochilor, mi-a aruncat o privire, și tristețea i s-a așternut pe obraz :

— Parcă am fi doi clovni jigăriți.

Bătea toba pe geamul vagonului. Deodată m-a întrebat :

— Unde te duci ?

— La H.

A fluierat.

— Și eu. Părinții tăi locuiesc acolo ?

— Au murit, dar au rămas surorile și tutorele meu.

— Și ce-ai să faci ?

— Nu știu.

A început iar să bată toba pe geam, fără să scoată un cuvînt. Apoi și-a scos o țigară din buzunar, a rupt-o în două și mi-a dat jumătate.

— Vezi, mi-a spus el cu amărăciune, sîntem prea mulți. N-ar fi trebuit să ne întoarcem.

După o scurtă tăcere, a adăugat :

– Uite, ca să-ți dau un exemplu, aici înăuntru e o blondină.

A arătat cu degetul spre compartiment.

— Frumoasă fetișcană ! Stă în fața mea. Ei, bine ! se uită la mine de parc-aș fi o balegă !

Și a întins mîna cu violență, arătînd înspre pămînt :

— Ca la o balegă ! Ce mi-i „Crucea de fier" și tot ce am făcut ! Ca la o balegă !

Și-a mai adăugat :

— De aceea am ieșit.

A tras un fum, și-a apropiat capul de al meu și mi-a șoptit :

— La Berlin, tu știi ce fac civilii cînd întîlnesc un ofițer care se plimbă în uniformă de stradă ?

S-a uitat la mine și a continuat cu o furie abia stăpînită :

— Îi smulg epoleții !

Am simțit un nod în gît și l-am întrebat :

— Ești sigur ?

A dat din cap afirmativ și am tăcut amîndoi o clipă. Apoi m-a întrebat :

— Ei, ce-ai să faci acuma?

— Nu știu.

M-a întrebat din nou:

— Ce știi să faci?

Apoi, fără să mai aștepte vreun răspuns, a rînjit:

— Nu te obosi, am să răspund eu pentru tine: Nimic. Și ce știu să fac eu? Nimic. Știm să ne batem, dar se pare că nu mai e nevoie să ne batem. Atunci, vrei să-ți spun, sîntem șomeri.

Și a tras o înjurătură.

— Dar cu atît mai bine! *Herrgott,* mai bine să fiu șomer toată viața decît să muncesc pentru afurisita lor de Republică!

Și-a pus mîinile lui mari la spate și privea peisajul defilînd. După o clipă, a scos din buzunar o bucată de hîrtie și un creion, a aruncat cîteva rînduri pe hîrtie, după ce-a întins-o pe geam, și mi-a dat-o.

— Ține, e adresa mea. Dacă nu știi unde să te duci, n-ai decît să vii la mine. Am o singură cameră, dar un fost luptător în detașamentul lui Günther are să găsească oricînd loc în camera mea.

— Ești sigur că ai să-ți regăsești camera?

A început să rîdă.

— Cît despre asta, da!

Apoi, a adăugat:

— Proprietăreasa mea e o văduvă.

După ce-am ajuns la H., m-am dus imediat la unchiul Franz. Era întuneric, cădea o ploicică subțire, nu aveam pardesiu și eram ud din cap pînă-n picioare.

Mi-a deschis soția unchiului Franz.

— Ah! tu ești, mi-a spus ca și cum m-ar fi văzut ieri, poftim de intră!

Era o femeie înaltă, uscată și tristă, cu o umbră de mustață și peri negri pe obraji. La lumina lămpii mi s-a părut foarte bătrînă.

— Surorile tale-s aici.

Am întrebat:

— Și unchiul Franz?

S-a uitat la mine de sus, m-a măsurat din cap pînă-n picioare și mi-a răspuns scurt:

— Ucis în Franța.

Apoi a adăugat:

— Pune-ți papucii. Ai să murdărești peste tot.

A luat-o înainte și a deschis ușa bucătăriei. Două fete coseau. Știam că sînt surorile mele, dar abia le-am recunoscut.

— Intră odată, mi-a spus mătușa.

Cele două fete s-au sculat și s-au uitat la mine, nemișcate.

— E fratele vostru Rudolf, a spus mătușa mea.

Mi-au strîns mîna, una după alta, fără să spună un cuvînt, apoi s-au așezat iar.

— Ei bine, șezi, mi-a spus mătușa, nu costă nimic.

M-am așezat; mă uitam la surorile mele. Totdeauna au semănat una cu alta, dar acum nu mai reușeam de loc să le deosebesc. Au început iar să coasă, și din cînd în cînd îmi aruncau cîte o privire.

— Ți-e foame? m-a întrebat mătușa. Vocea îi suna fals, și i-am răspuns:

— Nu, mătușă.

— Noi am mîncat, dar dacă ți-e foame...

— Mulțumesc, mătușă.

Iar s-a făcut tăcere, și mătușa mi-a spus:

— Dar prost îmbrăcat mai ești, Rudolf!

Surorile au ridicat capul și s-au uitat la mine.

— Sînt hainele cu care am plecat.

Mătușa a dat atunci dojenitor din cap și și-a reluat lucrul.

Am adăugat:

— N-au vrut să ne lase uniforma pentru că erau haine coloniale.

Iar s-a lăsat tăcere. Mătușa mi-a spus:

— În sfîrșit, iată-te aici!

— Da, mătușă.

— Surorile tale s-au făcut mari.

— Da, mătușă.

— Aici, lucrurile s-au cam schimbat. Viața-i foarte grea. N-avem ce mînca.

— Știu.

Ea a oftat și și-a reluat lucrul. Surorile mele stăteau cu capetele plecate și nu scoteau un cuvînt. S-a scurs un timp. Apoi, deodată, tăcerea a prins cheag. Plutea

o încordare în aer şi-am înţeles de ce. Mătuşa mea aştepta ceva : trebuia să vorbesc de mama, să cer amănunte asupra bolii şi morţii sale. Atunci surorile ar fi început să plîngă, mătuşa i-ar fi dat drumul la o poveste patetică şi, fără să fi fost acuzat de nimeni, aş fi simţit din povestea ei că eu sînt vinovat de moartea mamei mele.

— Dar ştii, spuse mătuşa după puţin timp, nu prea eşti vorbăreţ, Rudolf.

— Nu, mătuşă.

— Nu s-ar spune că ai trăit doi ani departe de noi.

— Da, mătuşă, doi ani.

— Se pare că nu te interesăm prea mult.

— Ba da, mătuşă.

Simţeam un nod în gît şi mă gîndeam : „E momentul" ; am strîns din pumni sub scaun şi am spus :

— Voiam tocmai să vă întreb...

Cele trei femei ridicară capul şi mă priviră. M-am întrerupt. Era, în aşteptarea lor, ceva înfricoşător şi voios, care mă îngheţă şi, nu ştiu cum, în loc să întreb „cum a murit mama" după cum aveam intenţia, am întrebat :

— Cum a murit unchiul Franz ?

A urmat o tăcere grea, şi surorile mele s-au uitat la mătuşă.

— Nu-mi vorbi de acest om de nimic, s-a răstit mătuşa cu glasul îngheţat.

Apoi a adăugat :

— Nu avea decît un singur gînd în cap — ca toţi bărbaţii. Să se bată, să se bată mereu — şi să alerge după femei !

M-am ridicat imediat. Mătuşa s-a uitat la mine.

— Ai şi plecat ?

— Da.

— Ai unde să stai ?

Am mînţit :

— Da.

S-a ridicat de pe scaun.

— Cu atît mai bine. Aici e prea strîmt. Şi apoi mi-e de ajuns cu surorile tale. Dar pentru o noapte sau două poţi să rămîi.

— Mulțumesc, mătușă.

M-a măsurat din nou, oprindu-și privirile la haine.

— N-ai pardesiu?

— Nu, mătușă.

A stat și s-a gîndit.

— Așteaptă. Mi se pare că am un pardesiu vechi de-al lui unchi-tu.

A ieșit și am rămas singur cu surorile. Ele coseau fără să ridice capul. Mă uitam cînd la una cînd la alta; am întrebat:

— Care-i Bertha?

— Eu.

Aceea care a vorbit a ridicat bărbia, privirile noastre s-au încrucișat, ea a întors repede capul. Cred că nu s-a vorbit de bine despre mine în familie.

— Uite, mi-a spus mătușa intrînd, încearcă asta.

Era un pardesiu verde jerpelit, mîncat de molii, ros și mult prea mare pentru mine. Nu-mi amintesc să-l fi văzut pe unchiul Franz purtîndu-l vreodată. Unchiul Franz era totdeauna elegant, cînd se îmbrăca în civil.

— Mulțumesc, mătușă.

Mi l-am pus.

— Ar trebui scurtat.

— Da, mătușă.

— E destul de bun, știi. Dacă l-ai aranja cumva, ai putea să-l porți.

— Da, mătușă.

Surîdea. Părea mîndră și înduioșată. Îmi dăduse un pardesiu. N-am vorbit de mama și totuși mi-a dat un pardesiu. Desigur că eu eram vinovat.

— Ești mulțumit?

— Da, mătușă.

— Ești sigur că n-ai bea o ceașcă de cafea?

— Sigur, mătușă.

— Poți să mai stai puțin, Rudolf, dacă vrei.

— Mulțumesc, mătușă. Trebuie să plec.

— Bine, atunci nu te opresc.

Bertha și Gerda se sculară și se apropiară să-mi strîngă mîna. Amîndouă erau ceva mai mari decît mine.

— Să vii să ne mai vezi, cînd vrei, mi-a spus mătușa.

Stăteam în pragul bucătăriei, între cele trei femei. Umerii pardesiului îmi ajungeau la mijlocul brațelor și mîinile îmi dispăreau în mîneci. Deodată, cele trei femei mi-au părut foarte mari, una din ele a întors capul, parcă s-a declanșat un mecanism și-am avut impresia că picioarele lor nu mai atingeau pămîntul, ci că dansau în aer ca arabii spînzurați la Es Salt. Apoi fețele lor s-au șters, pereții bucătăriei au dispărut, un deșert nemișcat și înghețat s-a deschis înaintea mea și în întinderea imensă, cît vezi cu ochii, n-au mai fost decît manechine spînzurate în aer, care se legănau și se suceau fără încetare.

— Dar bine, n-auzi? m-a întrebat o voce. Ți-am spus că poți să vii cînd vrei.

Am spus „mulțumesc" și-am pornit repede spre ușa de ieșire. Poalele pardesiului îmi ajungeau pînă aproape de tocuri.

Surorile au rămas în bucătărie. Mătușa m-a condus.

— Mîine dimineață, mi-a spus, va trebui să te duci la doctorul Vogel. Mîine negreșit, să nu uiți.

— Nu, mătușă.

— Bine, la revedere, Rudolf.

A deschis ușa. I-am simțit mîna rece și uscată într-a mea.

— Ei, ești mulțumit că ai pardesiu, Rudolf?

— Foarte mulțumit, mătușă, îți mulțumesc.

M-am văzut iar în stradă. Ea a închis repede ușa și-am auzit cum o încuie pe dinăuntru. Am rămas la ușă, i-am ascultat pașii îndepărtîndu-se. Parcă aș fi fost încă în casă. O vedeam pe mătușa cum deschide ușa bucătăriei, cum se așază, cum își ia lucrul, pe cînd tictacul orologiului sună grav și scurt în mijlocul tăcerii. Apoi, puțin mai tîrziu, mătușa se va uita la surorile mele și va spune dînd din cap: *„Nici n-a vorbit de mama lui!"* Atunci surorile mele se vor pune pe plîns, mătușa își va șterge cîteva lacrimi și vor fi fericite, toate trei împreună.

Noaptea era rece, cădea o ploaie subțire, nu cunoșteam bine drumul și mi-a trebuit o jumătate de oră ca să ajung la adresa pe care mi-o dăduse Schrader.

Am bătut și într-o clipă mi-a deschis o femeie. Era înaltă, blondă și avea un piept mare.

— Doamna Lipman?

— Eu sînt.

— Aș vrea să-l văd pe *Unteroffizier*-ul Schrader.

S-a uitat la pardesiul meu și m-a întrebat cu asprime:

— Pentru ce?

— Sînt prieten cu el.

— Ești un prieten de-al lui? S-a mai uitat o dată la mine și mi-a spus:

— Intră.

Am urmat-o pe un coridor lung. A bătut la o ușă, a deschis fără să aștepte răspunsul și a spus, strîmbînd din gură a dispreț:

— Unul din prietenii dumitale, *Herr* Schrader.

Schrader era numai în jiletcă. S-a întors înmărmurit:

— Tu ești! Ai și venit! Intră. Ai o mutră! Și ce pardesiu! Unde ai găsit porcăria asta? Intră odată. *Frau* Lipman, vă prezint pe *Unteroffizier*-ul Lang din detașamentul lui Günther! Un erou german, *Frau* Lipman!

Frau Lipman îmi făcu un semn ușor din cap, dar nu-mi dădu mîna.

— Dar vino odată! a strigat Schrader cu o veselie neașteptată. Intră o dată, și dumneata, *Frau* Lipman. Iar tu scoate mai întîi porcăria asta! Ai să fii, în orice caz, mai bine decît în halul ăsta. *Frau* Lipman! *Frau* Lipman!

— *Ja, Herr* Schrader? gînguri *Frau* Lipman.

— *Frau* Lipman, mă iubești?

— *Ach!* îi răspunse *Frau* Lipman, aruncîndu-i o privire încîntată, vorbești de asemenea lucruri, *Herr* Schrader, și mai ales în fața prietenului dumitale!

— Pentru că, dacă mă iubești, ai să te duci imediat să-mi aduci bere și tartine de... ce vei găsi... pentru băiatul ăsta, pentru mine și pentru dumneata, *Frau*

Lipman. Numai dacă, *Frau* Lipman, ne faci cinstea să mănînci cu noi.

A ridicat sprîncenele sale dese, i-a făcut cu ochiul strengăreşte, a strîns-o în braţe şi a făcut cu ea cîţiva paşi de vals prin cameră, fluierînd.

— *Ach! Herr* Schrader, a spus *Frau* Lipman, rîzînd şi gîngurind, dar sînt prea bătrînă ca să mă valsezi. Mîrţoaga bătrînă nu mai trage în ham, ştii bine!

— Ce! Prea bătrînă? a întrebat Schrader. Nu cunoşti oare proverbul franţuzesc?

Îi şopti cîteva cuvinte la ureche şi ea începu să se scuture de rîs. Îi dădu drumul.

— Şi după aia, asculţi, *Frau* Lipman? ai să-mi aduci o saltea pentru băiatul ăsta. Are să se culce aici astă-seară!

Frau Lipman încetă să rîdă şi se strîmbă a dispreţ.

— Aici?

— Haide, haide! îi răspunse Schrader, e orfan, n-are să se culce în stradă, *Frau* Lipman. Trebuie să ştii cum să te porţi cu un erou german!

Ea s-a bosumflat şi el s-a înfuriat:

— *Frau* Lipman, *Frau* Lipman! Dacă refuzi, nu ştiu ce-ţi fac.

A luat-o în braţe, a ridicat-o ca pe o pană, şi a început s-alerge prin cameră, strigînd: „Mînca-te-ar lupul! Mînca-te-ar lupul!"

— *Ach! Ach!* Eşti nebun, *Herr* Schrader! spuse ea rîzînd ca o fetiţă.

— *Los, mein Schatz,* [1] îi răspunse lăsînd-o (destul de grosolan, mi s-a părut). *Los, meine Liebe!* [2] *Los!*

— *Ach!* Dar numai ca să-ţi fac dumitale plăcere, *Herr* Schrader.

În timp ce ieşea pe uşă, i-a dat una straşnică peste fese. „*Ach! Herr* Schrader!" strigă ea rîzînd, şi rîsul ei alintat s-a auzit apoi descrescînd pe culoar.

După puţin timp s-a întors. Am băut bere, am mîncat pîine cu slănină, Schrader a convins-o pe *Frau* Lip-

[1] Iute, comoara mea!

[2] Iute, dragostea mea!

man să aducă și Schnaps-ul ei, și după aceea încă o dată bere. Am băut din nou, Schrader a vorbit fără întrerupere, văduva devenea din ce în ce mai stacojie și se alinta din ce în ce mai mult. Pe la ora unsprezece, Schrader s-a furișat împreună cu ea din cameră ; s-a întors singur după o jumătate de oră, cu un pumn de țigări.

— Așa ! a spus el posomorît, aruncînd jumătate din țigări pe pat. Trebuie să știi cum să te porți cu un erou german !

A doua zi după-amiază m-am dus la doctorul Vogel. I-am spus servitoarei cine sînt, ea s-a întors imediat și mi-a spus că *Herr Doktor* are să mă primească neîntîrziat. Am așteptat aproape trei sferturi de oră în salon. Se părea că afacerile doctorului Vogel au mers bine în timpul războiului. Era atîta lux în încăpere, încît n-o mai recunoșteam.

În sfîrșit, servitoarea s-a întors și m-a introdus în birou. Doctorul Vogel ședea la o masă de lucru imensă și goală. Se îngrășase, albise, dar avea obrazul tot așa de frumos ca înainte.

S-a uitat la pardesiul meu, mi-a făcut semn să mă apropii, mi-a strîns mîna cu răceală și m-a poftit într-un fotoliu.

— Așadar, Rudolf, îmi spuse apăsîndu-și palmele pe birou, ai venit !

— *Ja, Herr Doktor* Vogel.

Se uită lung la mine. Corpul și mîinile îi erau încremenite. Obrazul său cu trăsături puternice și regulate, „obrazul său de împărat roman" — după cum spunea tata — avea aerul unei frumoase măști încremenite, în dosul căreia ochii lui cei mici și sfredelitori, de un albastru cenușiu, se mișcau fără astîmpăr.

— Rudolf, îmi spuse cu vocea lui gravă și sonoră, n-am să te dojenesc.

A făcut o pauză și m-a privit :

— Nu, Rudolf, a continuat el, apăsînd asupra fiecărui cuvînt, n-am să te *dojenesc*. Ceea ce-ai făcut tu, nimeni nu mai poate desface. Răspunderea pe care o porți este destul de *grea*, fără să mai adaug ceva. De

altfel, ți-am scris ce gîndesc despre *dezertarea* ta și despre consecințele *ireparabile* pe care le-a avut.

A ridicat capul cu o expresie dureroasă și-a adăugat:

— Cred că ți-am spus destul.

A dat ușor din mîna dreaptă:

— Ce-a fost a fost. E vorba acum de viitorul tău.

M-a privit cu un aer grav, așteptînd parcă un răspuns, dar cu n-am spus nimic.

Și-a aplecat capul puțin înainte, și părea să se reculeagă.

— Cunoști ultimele dorințe ale tatălui tău. Eu sînt executorul lor. I-am făgăduit tatălui tău să fac tot ce-mi stă în putere, pe plan moral ca și pe plan material, pentru a asigura îndeplinirea lor.

A ridicat capul și mi s-a uitat drept în ochi:

— Rudolf, trebuie să-ți pun acum o întrebare. Ai intenția să *respecți* ultimele dorințe ale tatălui tău?

Urmă o scurtă tăcere, el bătea cu vîrful degetelor pe masă; i-am răspuns: „Nu".

Doctorul Vogel închise ochii pentru o clipă, dar nici un mușchi nu i se mișcă pe obraz.

— Rudolf, rosti el cu vocea gravă, ultimele dorințe ale unui *mort* sînt sfinte.

La asta n-am mai răspuns.

— Știi desigur, continuă el, că tatăl tău era la rîndul său *legat*, în această privință, de un jurămînt.

Si fiindcă eu nu spuneam nimic, a adăugat:

– *De un jurămînt sacru.*

Am tăcut și după puțin timp a început iar:

— Ți-e inima împietrită, Rudolf, și, fără îndoială, trebuie să vedem aici rodul păcatului tău. Dar ai să vezi, Rudolf, *Providența* va face să iasă bine lucrurile. Deoarece, ca să te pedepsească, ea ți-a pustiit inima, dar în același timp ea pune — ca să spun așa — leacul alături de boală și ți-a pregătit și mijloacele pentru *răscumpărarea ta.* Rudolf, reluă el după o clipă, cînd ți-ai părăsit mama, prăvălia mergea bine, situația voastră financiară era bună... sau cel puțin, adăugă el cu trufie, *suficientă.* La moartea mamei tale am angajat un girant. E un om muncitor și un bun catolic. E deasupra oricărei bănuieli. Dar treburile merg totuși

foarte prost și cîștigul pe care-l aduce prăvălia abia ajunge pentru a plăti pensiunea surorilor tale.

Și-a încrucișat brațele pe piept.

— Am deplîns pînă acum această penibilă situație, dar îmi dau seama astăzi că ceea ce am luat drept o cruntă nenorocire, nu-i în fapt decît *o binefacere deghizată*. Da, Rudolf, *Providența* aranjează bine lucrurile și voința sa îmi apare foarte clar: *Ea îți arată calea.*

A făcut o pauză și s-a uitat la mine:

— Rudolf, continuă el cu o voce mai puternică, trebuie să știi că n-ai acum decît un singur mijloc, *unul singur*, ca să-ți faci studiile la universitate: acela de a obține, ca student în teologie, o bursă episcopală, și să fii întreținut la un cămin. Iar de ceea ce ai să ai nevoie, în plus, îți voi avansa eu *personal*.

Ochii săi albaștri începură deodată să strălucească parcă fără voia lor, și-și lăsă imediat pleoapele în jos. Apoi și-a lipit mîinile sale bine îngrijite de birou și a așteptat. M-am uitat la fața lui frumoasă și rece și am început să-l urăsc din toate puterile mele.

M-a întrebat:

— Ce zici, Rudolf?

Am înghițit în sec și l-am întrebat:

— N-ați putea să-mi faceți propuneri pentru alte studii decît studiile teologice?

— Rudolf! Rudolf! mi-a răspuns, permițîndu-și aproape să zîmbească pe jumătate, cum poți să ceri așa ceva, Rudolf? Cum poți să-mi ceri să te ajut ca să nu asculți pe tatăl tău, cînd eu sînt executorul ultimelor sale dorințe?

N-aveam ce să-i răspund la asta. M-am ridicat. El mi-a spus cu blîndețe:

— Șezi, Rudolf, că n-am terminat.

M-am așezat iar.

— Ești în plină revoltă, Rudolf, mi-a spus cu o notă de tristețe în glasul său grav și frumos, și nu vrei să vezi *semnul* pe care ți-l arată *Providența*. Și totuși semnul acesta e clar: ruinîndu-te, aruncîndu-te în sărăcie, ea îți indică *singura cale posibilă* pe care o dorește pentru tine, aceea pe care a ales-o tatăl tău...

Nici la asta n-am răspuns nimic. Doctorul Vogel și-a încrucișat brațele, s-a aplecat ușor și m-a întrebat, fixîndu-mă cu ochii săi pătrunzători:

— Ești sigur, Rudolf, că nu-i asta calea ta?

Apoi, coborînd tonul, m-a întrebat cu blîndețe, aproape cu tandrețe:

— Ești sigur că nu ești făcut pentru preoție? Pătrunde în tine, Rudolf, nu simți nimic în tine care *te cheamă* la o viață de preot?

A ridicat frumosul său cap albit.

— Nu ești *ispitit* să fii preot?

— Ei bine, Rudolf, văd că nu răspunzi, a spus după un timp oarecare, știu că visul tău de altădată era să te faci ofițer. Dar știi, Rudolf, nu mai există armată germană. Gîndește-te, ce poți face acum? Nu te înțeleg.

Făcu o pauză și, deoarece eu tot nu răspundeam, a repetat cu o ușoară nerăbdare:

— Nu te înțeleg. Ce te împiedică să fii preot?

I-am răspuns:

– Tatăl meu.

Doctorul Vogel a roșit pînă în vîrful urechilor, ochii săi aruncau scîntei, s-a ridicat deodată și a strigat:

— Rudolf!

M-am ridicat și eu. Mi-a spus cu vocea înăbușită:

— Poți să pleci!

Am străbătut întreaga cameră în pardesiul meu prea lung. Ajuns la ușă, i-am auzit glasul.

— Rudolf!

M-am întors. Stătea cu palmele lipite de birou. Pusese iar ordine în obrazul său frumos.

— Gîndește-te. Poți să vii cînd vrei. Propunerile mele rămîn *neschimbate.*

I-am răspuns:

— Mulțumesc, *Herr Doktor* Vogel.

Și-am ieșit. Afară cădea o ploaie înghețată, mi-am ridicat gulerul de la pardesiu și m-am gîndit: „Ei, bine! S-a sfîrșit! S-a sfîrșit, într-adevăr!"

Am pornit-o la întîmplare, un automobil m-a atins în treacăt, șoferul a tras o înjurătură, și mi-am dat seama că mergeam în mijlocul străzii ca un soldat

înarmat. M-am urcat pe trotuar și mi-am continuat drumul.

Am ajuns într-un cartier plin de lume; niște fete mergeau înaintea mea, rîzînd și întorcînd capul, cu ochii la pardesiul meu. A trecut un camion descoperit. Era înțesat de soldați și de muncitori în haine albastre de lucru. Toți purtau puști și brasarde roșii. Cîntau *Internaționala.* Glasuri reluau cîntecul în cor. Un om subțirel, cu capul gol, cu obrazul umflat, a luat-o înaintea mea. Purta o uniformă *feldgrau* și după culoarea mai închisă a stofei de pe fiecare umăr am înțeles că i-au fost smulse insignele gradului. A trecut un alt camion, plin de muncitori, care învîrteau cîte o pușcă în mîini și strigau: „Trăiască Liebknecht“ [1]. Mulțimea a reluat în cor: „Liebknecht! Liebknecht!“ Mulțimea era atît de compactă că nu mai puteam merge înainte. Eram cît pe-aci să cad din cauza învălmășelii, m-am apucat de brațul vecinului meu din dreapta și i-am spus: „Scuzați, vă rog!“ Omul a întors capul spre mine, era destul de bătrîn, foarte corect îmbrăcat și avea ochii triști. Mi-a spus: „*Keine Ursache*“ [2]. Mulțimea înainta, am căzut iar peste el și l-am întrebat: „Cine-i Liebknecht?“ Mi-a aruncat o privire neîncrezătoare, s-a uitat în jurul lui și a lăsat ochii în jos, fără să răspundă. Apoi s-au auzit focuri de armă, toate ferestrele s-au închis și mulțimea a început să alerge. M-am lăsat dus de mulțime, am zărit o stradă la dreapta mea, am ieșit din mulțime, am luat-o pe strada aceea și-am început să fug. După cinci minute mi-am dat seama că eram singur, într-un labirint de străduțe, pe care nu le recunoșteam. Am luat-o la întîmplare pe una din ele. Ploaia încetase. Cineva m-a strigat:

[1] Eminent conducător al mișcării muncitorești germane, luptător împotriva militarismului și războaielor imperialiste. Împreună cu Roza Luxemburg a pus bazele grupului revoluționar „Internaționala“, devenit mai tîrziu uniunea „Spartakus“. Unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Germania. La 15 ianuarie 1919 a fost asasinat mișelește de junkerii prusaci.

[2] Nu face nimic.

— Ei, tu, jidănașule de colo!

M-am întors. La zece metri de mine, într-o stradă care dădea în strada în care mă aflam, am văzut un pichet de soldați și un subofițer.

— Ei, tu de colo!

— Eu?

— Da, tu!

Am țipat, furios:

— Nu sînt jidan!

— *Ach, was!* a spus *Unteroffizier*-ul, numai un jidan poate purta un asemenea pardesiu!

Soldații au început să rîdă și mă măsurau din cap pînă-n picioare. Tremuram de mînie.

— Vă interzic să-mi spuneți jidan!

— O! o! mai încet, *Kerl!*[1] a spus *Unteroffizier*-ul, cu cine crezi că vorbești? Ia vino mai încoa, să-ți văd hîrtiile!

M-am apropiat, m-am oprit la doi pași, am luat poziția de drepți și am rostit:

— *Unteroffizier* Lang, D.B. Regiment 23, Divizia din Asia. *Unteroffizier*-ul a ridicat sprîncenele și mi-a cerut scurt:

— Actele!

I le-am întins. Le-a examinat îndelung și cu neîncredere, apoi fața i s-a luminat, mi-a dat una zdravănă pe spate:

– Scuză-mă, dragonule! Cu pardesiul ăsta al tău, înțelegi, cum ești îmbrăcat ca vai de lume, am crezut că ești un spartakist.[2]

— Nu-i nimic.

— Și ce faci aici?

— Mă plimb.

Soldații începură să rîdă și unul dintre ei strigă:

— Nu-i timpul să te plimbi acum!

[1] Flăcăule!

[2] Membru al uniunii „Spartakus", constituită de către social-democrații germani de stînga în perioada primului război mondial și condusă de K. Liebknecht, R. Luxemburg, F. Mehring, C. Zetkin și alții. Uniunea „Spartakus" a constituit germenele viitorului Partid Comunist din Germania, ființat în decembrie 1918.

— Are dreptate, spuse *Unteroffizier*-ul, du-te acasă. Are să fie tăraboi.

Mă uitam la el. Nu trecuseră nici două zile de cînd purtam şi eu uniformă, şi aveam oameni sub comanda mea şi şefi care îmi dădeau ordine.

Îmi amintii de strigătele din mulţime şi l-am întrebat:

— Poţi să-mi spui cine este Liebknecht?

Soldaţii începură să rîdă în hohote şi *Unteroffizier*-ul zîmbi:

— Cum, se miră el, nu ştii? Dar de unde vii?

— Din Turcia.

— A! e adevărat, spuse *Unteroffizier*-ul.

— Liebknecht, spuse un soldat brunet şi mic de statură, este noul Kaiser!

Toţi începură să rîdă. Apoi un vlăjgan înalt, blond şi greoi se uită la mine şi spuse rar, cu un puternic accent bavarez:

— Liebknecht e nespălatul ăla din cauza căruia ne aflăm noi aici.

Unteroffizier-ul m-a privit surîzînd:

— Hai, îmi spuse el, du-te acasă.

— Şi dacă-l întîlneşti pe Liebknecht, a strigat soldatul cel mic şi brunet, spune-i că-l aşteptăm!

Şi a ridicat puşca ameninţător. Camarazii săi au început să rîdă.

M-am îndepărtat, am auzit cum le descreşte rîsul şi inima mi s-a strîns. Eram un civil, dormeam într-un pat ca vai de lume, la Schrader, n-aveam nici o meserie, şi cu cc-aveam în buzunar abia puteam să mănînc vreo opt zile.

Am ajuns iar în centru şi-am rămas surprins văzînd atîta omenire. Magazinele erau închise, dar străzile mişunau de lume. Era o circulaţie intensă, nimeni n-ar fi spus că înainte cu zece minute s-au tras pe-aici focuri de armă. Mergeam maşinal, uitîndu-mă drept înainte, şi deodată a început criza. O femeie a trecut aproape de mine, atingîndu-mă în treacăt. Rîdea. Gura i s-a lărgit pînă la urechi, i-am văzut gingiile roze, dinţii strălucitori, care mi se părură enormi. M-a cuprins frica. Feţele trecătorilor veneau în fugă una după

alta, se urmăreau și dispăreau fără încetare, și deodată s-au rotunjit toate ca niște cercuri: ochii, nasul, gura, culoarea, totul s-a șters și n-au mai rămas decît niște cercuri albicioase ca ochii orbilor, care se măreau, apropiindu-se de mine ca o gelatină tremurătoare, se măreau mereu, aproape că-mi atingeau obrazul, mă cutremuram de spaimă și dezgust, se auzea cîte un pocnet scurt, totul dispărea, apoi apărea un alt cerc, moale și lăptos, la vreo zece pași și venea drept spre mine lărgindu-se mereu. Am închis ochii, m-am oprit, eram paralizat de frică, și o mînă mă strîngea de gît să mă sugrume.

M-am simțit leoarcă de sudoare, am respirat adînc și, puțin cîte puțin, m-am liniștit. Am pornit iar fără țintă, pe unde mă duceau ochii. Toate lucrurile erau șterse și moi.

Deodată, fără voia mea, ca și cum cineva mi-ar fi strigat: „stăi!" m-am oprit. În fața mea era un portic de piatră și, sub portic, o poartă foarte frumoasă de fier forjat, ce stătea deschisă.

Am trecut strada, am intrat pe poartă și am început să urc scările. M-a întîmpinat o față aspră și familiară, și un glas m-a întrebat:

— Ce dorești?

M-am oprit, am privit în jurul meu, totul era vaporos și cenușiu ca într-un vis, și am răspuns, absent:

— Aș vrea să-l văd pe părintele Thaler.

— Nu mai e aici.

Am repetat:

— Nu mai e aici?

— Nu.

Am mai spus:

— Sînt un fost elev.

— Și mie mi s-a părut, a spus glasul. Stai nițel, nu ești dumneata băiețașul care s-a angajat voluntar la șaisprezece ani?

— Ba da.

— La șaisprezece ani! s-a minunat glasul.

S-a făcut tăcere. Totul era cenușiu și fără formă. Obrazul omului părea că plutește deasupra mea, ca un

balon. M-a cuprins din nou frica, am întors capul și am întrebat:

— Pot intra să dau o raită?

— Desigur. Elevii sînt în clasă.

Am spus „mulțumesc" și am intrat. Am traversat curtea celor mici, apoi curtea celor mijlocii și, în sfîrșit, am zărit curtea mea. Am traversat-o în diagonală. Am văzut o bancă de piatră în fața mea. Era banca pe care a fost culcat Werner. Am schimbat imediat direcția, mi-am continuat drumul, am ajuns la zidul capelei, m-am întors, am lipit călcîiele de baza zidului și am pornit-o numărîndu-mi pașii.

După un timp oarecare, mi s-a părut că cineva blînd și puternic m-a luat în brațe și mă legăna.

Tocmai cînd rămăsesem numai cu cîțiva pfenigi, Schrader găsi un angajament pentru amîndoi la o mică uzină, care fabrica dulapuri metalice. Schrader a fost plasat în atelierul de vopsit, unde primea și o jumătate de litru de lapte smîntînit pe zi. Lucrul care-mi fu încredințat mie era ușor. Luam ușile dulapurilor una după alta și, cu un ciocan, înfigeam cîte un mic cilindru de oțel în balamale pentru a le putea potrivi în țîțîni. O lovitură în capul cilindrului ca să intre, două mici lovituri laterale ca să capete joc, apoi, cu mîna stîngă îl scoteam. Puneam patru uși una peste alta pe o masă. După ce terminam o ușă, îi dădeam drumul să alunece și o sprijineam apoi în picioare de un stîlp. După ce terminam patru uși, le sprijineam de un alt stîlp, la stînga montorului, care avea să le fixeze în țîțînile dulapurilor.

Fiindcă ușile erau destul de grele, la început, nu duceam decît cîte una. Dar după o oră contramaistrul mi-a dat ordin să iau două deodată ca să cîștig timp. L-am ascultat, dar de atunci au început greutățile. Montorul — un bătrîn pe care-l chema Karl — se mișca mult mai încet decît mine, pentru că după ce fixa ușile în țîțîni mai trebuia să manipuleze dulapurile, care erau grele și încurcau drumul și să le mai și încarce pe niște cărucioare, care le duceau la vopsit. Am ajuns, deci, să-l întrec cu mult, și ușile pe care le

revizuiam au început să se adune grămadă lîngă stîlpul său. Contramaistrul observă şi-i spuse bătrînului Karl să se mişte mai iute. Acesta făcea eforturi, dar nici aşa nu reuşea să le fixeze pe toate şi a început să bombăne: „*Langsam, Mensch, langsam!*“ [1] de cîte ori îi mai aduceam nişte uşi. Dar nu vedeam cum aş fi putut s-o iau mai încet, dacă duceam două uşi deodată. La urmă, grămada de uşi de lîngă bătrînul Karl s-a mărit şi mai mult, şi contramaistrul s-a întors şi i-a făcut observaţie a doua oară, pe un ton mai aspru. Karl grăbi ritmul, se făcu roşu, transpiră, dar nu făcu nici o brînză; cînd a sunat sirena, nu recuperase nimic din întîrziere.

Mi-am spălat mîinile şi obrazul la lavaboul din vestiar. Bătrînul Karl stătea lîngă mine. Era un prusac înalt şi brunet, cu aerul gînditor. Avea poate vreo cincizeci de ani. Mi-a spus:

— Aşteaptă-mă la ieşire. Am să-ţi vorbesc.

Am făcut „da“ din cap, mi-am pus pardesiul, am dat fişa la control şi am ieşit pe poartă. Bătrînul Karl m-aştepta. Mi-a făcut un semn, l-am urmat, am mers împreună vreo două-trei minute în tăcere, apoi se opri şi se întoarse spre mine.

— Ascultă, *Junge*, n-am nimic cu tine, dar nu mai poate să meargă aşa. Mă dai de gol.

S-a uitat la mine şi a repetat:

— Mă dai de gol. Şi dacă se vede că rămîn în urmă, sindicatul n-o să-mi poată lua apărarea.

N-am spus nimic şi el a continuat:

— Parcă n-ai înţelege. Ştii ce se poate întîmpla dacă rămîn în urmă?

— Nu.

— Mai întîi observaţii, după aceea amenzi, şi apoi...

Şi arătînd cu degetul:

— Uşa!

După o scurtă tăcere, i-am spus:

— Dar ce amestec am eu? Am făcut ce mi-a spus contramaistrul.

[1] Mai încet, omule, mai încet!

S-a uitat lung la mine.

— Lucrezi pentru întîia oară într-o uzină?

— Da.

— Înainte unde ai fost?

— În armată.

— Voluntar?

— Da.

A dat din cap şi-a spus:

— Ascultă aici, trebuie s-o iei mai încet.

— Dar nu pot s-o iau mai încet. Ați văzut şi dumneavoastră...

— Mai întîi, nu-mi spune „dumneavoastră". Ce sînt apucăturile astea?

Apoi, din nou:

— Cu tovarăşul care a fost înaintea ta totul mergea foarte bine. Şi el avea ordin să-mi aducă două uşi deodată.

Şi-a aprins o pipă neagră, veche şi ciuntită.

— Dintre balamalele pe care le pui la potriveală, cîte ai găsit atît de strîmte că-ți vine greu cînd scoți cilindrul?

M-am gîndit:

— Una la cincisprezece sau douăzeci.

— Şi atunci durează mai mult?

— Da.

— Ascultă aici: sînt şi balamale în care cilindrul tău intră fără ciocan, ca în unt?

— Da.

— Şi atunci, mai cîştigi timp?

— Da.

— Ei bine. Ascultă-mă bine acum, *Junge*. Mîine are să-ți fie greu la o balama din zece.

M-am uitat la el încremenit. M-a întrebat:

— Nu înțelegi?

I-am răspuns cu îndoială:

— Vreți să spuneți că voi face aşa ca şi cum la una din zece cilindrul se lasă cu greutate din balamale?

— Ai înțeles, a răspuns el mulțumit. Dar, nu-i tot. Cînd ai să dai peste balamale largi, ai să înfigi cilindrul cu ciocanul şi ai să-l seoți cu ciocanul. Înțeles? Chiar dacă ar intra ca în unt. Dar trebuie să începi

de mîine, fiindcă astăzi eu am şi montat cinci dulapuri mai mult. O singură dată mai merge. Tovarăşii din atelierul de vopsit au reuşit să le ascundă. Dar dacă merge aşa înainte, n-o să mai fie posibil, înţelegi? Contramaistrul o să observe, şi dacă observă contramaistrul, ne-am dus pe copcă! El o să vrea acum cîte cinci dulapuri mai mult în fiecare zi. Şi dacă nu voi ţine pasul, o să mă zvîrle afară.

Şi-a reaprins pipa.

— Atunci, ne-am înţeles? De mîine.

Am tăcut amîndoi, apoi i-am spus:

— Nu pot să fac asta.

A dat din umeri.

— Nu trebuie să-ţi fie frică de contramaistru, *Junge*. Tovarăşul care era acolo înaintea ta a făcut asta cinci ani în şir şi nimeni nu şi-a dat seama.

— Nu mi-e frică de contramaistru.

Bătrînul Karl s-a uitat la mine mirat.

— De ce nu vrei, atunci?

M-am uitat drept în ochii lui şi i-am spus:

— Asta-i sabotaj.

Bătrînul Karl a roşit pînă în vîrful urechilor şi ochii au început să-i scapere de mînie.

— I-ascultă, *Junge*, nu mai eşti în armată aici! Sabotaj! Fac ceva pe sabotajul tău, da! Eu sînt un muncitor de treabă şi n-am sabotat niciodată!

S-a oprit, nu mai putea scoate o vorbă. A strîns pipa în mîna dreaptă şi degetele au început să i se îngălbenească.

După o clipă, s-a uitat la mine şi mi-a spus cu blîndeţe:

— Asta nu-i sabotaj, *Junge*, e solidaritate.

N-am răspuns nimic şi el a continuat:

— Gîndeşte-te. În armată sînt şefi, se dau ordine şi după aia nu mai e nimic. Dar aici sînt şi tovarăşi de muncă. Şi dacă nu ţii seama de tovarăşi, n-ai să fii niciodată muncitor.

S-a uitat iar la mine. A dat din cap şi a spus:

— Gîndeşte-te, *Junge*. Am să văd mîine dacă ai înţeles.

Mi-a întors spatele și-a plecat. M-am înapoiat la Frau Lipman și l-am găsit pe Schrader în baie bărbierindu-se. Schrader se bărbierea în fiecare seară.

Cînd am intrat, am zărit pe masă sticla cu jumătate litru de lapte smîntînit, care i s-a dat la uzină. Era pe jumătate plină.

— Uite, mi-a spus Schrader întorcîndu-se și arătînd spre sticlă cu briciul, e pentru tine.

M-am uitat la sticlă: laptele era cam albastru, dar era totuși lapte. Am întors capul.

— Nu, mulțumesc, Schrader.

S-a întors din nou spre mine:

— Eu nu mai beau.

Am scos o jumătate de țigară din buzunar și-am aprins-o.

— Nu, Schrader. E laptele tău. Pentru tine e un medicament.

— Ia te uită la el, idiotul, a strigat Schrader, ridicînd briciul spre cer, ți-am spus doar că nu mai beau! Ia-l odată, *Dummkopf!*

— Nici vorbă.

El a bombănit: „Al dracului de încăpățînat e bavarezul ăsta", apoi s-a întors, pe jumătate gol cum era, s-a aplecat peste chiuvetă și a început să se spele, suflînd și plescăind.

M-am așezat și am continuat să fumez. Sticla de lapte stătea în fața mea. După cîtva timp m-am așezat mai la o parte, ca să n-o mai văd.

— Ce ți-a spus bătrînul Karl? a întrebat Schrader, ștergîndu-se pe corp cu prosopul.

I-am povestit tot. După ce-am terminat, a dat capul pe spate, și-a scos înainte bărbia puternică și a început să rîdă:

— Ah! asta e! a strigat. În atelierul de vopsit urlau toți că bătrînul Karl le trimite prea multe dulapuri. Dar nu bătrînul Karl era de vină, ci tu! Micul Rudolf!

Și-a pus cămașa, dar fără s-o bage în pantaloni, și s-a așezat.

— Și tu ai să faci acum ce ți-a spus bătrînul Karl, cu siguranță.

— Nici vorbă nu poate fi de așa ceva.

S-a uitat la mine și linia neagră a sprîncenelor i s-a lăsat în jos peste ochi.

— Și de ce nu poate fi nici vorbă de așa ceva?

— Sînt plătit ca să fac munca asta și datoria mea este s-o fac bine.

— Drace! a exclamat Schrader, tu o faci bine, dar te plătește prost. Și apoi îți dai seama că din cauza ta o să-l dea afară pe bătrînul Karl?

A bătut toba cu vîrful degetelor pe masă și a continuat.

— Și, evident, bătrînul Karl nu poate să se ducă la contramaistru și să-i spună: „Să vezi, flăcăul care a lucrat înaintea lui Rudolf a umblat cu șiretlicuri, de aceea a mers atunci treaba cum a mers!"

S-a uitat la mine și, deoarece eu nu i-am răspuns nimic, a continuat:

— E încolțit al dracului bătrînul Karl! Și dacă nu-l ajuți, se duce pe copcă.

— Nu pot să-i fac nimic.

Și-a frecat nasul stîlcit cu dosul mîinii.

— Și dacă se duce pe copcă, tovarășii de la uzină n-or să te aibă la stomac.

— Nu pot să fac nimic.

— Ba da, poți!

Am tăcut amîndoi, apoi i-am spus:

— Îmi fac datoria.

— Datoria! a strigat Schrader sculîndu-se brusc — și poalele cămășii îi zburau în vînt. Vrei să știi unde duce datoria ta? Să faci cinci dulapuri mai mult în fiecare zi, pentru ca moș Säcke să aibă ceva mai mulți bani în buzunarele care și așa stau să plesnească. L-ai văzut azi dimineață pe moș Säcke urcîndu-se în „Mercedes"-ul său! Cu mutra lui afurisită de porc! Și cu burta aia a lui! Te asigur că el nu doarme într-un pat nenorocit ca al tău. Și laptele din cafeaua pe care o bea dimineața nu-i smîntînit, te asigur! Datoria asta a ta, îți spun eu, acuși la ce-i bună, Rudolf! Ca bătrînul Karl să fie zvîrlit în stradă, iar moș Säcke să încaseze cît mai multe mărci!

Am așteptat să se liniștească puțin și i-am spus:

— N-am vrut să intru în asemenea discuții. Pentru mine, chestiunea-i limpede. Cînd mi se încredințează o treabă, datoria mea este s-o îndeplinesc bine, cu temei.

Schrader a început să se plimbe prin cameră, năuc, apoi s-a apropiat iar de masă.

— Bătrînul Karl are cinci copii!

A urmat o scurtă tăcere și atunci i-am spus repezit, răstit și fără să-l privesc:

— Asta nu intră în socoteală.

— *Donnerwetter!* a strigat Schrader, lovind cu pumnul în masă, mi-e scîrbă de tine!

M-am ridicat, mîinile îmi tremurau, mi le-am ascuns în buzunare și i-am spus:

— Dacă ți-e scîrbă, pot să plec.

Schrader s-a uitat la mine și într-o clipă i-a trecut mînia.

— Pe cuvîntul meu, Rudolf, îmi spuse cu glasul lui obișnuit, cîteodată mă întreb dacă nu ești nebun?

Și-a băgat poalele cămășii în pantaloni, s-a dus la dulap și s-a întors cu pîine, slănină și bere. A pus totul pe masă.

— *Zu Tisch! Zu Tisch!*[1] strigă el cu o falsă veselie.

M-am așezat din nou. A făcut o tartină și mi-a dat-o. Apoi a mai făcut una pentru el și a început să mănînce. După ce-a terminat, și-a turnat un pahar de bere, și-a aprins o jumătate de țigară, a închis briceagul cu un pocnet și l-a vîrît în buzunar. Părea trist și obosit.

— Vezi! a spus el puțin mai tîrziu, asta e viața civilă! Te zbați de unul singur, ești sătul de mizerie pînă în gît și nu se găsește nimeni să-ți dea vreun ordin! Nimeni care să-ți spună ce să faci. Tu trebuie să hotărăști în toate.

M-am gîndit o clipă la ce-a spus: avea într-adevăr dreptate.

A doua zi, cînd mi-am reluat lucrul, am trecut prin fața bătrînului Karl, el mi-a surîs și m-a întrebat pe un ton cordial: „*Na, Junge?*“ I-am dat bună ziua și m-am îndreptat spre masa de lucru. Îmi tremurau genunchii,

[1] La masă!

spatele mi-era scăldat în sudoare, o simțeam cum curge între omoplați. Am pus patru uși una peste alta. Hala a început să vibreze de huruitul mașinilor care tăiau tabla de fier, mi-am luat cilindrul de oțel și ciocanul și m-am apucat de lucru.

Am dat peste niște balamale grele, am pierdut oarecare timp, și cînd am adus primele patru uși, Karl mi-a surîs din nou și mi-a șoptit: „E bine așa, *Junge!*" Am roșit și n-am răspuns nimic.

Balamalele care au urmat au fost tot așa de grele, și-am început să sper că așa vor fi toate în ziua aceea și în celelalte zile, și că astfel nu se va mai pune problema. Dar n-a trecut o oră și orice greutate a încetat, balamalele erau atît de largi că nu mai aveam nevoie să folosesc ciocanul pentru a înfige cilindrul. M-au trecut iar toate sudorile. Am încercat să nu mă gîndesc la nimic. După cîteva minute am simțit în mine ceva ca o declanșare și am început să lucrez orbește, la perfecție, ca o mașină.

După o oră, cineva s-a apropiat de masa mea; n-am ridicat ochii. Am văzut o mînă trecînd ușor peste uși, în mîna asta era o pipă neagră ciuntită, pipa a lovit de două ori scurt în metal și-am auzit glasul lui Karl: „Ce te-a apucat?" Am pus cilindrul în gaura unei balamale, l-am împins, a intrat fără greutate. L-am scos imediat și l-am potrivit în gaura altei balamale. Și aici a intrat ușor. L-am scos repede și în timpul ăsta, fără să ridic ochii, am dat drumul ușii să alunece și am rezemat-o apoi de stîlp. Mîna cu pipa era mereu acolo. Tremura ușor. Apoi deodată a dispărut și am auzit pași care se depărtau.

Mașinile făceau să vibreze hala cea mare, munceam fără întrerupere, lucram cuprins de o activitate frenetică, golit de gînduri, nici nu-mi mai dădeam seama că exist. Cărucul atelierului de vopsit a sosit scîrțîind, roțile scrîșneau pe ciment și l-am auzit pe conducător spunîndu-i furios lui Karl: „Ce te-a apucat? Säcke își împarte beneficiile cu tine?" S-a făcut tăcere, țineam ochii în jos, și am văzut numai pipa lui Karl ridicîndu-se și arătînd în direcția mea.

După puțin timp, căruțul a scîrțîit din nou, o umbră a trecut peste masa mea și glasul contramaistrului s-a înălțat, limpede și aspru, în mijlocul trepidației mașinilor: „Nu înțeleg nimic. Ce ai? Dormi?“ — „Stați numai zece minute lîngă mine — a răspuns glasul lui Karl — și veți vedea dacă dorm!“ S-a făcut tăcere, umbra a trecut din nou peste masa mea și l-am auzit pe bătrînul Karl înjurînd pe înfundate.

Contramaistrul s-a întors peste o jumătate de oră, dar de astă dată am reușit să nu mai aud ce spune.

După aceea, am avut un timp impresia că bătrînul Karl nu mă mai slăbea din ochi. I-am aruncat o privire piezișă: mi se păruse. Stătea cu spatele întors, avea ceafa roșie, părul îi era lipit din cauza sudorii și muncea ca un nebun. Erau acum atîtea uși rezemate de stîlpul său, că nu se mai putea mișca din cauza lor.

Sirena a anunțat ora prînzului, mașinile s-au oprit, hala s-a umplut de larmă. M-am dus să mă spăl pe mîini, l-am așteptat pe Schrader și ne-am îndreptat spre cantină. Fața-i era împietrită și mi-a spus, fără să se uite la mine:

— Colegii de la vopsitorie sînt furioși.

Cînd am deschis ușa cantinei, zarva convorbirilor a încetat imediat și-am simțit toate privirile pironite asupra mea. Nu m-am uitat la nimeni, m-am dus întins la o masă, Schrader venea în spatele meu; puțin cîte puțin convorbirile s-au reînsuflețit.

Cantina era o sală mare, luminoasă și curată, cu mese mici, vopsite în roșu, și cu cîte un buchet de garoafe artificiale pe fiecare masă. Schrader s-a așezat lîngă mine și, după puțin timp, un muncitor, înalt, slab și plăpînd, supranumit „Foița de țigară“, s-a ridicat de la o masă vecină și s-a așezat în fața noastră. Schrader a ridicat capul și s-a uitat la el cu atenție. „Foița de țigară“ l-a salutat, în treacăt, cu mîna, și fără să spună un cuvînt sau să ne arunce o privire, a început să mănînce. Ospătărița cantinei a venit cu niște castroane și ne-a turnat supă. Cel din fața mea s-a întors spre ea și atunci am înțeles de ce i se spunea „Foița de țigară“. Era înalt și lat în spate, dar cînd te uitai la

el în profil, aveai impresia că-i lipsește grosimea. Mîncam, uitîndu-mă peste capul lui, drept înaintea mea. În mijlocul peretelui gălbui din fața mea era o pată mare dreptunghiulară, de un galben mai închis, și mă uitam la pata aceea. Din cînd în cînd aruncam cîte o privire spre Schrader. El mînca cu capul aplecat și linia neagră a sprîncenelor îi acoperea ochii.

— *Junge!* mi-a strigat „Foița de țigară".

M-am uitat la el. Avea niște ochi fără culoare precisă. Surîdea.

— E prima dată cînd muncești într-o uzină?

— Da.

— Ce-ai fost înainte?

După ton părea că știe.

— Subofițer de dragoni.

— Subofițer? a întrebat „Foița de țigară" și a șuierat între dinți.

Schrader a ridicat capul și i-a spus aspru:

— Și eu.

„Foița de țigară" a zîmbit și a prins castronul între mîini. Am ridicat capul și m-am uitat la pata dreptunghiulară de pe perete. L-am auzit pe Schrader închizîndu-și briceagul și, după atingerea cotului de șoldul meu, am înțeles că l-a băgat în buzunar.

— *Junge!* spuse „Foița de țigară", bătrînul Karl este un tovarăș bun și nimeni n-ar dori să-l vadă zvîrlit afară.

M-am uitat la el. Zîmbetul său exasperant a apărut iar și deodată mi-a venit pofta să-i arunc castronul în obraz.

— Și dacă va fi zvîrlit afară, spuse „Foița de țigară" zîmbind mereu, va fi din vina ta.

Am privit pata dreptunghiulară de pe perete, eram convins că a fost acolo altă dată un tablou și mă întrebam de ce-a fost scos. Schrader mi-a dat cu cotul și m-am auzit întrebînd:

— Atunci?

— E simplu de tot, răspunse „Foița de țigară". Ai să faci ce ți-a spus bătrînul Karl.

Schrader bătea toba pe masă, parcă ar fi cîntat la pian; i-am răspuns:

— Nu.

Schrader a încetat să se mai joace cu degetele şi şi-a lipit palmele de masă. Nu mă mai uitam la „Foiţa de ţigară", dar simţeam că zîmbeşte.

— Scîrbă ! spuse el încetişor.

Şi deodată am înţeles : nu un tablou fusese scos de pe perete, ci portretul Kaiserului. În secunda următoare se auzi un plescăit şi apoi se aşternu o tăcere ca de mormînt. Schrader se ridică şi mă apucă de braţ.

— Eşti nebun ! a ţipat el.

„Foiţa de ţigară" era în picioare, îşi ştergea obrazul cu mîneca : în cele din urmă îi zvîrlisem castronul în obraz.

„Foiţa de ţigară" s-a uitat la mine cu ochi strălucitori, s-a ridicat de pe scaun şi a venit spre mine. Eu stăteam nemişcat. Braţul lui Schrader mi-a trecut de două ori pe dinaintea ochilor cu o iuţeală de fulger, s-au auzit două lovituri înfundate şi „Foiţa de ţigară" s-a prăbuşit. Toată lumea s-a ridicat în picioare, s-a auzit un murmur surd, mi s-a părut că întreaga sală se prăvăleşte peste noi. L-am văzut pe Schrader ţinîndu-se cu mîinile crispate de scaun. Bătrînul Karl striga : „Lăsaţi-i să plece". Şi deodată s-a deschis un drum pînă la uşă. Schrader m-a luat de braţ şi m-a tras după el.

Schrader s-a dus să-şi spele mîinile la lavabou. Degetele îi sîngerau. Am aprins un muc de ţigară. După ce Schrader a terminat, i-am întins mucul, a tras cîteva fumuri şi mi l-a dat îndărăt. S-a auzit sirena uzinei, dar am mai rămas vreo două-trei minute înainte de a ieşi.

Schrader a făcut un înconjur ca să mă conducă în sala cea mare. Am împins uşa şi m-am oprit îngrozit. Sala era complet goală. Schrader s-a uitat la mine, dînd din cap. Mi-am luat locul şi după o clipă Schrader m-a părăsit.

Am aşezat patru uşi pe masă şi-am început să lucrez la balamale. Apoi am dus uşile două cîte două şi le-am sprijinit de stîlpul bătrînului Karl. M-am uitat la ceas. Trecuseră zece minute de cînd sunase sirena. Sala era imensă şi goală.

Ușa cu geamuri din fund se deschise, contramaistrul bägă capul și strigă: „La direcție". Am pus jos micul cilindru de oțel și ciocanul și-am ieșit.

La ușa direcției îl întîlnii pe Schrader. Mă împinse ușor înaintea lui și-mi deschise ușa. Un contopist cu mutră de șoarece stătea în picioare în dosul unui ghișeu. Se uita cum ne apropiem și-și freca mîinile.

— V-a pus pe liber! spuse cu un rîs scurt.

— De ce? a întrebat Schrader.

— „Violență contra unui camarad".

Sprîncenele lui Schrader s-au lăsat în jos.

— Atît de repede?

— Adunarea muncitorilor, spuse șoarecele cu o strîmbătură. Concediere sau grevă.

— Și Säcke a cedat?

— *Ja, ja,* Herr Säcke a cedat.

Ne-a împins două plicuri prin ghișeu.

— Iată socoteala. O zi jumate.

Apoi, iarăși:

— *Ja, ja,* Herr Säcke a cedat.

A aruncat o privire împrejur și a spus cu glasul scăzut:

— Te crezi încă în timpurile bune?

Apoi a reluat pe același ton:

— Va să zică „Foița de țigară" a încasat una peste bot?

— Două, a răspuns Schrader.

„Mutra-de-șoarece" s-a uitat a doua oară împrejur și a spus pe nerăsuflate:

— Bine i-ați făcut acestui nespălat de spartakist.

Și i-a făcut cu ochiul lui Schrader.

— Ni-e greață. Sîntem sătui pînă peste cap, a spus el. Iată unde am ajuns. Sătui pînă peste cap!

— Bine spui, răspunse Schrader.

— Dar mai așteaptă puțin, a adăugat „Mutra-de-șoarece" făcînd din nou cu ochiul, n-o să fie domnii ăștia totdeauna sus și noi dedesubt.

— Salutare! i-a spus Schrader.

În stradă ne-a întîmpinat aceeași ploaie înghețată care cădea mereu de opt zile. Am mers amîndoi alături, tăcuți, apoi i-am spus:

— Nu erai obligat să intervii.

— Să nu mai vorbim de asta, mi-a răspuns Schrader. Și-a șters nasul stîlcit cu dosul mîinii.

— După părerea mea, e mult mai bine așa.

Am intrat în cameră. După o clipă s-au auzit pe culoar pașii lui Frau Lipman. Schrader a ieșit și a închis ușa după el.

Mai întîi i-am auzit rîzînd, pocnindu-se în glumă unul pe altul și pe ea gîngurind ca o porumbiță.

Apoi, deodată, vocea ridicată a lui Frau Lipman. Nu mai vorbea alintat. Țipa de-ți spărgea urechile.

— *Nein! nein! nein!* M-am săturat! Dacă nu găsiți de lucru de azi în opt zile, prietenul dumitale va trebui să plece!

L-am auzit pe Schrader înjurînd, apoi a ridicat și el vocea sa groasă:

— Dacă-i așa, plec și eu!

S-a făcut tăcere și Frau Lipman a vorbit apoi încet și cu glasul scăzut, apoi a izbucnit deodată într-un rîs isteric și a început să scoată niște țipete stridente:

— Ei, bine. Ne-am înțeles, Herr Schrader, veți pleca!

Schrader s-a înapoiat în cameră trîntind ușa. Era roșu și ochii lui aruncau fulgere de mînie. S-a așezat pe pat și s-a întors spre mine:

— Știi ce mi-a spus zgripțuroaica asta afurisită?

— Am auzit.

S-a sculat.

— Auzi nebuna, a strigat el cu mîinile ridicate la cer, auzi nebuna! În loc să-mi fie recunoscătoare că mă culc cu ea.

Gluma asta m-a izbit neplăcut și-am roșit. Schrader se uită la mine cu coada ochiului, iar îl apucase veselia, își scoase cămașa, luă pămătuful și începu să se săpunească pe față fluierînd. Apoi apucă briciul și ridică cu grijă cotul la înălțimea umărului. Încetă să mai fluiere și auzii rîcîitul slab și persistent al tăișului pe piele.

Nu trecu un minut și se întoarse cu pămătuful în mînă. Obrazul, afară de nas și ochi, nu era decît o spumă albă. M-a întrebat:

— Spune-mi, am impresia că pe tine nu te prea hărţuiesc femeile, ai?

Nu m-aşteptam la asta şi i-am răspuns „nu" fără să stau pe gînduri. M-am gîndit imediat, cu groază: „Şi-acum o să mă întrebe cu siguranţă de ce."

— De ce? m-a întrebat Schrader.

Am întors capul.

— Nu ştiu.

Începu iar să-şi plimbe spuma pe obraz.

— *Ja, ja,* dar cred că ai încercat, *nicht wahr?*

— Da, o dată. La Damasc.

— Şi atunci? a întrebat Schrader.

Deoarece nu răspundeam nimic, a continuat el:

— Hai, nu mai sta aşa pe scaun, ca o mortăciune. Ce te tot uiţi în gol? Răspunde odată. Spune ceva. Ţi-a plăcut, nu ţi-a plăcut?

— Da.

— Şi atunci?

A trebuit să fac un mare efort ca să-i răspund:

— Nu prea mi-a spus mare lucru şi n-am mai încercat.

Rămase pironit cu pămătuful în mînă.

— Dar de ce? Era antipatică?

— A, nu!

— Mirosea?

— Nu.

— Atunci vorbeşte! Poate că nu era drăguţă?

— Cred că... da.

— Crezi! a spus Schrader rîzînd.

Apoi iar a început:

— Atunci de ce n-a mers?

Tăceam; el a repetat:

— Da spune odată! Vorbeşte!

— Ei bine, i-am spus cu încurcat, trebuia să-i vorbesc tot timpul. Am găsit că-i obositor.

Schrader se uită la mine, ochii şi gura i se rotunjiră şi deodată izbucni în rîs:

— *Herrgott,* dar puturos mai eşti, Rudolf!

Am început să fierb de mînie şi i-am strigat deodată:

— Încetează!

— *Ach!* Nu fi caraghios, Rudolf! strigă Schrader rîzînd şi mai tare. Vrei să-ţi spun ceva, Rudolf? Mă întreb dacă n-ar fi fost mai bine, la urma urmei, să te faci popă!

Am dat cu pumnul în masă şi-am strigat:

— Încetează!

După o clipă Schrader s-a întors, cotul său drept s-a ridicat încetişor şi s-a auzit din nou, în mijlocul tăcerii, rîcîitul de insectă al briciului.

Frau Lipman n-a trebuit să aştepte terminarea răgazului de o săptămînă pe care ni-l dăduse. După două zile de la concedierea noastră din uzină, Schrader intră ca o furtună în cameră, strigînd ca un nebun: „*Los, Mensch, los!* Se fac recrutări pentru corpul de voluntari!" Trei zile după aceasta, îmbrăcaţi în haine nounoute, înarmaţi la fel, am părăsit H.

Cît a mai plîns Frau Lipman! Ne-a însoţit la gară, a fluturat din batistă pe peron, şi Schrader, în picioare, la fereastra compartimentului, a şoptit între dinţi: „E cam nebună, dar nu-i fată rea".

Stăteam pe bancă, trenul se puse în mişcare, mă uitam la uniformă şi aveam impresia că încep o viaţă nouă.

Am fost vărsaţi la *Grenzschutz*[1] şi cantonaţi la W., în detaşamentul Rossbach. *Oberleutnant*[2] Rossbach ne-a plăcut. Era înalt şi subţire, avea un păr blond cenuşiu, mai deschis în faţă. Se purta rigid ca ofiţer, dar în acelaşi timp avea un fel de graţie în mişcări.

Se mistuia de nerăbdare şi noi la fel. Nu era nimic de făcut la W. Se aşteptau ordine şi ordinele nu mai veneau. Cînd şi cînd, mai aflam ce se petrece în Letonia şi invidiam corpul de voluntari germani care se băteau cu bolşevicii. Spre sfîrşitul lunii mai am aflat că au luat Riga şi pentru întîia oară am auzit vorbindu-se de locotenentul Leo Albert Schlageter, care, în fruntea unei mîini de oameni, intrase cel dintîi în oraş.

[1] Grăniceri (la frontiera de vest).

[2] Locotenent-major.

Ocuparea orașului Riga a fost ultima ispravă a corpului de voluntari din Baltica : *Baltikumer*. Au urmat primele înfrîngeri și Rossbach ne-a explicat jocul Angliei : Atîta timp cît bolșevicii ocupaseră provinciile baltice, ea, cu tot armistițiul, închisese ochii asupra prezenței corpului de voluntari germani în Letonia. Iar „domnii în redingotă din Republica germană" închiseră și ei, la rîndul lor, ochii. Dar o dată ce bolșevicii fură bătuți, Anglia își dădu seama „cu mirare" că *Baltikumer* era, în fond, o violare flagrantă a armistițiului. Sub presiunea ei, Republica germană a rechemat corpul de voluntari din Baltica. Dar aceștia nu s-au mai întors. Lucru curios, s-au transformat în corp de voluntari ruși albi. Se pare chiar că au început să cînte pe rusește... Se auziră rîsete și Schrader era încîntat.

Puțin după aceea, s-a aflat cu surprindere că „domnii în redingotă" semnaseră Diktat-ul de la Versailles. Dar Rossbach n-a suflat un cuvînt. Știrea se părea că nici nu-l privește. A spus numai că adevărata Germanie nu este la Weimar, ci pretutindeni unde bărbații germani continuă să se bată. Din nefericire, știrile despre *Baltikumer* erau din ce în ce mai proaste. Anglia înarmase împotriva lor pe lituanieni și pe letoni. Aurul ei curgea în valuri, flota ei era ancorată la Riga și, sub steagul leton, trăgea asupra trupelor noastre.

Către mijlocul lui noiembrie, Rossbach m-a anunțat că *Baltikumer* ne-a făcut onoarea să ne cheme în ajutor. Apoi a făcut o pauză și ne-a întrebat dacă ne pasă sau nu că sîntem considerați „rebeli" de către „domnii în redingotă". Întrebarea a fost primită cu zîmbete, și Rossbach a declarat că nu obligă pe nimeni, iar cine vrea poate să rămînă. Nimeni nu s-a lăsat prins. Rossbach se uita la noi și ochii lui albaștri străluceau de mîndrie.

Am pornit cu toții, și guvernul german a trimis un detașament să ne oprească. Dar detașamentul a fost prost ales : ni s-a alăturat. Puțin timp după aceea, a avut loc prima încăierare. Trupele lituaniene au venit în întîmpinarea noastră. În mai puțin de o oră au fost măturate. Seara, ne-am făcut tabăra pe pămîntul lituanian și am cîntat : *„Sîntem ultimii bărbați germani*

care am rămas în fața dușmanului". Era cîntecul corpului de voluntari *Baltikumer*. Cunoșteam cuvintele de mai multe luni. Dar în seara aceea, pentru întîia oară, am simțit că avem dreptul să-l cîntăm.

Cîteva zile mai tîrziu, detașamentul lui Rossbach, deschizîndu-și drum printre trupele letone, a eliberat garnizoana germană încercuită la Thorensberg. Dar imediat după asta a început retragerea. A început să ningă fără încetare peste stepele și mlaștinile din Curlanda, sufla un vînt înghețat, ne băteam zi și noapte și nu știu ce-ar fi gîndit locotenentul von Ritterbach dacă ne-ar fi văzut tratînd pe letoni întocmai cum i-au tratat turcii pe arabi.

Au fost incendiate satele, au fost jefuite fermele, au fost doborîți copacii, nu se făcea deosebire între civili și soldați, între bărbați și femei, între adulți și copii, și tot ce era leton era sortit morții. Cînd invadam o fermă și-i masacram pe toți locuitorii, cadavrele erau zvîrlite în puțuri, se aruncau deasupra grenade, apoi, seara, se scoteau toate mobilele în curtea fermei și li se dădea foc spre distracția noastră, flăcările ridicîndu-se înalte și luminoase pe zăpadă. Schrader îmi spunea cu vocea scăzută: „Nu-mi place asta!" Nu-i răspundeam, mă uitam la mobile cum se carbonizează și se răsucesc în vîlvătaia flăcărilor și aveam impresia că lucrurile sînt într-adevăr reale, de vreme ce le puteam distruge.

Detașamentul lui Rossbach a fost decimat, dădeam mereu înapoi. Aproape de Mitau, la începutul lui noiembrie, a avut loc o luptă sîngeroasă într-o pădure, apoi letonii au încetat să ne preseze. Era un moment de acalmie, abia dacă mai șuierau din cînd în cînd cîteva gloanțe. Schrader s-a ridicat și s-a sprijinit de un brad. Zîmbea, dar era frînt de oboseală, și-a dat casca pe ceafă, și a exclamat: „*Herrgott!* Viața asta nu-i rea de loc!"

În aceeași clipă, s-a aplecat ușor înainte, m-a privit cu surprindere în ochi, s-a lăsat încetișor pe genunchi, a lăsat ochii în jos, stingherit, și s-a prăbușit. Am îngenuncheat și l-am întors pe spate. Avea o rană,

într-adevăr foarte mică, în partea stîngă a pieptului şi numai vreo cîteva picături de sînge pe veston.

Tocmai atunci a venit ordinul să atacăm, am pornit vijelios înainte, lupta a durat toată ziua, apoi ne-am repliat şi seara ne-am făcut tabăra tot în pădure. Camarazii care au rămas în urma noastră pentru a ne întări poziţia mi-au adus la cunoştinţă că au săpat o groapă pentru Schrader. Corpul era îngheţat şi, cum nu i-au putut dezdoi picioarele, l-au înmormîntat aşa cum era. Mi-au dat decoraţia lui. Am simţit-o lucioasă şi rece în căuşul palmei. În zilele următoare, şi pe măsură ce trecea timpul, m-am gîndit mereu la Schrader. Îl vedeam stînd sub pămînt, nemişcat. Şi cîteodată, în vis, îl vedeam încercînd cu desperare să se scoale în picioare şi să străpungă pămîntul îngheţat şi tare de deasupra capului lui. În afară de asta, nu sufeream prea mult că nu mai era alături de mine.

Corpul de voluntari *Baltikumer* s-a întors în Prusia Orientală în mici etape. Republica germană ne iertă, deoarece ne bătuserăm pentru Germania. Ne-a expediat în garnizoană la S. Şi a fost din nou ca la W.: nu aveam nimic de făcut. Aşteptam. În sfîrşit, ca o recompensă, a sosit şi ziua bătăliilor. Minerii din Ruhr, instigaţi de ovrei şi de spartakişti, au declarat grevă, greva s-a transformat în insurecţie, şi am fost trimişi s-o reprimăm. Spartakiştii erau destul de bine înzestraţi cu arme uşoare, se băteau cu curaj şi deveniseră meşteri în luptele de stradă. Dar lupta era fără speranţă pentru ei, noi aveam tunuri şi *Minenwerfer* [1], represiunea a fost nemiloasă. Orice bărbat găsit cu brasardă roşie era imediat împuşcat.

Nu rareori descopeream printre prizonierii spartakişti foşti camarazi din corpul de voluntari, pe care propaganda ovreiască îi zăpăcise. La sfîrşitul lui aprilie, la Düsseldorf, printre cei doisprezece muncitori roşii daţi în paza mea, am recunoscut pe un anume Henckel, care luptase alături de mine la Thorensberg şi la Mitau. Stătea sprijinit de un perete

[1] Aruncătoare de mine.

împreună cu tovarășii lui, pansamentul pe care-l avea la cap era pătat de sînge ; era foarte palid. Nu i-am vorbit și mi-a fost imposibil să-mi dau seama dacă mă recunoaște sau nu. Locotenentul a sosit cu motocicleta, a sărit jos, și, fără să se apropie, a învăluit grupul dintr-o privire. Muncitorii ședeau de-a lungul unui perete, tăcuți, nemișcați, cu mîinile pe genunchi. Numai ochii le erau vii. Îi pironiseră asupra locotenentului. Am alergat spre el și i-am cerut ordine. Locotenentul mi-a răspuns cu buzele strînse : „Ca de obicei". I-am dat de veste că se afla acolo și un fost comandant al armatei din Baltica. A înjurat printre dinți și mi-a cerut să i-l arăt. N-am vrut să-l arăt pe Henckel cu mîna și i-am spus : „E cel cu pansamentul la cap". Locotenentul s-a uitat la el și-a exclamat : „Dar e Henckel !" După o clipă, a dat din cap și-a spus la repezeală : „Ce păcat, un militar atît de bun !" Apoi s-a urcat pe motocicletă, a dat drumul la motor și a plecat. Muncitorii îl urmăreau din ochi. După ce-a dispărut la colțul străzii, fără să aștepte măcar ordinul meu, s-au ridicat. Era limpede că au înțeles.

Am pus doi oameni în frunte, doi pe flancuri și eu am rămas la urma coloanei. Henckel era singur, în ultimul rînd, chiar în fața mea. Am dat ordin și coloana a pornit. Vreo cîțiva metri, muncitorii au mers mecanic în pas cadențat, apoi am văzut vreo doi-trei schimbînd pasul, cam în același timp, ritmul marșului s-a stricat și-am înțeles c-au făcut-o într-adins. Garda din flancul drept s-a întors din mers spre mine și m-a întrebat din ochi. Am dat din umeri. Garda a zîmbit, a dat din umeri și s-a întors.

Henckel a lăsat să i-o ia ceilalți puțin înainte. Mergea acum cam în același rînd cu mine, la dreapta mea. Era foarte palid și privea drept înaintea lui. Am auzit pe cineva fredonînd foarte încet. Am întors capul, buzele lui Henckel se mișcau, m-am apropiat tiptil, mi-a aruncat o privire fugară, buzele i s-au mișcat iar și l-am auzit murmurînd : *„Noi sîntem ultimii bărbați germani care am rămas în fața dușmanului"*. Simțeam că mă privește și-am reluat distanța. După ce-am mai făcut cîțiva metri, l-am vă-

zut cu coada ochiului pe Henckel ridicînd mereu capul cu nervozitate şi îndreptîndu-şi fără încetare privirile la dreapta şi puţin înaintea noastră. M-am uitat în direcţia mea, dar nu se vedea altceva decît o străduţă care dădea într-a noastră. Henckel s-a lăsat din nou depăşit, era acum aproape în urma mea şi fredona cu glas încet şi insistent: „*Noi sîntem ultimii bărbaţi germani care am rămas în faţa duşmanului*". Nu mă puteam hotărî să-i spun să meargă mai repede şi să tacă. În aceeaşi clipă, a trecut un tramvai la stînga mea într-un vuiet de fiare vechi. Maşinal, am întors capul spre el. În aceeaşi clipă am auzit zgomot de paşi în fugă la dreapta mea. M-am întors. Henckel fugea repede, ajunsese aproape de colţul străzii. Am pus arma la umăr şi am tras un foc: s-a învîrtit de două ori în loc şi a căzut pe spate.

Am strigat: „Stai!". Coloana s-a oprit, am alergat spre Henckel, îl treceau fiori prin tot corpul, mă privea insistent. Fără a pune arma la umăr, am tras la mai puţin de un metru ţintind capul. Glontele a nimerit trotuarul. La doi metri de mine o femeie ieşea din casă: s-a oprit încremenită în prag, cu ochii plini de spaimă. Am mai tras de două ori la rînd, dar fără succes. Îmi curgea sudoarea pe ceafă, îmi tremurau mîinile, Henckel mă privea insistent. În sfîrşit, am lipit ţeava armei de pansament, i-am spus încet: „*Verzeihung, Kamerad*" [1], şi-am apăsat pe cocoş. Am auzit un ţipăt sfîşietor, am întors capul, femeia îşi ţinea mîinile cu mănuşi negre la ochi şi urla ca o nebună.

După luptele din Ruhr, m-am mai bătut în Silezia superioară, luînd parte la reprimarea unei răscoale poloneze care, ajutată pe sub mînă de Antantă, încercase să smulgă Germaniei teritoriile pe care plebiscitul i le lăsase. Corpul de voluntari i-a respins victorios pe sokoli şi noua linie de demarcaţie stabilită de Comisia interaliată a confirmat victoria tru-

[1] Iartă-mă, camarade.

pelor noastre. *Ultimii bărbați germani* n-au luptat în zadar.

Puțin mai tîrziu, totuși, am înțeles că Republica germană, drept mulțumire că am apărat frontiera de est, că am reprimat o insurecție spartakistă și am păstrat pentru Germania două treimi din Silezia superioară, ne-a aruncat pe drumuri. Corpul de voluntari a fost dizolvat; refractarii, opriți și amenințați cu închisoarea. M-am întors la H., am fost demobilizat, mi s-au dat înapoi efectele civile, printre care și pardesiul unchiului Franz.

M-am dus s-o văd pe Frau Lipman și am înștiințat-o de moartea lui Schrader. A plîns mult timp în hohote și m-a reținut să dorm la ea. Dar în zilele care au urmat și-a făcut obiceiul să intre în fiecare moment în camera mea și să-mi vorbească despre Schrader. După ce termina, își ștergea lacrimile, stătea puțin fără să spună nimic, apoi deodată izbucnea într-un rîs alintat și începea să mă sîcîie. La urmă, pretindea că-i mai tare decît mine și, dacă ne-am lua la trîntă, mi-ar trage o bătaie zdravănă. Cum nu mă lăsam provocat, mă înșfăca, mă zvîrcoleam să scap, ea mă strîngea mai tare, ne rostogoleam pe parchet, începea să răsufle greu, își strivea sînii și coapsele de corpul meu, ceea ce îmi făcea scîrbă, dar îmi și plăcea în același timp. Cînd reușeam în sfîrșit să scap, se ridica la rîndul ei roșie și asudată, se uita urît la mine, mă înjura și cîteodată încerca să mă bată. Pe mine mă apucau furiile, o loveam și eu, ea se agăța de mine, răsuflarea îi devenea grăbită și șuierătoare, și totul începea de la capăt.

Într-o seară, a adus o sticlă de Schnaps și bere. Alergasem toată ziua să caut de lucru, eram abătut și obosit. Frau Lipman a făcut rost și de carne; după fiecare îmbucătură îmi turna bere și Schnaps, și bea și ea; apoi, după ce am terminat masa, a început să vorbească de Schrader, să plîngă și să bea Schnaps. După aceea mi-a propus să ne luptăm, mi-a încolăcit brațele pe după gît, s-a rostogolit cu mine la pămînt. I-am dat ordin să iasă din cameră. A început să rîdă ca o nebună: era la ea acasă, și-o să-mi arate dacă

eu eram acela care putea să dea ordine. Pe chestia asta, începu din nou hîrjoneala. Apoi se apucă iar să bea Schnaps, îmi umplu și mie paharul, plînse, vorbi de răposatul ei soț, de Schrader și de un alt chiriaș, pe care-l avusese înaintea lui. Spunea mereu că Germania este *Kaputt*, totul de altfel era *Kaputt*, religia de asemenea era *Kaputt*, nu mai exista morală și marca nu mai valora nimic. Cît despre ea, ea era bună cu mine, dar eu eram cu totul lipsit de inimă; bine spunea Schrader că sînt o „mortăciune", avea dreptate, nu iubeam pe nimeni, mîine are să mă dea cu siguranță afară. Ochii îi ieșiră din orbite, începu să țipe: „*'Raus, mein Herr, 'Raus!*"[1] Apoi s-a aruncat asupra mea să mă bată, m-a zgîriat și m-a mușcat. Ne-am rostogolit iar pe jos: ea mă strîngea să mă sufoce. Mi se învîrtea capul, mi se părea că mă lupt cine știe de cînd cu ciuma asta, trăiam un coșmar, nu mai știam unde sînt, nici cine sînt. În sfîrșit, m-a cuprins o furie turbată, m-am aruncat asupra ei, am snopit-o în bătăi și-am avut-o.

A doua zi, în zori, am părăsit casa ca un hoț și am sărit în trenul care mergea spre M.

[1] Afară, domnule, afară!

1922

La M. am fost rînd pe rînd lucrător la terasamente, salahor într-o uzină, vînzător de ziare. Dar aceste meserii nu durau niciodată prea mult și, după intervale din ce în ce mai scurte, reveneam în rîndul marii mase a șomerilor germani. Dormeam la azil, îmi amanetam ceasul, mă obișnuisem să îndur foamea. În primăvara lui 1922 am avut un noroc nemaiauzit: am reușit să mă bag salahor la construcția unui pod despre care se spunea că va fi gata peste trei luni. Prin urmare, în timpul acestor trei luni, eram aproape sigur, în cazul cînd marca nu va mai scădea, că am să pot mînca o dată pe zi.

La început, lucram la descărcatul vagoanelor de nisip. Era o muncă destul de istovitoare, dar cel puțin puteam să răsuflu între două aruncături de lopată. Din nefericire, după două zile am fost mutat la una din betoniere și de la bun început m-am întrebat dacă voi avea puterea s-o scot la capăt. Un vagonet aducea nisip și-l vărsa în spatele mașinii; eu trebuia să alimentez, fără încetare, zvîrlind lopată după lopată, o gură enormă în formă de spirală, care împingea nisipul în malaxor o dată cu cimentul. Betoniera se învîrtea cu neîndurare, trebuia alimentată fără în-

trerupere, nu puteai pierde o secundă. Îndată ce se zărea metalul spiralei, contramaistrul începea să urle.

Aveam impresia îngrozitoare că eu însumi sînt prins în angrenaj. Motorul electric sforăia deasupra capetelor noastre, camaradul care-l supraveghea — un anume Siebert — lua din cînd în cînd un sac de ciment, îl rupea și vărsa conținutul în pîlnie. Imediat, praful de ciment plutea deasupra noastră, se lipea de noi, ne orbea. Dădeam fără oprire cu lopata, mă dureau rinichii. picioarele îmi tremurau într-una ; nu reușeam să răsuflu.

Contramaistrul a fluierat și cineva a spus cu jumătate glas :

— E douăsprezece și cinci. Porcul ăsta ne-a mai furat cinci minute.

Am aruncat lopata deoparte, am făcut cîțiva pași, m-am poticnit și-am căzut peste un morman de pietriș.

— Nu merge, *Kerl?* m-a întrebat Siebert.

— Ba, merge.

Mi-am scos merindele din servietă : pîine și puțină slănină. Am început să mestec. Mi-era foame și greață în același timp. Îmi tremurau genunchii.

Siebert s-a așezat lîngă mine. Era înalt și foarte slab, avea un nas lung și ascuțit, buze subțiri și urechi blegi.

— Siebert, a spus cineva, ar trebui să-i spui contramaistrului că ora douăsprezece e ora douăsprezece.

— *Ja, ja,* „Coajă de lămîie", i-a răspuns Siebert rînjind.

Vorbeau foarte aproape de mine, dar mi se părea că glasurile lor vin de departe.

— Porcul are să-și scoată ceasul și are să spună : „E ora douăsprezece punct, *mein Herr!*"

Am ridicat ochii. Soarele ieșea din nori și lumina din plin betoniera, care stătea la cîțiva pași de mine. Era nouă, vopsită în roșu deschis. Lîngă ea era un vagonet pe șine. Apoi, pe jos, în fața vagonetului, se vedeau lopeți împlîntate în nisip. De cealaltă parte a betonierei urca banda rulantă care ducea betonul

proaspăt pînă la punte. Mi-era greață, îmi vîjîiau urechile și mă uitam la toate astea pierdut, distrat, în timp ce-mi mestecam pîinea. Deodată, am simțit cum urcă frica în mine, am lăsat ochii în jos, era prea tîrziu; vagonetul, betoniera, lopețile se făcuseră mici și ridicole ca niște jucării și-au început să se îndepărteze în spațiu într-o viteză nebună; s-a deschis un gol amețitor în jur; în fața mea, în spatele meu, nu era decît gol, și în acest gol o *așteptare*, ca și cum trebuia să se întîmple ceva îngrozitor, ceva mai îngrozitor decît moartea.

Un glas mă izbi în urechi; m-am uitat la mîini. Erau strîns încrucișate, degetul gros de la mîna stîngă freca degetul gros de la mîna dreaptă pe toată lungimea sa, l-am privit, și-am început să număr încet: „1, 2, 3, 4...", a fost ca un spasm, totul s-a deznodat. Lîngă mine, la dreapta, am văzut urechea mare și bleagă a lui Siebert, cineva vorbea:

— *Donnerwetter!* Știi ce face porcul ăsta? Înainte de prînz, dă înapoi ceasul cu cinci minute. De ce nu-i spui?

Glasul trecuse prin straturi groase de bumbac, dar era totuși un glas omenesc, înțelegeam ce spune, îl ascultam cu sete.

— *Ach!* Dacă n-ar fi nevastă-mea și *Mädchen* [1], care-i bolnavă!

Ședeam și mă uitam la ei; am făcut o sforțare să-mi amintesc cum îi cheamă. „Siebert, «Coajă de lămîie», Hugo, și mititelul de lîngă el, palid și brun, cum îl cheamă oare?" Mi s-a făcut greață de tot, m-am întins pe pămînt cît eram de lung. După o clipă auzii:

— Ar trebui să mănînci, *nicht wahr?*

— *Ja, ja.*

Îi ascultam, mă agățam de glasul lor, mi-era frică să nu tacă.

— Dumnezeu n-ar fi trebuit să ne facă stomac, nouă, germanilor!

[1] Fetița.

— Sau să ne fi făcut cel puțin un stomac care să înghită nisip ca afurisita asta de mașină!

Cineva a rîs, am închis ochii și m-am gîndit: „Mititelul brun se numește Edmund".

Îmi tremurau genunchii.

— Nu merge, *Kerl?*

Am deschis ochii. Un nas lung, ascuțit, era aplecat deasupra mea. Siebert. Era Siebert. Am făcut o sforțare să-i zîmbesc și-am simțit cum crapă pojghița pe care praful de ciment și sudoarea mi-au așternut-o pe obraji.

— Ba, merge.

Și-am adăugat:

— *Danke schön!* [1]

— E gratis, a răspuns Siebert.

„Coajă de lămîie" a rîs. Am închis ochii, un fluierat strident a sfîșiat aerul, s-au scurs cîteva secunde, nu m-am putut mișca, și-am simțit pe cineva scuturîndu-mă de umeri:

— Hai repede, a spus Siebert.

M-am ridicat clătinîndu-mă, mi-am luat lopata și-am spus cu jumătate glas:

— Nu înțeleg. Eram voinic pe timpuri.

— *Ach was!* a spus „Coajă de lămîie" nu-i forța, ci ciorba! De cît timp ești șomer?

— De-o lună.

— Vezi, am avut dreptate, e ciorba. Privește mașina asta afurisită. Dacă nu-i dai să mănînce, nici ea nu mai funcționează. Dar pe ea, *Mensch*, pe ea o îngrijești! O hrănești! Ea costă parale!

Siebert a apăsat o dată cu brațul stîng, motorul a început să sforăie, spirala enormă de la picioarele noastre a început să se învîrtească ușurel. „Coajă de lămîie" i-a aruncat o lopată cu nisip.

— Na! îi spuse cu ură, înfulecă!

— Na, putoare! îi spuse Edmund.

— Na! îi spuse „Coajă de lămîie", înfulecă, înfulecă!

[1] Mulțumesc!

— Înfulecă și crapă odată! îi strigă Edmund.

Lopețile cădeau ca ploaia, furioase. Mă gîndeam: „Edmund, îl cheamă Edmund". Se făcu tăcere. Am aruncat o privire lui „Coajă de lămîie". Și-a trecut degetul gros de-a lungul frunții și și-a scuturat mîna.

— *Ach was!* spuse cu un ton amar, noi o să crăpăm, da!

Nu aveam nici o putere în mîini. De cîte ori ridicam lopata, mă clătinam. S-a făcut un gol, nu mai auzeam nimic, mă întrebam cu spaimă dacă au să mai vorbească sau nu.

— Hugo! strigă „Coajă de lămîie".

Și a fost întocmai ca și cum s-ar fi pus din nou acul pe disc.

Ascultam atent, nu voiam să pierd sunetul glasului.

— Cît face o betonieră?

Hugo scuipă.

— Nu-s cumpărător.

— Două mii de mărci! strigă Siebert, rupînd un sac cu ciment. Praful de ciment se ridica, ne învăluia; începui să tușesc.

— Și noi, întrebă „Coajă de lămîie", cît facem?

— Fiecare?

— Da.

Se făcu tăcere. Dar era tăcere într-adevăr? Într-adevăr, nu vorbeau?

— Douăzeci de pfenigi.

— Și asta cînd sîntem bine plătiți, spuse Edmund.

„Coajă de lămîie" zvîrli cu furie o lopată.

— Asta e!

— Anume ce?

— Omul e o marfă ieftină.

Am repetat cu glasul scăzut: „Omul e o marfă ieftină", apoi, deodată, n-am mai auzit nimic.

Am împlîntat lopata, s-a împiedicat, mi-a scăpat din mînă, m-am întins pe spate cît sînt de lung; soarele s-a stins.

Cineva spuse:

— Ridică-te, *Herrgott noch mal*[1]!

Am deschis ochii, totul era tulbure, fața galbenă și zbîrcită a lui „Coajă de lămîie" juca înaintea mea.

— Uite-l pe contramaistru! Ridică-te!

Se auzi un glas:

— Are să te dea afară!

Aruncau toți cu lopețile ca niște nebuni. Mă uitam la ei. Nu eram în stare să mă mișc.

— Merge! a strigat Siebert și a ridicat mîna stîngă.

Motorul a încetat să huruie și „Coajă de lămîie" s-a așezat liniștit lîngă mine. Pietrișul scîrțîia sub pașii lui, și am văzut ca într-o ceață, în dreptul obrazului meu, cizmele negre și lucioase ale contramaistrului.

— Ce este?

— O pană, a răspuns glasul lui Siebert.

Edmund s-a așezat și a spus încet de tot. „Întoarce-te cu spatele. Ești alb ca varul".

— Încă?

— Contact prost.

— *Schnell, Mensch, schnell!*[2]

Două minute.

Urmă o scurtă tăcere, prundișul scîrțîi și Hugo spuse cu jumătate glas:

— La revedere, netotule!

— Ia, înghite asta, spuse Siebert.

Schnapsul îmi curgea pe gît.

— Siebert, spuse Hugo, și mie mi-e rău.

— Înfulecă nisip.

Am reușit să mă scol.

— Merge? a întrebat „Coajă de lămîie".

Am dat din cap „da" și-am spus:

— Noroc de pana asta.

Au izbucnit în hohote de rîs; mă uitam buimăcit cînd la unul, cînd la altul.

— *Junge!* strigă „Coajă de lămîie", ești mai prost decît contramaistrul.

[1] Pentru Dumnezeu!

[2] Iute, omule, iute!

L-am privit pe Siebert.

— Tu ai făcut-o?

„Coajă de lămîie" s-a întors spre Siebert şi-a repetat cu uimire comică:

— Tu ai făcut-o?

Rîsetele se înteţiră. Siebert surîse cu buzele sale subţiri şi dădu din cap.

I-am spus, aspru:

— N-ai făcut bine.

Rîsetele încetară. Hugo, Edmund şi „Coajă de lămîie" se uitau la mine. „Coajă de lămîie" strigă cu furie stăpînită:

— Şi dacă ţi-aş da una cu lopata peste bot tot n-aş face bine?

— Stîrpitură, murmură Edmund.

Se făcu tăcere şi Siebert spuse:

— Aşa-i. Are dreptate. Dacă am avea regimul care ne trebuie, n-ar trebui să facem aşa ceva.

— Regimul tău, îi spuse „Coajă de lămîie", ştii bine unde mi-l pun.

Siebert începu să rîdă, uitîndu-se la mine.

— S-a reparat pana?

— Du-te! a ţipat „Coajă de lămîie" ca un turbat, du-te! Nu cumva să pierdem un minut! S-ar putea să-l nedreptăţim pe patron!

— Merge, *Kerl?* întrebă Siebert privindu-mă.

Am dat din cap, el a lăsat braţul stîng în jos, motorul a început să sforăie şi spirala a început să se învîrtească la picioarele noastre cu o încetineală nemiloasă.

În zilele care au urmat, am avut din ce în ce mai des crize. Dar care se deosebeau mult de cele anterioare. Nu mai simţeam un gol în jurul meu, ci o senzaţie de aşteptare. Cînd asculţi o orchestră şi cînd se aude deodată toba, în bătaia aceasta precisă şi surdă e ceva misterios, ameninţător, solemn. Iată ce încercam eu. Ziua era pentru mine plină de asemenea bătăi de tobă. Se anunţa ceva înfiorător, mi se punea un nod în gît, şi aşteptam, aşteptam, cuprins de o frică nebună, ceva care nu mai venea. Bătăile de tobă încetau,

aveam impresia că ies dintr-un coşmar, şi deodată se făcea ca şi cum lumea reală dispăruse din jur. Lucrurile se schimbaseră în spatele meu, purtau toate mască. Mă uitam împrejur, pradă neîncrederii şi fricii. Soarele, care lucea pe lopata mea, mintea. Nisipul mintea. Betoniera cea roşie mintea. Şi îndărătul acestor minciuni stăruia un înţeles crunt. Totul se unea împotriva mea. Se lăsa o tăcere grea. Mă uitam la camarazii mei, buzele lor se mişcau, nu scoteau un singur cuvînt, am înţeles imediat că mişcau într-adins buzele, fără să vorbească, pentru a mă face pe mine să cred să sînt nebun. Aveam poftă să le strig: „Înţeleg jocul vostru, netoţilor!" Deschideam gura şi deodată un glas îmi vorbea la ureche, glasul era surd şi întretăiat, era glasul tatii.

Dădeam cu lopata opt ore pe zi. Chiar şi noaptea, în somn, dădeam cu lopata. Adesea visam că nu sap destul de repede, apărea metalul alb şi strălucitor al spiralei, contramaistrul începea să urle, mă trezeam leoarcă de sudoare, cu mîinile crispate pe o lopată invizibilă. Uneori, îmi spuneam: „Uite ce-ai devenit acum: o lopată! Eşti o lopată!"

Uneori mă gîndeam că dacă aş fi putut să mănînc ca şomer, puţinul pe care-l mănînc acum, mi-ar fi fost de ajuns. Din nefericire, trebuia să muncesc opt ore pe zi pentru acest puţin şi, muncind, pierdeam din puteri şi-mi creştea şi mai mult pofta. Astfel, dădeam cu lopata toată ziua, în speranţa să-mi astîmpăr foamea, dar asta nu făcea decît să mi-o stîrnească şi mai mult.

Au trecut astfel cîteva zile şi m-am hotărît să mă sinucid. Am hotărît să aştept pînă sîmbătă, deoarece împrumutasem pentru mîncare nişte bani de la Siebert în contul lefii următoare şi doream, înainte de-a muri, să-i dau înapoi datoria.

A sosit sîmbăta şi mi-am plătit datoriile. Îmi mai rămînea de mîncare pentru trei zile, dar cu foarte multă cumpătare. Am hotărît să cheltuiesc totul în aceeaşi zi şi să mănînc după pofta inimii, cel puţin înainte de moarte. Am luat tramvaiul; înainte de a mă urca în

cameră am cumpărat niște slănină, pîine și un pachet de țigări.

Am urcat cele cinci etaje, am deschis ușa; mi-aduc aminte că era primăvară. Soarele intra piezîș prin fereastra larg deschisă și pentru întîia oară, după o lună de zile, mă uitam și eu la lucrurile din cameră: un mindir de paie aruncat pe o ramă de lemn, o masă de lemn nevopsită, un lighean, un dulap. Pereții erau negri de murdărie. Îi spălasem, dar degeaba. Trebuiau răzuiți. Făcusem o asemenea încercare, dar n-am avut puterea să mai continui.

Am pus pachetul pe masă, am măturat camera, apoi am ieșit în gang să iau apă de la robinetul etajului, m-am înapoiat, m-am spălat pe față și pe mîini. Am ieșit din nou să vărs găleata cu zoi și, cînd m-am întors în cameră, am desfăcut cusătura mindirului pe o lungime de vreo zece centimetri. am băgat mîna în deschizătură și am scos revolverul.

Am desfăcut cîrpele în care era învelit „Mauser"-ul, am verificat magazia, am tras piedica de siguranță, am pus apoi revolverul pe masă. Am împins masa lîngă fereastră ca să fiu în plin soare și m-am așezat. Am tăiat opt felii de pîine destul de subțiri și am pus pe fiecare o felie de slănină mult mai groasă ca pîinea. Mestecam fără grabă, metodic. Mestecam și mă uitam la feliile de pîine și slănină aliniate pe masă și de cîte ori luam cîte una, le număram pe cele care mai rămîneau. Soarele cădea pe mîinile mele și-i simțeam căldura pe obraji. Eram numai în cămașă, nu mă gîndeam la nimic, eram fericit că mănînc.

După ce-am terminat, am strîns fărîmiturile de pe masă și le-am aruncat într-o căldare veche, care-mi servea de ladă de gunoi. Apoi m-am spălat pe mîini. Deoarece nu aveam săpun, le-am frecat îndelung, sperînd să le curăț de grăsime. Mă gîndeam: „Ai uns bine lopata și acum ai s-o rupi". Și nu știu de ce îmi venea să rîd. Mi-am șters mîinile cu o cămașă veche zdrențuită, pe care o agățasem de un cui și pe care o foloseam ca ștergar. M-am înapoiat la masă, am aprins o țigară și m-am așezat înaintea ferestrei.

Soarele strălucea pe acoperișurile de ardezie. Am tras primul fum, am dat afară o parte și i-am respirat cu sete parfumul. M-am îndreptat, m-am înțepenit pe picioare, le simțeam de astă dată ferme și solide sub mine, și deodată m-am văzut ca într-un film: eram în picioare în fața ferestrei, fumam, mă uitam la acoperișuri. Apoi, după ce țigara se va termina, voi lua revolverul, îl voi pune la tîmplă, și totul se va sfîrși.

Cineva ciocăni de două ori în ușă, mă uitai la revolverul de pe masă, dar înainte de a fi avut timpul să-l ascund, ușa s-a și deschis: era Siebert.

S-a oprit în prag și m-a salutat cu pumnul. Am pășit repede înainte și m-am așezat la masă. M-a întrebat:

— Nu te deranjez?

— Nu.

— Am venit să-ți spun o vorbă.

Nu i-am răspuns, el a așteptat o clipă, apoi a închis ușa și a făcut un pas înainte.

— Gazda ta părea surprinsă cînd am întrebat-o de tine.

— Nu primesc niciodată pe nimeni.

— *So!* se miră el.

Surîse, nasul său ascuțit se lungi, și urechile lui mari păreau și mai blegi. Făcu încă un pas înainte, măsură camera din ochi și se îndreptă spre fereastră.

Am ocolit masa și m-am așezat între masă și Siebert. Și-a băgat mîinile în buzunar; se uita la acoperișuri.

— Ai cel puțin aer aici.

— Da.

Era mult mai înalt decît mine, mă uitam drept în ceafa lui.

— Puțin cam frig, iarna, *nicht wahr?*

— Nu știu. Nu stau decît de două luni aici.

S-a răsucit o dată pe tocuri și ne-am trezit față în față. Privirea sa trecu deasupra capului meu și încetă să mai surîdă:

— *Hallo!* a exclamat el.

Am făcut o mișcare, el m-a îndepărtat ușurel cu dosul mîinii și a apucat revolverul. I-am spus repede:

— Fii atent. E încărcat.

Mi-a aruncat o privire pătrunzătoare, a apucat arma și a verificat magazia. M-a privit fix:

— Și n-ai pus piedica de siguranță.

Urmă o scurtă tăcere, după care a continuat:

— Ai obiceiul să ții pe masă un revolver încărcat?

N-am răspuns nimic. El a pus arma la loc și s-a așezat pe masă. M-am așezat și eu.

— Am venit să te văd, e ceva ce nu pot să înțeleg.

Am tăcut; după o clipă, a continuat:

— De ce ai vrut să-mi plătești dintr-o dată toată datoria?

— Nu-mi place să am datorii.

— Ai fi putut să-mi plătești jumătate. Și cealaltă jumătate, săptămîna viitoare. Ți-am spus că asta nu m-ar fi deranjat de loc.

— Nu-mi place să amîn datoriile.

S-a uitat la mine.

— *So!* mi-a spus zîmbind, nu-ți place să amîni datoriile și acum ai bani exact pentru trei zile, iar săptămîna are șapte zile, *mein Herr!*

N-am răspuns, el își plimba privirea pe masă; deodată ridică din sprîncene și buzele i se subțiară.

— Pentru două zile, dacă pui la socoteală și țigările.

A luat pachetul, l-a privit atent și a spus:

— Nu te lipsești de nimic.

Nu i-am răspuns și el a continuat pe un ton sarcastic:

— Ți-a trimis poate tutorele un mandat?

Am întors capul, m-am uitat în gol și i-am răspuns aspru și foarte repezit:

— Toate astea nu te privesc pe tine.

— *Gewiss* [1], *mein Herr,* asta nu mă privește.

Am întors capul spre el. El m-a fixat:

— Bineînțeles, asta nu mă privește. Vrei cu orice preț să-mi plătești tot ce-mi datorezi; asta nu mă privește. Îți cumperi țigări din care fumează milio-

[1] Desigur.

narii: nici asta nu mă privește. Ții un revolver încărcat pe masă: *und auch das*[1] nu mă privește!

Mă privea țintă. Am întors capul, dar simțeam privirea lui pironită asupra mea. Ca și cum m-ar fi privit tata. Mi-am băgat mîinile sub scaun, am strîns genunchii unul de altul și mă gîndeam cu spaimă că voi începe să tremur.

Tăcerea a durat cîteva bune minute și Siebert a rostit cu furie stăpînită:

— Vrei să te sinucizi.

Am făcut o sforțare puternică și-am răspuns:

— Mă privește.

A sărit în picioare, m-a apucat cu amîndouă mîinile de pieptul cămășii, m-a smucit de pe scaun și m-a scuturat.

— Netotule! a șuierat printre dinți, vrei să te sinucizi?

Ochii lui mă ardeau, am întors capul, am început să tremur și-am repetat cu glasul scăzut:

— Mă privește.

— *Nein!* a urlat el scuturîndu-mă, nu te privește numai pe tine, netotule. Dar Germania?

Am lăsat capul în jos și-am spus:

— Germania s-a dus pe copcă.

Am simțit cum degetele lui Siebert se desprindeau de pe cămașă și-mi dădui seama ce-o să se întîmple. Ridicai brațul drept, era prea tîrziu. Mi-a plesnit una peste obraz cu toată puterea. Lovitura fu atît de puternică, încît îmi pierdui echilibrul. Siebert mă reținu cu o mînă și cu cealaltă mă pălmui din nou. Apoi mă împinse înapoi și căzui pe scaun.

Obrajii îmi ardeau, capul mi se învîrtea, mă întrebam dacă n-am să mă ridic de pe scaun și n-am să mă arunc asupra lui. Dar nu mă mișcam. Au trecut cîteva clipe lungi, Siebert stătea în picioare în fața mea, o toropeală caldă mă cuprinse, eram fericit.

Siebert mă privea, ochii îi scînteiau, îi vedeam mușchii fălcilor tremurînd.

[1] Și nici asta.

— Netotule! tuna el.

Şi-a băgat mîinile în buzunar şi a început să umble încoace şi încolo prin cameră, ţipînd cît îl ţinea gura: *„Nein! Nein! Nein!“*; apoi s-a uitat la mine cu ochi scînteietori:

— Tu! ţipa el, tu! Tu! Un fost voluntar!

S-a întors spre mine atît de furios, încît credeam că are să se arunce asupra mea.

— Ascultă la mine! Germania nu s-a dus pe copcă! Numai un ticălos de ovrei poate să spună că s-a dus pe copcă. Războiul continuă, înţelegi? Chiar după această porcărie de Diktat de la Versailles, continuă el.

A început din nou să umble încoace şi încolo prin cameră, ca un nebun.

— *Herrgott!* a ţipat el, e totuşi limpede!

Îşi căuta cuvintele, muşchii fălcilor i se zbăteau fără încetare, strînse pumnii şi deodată începu să ţipe: „E limpede! E limpede!“

— Stai! spuse scoţînd un ziar din buzunar, eu nu sînt orator, dar scrie aici, negru pe alb!

Mi-a băgat ziarul sub nas.

— *Germania va plăti!* iată ce-au pus la cale! Ne vor lua tot cărbunele! Iată ce-au pus la cale acum! Uită-te odată, scrie negru pe alb! Vor să nimicească Germania!

A început deodată să urle:

— Şi tu, netotule, vrei să te sinucizi!

A învîrtit o dată ziarul cu mîna dreaptă şi m-a plesnit cu el peste obraz.

— Uite! ţipa el, citeşte! citeşte! citeşte! Citeşte tare de tot!

Şi-a pus arătătorul tremurînd în mijlocul unui articol şi-am început să citesc:

— „Nu, Germania n-a fost învinsă...“

— Scoală-te, netotule! a ţipat Siebert, să te scoli în picioare cînd vorbeşti de Germania!

M-am ridicat.

— „Germania n-a fost învinsă. Germania va învinge. Războiul nu s-a terminat. A luat numai alte forme. Armata a fost redusă la nimic şi corpul de voluntari a fost dizolvat. Dar orice bărbat german, cu sau fără

uniformă, trebuie să se considere și astăzi soldat. Mai mult ca niciodată, el trebuie să facă apel la curajul său, la hotărîrea sa de nezdruncinat. Cine se dezinteresează de soarta patriei sale, acela o trădează. Oricine se lasă pradă desperării dezertează în fața inamicului. Datoria fiecărui bărbat german este să lupte și să moară, acolo unde se găsește, pentru poporul și pentru rasa germană!"

— *Donnerwetter!* a strigat Siebert, s-ar spune că-i scris pentru tine!

Priveam ziarul copleșit. Adevărat: pentru mine era scris.

— E limpede! a spus Siebert, tu ești soldat! Ești încă soldat! Ce importă uniforma? Ești soldat!

Inima a început să-mi zvîcnească puternic în piept, am rămas în picioare nemișcat, țintuit locului. Siebert m-a privit atent, apoi a zîmbit, veselia i s-a întins pe obraz, și-a petrecut brațul pe după umerii mei, am simțit un val de căldură pătrunzîndu-mă, și el a strigat cît îl ținea gura: „E limpede!"

I-am spus cu glasul scăzut:

— Lasă-mă puțin.

— Dumnezeule! a strigat el, nu cumva leșini?

— Lasă-mă puțin.

M-am așezat, mi-am lăsat capul în mîini și-am spus:

— Mi-e rușine, Siebert.

Și m-a cuprins o ușurare delicioasă.

— *Ach was!* a spus Siebert stingherit.

S-a întors cu spatele la mine, a luat o țigară, a aprins-o și s-a postat lîngă fereastră; a urmat o tăcere lungă, apoi m-am ridicat, m-am așezat la masă și am apucat ziarul tremurînd. Am căutat să văd ce ziar e: era *Voelkischer Beobachter.* [1]

Pe prima pagină mi-a sărit în ochi o caricatură. Reprezenta pe „Ovreiul internațional gata să sugrume Germania". Mă oprisem aproape distrat la fizionomia ovreiului, și deodată am simțit ca un șoc de o violență nemaipomenită: l-am recunoscut. Am recunoscut

[1] Organ de presă al partidului hitlerist.

ochii săi bulbucați, nasul său lung și încovoiat, obrajii moi, trăsăturile acestea pe care le uram. Le-am privit adesea în poza bătută de tata pe ușa toaletei. O lumină amețitoare se făcu în conștiința mea. Am înțeles tot: era el. Instinctul meu de copil nu m-a înșelat. Aveam motive să-l urăsc. Singura mea greșeală e că am crezut, după spusele preoților, că era o fantomă invizibilă, că nu poate fi învins decît prin rugăciuni, ieremiade sau... prin impozitul asupra cultului. Dar îl înțelegeam acum, era foarte real, foarte viu, îl întîlneai pe stradă. Diavolul nu era diavolul. Era ovreiul.

M-am ridicat, un fior mă străbătea din cap pînă în picioare. Țigara îmi ardea degetele. Am aruncat-o. Apoi mi-am băgat mîinile, care-mi tremurau, în buzunar, m-am așezat în fața ferestrei și-am respirat cu toată puterea plămînilor. Simțeam brațul lui Siebert atingîndu-l pe al meu și forța sa mă pătrundea. Siebert se sprijinea cu amîndouă mîinile de bara ferestrei. Nu se uita la mine, nu se mișca. Soarele apunea, la dreapta mea, într-o orgie de sînge. M-am întors, am apucat „Mauser"-ul. Apoi l-am ridicat încet pînă la orizontală și l-am îndreptat spre soare.

— E o armă bună, a spus Siebert și glasul său era duios și stăpînit.

Am spus *„ja, ja"* cu glas încet și am pus „Mauser"-ul la loc pe masă. După o clipă, l-am luat iar. Tocul său era greu și obișnuit cu podul palmei mele, părea aspru și firesc, greutatea sa îmi pătrundea în palmă și mă gîndeam: „Sînt soldat. Ce importă uniforma? Sînt soldat".

A doua zi era duminică și a trebuit să aștept pînă luni ca să mă duc la biroul de stare civilă, după ce lăsasem lucrul.

În dosul ghișeului, un funcționar cu barbișon și ochelari cu rame de fier stătea de vorbă cu un bărbat cu părul alb. Am așteptat să termine și am întrebat:

— *Bitte,* [1] pentru o modificare de stare civilă.

Funcționarul cu ochelarii de fier m-a întrebat fără să se uite la mine:

— Despre ce-i vorba?

— Renunțarea la religie.

Amîndoi ridicară în același timp ochii spre mine. După o clipă, funcționarul cu ochelarii de fier se întoarse spre colegul său și dădu ușor din cap. Apoi se uită iar la mine.

— Ce confesiune ați declarat?

— Catolică.

— Și nu mai sînteți catolic?

— Nu.

— Ce religie vreți să declarați?

— Nici una.

Funcționarul se uită la bărbatul cu părul alb și dădu din cap.

— De ce n-ați făcut o declarație în acest sens la ultimul recensămînt?

— Nu am fost recenzat.

— Pentru ce?

— Eram în Curlanda, în Corpul de voluntari.

Bărbatul cu părul alb luă o riglă și-și dădu cîteva mici lovituri în palma mîinii stîngi. Funcționarul spuse:

— E cu totul în neregulă. Trebuia să faceți o declarație. Și acum, sînteți în culpă.

— Nu s-a făcut recensămînt la Corpul de voluntari.

Funcționarul dădu din cap supărat:

— Am să semnalez acest lucru. Este inadmisibil. Recensămîntul este general. Nici domnii din Corpul de voluntari nu erau scutiți.

Urmă o scurtă tăcere, după care i-am spus:

— Am fost recenzat în '916.

Funcționarul se uită la mine și ochelarii lui aruncau fulgere.

— Ei, bine, atunci de ce v-ați declarat catolic?

— Părinții mei au făcut declarația.

[1] Vă rog.

— Ce vîrstă aţi avut ?

— Şaisprezece ani.

Se uită la mine.

— Acum aveţi deci douăzeci şi doi de ani.

Scoase un oftat, se întoarse spre colegul său şi amîndoi dădură din cap.

— Si acum, continuă funcţionarul, nu mai sînteţi catolic ?

— Nu.

Şi-a împins ochelarii pe frunte.

— De ce ?

Am avut sentimentul că şi-a ieşit din rol punînd întrebarea asta şi i-am răspuns repede şi aspru :

— Convingerile mele filozofice s-au schimbat.

Funcţionarul îşi privi colegul şi spuse printre dinţi : „Convingerile sale filozofice s-au schimbat !“ Bărbatul cu părul alb a ridicat sprîncenele, a deschis pe jumătate gura şi a dat din cap de la dreapta la stînga. Funcţionarul s-a întors spre mine :

— Ei bine, aşteptaţi recensămîntul viitor pentru a declara lepădarea de biserică.

— Nu vreau să aştept doi ani.

— De ce ?

Deoarece nu i-am răspuns, a continuat el, ca şi cum ar fi vrut să pună capăt discuţiei :

— Vedeţi, nu-i un lucru chiar atît de grabnic.

Am înţeles că trebuia să găsesc un motiv administrativ care să justifice graba mea şi i-am spus :

— N-are nici un rost să mai plătesc impozitul confesional încă doi ani, cînd nu mai aparţin nici unui cult.

Funcţionarul s-a aşezat mai bine pe scaun, a aruncat o privire colegului său şi ochii au început să-i strălucească în dosul ochelarilor.

— *Sicher, sicher, mein Herr* [1], nu veţi mai plăti impozitul confesional timp de doi ani, dar regulamentul este categoric...

[1] Sigur, sigur, domnule.

A făcut o pauză și și-a îndreptat degetul arătător spre mine.

— Veți plăti un impozit de compensație, superior impozitului confesional.

S-a dat puțin înapoi pe scaun și m-a privit cu un aer trimfător. Bărbatul cu părul alb a zîmbit.

I-am răspuns răstit:

— Mi-e perfect egal.

Ochelarii funcționarului străfulgerară, își mușcă buzele și se uită la colegul său. Apoi se aplecă, trase un sertar, scoase trei formulare și mi le dădu, mai bine zis, mi le aruncă prin ferestruica ghișeului.

Am luat formularele și le-am completat cu atenție. După ce-am terminat, le-am întins funcționarului. Mi-a aruncat o privire, a lăsat să treacă puțin timp, și a citit cu glas tare, strîmbîndu-se:

— *Konfessionslos aber Gottgläubig.* [1] Asta sînteți?

— Da.

A aruncat o privire colegului său.

— Astea sînt... noile dumneavoastră convingeri filozofice?

— Da.

— Bine, spuse el îndoind foile.

L-am salutat, dînd din cap. Nu m-a învrednicit cu nici o privire. Se uita la colegul său. Am făcut stînga împrejur și m-am îndreptat spre ieșire. L-am auzit bombănind în spatele meu: „Încă unul din șleahta asta nouă!"

Ajuns în stradă, am scos *Voelkischer Beobachter* din buzunar și am verificat adresa. Era destul de departe, dar nu puteam lua tramvaiul.

Am mai mers vreo trei sferturi de oră; gîfîiam de oboseală. Aseară, a trebuit să mă lipsesc de mîncare. La prînz, Siebert mi-a dat jumătate din ce-a îmbucat și el și mi-a împrumutat cîteva mărci. Plecînd de pe șantier, mi-am cumpărat o bucată de pîine. Dar foamea a început să-mi dea ghes și abia mă țineam pe picioare.

[1] Fără confesiune, dar credincios.

Sediul partidului național-socialist era la primul etaj. Am sunat, ușa s-a întredeschis, un tînăr brunet s-a arătat în deschizătura ușii. Ochii săi negri erau strălucitori și atenți.

— Ce doriți?

— Să mă înscriu în partidul național-socialist.

Ușa a rămas tot întredeschisă. În spatele tînărului brunet am văzut spatele unui alt tînăr, stînd în picioare înaintea unei ferestre. Soarele îi încingea capul cu o aureolă roșie. Au trecut cîteva secunde, apoi tînărul cu aureola roșie s-a întors brusc, a făcut un mic semn cu degetul cel gros și a spus:

— Bine.

Ușa se deschise de-a binelea și am putut intra. O duzină de tineri în cămăși brune se uitau la mine. Tînărul brunet mă luă de braț și-mi spuse pe un ton extraordinar de blînd și politicos:

— Poftiți, vă rog.

M-a condus pînă la o măsuță, m-am așezat, mi-a dat un formular și am început să-l completez. După ce-am terminat, i-am întins formularul tînărului brunet care l-a luat și a pornit spre fundul sălii, strecurîndu-se în zig-zag printre mese. Mișcările sale erau vii și grațioase. Ajuns în fața unei uși cenușii, a dispărut.

Mă uitam în jurul meu. Sala era mare și luminoasă. Din cauza fișierelor, a meselor de scris și a celor două mașini de scris, aveai impresia, la prima vedere, că te afli într-un birou comercial oarecare. Dar atmosfera nu era de birou.

Toți tinerii purtau cămăși brune, centiroane și cizme. Fumau și vorbeau. Unul dintre ei citea un ziar. Ceilalți nu făceau nimic deosebit și totuși nu păreau a nu avea de lucru. Aveau aerul că așteaptă.

M-am ridicat, simțeam ca o încordare în jur. M-am uitat la acești tineri în cămăși brune. Nici unul nu părea că-mi dă vreo atenție și totuși aveam impresia că nici o mișcare de-a mea nu le scapă. M-am îndreptat spre fereastră, mi-am lipit fruntea de geam și timp de o secundă am simțit un gol îngrozitor în stomac.

— E frumos afară, *nicht wahr?*

Am întors capul, tînărul cel roşu se ţinea aproape de mine, atît de aproape că mă atingea cu braţul de şold. Surîdea cu gura larg deschisă, avea aerul cordial, dar ochii săi erau serioşi şi atenţi. Am răspuns „*ja*" şi am privit mai departe în stradă. Jos, pe trotuar, un tînăr în cămaşă brună, cu obrazul tăiat de o cicatrice, umbla în sus şi în jos. Nu-l observasem cînd am intrat. Pe celălalt trotuar, doi tineri stăteau în faţa unei vitrine. Din cînd în cînd se întorceau şi aruncau cîte o privire camaradului lor din faţă. După o clipă, stomacul mi se strînse şi-mi simţii capul golit. M-am gîndit că ar fi mai bine să stau jos şi m-am întors, răsucindu-mă pe călcîie. Imediat, am simţit în aer aceeaşi încordare. M-am uitat la tinerii din jur rînd pe rînd. Nici unul nu avea ochii aţintiţi asupra mea.

Nu apucasem să mă aşez jos. Uşa cea mică cenuşie din fundul sălii se deschise brusc, apăru tînărul brunet, se dădu la o parte cu o mişcare repede şi graţioasă şi se ivi în faţa mea un bărbat de vreo patruzeci de ani. Era scurt, îndesat, apoplectic. Tinerii pocniră din tocuri şi ridicară braţul drept. Bărbatul îndesat ridică la rîndul său braţul drept, îl lăsă în jos, şi rămase nemişcat în pragul uşii, învăluindu-mă într-o privire pătrunzătoare şi grăbită, ca şi cum ar fi căutat să-şi aducă aminte dacă m-a mai văzut vreodată. Pieptul puternic îi umfla cămaşa brună, avea părul tuns foarte scurt şi ochii îi dispăreau sub pleoapele umflate.

S-a apropiat. Mergea cu pasul greoi, aproape legănîndu-se. Cînd fu la vreo doi metri de mine, doi tineri s-au desprins din grup şi, fără să scoată un cuvînt, m-au încadrat.

— Freddie? a chemat bărbatul îndesat.

Tînărul brunet a pocnit din tocuri.

— *Jawohl, Herr Obersturmführer?* [1]

— Formularul.

[1] Grad în trupele hitleriste S.S. şi S.A.

Freddie i-a întins formularul. *Obersturmführer*-ul l-a apucat cu mîna sa enormă și a pus deasupra arătătorul celeilalte mîini.

— Lang ?

Am luat poziția de drepți și i-am răspuns :

— *Jawohl, Herr Obersturmführer !*

Degetul său scurt, butucănos, cu capătul pătrat, se plimba pe rîndurile formularului. Apoi a ridicat capul și m-a privit. Pleoapele umflate nu lăsau decît o dungă îngustă pentru lumina ochilor. Avea aerul greoi și adormit.

— Unde lucrezi ?

— Pe șantierul Lingenfelser.

— E vreun camarad de-al dumitale de pe șantier înscris în partid ?

— Cred că unul.

— Nu ești sigur ?

— Nu. Citește totuși *Voelkischer Beobachter.*

— Cum se numește ?

— Siebert.

Obersturmführer-ul se întoarse spre Freddie. Nu-și întoarse gîtul, ci bustul întreg, ca și cum gîtul i-ar fi fost lipit de umeri.

— Verifică.

Freddie se așeză la o masă și cercetă un fișier.

Obersturmführer-ul puse arătătorul său butucănos pe formular.

— Turcia ?

— *Jawohl, Herr Obersturmführer !*

— Cu cine ?

— *Herr Rittmeister* Günther.

Freddie s-a ridicat.

— Siebert e înscris.

Arătătorul butucănos sări mai multe rînduri.

— A ! Corpul de voluntari !

Și deodată-i dispăru aerul adormit.

— Cu cine ?

— *Oberleutnant* Rossbach.

Obersturmführer-ul surîse, ochii săi începură să strălucească în crăpăturile lor și-și țugui buzele a lăcomie:

— Baltica ? Ruhr-ul ? Silezia superioară ?

— Toate trei.

— *Gut.* [1]

Mă bătu pe umăr. Cei doi tineri care mă încadraseră s-au îndepărtat și s-au așezat la locurile lor. *Obersturmführer*-ul a întors dintr-o dată tot corpul său bolovănos către Freddie.

— Pregătește-i carnetul provizoriu.

Crăpăturile ochilor săi se îngustară din nou. Avea iar aerul adormit.

— Vei fi mai întîi aspirant S.A., apoi, cînd vom socoti noi de cuviință, vei depune jurămîntul față de Führer și vei fi primit în S.A. Ai cu ce să-ți plătești uniforma ?

— Din nefericire, nu.

— De ce ?

— Pînă acum o săptămînă am fost șomer.

Obersturmführer-ul s-a întors ca un bolovan spre fereastră.

— Otto !

Tînărul roșu s-a sucit pe loc, a venit alergînd și șchiopătînd ușor și a pocnit din călcîie. Obrazul său uscat, plin de pete de roșeață, era brăzdat de un zîmbet.

— Îi vei da uniforma lui Heinrich.

Otto încetă să mai zîmbească, obrazul îi deveni grav și trist, și spuse :

— Uniforma lui Heinrich e prea mare.

Obersturmführer-ul a dat din umeri.

— O va scurta.

Se făcu tăcere în sală. *Obersturmführer*-ul își plimbă privirea de la unul la altul și spuse cu glasul său puternic :

— Un voluntar are dreptul să poarte uniforma lui Heinrich.

Freddie i-a întins un carnet închis. L-a deschis, s-a uitat o clipă la el, l-a închis și mi l-a întins.

[1] Bine.

— Pentru moment, îți ordon să rămîi pe șantier. Am observat, plin de fericire, că m-a tutuit.

— Dă adresa ta lui Otto. Are să-ți aducă uniforma lui Heinrich.

Obersturmführer-ul s-a sucit pe călcîie, apoi s-a răzgîndit și mi s-a uitat drept în ochi.

— Un voluntar are, cu siguranță, o armă!

— Un revolver „Mauser".

— Unde l-ai ascuns?

— În saltea.

Dădu din umerii săi puternici.

— Ce copilărie!

S-a întors ca un bolovan spre grupul de tineri, a făcut cu ochiul și a spus:

— Saltelele n-au secrete pentru poliție.

Tinerii începură să rîdă; el rămase nemișcat.

După ce rîsetele încetară, continuă:

— Are să-ți arate Otto cum să-l ascunzi.

Freddie m-a atins de braț.

— Poți să ai încredere în Otto. Și-a ascuns atît de bine revolverul, încît el însuși nu l-a mai găsit.

Tinerii rîseră iar și de astă dată *Obersturmführer*-ul le ținu hangul. Apoi îl apucă de ceafă pe Freddie cu mîna sa viguroasă și-i aplecă de cîteva ori capul, repetînd în franceză:

— *Petite canaille! Petite canaille!* [1]

Freddie încercă să se smucească, dar fără a face sforțări mari ca să scape de el.

— *Petite canaille! Petite canaille!* repetă *Obersturmführer*-ul și obrazul său deveni apoplectic.

Apoi, dintr-o izbitură, îl împinse pe Freddie în brațele lui Otto, care, din cauza loviturii primite, era să cadă jos. Tinerii au izbucnit în hohote de rîs.

— *Achtung!* [2] a strigat *Obersturmführer*-ul.

Toată lumea a rămas locului. *Obersturmführer*-ul a pus mîna pe umărul meu, fața i-a devenit gravă și a rostit:

[1] Canalie mică!

[2] Atențiune!

— Aspirant S.A.

A făcut o pauză și eu m-am înțepenit și mai vîrtos în poziția de drepți.

— Führerul așteaptă din partea ta un devotament fără margini!

Am răspuns:

— *Jawohl, Herr Obersturmführer!*

Obersturmführer-ul mi-a dat drumul, s-a dat un pas înapoi, a luat poziția de drepți, a ridicat brațul drept și a răcnit:

— *Heil Hitler!*

Tinerii înțepeniră cu brațul întins. Apoi am strigat toți, în același timp, cu vocea răgușită, scandînd silabele:

— *Heil Hitler!*

Glasurile lor au răsunat puternic în pieptul meu. Am încercat un sentiment adînc de împăcare cu mine însumi. Îmi găsisem calea. Ea se întindea înaintea mea, dreaptă și luminoasă. M-aștepta datoria în fiecare clipită a vieții mele.

Au zburat săptămînile, apoi lunile și, în ciuda muncii grele la betonieră, a devalorizării mărcii și a foametei, eram fericit. Seara, îndată ce plecam de pe șantier, mă grăbeam să-mi îmbrac uniforma, să ajung la sediul *Sturm*[1]-ului și să încep viața cea adevărată.

Luptele împotriva comuniștilor nu mai încetau. Sabotam întrunirile lor și ei le sabotau pe ale noastre. Luam cu asalt localurile lor și ei ne atacau pe noi. Nu trecea o săptămînă fără să ne încăierăm. Cu toate că, în principiu, eram neînarmați și unii și alții, nu rareori în mijlocul încăierărilor se auzea cîte un pocnet de revolver. Heinrich, a cărui uniformă o purtam, fusese ucis de un glonte care-l nimerise drept în inimă și a trebuit să țes, la cămașa brună pe care am primit-o, cele două găuri pe care le făcuse glontele.

Ziua de 11 februarie a fost pentru militanții partidului o dată hotărîtoare. Guvernul președintelui

[1] Unitate de șoc hitleristă.

Poincaré a ordonat ocuparea Ruhr-ului. A trimis acolo „*o simplă delegație* de ingineri" — delegație însoțită de 60.000 de soldați — al cărei scop, după o expresie fericită, care a făcut vîlvă printre noi, era „pur pacific". Indignarea ardea ca o torță în toată Germania. Führerul proclamase dintotdeauna că Diktat-ul de la Versailles nu le ajungea aliaților și că vor da Germaniei, mai devreme sau mai tîrziu, o lovitură de grație.

Evenimentele i-au dat dreptate, adeziunile la partid se înmulțeau, atinseseră, după o lună, o cifră fără precedent, și catastrofa financiară care se abătuse apoi asupra nenorocitei noastre țări n-a făcut decît să grăbească și mai mult extinderea mișcării. *Obersturmführer*-ul spunea adesea, rîzînd, că dacă am privi lucrurile în față, partidul ar trebui să ridice o statuie președintelui Poincaré.

În curînd, am aflat că ocupantul francez avea să facă față, în Ruhr, unei rezistențe mult mai puțin pasive decît aceea pe care o proclamase cancelarul Cuno [1]. Sabotajul trenurilor de marfă care duceau cărbunele german în Franța se organiza pe o scară mare. Săreau podurile, deraiau locomotivele, acele erau distruse. În comparație cu aceste isprăvi și cu pericolul pe care-l presupuneam, luptele noastre aproape zilnice împotriva comuniștilor pierdeau din strălucirea lor. Știam că partidul național-socialist, paralel cu alte grupări patriotice, participa la rezistența germană în Ruhr, și trei dintre noi — Siebert, Otto și cu mine — am cerut, chiar în primele zile, o misiune secretă în zona de ocupație franceză. Răspunsul a venit sub formă de ordin: Eram utili la M., și la M. trebuia să rămînem. Din nou am avut impresia, ca și la W., cînd cu Corpul de voluntari, că mucezesc într-o garnizoană liniștită, în timp ce alții se bat pentru mine.

Ceea ce mi-a mărit încă nerăbdarea a fost faptul că mulți camarazi și șefi din Corpul de voluntari se

[1] *Wilhelm Cuno* (1876—1933), cancelar al Reichului între 1922—1923.

distinseseră în lupte, de pildă locotenentul Leo Albert Schlageter.

Numele lui Schlageter era un nume magic pentru un fost combatant din Corpul de voluntari. Era eroul de la Riga. Îndrăzneala lui nu cunoștea margini, s-a bătut pretutindeni unde s-ar fi putut bate. În Silezia superioară a fost de trei ori împresurat de niște grupuri poloneze și de trei ori a reușit să scape. Am aflat că în Ruhr, socotind că e sub demnitatea lui să strice acele de cale ferată — lucru prea ușor — distrugea podurile de cale ferată sub nasul santinelelor franceze care le păzeau. Lucra astfel, spunea el cu umor, într-un scop „pur pacific".

La 23 mai, o știre îngrozitoare ne-a umplut pe toți de tristețe. În urma distrugerii unui pod de pe linia ferată Duisburg-Düsseldorf, francezii l-au arestat și împușcat pe Schlageter. Cîteva zile mai tîrziu, o grupare patriotică care lucra împreună cu partidul național-socialist și care aduna pe foștii combatanți din detașamentul Rossbach, ne-a anunțat că Schlageter a fost denunțat francezilor de-un anume Walter Kadow, profesor, și că am fost desemnat, împreună cu alți doi camarazi ai mei, să-l execut.

Execuția a avut loc într-o pădure, aproape de P. A fost omorît cu lovituri de bîte și îngropat. A fost totuși găsit apoi de poliție, am fost arestați și dați în judecată, fiind condamnat, ca și însoțitorii mei, la zece ani detențiune.

Mi-am făcut pedeapsa la închisoarea din D... Hrana era proastă, dar mîncasem mai prost cînd eram șomer, și cu pachetele de la partidul național-socialist reușeam aproape să-mi astîmpăr foamea. Cît despre muncă — în cea mai mare parte a timpului coseam la mașină efecte militare — era infinit mai puțin grea decît tot ce făcusem pînă atunci. Munceam, de altfel, în interiorul celulei și era o ușurare pentru mine să pot lucra singur.

Am auzit cîteodată pe unii condamnați plîngîndu-se pe șoptite de gardieni, dar cred că puneau destul de la dînșii, căci raporturile mele cu ei erau excelente. Nu

era de altfel mare lucru: eram politicos și respectuos, nu puneam nici o întrebare, nu pretindeam nimic și făceam imediat ce mi se spunea să fac.

În formularul pe care l-am completat cînd am intrat la închisoare am indicat că sînt *„fără confesiune, dar cu credință în Dumnezeu"*. De aceea m-am mirat cînd m-a vizitat un preot protestant. El a deplîns mai întîi faptul că am părăsit îndatoririle religioase. Apoi a vrut să știe în ce cult am fost crescut și a fost destul de mulțumit cînd a aflat că în religia catolică. După asta, m-a întrebat dacă vreau să citesc Biblia. Am răspuns afirmativ, mi-a dat un exemplar și a plecat. După o lună, cheia s-a întors în broască și a apărut pastorul. De la sine înțeles că m-am ridicat îndată. M-a întrebat dacă am început să citesc Biblia și dacă am găsit interesantă lectura. I-am răspuns că da. M-a întrebat atunci dacă mă căiesc pentru crima pe care am făcut-o. I-am răspuns că n-am pentru ce să mă căiesc, deoarece Kadow a fost un trădător și că l-am executat din iubire de patrie. Mi-a atras atenția că numai statul are dreptul să execute pe trădători. Am tăcut, gîndindu-mă că acolo unde mă aflam nu era cazul să-i spun părerea mea despre Republica de la Weimar. Dar el a înțeles tăcerea mea, căci a dat cu tristețe din cap, a recitat cîteva versete și a plecat.

N-am mințit cînd am răspuns preotului că Biblia m-a interesat: ea mi-a confirmat tot ceea ce tata, *Rittmeister*-ul Günther și partidul m-au învățat despre ovrei: sînt un popor care nu face nimic decît din interes, care întrebuințează sistematic viclenniile cele mai josnice și care dă dovadă, în viața de toate zilele, de o respingătoare pornire spre desfrîu. De fapt, nu fără jenă citeam unele povestiri, în care se vorbea mereu, și adesea în cuvinte din cele mai grosolane, de concubinaj și incesturi.

În al treilea an, s-a petrecut în viața mea din închisoare un eveniment extraordinar: am primit o scrisoare. Am scos-o din plic cu înfrigurare. Era semnată Doctor Vogel, și glăsuia:

„Dragul meu Rudolf,

Cu toate că, pe drept cuvînt, aș putea să mă consider dezlegat de orice obligație față de tine din cauza purtării tale respingătoare, socotesc că, din datorie față de memoria tatălui tău, nu te pot lăsa pradă dezonoarei de care ai parte acum și-ți întind o mînă de ajutor, uitînd insultele ce mi-ai adus.

Trei ani au trecut de cînd Dumnezeu a lăsat să cadă mîna sa grea pe capul tău, ca să nu mai abuzezi de libertatea ta pentru a face rău. Acești trei ani, sînt sigur, ți-au fost de mare folos. Ai fost pradă remușcărilor. Ai dus povara greșelilor tale.

Nu știu nimic despre aceste greșeli. Ai avut grijă de a mi le ascunde, rupînd orice legătură cu mine. Dar ce fel de viață ai dus tu pentru ca, la urmă, să ajungi la omor, ce exemplu înfricoșător de lene și senzualitate desfrînată a trebuit să fii pentru cei din jur nu pot să mi-o închipui fără tristețe. Totdeauna petrecerile — și petrecerile de speța cea mai josnică — au îndepărtat pe tineri de pe calea datoriei și a supunerii. Dar acum, scumpul meu Rudolf, pedeapsa de neînlăturat s-a abătut asupra ta. E dreaptă și o simți. Dar Dumnezeu, în nemărginita lui bunătate, este gata să te ierte.

Nu mai este posibil, desigur, să se mai execute acum întocmai voința sacră a unui muribund și dezonoarea ta exclude milostenia de a îndeplini vreodată augusta misiune pe care tatăl tău a dorit-o pentru tine. Dar sînt misiuni mai umile în care vei putea înmormînta greșeala ta și pentru care nu se cere altceva decît o inimă care se căiește și o voință fermă de a sluji pe Dumnezeu. În aceasta constă acum pentru tine salvarea, și tatăl tău, care te privește din înălțimea cerului, n-ar fi putut decide altceva.

Dacă pocăința, după cum sper, ți-a deschis ochii, dacă ești pregătit să-ți înfrîngi orgoliul, să renunți la anarhie și dezordine în viața ta, îmi va fi fără îndoială posibil să obțin o reducere a pedepsei tale. Nu sînt lipsit de oarecare influență și am aflat de curînd

că părinții tînărului W., complicele tău la crimă, au reușit acum cîteva luni să obțină amnistierea lui. E un precedent fericit pentru tine și de care fără îndoială am să mă pot folosi, în măsura în care voi fi sigur că pedeapsa ți-a muiat inima împietrită și că te va readuce în brațele noastre, pocăit și ascultător.

Mătușa și surorile tale nu m-au însărcinat să-ți comunic ceva din partea lor. Vei înțelege că aceste femei preaonorabile nu doresc, pentru moment, să aibă de-a face cu un deținut de drept comun. Dar ele știu că-ți scriu și se roagă fără încetare ca inima ta să cunoască ce-i pocăința. Ceea ce și eu, din adîncul sufletului, îți doresc.

Doctor Vogel"

Trei luni după ce primii această scrisoare, se deschise într-o zi ușa celulei mele și intră gardianul-șef, urmat de gardian, aruncă o privire în jos și strigă cu voce de stentor: „La director! *Schnell!*" Am luat-o înaintea lui, gardianul a închis ușa și gardianul-șef a strigat: „*Schnell, Mensch, Schnell!*" Grăbeam pasul, treceam prin niște coridoare interminabile, îmi tremurau picioarele.

Gardianul-șef era un fost subofițer activ. Mergea cu pasul țeapăn, ținîndu-se drept ca un stîlp, avea o mustață à la Wilhelm, tare albită și bine unsă. Mă întrecea cu un cap și trebuia să fac doi pași pe cînd el făcea unul. Își încetini puțin mersul și mă întrebă cu jumătate glas: „Ți-e frică, dragonule?" I-am răspuns: „Nu, domnule gardian-șef". Mai făcu cîțiva pași, simțeam că mă privește, și după o clipă continuă: „N-are de ce să-ți fie frică. N-ai făcut nimic rău. Dacă ar fi ceva rău pentru tine, aș fi știut".

I-am răspuns: „Mulțumesc, domnule gardian-șef". Încetini iar pasul și adăugă cu jumătate glas: „Ascultă aci, dragonule, să fii foarte atent ce-ai să-i spui domnului director. E un bărbat foarte învățat, dar..." Coborî vocea: „...E puțin..." Ridică mîna dreaptă pînă la înălțimea centironului său și o mișcă arătînd alternativ cînd dosul, cînd podul palmei. „Și apoi — cou-

tinuă el — e puțin cam...“ Își duse arătătorul la frunte și-mi făcu cu ochiul. După o scurtă tăcere, încetini iar pasul și-mi spuse cu voce tare: „Prin urmare, fii foarte atent, ca să-i răspunzi cum trebuie“. M-am uitat la el, îmi făcu din nou cu ochiul și continuă: „...Pentru că lui, ascultă aici, nu știi niciodată ce răspunsuri să-i dai.“ Mă uitai la el. Dădea din cap cu aerul unui înțelept, se opri și m-apucă de braț: „Uite, să-ți dau un exemplu. Se poate întîmpla să crezi că ai spus o prostie. Ei bine, nu-i așa. El poate fi mulțumit“. Și adăugă: „Și invers“. Și-o porni mai departe, își mîngîie încetinel mustața și spuse: „Prin urmare, fii foarte atent cum îi vorbești, dragonule!“ Mă bătu ușor pe umăr și-i spusei: „Mulțumesc mult, domnule gardian-șef.“

Am mai trecut printr-un coridor lung, apoi în locul lespezilor pavajului se ivi un parchet de stejar bine ceruit, am trecut printr-o ușă dublă și am auzit țăcănitul unei mașini de scris. Gardianul-șef trecu înaintea mea, își netezi vestonul, bătu într-o ușă vopsită în roșu, intră, luă poziția de drepți și strigă cu o voce puternică: „Deținutul Lang este aici, *Herr Direktor!*“ Un glas răspunse: „Să intre“. Gardianul-șef mă împinse înaintea lui. Camera era luminoasă, lumina intensă a pereților albi mă năucea.

După o clipă, l-am zărit pe *Direktor*. Stătea în picioare în fața unei ferestre mari, cu o carte în mînă. Era mic, slab, foarte palid, cu o frunte mare și cu o privire foarte pătrunzătoare îndărătul ochelarilor de aur.

M-a privit și a întrebat: „Lang?“ Obrazul i s-a schimonosit de ticuri.

Gardianul șef mă împinse ușor din spate cu mîna. Apoi nu mai simții de loc mîna gardianului. Eram cam la un metru de birou. Gardianul-șef la dreapta mea. În spatele biroului, peretele era căptușit de cărți de la parchet pînă în plafon.

— Ah! Ah! exclamă directorul cu glasul său ascuțit și țipător.

Apoi, de unde se afla, aruncă cartea verde ce-o ţinea în mînă pe biroul său. Dar greşi ţinta. Cartea n-a atins decît un colţ al mesei şi a căzut pe parchet. Gardianul-şef a făcut o mişcare.

— Stai! ţipă directorul cu glasul său ascuţit.

Ochii, nasul, fruntea, gura, totul i se mişca. Cu o vioiciune de necrezut, îşi îndreptă degetul arătător în direcţia gardianului-şef şi spuse:

— Din cauza mea a căzut. Deci, eu trebuie s-o ridic. E limpede?

— E limpede, *Herr Direktor*, răspunse gardianul-şef.

Directorul ţopăi repede pînă la birou, ridică cartea şi o puse lîngă o scrumieră plină de ţigări pe jumătate fumate. Apoi ridică din umărul drept, mă privi, luă o riglă de pe masă, îmi întoarse spatele şi începu să ţopăie în jurul camerei cu o viteză nebună.

— *Deci*, e Lang! spuse el.

Se făcu tăcere şi gardianul-şef strigă, cu totul de prisos după părerea mea: „*Jawohl, Herr Direktor*".

— Lang, spuse directorul în spatele meu, am aici o plîngere contra dumitale din partea domnului doctor Vogel.

L-am auzit, în spatele meu, lovind un obiect moale cu rigla.

— Se plînge că nu i-ai răspuns la o scrisoare, a cărei copie mi-a trimis-o.

Am înghiţit în sec şi i-am spus:

— *Herr Direktor*, doctorul Vogel nu mai este tutorele meu. Sînt major.

Stătea înaintea mea, cu rigla în mînă, strîmbîndu-se.

— Ăsta-i motivul pentru care nu i-ai răspuns la scrisoare?

— *Nein, Herr Direktor.* Motivul e că nu vreau să fac ceea ce vrea el.

— Dacă înţeleg bine (lovitură de riglă pe masă), după scrisoarea pe care ţi-a scris-o doctorul Vogel (lovitură de riglă în spatele fotoliului), o scrisoare, ca să spun aşa, foarte interesantă (lovitură de riglă în podul palmei), dorinţa tatălui dumitale era să te faci preot?

— *Ja, Herr Direktor.*

— Pentru ce?

— Era o făgăduinţă făcută Sfintei Fecioare la naşterea mea.

Urmară mai multe lovituri de riglă, o cascadă de „ah! ah" foarte ascuţite, şi începu din nou să ţopăie.

— Şi n-ai fost de acord?

— *Nein, Herr Direktor.*

În spatele meu:

— I-ai spus tatălui dumitale?

— Tata nu-mi cerea părerea.

Lovitură de riglă pe cremona ferestrei.

— Ah! Ah!

În faţa mea:

— Acesta-i motivul pentru care ai devenit *konfessionslos?*

— *Nein, Herr Direktor.*

— Care-i adevăratul motiv?

— Am avut impresia că duhovnicul meu a trădat taina spovedaniei mele.

Lovitură de riglă pe birou, o strîmbătură, ţopăială:

— Cui — în această ipoteză — (lovitură de riglă pe nişte cărţi din bibliotecă) i-a destăinuit-o?

— Tatălui meu.

În spatele meu:

— Şi era adevărat?

— *Nein, Herr Direktor,* nu era adevărat. Dar n-am aflat asta decît mai tîrziu.

Tot în spatele meu:

— Şi nu ţi-ai mai regăsit credinţa?

— *Nein, Herr Direktor.*

Huruitul riglei pe lemn. Nişte „ah! ah!" foarte ascuţite şi, deodată, ţipînd tare de tot:

— Interesant!

Lovitură puternică de riglă, în spatele meu, pe un obiect de lemn.

— Gardian-şef!

Gardianul-şef răspunse, fără să se întoarcă:

— *Jawohl, Herr Direktor!*

— Interesant!

— *Jawohl, Herr Direktor!*

În fața mea :

— Am citit în scrisoarea doctorului Vogel...

A ridicat hîrtia cu vîrful degetelor și a ținut-o departe de el cu dezgust.

— ...că se făcea forte să obțină amnistia dumitale (lovitură de riglă pe scrisoare) dacă vei fi de acord cu vederile sale. Crezi c-are să poată ?

— Desigur, *Herr Direktor.* Doctorul Vogel e un savant și are multe...

Zîmbet, lovituri de riglă pe scrisoare, țopăială :

— *So!* Domnul doctor Vogel e un savant ? Și, în ce mă rog, e atît de savant doctorul Vogel ?

— În medicină, *Herr Direktor.*

— *So!*

În spatele meu :

— Nu ți-a venit ideea că ai fi putut să te prefaci că te supui doctorului Vogel și, o dată amnistiat, să-ți reiei libertatea ?

— N-am s-o fac.

— Ah ! ah !

În fața mea, sprijinind un capăt al riglei de masă și apăsînd cu amîndouă mîinile pe celălalt capăt :

— Pentru ce ?

Am tăcut o bucată de vreme și gardianul-șef îmi spuse cu asprime : „Răspunde odată lui *Herr Direktor!*“ Directorul ridică rigla și spuse cu vioiciune : „Lasă-l să se gîndească“. După o scurtă tăcere i-am răspuns :

— Nu știu.

Directorul se strîmbă, strînse din buze, aruncă o privire furioasă gardianului-șef, lovi cu rigla într-o statuetă de bronz de pe birou, apoi începu să țopăie cu toată viteza în jurul meu.

— În afară de doctorul Vogel, mai cunoști pe cineva care ar putea face demersuri pentru a obține amnistierea dumitale ?

— *Nein, Herr Direktor.*

În spatele meu :

— Știi că, în cazul dumitale, amnistia se poate întinde asupra unei jumătăți din pedeapsă ? Ai putea face deci numai cinci ani în loc de zece.

— Nu știam, *Herr Direktor.*

— Și acum, cînd știi, ai intenția să răspunzi la scrisoarea doctorului Vogel ?

— *Nein, Herr Direktor.*

— Preferi deci să faci cinci ani mai mult decît să te prefaci că te supui doctorului Vogel ?

— *Ja, Herr Direktor.*

— Pentru ce ?

— Ar însemna să-l înșel.

În fața mea, grav, cu rigla îndreptată spre mine, și ochii pătrunzători pironiți într-ai mei :

— Îl consideri pe *Herr Doktor* Vogel un prieten ?

— *Nein, Herr Direktor.*

— Simți pentru el afecțiune și respect ?

— Categoric nu, *Herr Direktor.*

Am adăugat :

— Totuși, e un mare savant.

— Lasă-l pe marele savant la o parte.

Apoi :

— Lang, este permis să ucizi pe dușmanul patriei tale ?

— Desigur, *Herr Direktor.*

— Și să folosești minciuna contra lui ?

— Desigur, *Herr Direktor.*

— Și viclenia cea mai perfidă ?

— Desigur, *Herr Direktor.*

— Totuși nu vrei să folosești viclenia față de doctorul Vogel ?

— *Nein, Herr Direktor.*

— Pentru ce ?

— Nu-i același lucru.

— De ce nu-i același lucru ?

M-am gîndit și-am răspuns :

— Fiindcă nu-i vorba decît de mine.

A făcut „ah ! ah !“ pe un ton ascuțit și triumfător, ochii i-au strălucit în dosul ochelarilor de aur, a aruncat rigla pe masă, și-a încrucișat brațele și părea cuprins de-o adîncă mulțumire.

— Lang, îmi spuse el, eşti un om periculos.

Gardianul-şef a întors capul şi m-a măsurat cu asprime.

— Şi ştii de ce eşti un om periculos ?

— *Nein, Herr Direktor.*

— Pentru că eşti un om cinstit.

Ochelarii de aur îi scînteiară şi continuă :

— Toţi oamenii cinstiţi sînt periculoşi. Numai canaliile sînt inofensive. Şi ştii de ce, gardian-şef ?

— *Nein, Herr Direktor.*

— Vrei să ştii, gardian-şef ?

— Desigur, *Herr Direktor,* că vreau să ştiu.

— Deoarece canaliile nu fac nimic decît din interes, adică din meschinărie.

S-a aşezat, s-a sprijinit cu ambele mîini de braţele fotoliului şi părea iarăşi cuprins de aceeaşi adîncă mulţumire.

— Lang, continuă el, sînt fericit că această scrisoare a savantului doctor Vogel (a ridicat-o cu vîrful degetelor) mi-a atras atenţia asupra cazului dumitale. E puţin probabil ca savantul doctor Vogel să facă ceva (zîmbet) pentru dumneata. Dar eu, din contra...

Se ridică, ţopăi vioi pînă la rafturile cu cărţi, luă una la întîmplare şi spuse, cu spatele întors :

— De exemplu, pot să cer, ţinînd seama de buna dumitale purtare, o reducere a pedepsei.

S-a întors cu vioiciunea unei maimuţe, a îndreptat rigla spre mine ca un jucător de scrimă, ochii îi străluceau, şi deodată a ţipat cu voce ascuţită :

— Şi-o voi face !

Puse cartea la loc, ţopăi pînă la birou, se aşeză, ridică ochii şi păru deodată foarte mirat că ne vede acolo. A făcut o scurtă mişcare de nerăbdare cu mîna :

— Ia-l pe deţinut !

Şi fără nici o trecere, începu să ţipe :

— *Schnell ! Schnell ! Schnell !*

— *Los !* a strigat gardianul-şef.

Şi-am ieşit aproape alergînd.

Directorul s-a ţinut de cuvînt, deşi a trebuit să mai aştept doi ani ca să capăt rezultatul. În 1929 am

aflat că pedeapsa mi-a fost redusă la jumătate și am ieșit din închisoare după ce-am stat cinci ani, zi de zi.

Mă îngrășasem mult și hainele civile îmi erau din nou prea strîmte. Dar mă bucuram că ne aflam aproape în plină vară și că vremea era călduță, așa că nu trebuia să mai port pardesiul unchiului Franz.

Din puținul ce putusem agonisi în închisoare mi-am procurat un ordin de transport pentru M. În tren m-am surprins gîndindu-mă la celula mea și, lucru curios, mă gîndeam cu regret. Stăteam pe culoarul vagonului, mă uitam pe fereastră, ogoarele defilau prin fața ochilor noștri, grînele se unduiau ușor în lumina soarelui, iar eu mă gîndeam: „Sînt liber." Mi s-a părut curios că mă gîndeam la asta și că, la urma urmei, datorită scrisorii doctorului Vogel, eram astăzi liber.

După o clipă, m-am întors în vagon și m-am așezat. Mîinile îmi atîrnau inerte de o parte și de alta, minutele se scurgeau unul cîte unul, nu mai era nimeni care să-mi spună ce-am de făcut, mă plictiseam. Am ieșit iar pe culoar și m-am uitat pe fereastră. Cîmpiile acoperite cu holde de grîu erau foarte frumoase. Vîntul le vălurea ușor ca fața unui lac.

La închisoare mi se dăduseră cinci țigări, dar n-aveam cu ce să le aprind. Am intrat în compartiment, am cerut foc unui călător, și-am ieșit din nou pe culoar. Țigara n-avea nici un gust și, după cîteva fumuri, am deschis fereastra și am aruncat-o cu putere cît mai departe. Vîntul a suflat-o înapoi în vagon și o jerbă de scîntei a zburat în aer. După asta, am închis fereastra și-am privit din nou ogoarele. Am văzut și păsuni într-o stare destul de bună, dar n-am văzut cai.

Apoi, m-am gîndit la partidul național-socialist și m-am simțit fericit.

1929

Partidul național-socialist hotărî „să mă pună pe verde“ un timp oarecare și îmi găsi o slujbă la herghelia colonelului baron von Jeseritz, care avea un domeniu întins aproape de W., în Pomerania.

Noua mea muncă m-a încîntat. Animalele erau frumoase și bine întreținute, instalațiile foarte moderne, și colonelul baron von Jeseritz — toată lumea îi spunea „*Herr Oberst*“ cu toate că nu mai era în serviciu — făcea să domnească o disciplină de fier. Era înalt și slab, cu obrazul tăbăcit și plin de riduri, cu fălcile nemăsurat de lungi, care, lucru curios, îi dădeau și lui aerul unui cal. Lacheii îl porecliseră „Bot de oțel“, dar n-am putut afla niciodată din care cauză: a fălcilor sau a ochilor săi. Aceștia, la prima vedere, n-aveau nimic neobișnuit. Erau albaștri, atîta tot. Dar cînd von Jeseritz îi zgîia o dată la tine, s-ar fi spus că întoarce un comutator. Nu puteai rezista strălucirii lor.

Eram de mai bine de trei luni în serviciul lui, nu-mi adresase măcar o singură dată vreun cuvînt și mă gîndeam că, deoarece fusesem angajat de omul lui de încredere, îi eram cu totul necunoscut; cînd într-o după-amiază, în timp ce eram singur într-una din livezile lui și reparam un gard, recunoscui în spatele meu tropăitul atît de caracteristic al iepei sale, auzii o plescăitură din

limbă și, deodată, iapa se opri în fața mea, înaltă și subțire, cu mușchii care i se conturau pe sub pielea neagră și lucioasă.

— Lang !

M-am ridicat și, la mișcarea bruscă pe care o făcui ca să iau poziția de drepți, iapa ciuli urechile. Von Jeseritz o mîngîie și spuse fără să se uite la mine, ca și cum și-ar fi vorbit lui însuși :

— Am o mică fermă la Marienthal... A fost lăsată în plata Domnului.

A tăcut ; eu așteptam.

— M-am gîndit, continuă el cu aerul absent și ca și cum într-adevăr ar fi gîndit cu glas tare, că aș putea să țin acolo cîțiva cai, dacă i-ar mai putea hrăni pămîntul.

Aplecă vîrful cravașei, o puse între urechile iepei, și-o mîngîie cu blîndețe.

— Încă de pe vremea cînd trăia tatăl meu erau acolo crescătorii de cai. Dar nimeni n-a vrut să stea la Marienthal. E un colț murdar, împuțit, infect. Pretutindeni apă. Localnicii sînt într-o stare de plîns. Țarina de asemenea. Totul trebuie luat de la început ca să valorifici țarina...

Ridică vîrful cravașei și privirea lui albastră, de neînfruntat, se pironi asupra mea.

— Înțelegi ?

— *Jawohl, Herr Oberst.*

După o clipă întoarse capul și mă simții ușurat.

— M-am gîndit la tine.

Se scărpină după ureche cu cravașa și rosti scurt :

— Iată condițiile : mai întîi îți dau doi oameni și încerci cu ei să dregi totul pe-acolo. Vei primi același salariu pe care-l ai acum. Dacă reușești, te instalezi acolo și-ți trimit cîțiva cai. Îți mai dau o scroafă, cîteva găini și semințe. E și-un loc arabil acolo. Tot ce poți smulge pămîntului, precum și porcul, păsările și două pădurici, care țin de fermă, totul e al tău. Și vînatul e al tău. Dar să nu uiți că din momentul în care te-ai instalat acolo, nu mai vezi nici un pfennig de la mine ! Înțelegi ? Nici un pfennig !

Învîrti cravaşa în aer, îşi aţinti privirea tăioasă asupra mea şi ţipă deodată, furios :

— Nici un pfennig.

I-am răspuns :

— *Ja, Herr Oberst.*

Urmă o scurtă tăcere şi apoi continuă cu glasul liniştit :

— Nu spune „*Ja*". Ia-ţi un cal şi du-te de vezi. După ce-ai să vezi, atunci să spui „*Ja*".

— Acum, *Herr Oberst ?*

— Acum. Şi spune-i lui Georg să-ţi dea cizme. Ai să ai nevoie.

Trase de hăţuri şi dispăru cu iapa. Eu m-am întors în baracă şi i-am spus lui Georg că von Jeseritz mă trimite la Marienthal. Georg mă privi cu ochii mijiţi şi dădu de mai multe ori din cap. Apoi spuse cu un aer misterios :

— Atunci, de tine era vorba ?

Zîmbi, dezvelindu-şi dinţii stricaţi, şi păru deodată mult mai în vîrstă.

— *Ach,* e dat dracului, bătrînul !

S-a dus s-aducă cizmele ; se uita la mine cînd le încercam şi vorbea pe îndelete :

— Nu te bucura atît de repede. E rău de tot acolo. Şi nu spune „*Ja*" dacă-i socoti că nu poţi face faţă.

I-am mulţumit, mi-a arătat ce cal să iau, şi-am plecat. Erau zece kilometri de la herghelie la Marienthal. Pe cer nu era un nor, dar deşi eram abia în septembrie, era tare frig.

Cînd am ajuns în sat, am întrebat unde e ferma şi am mai făcut încă trei sau patru kilometri pe un drum foarte noroios, pe jumătate năpădit de buruieni. N-am văzut nici casă, nici arătură. Totul era neîngrijit şi sălbatic. Drumul se oprea la o barieră de lemn complet putredă, m-am dat jos de pe cal şi l-am legat de-un plop. Deşi nu mai plouase de opt zile, pămîntul era moale ca buretele.

Am mai făcut cîţiva paşi şi am dat peste casă. Acoperişul ei era în parte desfundat, n-avea nici uşă, nici obloane la ferestre şi printre crăpăturile lespezilor de piatră creştea iarba. Am făcut un ocol şi am dat peste

grajd: acoperișul se mai ținea încă, dar unul din pereți se prăbușise.

Georg îmi dăduse un plan al țarinilor și am început să le străbat fără grabă. Pădurea era un crîng umed și rar. Era bună pentru lemne de foc și pentru vînătoare, de altceva nu era bună. Am recunoscut, în fugă, ceea ce ar fi trebuit să fie o țarină; pămîntul era sărac și nisipos. Apoi, mai era o pădurice de pini și am numărat cu plăcere peste o sută de exemplare destul de frumoase și aproape tot atîția arbori tineri. După asta, începeau livezile. Erau cinci în totul, despărțite prin garduri sau prin șanțuri. Trei din ele erau năpădite de stuf. Celelalte două, care veneau în josul unei poteci noroioase, păreau de mult părăsite. Nici n-am încercat să mă aventurez prin ele, cu toate că purtam cizme. Am urcat poteca și după ce-am mers un sfert de oră, am dat peste un heleșteu și am înțeles ce s-a întîmplat: heleșteul fusese ținut în frîu de un dig, pe care o revărsare de apă îl distrusese. Apa a înecat cele două livezi mai joase și s-a infiltrat în celelalte, dar mult mai încet, pentru că în această parte, o ușoară ondulație a terenului a împiedicat năvala ei.

M-am dezbrăcat și am intrat în heleșteu. Apa era ca de gheață, am inspirat adînc și m-am scufundat. După o clipă, am găsit digul, m-am urcat pe el și apa îmi ajungea pînă la genunchi. Pipăind cu piciorul, am dibăcit direcția digului și-am pășit încet de tot. Apa era neagră și plină de noroi, mi-era frică să nu-mi scape piciorul în vreo ruptură a digului. Și într-adevăr, nici nu ajunsesem la mijlocul heleșteului, că a trebuit s-o iau înot ca să găsesc al doilea crîmpei al digului, la o depărtare de vreo trei sau patru metri. Am pus piciorul pe-acest crîmpei și am ajuns la mal. Altă ruptură nu mai era.

Am ieșit din apă și am ocolit în fugă heleșteul, tocmai pînă la malul celălalt, ca să-mi iau hainele. Îmi clănțăneau dinții în gură și de vreo cîteva ori m-am afundat în nămol pînă la glezne. Dar m-a uscat vîntul stîrnit în mers și cînd m-am îmbrăcat, nu mai eram aproape de loc ud.

M-am așezat pe o piatră mare în fața helești eului, soarele începuse să coboare, tremuram, mă simțeam obosit, mi-era foame. Am scos niște merinde din buzunar și m-am apucat să mestec încet, uitîndu-mă spre helești eu. Era înconjurat de o armată de stufăriș și, în spatele stufului, la apus, se ridica un nor negru, care acoperea soarele. Deodată s-a întunecat; un miros de umezeală și putregai ieșea din pămînt și peste toate se așternea o tristețe înfricoșătoare. Apoi o rază de soare a străpuns norul, a atins apa neagră și o ceață albicioasă a început să se adune în vale, deasupra livezilor. Piatra pe care ședeam se afundase pe jumătate în nămol, totul în jurul meu era rece și vîscos și aveam impresia că m-am pierdut într-un ocean de noroi.

Cînd m-am întors la moșie, Georg a luat calul de frîu și mi-a spus :

— Bătrînul te așteaptă în biroul lui. Du-te repede.

Apoi s-a uitat la mine, și m-a întrebat cu jumătate glas : „Ei ? Ce-ai de gînd ? Vrei s-o duci iarna acolo, ai ?“

În birou ardea focul și în fața focului, von Jeseritz, cu o pipă lungă în mînă, ședea sau mai degrabă stătea culcat pe un mic fotoliu, cu șezutul îngust pe marginea scaunului și cu picioarele lungi întinse. A întors capul, și-a pironit ochii albaștri asupra mea și a strigat :

— Ei ?

Am luat poziția de drepți și-am răspuns :

— *Ja !*

S-a sculat și s-a postat solid pe picioare ; am rămas foarte mirat : pînă atunci nu-l văzusem decît pe cal.

— Te-ai gîndit bine ?

— *Jawohl, Herr Oberst.*

Începu să măsoare camera în lung și în lat, trăgînd din pipă.

— Crezi c-ai să reușești ? mă întrebă pe un ton stăpînit.

— *Jawohl, Herr Oberst,* dacă reușesc să repar digul. Are o spărtură de patru metri lungime.

Se opri brusc și mi se uită în ochi.

— De unde știi că are o lungime de patru metri?
— Am intrat în apă.
— Și nu mai e altă spărtură?
— *Nein, Herr Oberst.*
Începu să se plimbe iar.
— Nu-i chiar așa de rău pe cît credeam.
Se opri și se scărpină după ureche cu pipa.
— Zi, te-ai băgat în apă?
— *Ja, Herr Oberst.*
Se uită la mine cu un aer satisfăcut:
— Ei bine, ești primul care a avut ideea asta!
Se așeză, își împreună picioarele și le întinse.
— Și apoi?
— Apoi, *Herr Oberst,* ar trebui drenate cele două livezi din vale. Pentru celelalte trei e destul dacă se curăță și se umplu gropile.
— Dar grajdul și casa poți să le repari singur?
— *Jawohl, Herr Oberst.*
Urmă o scurtă tăcere. Se ridică, se apropie cu spatele de cămin și spuse:
— Ascultă-mă bine acum.
— *Jawohl, Herr Oberst.*
— Pentru mine, cîțiva cai acolo e-un fleac. Nici nu intră la socoteală. Ceea ce este important...
Făcu o pauză, se înțepeni pe cele două picioare și spuse solemn:
— ... e că o părticică de pămînt german va fi redată culturii și că o familie germană va trăi din ea. Înțelegi?
N-am răspuns îndată. Eram buimăcit, auzindu-l vorbind de „familie", cînd știam că numai mie îmi încredințează ferma.
M-a întrebat cu nerăbdare:
— Înțelegi?
I-am răspuns:
— *Jawohl, Herr Oberst.*
— Bine. Te apuci mîine de treabă. Georg îți va da oameni și ce-ți mai trebuie. Așa că ne-am înțeles?
— *Jawohl, Herr Oberst.*
— Bine. Dar adu-ți aminte! Din momentul în care te vei fi instalat acolo, în băltoaca ta, nu mai primești

un pfennig! Chiar dacă ai să crăpi de foame, nu-ți dau nici un pfennig! Orice s-ar întîmpla, nici un pfennig!

Mi-a trebuit un an ca să duc la capăt treaba de care m-am apucat. Nici în armată nu mi-a fost atît de greu. Condițiile de viață erau neînchipuit de grele și îmi confirmau din nou ceea ce am observat în Curlanda: te poți împăca cu căldura, te poți împăca cu frigul, dar niciodată n-ai să te poți obișnui cu noroiul.

Am avut mult de furcă cu digul. Abia reușeam să-l reparăm într-o parte, că era luat de apă în altă parte. Afară de asta, începînd din octombrie, furtunile urmau una după alta, fără încetare, și toată ziua lucram cu picioarele în heleșteu și biciuit de ploaie. Nu ne uscam decît seara. Ne culcam pe lespezile din casă și ne înveleam cu pături de cal. Reparasem acoperișul, dar soba trăgea atît de prost că trebuia să alegem între a tremura de frig și a fi asfixiați de fum. Digul, totuși, devenea mai solid, dar am înțeles că această soliditate nu va fi niciodată decît aparentă, și că va trebui, apoi, să fim mereu cu ochii în patru asupra lui.

Am avut și unele greutăți cu oamenii care mi s-au dat ca ajutoare. Se plîngeau că-i mîn cu prea multă asprime. I-am cerut lui von Jeseritz să-i dea drumul unuia dintre ei, ca să servească de exemplu, și după aceea n-am mai avut nici o neplăcere. Totuși, omul care a venit în loc a căpătat o pneumonie și a trebuit la rîndul său să plece. Eu însumi am avut un acces destul de puternic de malarie, care m-a scuturat cîteva zile, și în două rînduri era cît pe-aci să fiu înghițit de noroi.

În sfîrșit, sosi și ziua în care i-am putut spune lui von Jeseritz că am pus ferma pe picioare. Intrînd în biroul său, l-am întîlnit pe bătrînul Wilhelm. Mi-a făcut un semn prietenesc din cap și am fost atît de mirat, că nu i-am răspuns. Bătrînul Wilhelm era un fermier al lui von Jeseritz și, în genere, fermierii se credeau atît de superiori rîndașilor, că nici nu le-ar fi trecut prin cap să stea de vorbă cu ei.

L-am găsit pe von Jeseritz culcat în micul său fotoliu, cu pipa sa cea lungă în mînă și cu picioarele întinse, încălțate în cizme. La dreapta sa, pe o măsuță joasă de lemn negru, se înșiruiau șase halbe de bere și șase pahărele umplute cu Schnaps.

— E gata, *Herr Oberst.*

— *Gut,* răspunse von Jeseritz, luînd un pahărel de Schnaps cu mîna dreaptă.

Se ridică, mi-l întinse, îi spusei „*Danke schön, Herr Oberst*", luă și el unul, îl dădu pe gît, luă o halbă de bere și-o goli tot așa. După ce mi-am băut Schnapsul, am pus pahărelul pe măsuță, dar von Jeseritz nu mi-a mai dat și bere.

— Zi așa, îmi spuse ștergîndu-se la gură cu mîneca, ai terminat?

— *Ja, Herr Oberst.*

Se uită la mine, obrazul său se încreți și căpătă un aer răutăcios.

— *Nein, nein,* îmi spuse în sfîrșit, plimbîndu-și dosul mîinii stîngi pe sub fălcile sale enorme, n-ai terminat, mai ai ceva de făcut.

— Ce anume, *Herr Oberst?*

Ochii îi scînteiau:

— Zi, ai terminat, *nicht wahr?* Casa e gata, poți să te muți?

— *Ja, Herr Oberst.*

— Dar, vezi că n-ai mobilă, n-ai așternut, n-ai vase, și vrei neapărat să te muți? Pariez că nici nu te-ai gîndit la asta!

— *Nein, Herr Oberst.*

— Așa încît vezi că n-ai terminat.

Se mîngîie pe sub fălci și începu să rîdă.

— Va trebui să cumperi toate astea. Cred că ai bani, *nicht wahr?*

— *Nein, Herr Oberst.*

— *Was? Was?* spuse cu un aer mirat, n-ai bani? N-ai bani? Dar așa n-o să meargă, *mein Freund,* n-o să meargă de loc. Îți trebuie bani ca să-ți cumperi mobilă.

— N-am bani, *Herr Oberst.*

— N-ai bani, continuă el clătinînd din cap. *Schade! Schade!*[1] Fără bani, n-ai nici mobilă, e limpede! Şi fără mobilă n-ai nici fermă!

Se uită la mine, ochii i se înăspriră o clipă, apoi începură iar să strălucească şi mă simţii prost.

— Aş putea poate să mă culc pe o pătură de cal, *Herr Oberst.*

— Ce? strigă el cu un aer batjocoritor. Eu, colonelul baron von Jeseritz, să las pe fermierul meu să se culce pe jos? *Nein, nein, mein Freund!* N-ai mobilă, n-ai nici fermă, e limpede!

Se uită la mine cu un aer răutăcios şi continuă:

— Aşa că, vezi, n-ai terminat. Mai ai ceva de făcut.

— Ce anume, *Herr Oberst?*

Se aplecă, luă un păhărel de Schnaps, îl dădu pe gît, îl puse apoi pe masă, luă o halbă de bere şi-o goli. După asta, plescăi din limbă, şi cu ochi scăpărători îmi spuse:

— Să te însori.

Cu glasul tremurînd şi bîlbîindu-mă, i-am spus:

— Dar, *Herr Oberst,* nu doresc să mă însor.

Obrazul i se înăspri îndată.

— *Was,* ţipă el, nu vrei să te însori? Ei, obrăznicia dracului! Vrei să fii fermier şi nu vrei să te însori! Dar drept cine te iei?

— *Verzeihung*[2], *Herr Oberst,* nu doresc să mă însor...

— *Was!* ţipă din nou.

Ridică braţele spre cer.

— Să-mi spui „nu" mie? Mie, unui ofiţer? Mie, care te-am scos din noroi, ca să spun aşa?

Îşi îndreptă spre mine ochii săgetători.

— Nu eşti bolnav, cumva?

— *Nein, Herr Oberst.*

— *Herrgott,* nu cumva eşti din întîmplare unul din ăia care...

Am răspuns repede:

[1] Păcat, păcat!

[2] Iertaţi-mă.

— *Nein, Herr Oberst.*

Începu deodată să urle:

— Atunci, pentru ce?

N-am răspuns nimic. Se uită la mine un timp, apoi se scărpină cu pipa după ureche.

— În sfîrșit, ești normal, nu?

M-am uitat la el.

— În sfîrșit, vreau să spun, nu ești jugănit, sper, ești întreg?

— Desigur, *Herr Oberst*, sînt întreg.

— Și poți avea copii, *nicht wahr?*

— Presupun, *Herr Oberst.*

A izbucnit deodată în rîs.

— Cum, „presupui"?

M-am simțit groaznic de stingherit și i-am spus:

— Vreau să spun că n-am încercat niciodată să am copii, *Herr Oberst.*

A rîs, a îndreptat pipa spre mine și am observat în treacăt că pe pipă era sculptat un cap de cal.

— Dar ai făcut totuși „pasul", sper?

— *Ja, Herr Oberst.*

Rîse iar în hohote și continuă:

— De cîte ori?

Și deoarece nu răspundeam, a repetat urlînd:

— De cîte ori?

— De două ori, *Herr Oberst.*

— *WAS?* a strigat el.

Și a început să rîdă în hohote. După ce s-a potolit, a dat pe gît un păhărel de Schnaps și o halbă de bere, fața pîrlită de soare i s-a înroșit și m-a privit cu ochi scînteietori.

— Stai să vedem, a țipat el, trebuie să facem lumină în treaba asta! De cîte ori, ai spus?

— De două ori, *Herr Oberst.*

— Cu aceeași?

— *Nein, Herr Oberst.*

Și-a ridicat pipa spre cer cu o spaimă prefăcută:

— Dar ești un adevărat... Cum se cheamă asta?... N-are importanță!... Un adevărat... „Don Juan", cred.

Așa, o dată cu fiecare! O dată! Ha! ha! Sărmanele! Dar ce ți-au făcut?

I-am răspuns repezit și bîlbîindu-mă:

— Ei bine, prima vorbea prea mult și a doua a fost gazda mea.

— Cum asta? strigă von Jeseritz, golind din nou în toată viteza un păhărel de Schnaps și o halbă de bere. E foarte bine așa ceva, o gazdă! Cel puțin nu trebuie să te deranjezi. O ai acasă!

— Ei, bine, am răspuns cu vocea tremurîndă, tocmai de aceea. M-am temut... să nu devină un obicei.

S-a pus pe un rîs, încît am crezut că n-o să se mai oprească niciodată.

— *Herr Oberst,* i-am spus sigur de mine, nu-i vina mea, dar nu sînt senzual.

S-a uitat la mine. Părea izbit de această idee și se opri din rîs.

— Asta-i! îmi spuse el cu un aer satisfăcut. Eram tocmai să ți-o spun și eu. Nu ești senzual. Asta-i explicația. Refuzi femeia. Am cunoscut și astfel de cai.

S-a sprijinit cu spatele de cămin, și-a aprins pipa și m-a privit cu un aer satisfăcut.

— Dar toate astea, continuă el după un timp, nu-mi spun de ce nu vrei să te însori.

M-am uitat la el cu gura căscată.

— Dar, *Herr Oberst,* mi se pare că...

— Ta, ta, ta, nu ți se pare nimic. După ce-ai să te însori, n-am să țin socoteală de cîte ori ai să-ți strîngi nevasta în brațe, *nicht wahr?* Și dacă faci dragoste o dată pe an, în timp de cinci ani poți să ai foarte bine cinci copii și-i tot ce-ți cere patria! *Nein, nein,* toate astea nu-mi spun de ce nu vrei să te însori.

M-a fixat, a întors capul și eu i-am spus:

— Am o idee, *Herr Oberst.*

— *Was!* a strigat el ridicîndu-și pipa spre cer, o idee! Uite că ai și idei acuma! Ascultă aici, continuă el, fiindcă îți plac ideile, am să-ți bag și eu două în căpățîna asta afurisită de bavarez. Primo: Un bun

german trebuie să-şi întemeieze o familie. Secundo: Într-o fermă îţi trebuie o femeie! *Stimrat's?* [1]

Şi deoarece nu-i răspundeam, a urlat:

— *Stimrat's?*

— *Jawohl, Herr Oberst.*

În general vorbind, avea desigur dreptate.

— Ei, bine, spuse el ca şi cum discuţia s-ar fi încheiat, iată că ne-am înţeles.

A urmat o scurtă tăcere după care am spus:

— Dar, *Herr Oberst,* chiar dacă aş vrea să mă însor, ştiţi bine că nu cunosc pe nimeni aici.

S-a culcat pe micul lui fotoliu şi şi-a întins picioarele înainte.

— Să nu-ţi pese de asta. Am aranjat eu totul.

M-am uitat la el cu gura căscată.

— Desigur, a holbat el ochii la mine, crezi că am să te las să aduci cine ştie ce putoare în ferma mea? Ca să-ţi pună coarne, să te-apuci de băutură şi să-mi laşi caii să crape? Niciodată.

Şi-a scuturat cenuşa din pipă în cămin, a ridicat capul şi a spus:

— Ţi-am ales-o pe Elsie.

Am bolborosit:

— Elsie! Fata bătrînului Wilhelm?

— Cunoşti o altă Elsie pe-aici?

— Dar ea n-o să mă vrea, *Herr Oberst!*

— Cu siguranţă c-o să te vrea.

S-a uitat la mine, micşorîndu-şi ochii.

— La urma urmei, eşti tu cam scund, e-adevărat, dar nu eşti de lepădat. Şi-apoi, eşti voinic. E-adevărat, ea e cam înaltă pentru tine. Dar cu atît mai bine, o să vă compensaţi unul pe altul. Tu cu pieptul ca de cal şi ea cu labele ei lungi, o să faceţi nişte copii ca lumea. Vezi bine...

Şi-a trecut mîna pe sub fălcile sale enorme.

— ... cu încrucişările, nu ştii niciodată cum stai. Poate copiii au să tragă toţi de partea ta pîn'la urmă şi vor avea pieptul viguros şi labele scurte. Dar nu e

[1] E-adevărat?

asta chestiunea, continuă el ridicîndu-se. Dacă te gîndeşti, pentru munca cîmpului e mai bine să ai labe scurte. Nu, nu, ceea ce interesează este rasa. Sînteţi amîndoi buni germani şi veţi face nişte buni germani, iată ce interesează. Sînt destui slavi în Pomerania!

A urmat o scurtă tăcere, m-am înţepenit mai tare în poziţia de drepţi, am înghiţit o dată în sec, şi-am spus:

— *Wirklich*[1], *Herr Oberst,* dar nu doresc să mă însor.

M-a privit cu gura căscată, i s-au umflat vinele de la frunte, a rămas cîteva clipe fără să poată scoate un cuvînt, pironindu-şi asupra mea ochii aceia albaştri, nesuferiţi.

— *Du, gottverdammtes Arschloch!*[2] a urlat el.

S-a repezit apoi la mine, m-a apucat de reverul hainei şi m-a scuturat ca un nebun.

— Mobilă! ţipă el, mobilă! Bătrînul Wilhelm îţi dă mobilă!

Mi-a dat drumul, a zvîrlit pipa pe birou şi a pornit spre uşă, cu mîinile la spate.

— *Du, Lump!*[3] a ţipat întorcîndu-se spre mine, îţi dau o fermă fără cusur! Îţi dau şi o fată! Şi tu!

S-a repezit iar la mine, credeam că are să mă bată.

— *Du, Schwein!*[4] a ţipat el, nu vrei să te însori! După toate cele cîte am făcut pentru tine!

— Desigur, *Herr Oberst,* vă sînt foarte recunoscător.

— Gura! a urlat el.

Apoi l-a zguduit o nouă criză de furie şi a început să se bîlbîie, umblînd în lung şi în lat prin cameră, şi lovindu-se în piept:

— A... în... drăznit... în pre... zen... ţa... unui... ofi... fiţer...

A ajuns pînă în fundul camerei, s-a întors deodată şi a răcnit:

[1] Adevărat.
[2] Nătărău afurisit!
[3] Nemernicule!
[4] Porcule!

— MOBILA!

S-a repezit la mine și mi-a băgat amenințător pumnul în ochi:

— Un dormitor de stejar, o masă de bucătărie, un bufet de lemn alb, șase scaune de paie, patru cearșafuri, înțelegi, cearșafuri! Tu care n-ai avut decît o batistă murdară toată viața ta! Totul în valoare totală de... de... șase sute de mărci cel puțin! Și o fată drăguță pe deasupra! Și tu!... Dar am să te zvîrl pe ușă afară, fie că ești din S.A. sau nu ești din S.A. Ai să putrezești într-un azil de noapte! Ai să mănînci pe apucate ca un golan. Înțelegi, te dau pe ușă afară!

Mi-a aruncat o privire îngrozitoare, am avut într-o clipită siguranța că mă dă afară, picioarele au început să-mi tremure.

— *Da schlag doch einer...!?* [1] continuă, străpungîndu-mă cu ochii, domnișorul o refuză pe Elsie! O iapă fără cusur, blajină, bună de ham, care ți-ar face treabă cît doi bărbați! Și pe deasupra îți mai dă și mobilă! În sfîrșit, mai e tatăl său, dar e ca și făcut; ca să-l conving a trebuit să-l bat atîta la cap că l-au trecut toate nădușelile. *Herrgott!* Ți-am dat o fermă minunată ca s-o pui la punct, asta mă costă salariul a trei lachei timp de un an, fără a mai ține seama de materiale, dar să nu mai vorbim de sacrificiile mele, *Schweinehund!* [2] Îți dau ferma! Îți dau mobilă! Și tu refuzi!

Deodată s-a liniștit.

— Și apoi, spuse răstit, nu văd de ce-aș mai discuta!

Se dădu înapoi doi pași, își umflă pieptul, și glasul lui mă șfichiui ca un bici:

— *Unteroffizier!*

Am rămas țeapăn.

— *Jawohl, Herr Oberst.*

— Cred că știi că un soldat trebuie să ceară șefului său permisiunea de a se însura.

[1] Să nu te-apuce damblaua!?

[2] Porc de cîine!

Şi continuă, scandînd silabele:

— *Unteroffizier*, îţi dau permisiunea să te căsătoreşti cu Elsie Brücker.

Şi adăugă cu glas tunător:

— E un ordin!

Apoi, îmi întoarse spatele, deschise o uşă mică din dreapta căminului şi strigă: „Elsie! Elsie!"

I-am spus:

— Dar, *Herr Oberst*...

S-a uitat la mine. Avea ochii tatii. Mi s-a pus un nod în gît, nu mai puteam vorbi.

Elsie a intrat. Von Jeseritz s-a sucit o dată pe călcîie, a bătut-o uşor pe spate şi-a ieşit fără să se uite înapoi.

Ea mi-a dat bună ziua din cap, dar nu mi-a întins mîna. A rămas lîngă cămin, dreaptă, nemişcată, cu ochii în jos. După o clipă, a ridicat ochii, şi-a îndreptat privirea spre mine; m-am simţit neînsemnat şi ridicol.

După o lungă tăcere, i-am spus:

— Elsie...

I-am aruncat o privire.

— Pot să-ţi spun Elsie?

— Desigur.

Am văzut că i se ridică puţin pieptul, asta m-a stingherit şi m-am uitat la foc.

— Elsie... Aş vrea să-ţi spun... Dacă iubeşti pe altcineva, e mai bine să spui nu.

Ea mi-a răspuns:

— N-am pe nimeni altul.

După aceea, fiindcă tăceam, a adăugat:

— Numai că sînt cam mirată.

S-a mişcat puţin şi a continuat:

— Aş vrea şi eu să-ţi spun... Dacă nu-ţi plac, ar trebui să spui nu.

— Nu-mi displaci.

Am ridicat ochii. N-am putut citi nimic pe figura ei, m-am uitat din nou la foc şi-am adăugat ruşinat:

— Sînt cam scund.

Ea a răspuns, vioaie:

— Nu mă uit la asta.

A continuat:

— Ceea ce-ai făcut acolo, la fermă, ai făcut foarte bine.

Un val de mîndrie m-a cuprins. Era o germană, o adevărată germană.

Stătea dreaptă, nemişcată, respectuoasă. Aştepta să mai spun ceva, să intrăm în vorbă.

— Eşti sigură că nu-ţi displac?

— Nu, a răspuns ea cu glas limpede, de loc. Nu-mi displaci de loc.

M-am uitat iar la foc, nu mai ştiam ce să-i spun. Şi deodată, m-am surprins gîndind: „Poate fi a mea, dacă vreau". Nu puteam să-mi dau seama dacă gîndul acesta îmi făcea plăcere sau nu.

Am ridicat ochii spre ea. Se uita la mine cu un aer liniştit, fără să clipească. M-a cuprins toropeala, nu reuşeam să mai gîndesc. După o clipă, am ridicat fără să vreau mîna, i-am aşezat la loc o şuviţă blondă care se depărtase de ureche, ea îmi zîmbi, îşi aplecă obrazul pe mîna mea şi-am înţeles că s-a făcut.

Primul an la fermă a fost foarte greu. Elsie primise ca moştenire de la o mătuşă o mică sumă, fără de care nu ne-am fi putut instala. Cu toate acestea, n-au trecut nici şase luni că a trebuit să sacrific pădurea de pini. Am fost foarte mîhniţi c-a trebuit s-o tăiem atît de repede, căci se dusese singura noastră rezervă.

Grija noastră cea mare nu erau banii, ci digul. De el depindea ferma şi, prin urmare, viaţa noastră a amîndurora, şi era o luptă de fiecare clipă ca să-l păstrăm. Îndată ce ploua ceva mai mult, ne uitam cu spaimă unul la altul; dacă izbucnea o furtună violentă în toiul nopţii, mă sculam, îmi trăgeam cizmele, luam lanterna, şi mă duceam să văd ce se întîmplă. Uneori, ajungeam tocmai la timp şi mă bălăceam în apă două sau trei ore, încercînd să opresc creşterea apei, cu ce-mi cădea în mînă. O dată sau de două ori, neputînd să astup singur o spărtură care ameninţa să se lărgească, a trebuit să mă întorc la fermă şi s-o iau cu mine pe Elsie, care deşi era însărcinată, s-a dat jos

din pat fără să crîcnească şi a muncit alături de mine pînă dimineaţa. Cînd, în sfîrşit, s-a făcut ziuă şi a încetat ploaia, abia ne-am mai putut tîrî, prin noroi, pînă acasă, ca s-aprindem focul şi să ne uscăm.

În primăvară, a venit să ne vadă von Jeseritz, n-a avut nimic de spus despre fermă şi casă ; după ce a primit să bea un pahar de bere cu noi, m-a întrebat dacă aş dori să ader la *Bund der Artamanen* [1]. Mi-a explicat că e o mişcare politică de care se ocupa şi care-şi propunea renaşterea ţărănimii germane. Auzisem, într-adevăr, de *Bund* şi deviza sa — *Blut, Boden und Schwert* [2] — m-a frapat ca un excelent rezumat al doctrinelor de care era legată salvarea Germaniei. I-am răspuns, totuşi, lui von Jeseritz, că, fiind membru al partidului naţional-socialist, nu ştiu dacă pot adera şi la *Bund*. A izbucnit atunci în rîs. Cunoştea pe toţi şefii S.A. din regiune şi mă putea asigura că această dublă apartenenţă era autorizată de partid. De altfel, el însuşi era membru al partidului naţional-socialist — o ştiam — şi nu vedea decît avantaje din faptul c-o să lucrez sub egida *Bund*-ului şi nu sub eticheta naţional-socialistă, pentru că ţăranii nu prea aveau încredere în diversele partide, dar se simţeau atraşi de asociaţiile istorice care făceau parte din *Bund*.

După ce am dat adeziunea, von Jeseritz mi-a cerut imediat să primesc secretariatul Asociaţiei ţărăneşti din sat, căci era important ca acest post să fie ocupat de un membru al *Bund*-ului.

Am crezut de cuviinţă să nu-l refuz, deoarece m-a asigurat că se bizuia mult pe mine pentru atragerea politică a tineretului, faţă de care calitatea mea de fost subofiţer în Corpul de voluntari putea face mult mai mult decît oricîte discursuri.

A venit vara, barometrul s-a oprit la timp frumos ; digul a încetat să mă mai hărţuiască şi am putut să

[1] Organizaţie hitleristă, ai cărei membri, recrutaţi din rîndurile tineretului, erau obligaţi să presteze, în anumite perioade ale anului, munci agricole.

[2] Sînge, pămînt şi sabie.

mă ocup mai mult cu noile mele însărcinări. Era în sat un mic grup de opozanți, care mi-a dat la început mult de furcă, dar după ce am adunat în jurul meu un grup de tineri hotărîți, am folosit față de ei tactica șocului, pe care partidul național-socialist, la rîndul său, o moștenise de la Corpul de voluntari, și după ce le-am tras o chelfăneală bună să mă țină minte, opoziția a dispărut. Am putut atunci să continui instrucțiunea politică și militară a tinerilor mei nestingherit și în voie. Rezultatele au fost minunate și după cîtva timp am luat inițiativa să alcătuiesc, cu cîțiva dintre ei, o unitate de miliție călare, care îmi permitea să intervin repede în satele vecine, cînd *Bund*-ul local, sau partidul național-socialist se găseau la ananghie. De fapt, acest grup a devenit repede atît de priceput, că nu-i lipseau decît arme pentru a fi o adevărată formație militară. În același timp, eram sigur că existau undeva arme și că atunci cînd va veni „*ziua*" Germaniei, nu ne va lipsi nimic în această privință.

Sarcina o obosea mult pe Elsie. Se tîra la lucru, cu fața trasă și abia răsuflînd. Într-o seară, după cină, pe cînd stăteam în fața sobei din bucătărie și-mi umpleam pipa (din care începusem să fumez de puțin timp), iar ea tricota alături de mine pe un scăunel, deodată și-a ascuns capul în mîini și a izbucnit într-un hohot de plîns.

Am întrebat-o cu blîndețe:

— Ce-i, Elsie?

Începu să plîngă și mai tare. M-am ridicat, am apucat cleștele, am luat un cărbune aprins din sobă și l-am pus în pipă. După ce s-a aprins, am scuturat ușor pipa deasupra focului ca să dau jos cărbunele.

Hohotele de plîns au încetat, m-am așezat iar și-am aruncat o privire către Elsie. Își ștergea obrazul cu batista. După ce-a terminat, a strîns-o, a băgat-o în buzunarul șorțului și s-a apucat iar de tricotat.

Am chemat-o cu blîndețe:

— Elsie.

A ridicat ochii și atunci am întrebat-o:

— Poți să-mi explici și mie?

A răspuns:

— Da, nu-i nimic.

M-am uitat la ea fără să scot o vorbă și ea a repetat:

— Nu-i nimic.

Am crezut că are să înceapă iar să plîngă. Mă uitam la ea. Ea a înțeles, desigur, că doream într-adevăr o explicație, deoarece după o clipă a spus fără să ridice ochii și fără să se oprească din tricotat:

— Am impresia că nu ești mulțumit de mine.

I-am răspuns cu însufleție:

— Dar ce idee, Elsie! N-am nimic să-ți reproșez, știi bine!

A smiorcăit ca o fetiță, și-a scos din nou batista din șorț și și-a șters nasul.

— Oh! știu bine că la treabă sînt bună, că fac tot ce pot. Dar nu asta am vrut să-ți spun.

Am așteptat și, după o clipă, mi-a spus fără să ridice ochii:

— Ești atît de departe de mine.

M-am uitat la ea și, în sfîrșit, a ridicat capul și privirile noastre s-au încrucișat.

— Ce vrei să spui, Elsie?

— Ești atît de tăcut, Rudolf.

După oarecare reflecție, i-am răspuns:

— Dar nici tu nu ești mai guralivă, Elsie.

Ea și-a pus împletitura pe genunchi și s-a sprijinit de speteaza scaunului, împingîndu-și corpul înainte ca și cum o stingherea burta.

— Cu mine nu-i același lucru. Eu tac fiindcă aștept să vorbești tu.

I-am spus cu blîndețe:

— Nu sînt guraliv, asta-i tot.

După o scurtă tăcere, ea a continuat:

— *Ach!* Rudolf, să nu crezi cumva că vreau să te dojenesc. Încerc numai să-ți explic.

Mă simțeam stingherit de privirea ei, am lăsat ochii în jos, uitîndu-mă fix la pipă.

— Ei, bine, explică, Elsie.

Ea a continuat:

— Nu-i atîta că nu vorbești, Rudolf...

S-a oprit, i-am auzit respirația șuierînd și rostind cu patimă :

— Ești așa de departe de mine, Rudolf ! Cîteodată, cînd ești la masă și te uiți în gol cu ochii tăi reci, am impresia că nu mă socotești demnă de tine.

„Ochii mei reci !“ Schrader vorbea și el de ochii mei reci. I-am răspuns după o sforțare :

— E felul meu de-a fi.

— *Ach !* Rudolf, spuse ea fără să pară că m-a auzit, dacă ai ști cît e de îngrozitor pentru mine să am această impresie că sînt lăsată deoparte. Pentru tine există digul, caii, *Bund*-ul. Și cîteodată, cînd stai în grajd ca să îngrijești caii, te uiți la ei atît de drăguț, încît am impresia că pe ei îi iubești...

Mă forțam să rîd.

— Haide ! Elsie, ce prostii sînt astea ! Te iubesc, desigur. Ești nevasta mea.

Se uita la mine și ochii îi erau plini de lacrimi.

— Mă iubești într-adevăr ?

— Da, Elsie, sigur că da.

Mă privi un timp, apoi se aruncă brusc de gîtul meu și-mi acoperi obrazul cu sărutări. Am stat răbdător, apoi i-am luat capul, mi l-am pus la piept, și-am început să-i mîngîi părul. Ea a rămas nemișcată, ghemuită în mine, și după o clipă îmi dădui seama că nu mă mai gîndeam la ea.

Puțin după nașterea fiului meu, un lacheu al lui von Jeseritz a venit călare să mă anunțe că stăpînul său mă cheamă de urgență. Am încălecat pe iapa mea și-am plecat. Iapa avea mersul iute și-am făcut repede cele zece kilometri care mă despărțeau de domeniu. Am bătut în ușa biroului, l-am auzit pe von Jeseritz strigînd: „Intră“ și am intrat.

M-a izbit un fum acru de țigară și abia am izbutit să deslușesc în jurul biroului lui von Jeseritz o jumătate duzină de domni în preajma unui bărbat în uniformă S.S.

Am închis ușa, am luat poziție de drepți și am salutat.

— Sezi acolo, mi-a spus von Jeseritz.

Mi-a arătat un scaun în spatele lui. M-am așezat, convorbirea a continuat și-am văzut că-i cunoșteam pe toți domnii de acolo. Erau mari proprietari de prin împrejurimi, toți membri ai *Bund*-ului. Cît despre bărbatul din S.S., spatele lui von Jeseritz îl acoperea și nu îndrăzneam să m-aplec ca să-i văd fața. Nu-i vedeam decît mîinile : erau mîini mici și grase, pe care le ținea pe masă încrucișîndu-le și desfăcîndu-le neîncetat în mod mecanic.

Unul dintre proprietari raporta despre propășirea *Bund*-ului în regiune și cita cifra aderenților. După ce-a terminat, au fost mai multe intervenții destul de însuflețite, apoi mîinile mici și grase au lovit în masă, s-a făcut tăcere și am înțeles că va vorbi cel din S.S. Glasul său era șters și fără timbru, dar vorbea mult, fără șovăială, fără oprire, exact ca și cum ar fi citit dintr-o carte. A schițat un tablou al situației politice din țară, a analizat șansele partidului național-socialist de a pune mîna pe putere, a citat și el cifrele aderenților și a invitat pe membrii *Bund*-ului să uite interesele locale și chestiunile de persoane și să lucreze în mai strînsă legătură cu șefii național-socialiști ai regiunii. După asta, a urmat o scurtă discuție, apoi domnii au ridicat ședința și deodată mi s-a părut că e multă lume și zgomot în cameră.

Von Jeseritz mi-a spus :

— Rămîi aici. Am nevoie de tine.

Am căutat din ochi pe cel din S.S. Se îndrepta spre ușă, înconjurat de un grup de proprietari. La un moment dat, a întors capul și-am văzut că purta ochelari.

Von Jeseritz mi-a poruncit să pun un lemn pe foc și l-am ascultat. Ușa s-a trîntit cu zgomot, în cameră s-a lăsat tăcere, și cînd am ridicat capul, bărbatul în uniforma S.S. se întorcea spre noi. Am văzut frunzele de stejar pe gulerul lui și i-am recunoscut figura : era Himmler [1].

[1] Unul din principalii colaboratori ai lui Hitler ; a fost, printre altele, și șeful Gestapoului.

Am pocnit din tocuri și-am ridicat brațul drept. Inima-mi zvîcnea.

— Uite-l pe Lang, a spus von Jeseritz.

Himmler mi-a răspuns la salut. Apoi și-a luat mantaua de piele neagră de pe spetează unui scaun, și-a pus-o, și-a încheiat metodic toți nasturii, și-a potrivit centura și și-a pus mănușile negre. După ce-a terminat, s-a întors spre mine, și-a aplecat ușor capul spre mine și m-a fixat. Avea o figură lipsită de expresie.

— Ai luat parte la executarea lui Kadow, nu-i așa?

— *Jawohl*, domnule...

M-a întrerupt:

— Nu-mi spune titlul.

Apoi a continuat:

— Ai fost cinci ani la închisoarea din Dachau?

— *Ja.*

— Și înainte ai fost în Turcia?

— *Ja.*

— Ca subofițer de dragoni?

— *Ja.*

— Ești orfan?

— *Ja.*

— Ai două surori măritate?

Am șovăit o clipă și i-am spus:

— Nu știam că surorile mele s-au măritat.

— Ha! Ha! a rîs von Jeseritz, partidul național-socialist e bine informat!

Fără umbra unui surîs, fără să miște capul cu un milimetru, Himmler a continuat:

— Sînt fericit să-ți aduc la cunoștință că surorile dumitale amîndouă s-au măritat.

Apoi a întrebat:

— Ai organizat în sectorul dumitale un pluton de milițieni ai *Bund*-ului?

— *Jawohl.*

— E...

A făcut o pauză, fără o justificare aparentă:

— E o idee excelentă! Îți recomand să duci mai departe activitatea dumitale în acest domeniu și te însărcinez, din momentul de față, în urma înțelegerii cu

șefii *Bund*-ului și ai partidului național-socialist, să formezi un escadron.

Tot vorbind așa, se uita fix, deasupra capului meu, la un anumit punct din spațiu, așa că am avut impresia bizară că citea ceea ce avea să-mi spună.

A făcut o pauză, am spus „*Jawohl!*" și el a continuat imediat:

— Ar fi bine să-i obișnuiești pe milițienii dumitale cu ideea că vor fi transformați, dacă va fi cazul, în cavaleriști S.S. Totuși, te vei feri să le vorbești de vizita mea. Ea nu trebuie să fie cunoscută decît de șefii *Bund*-ului și de dumneata.

Și-a lipit palmele de mantaua de piele și și-a băgat cele două degete groase în centură.

— Trebuie să-i alegem pe sprînceană pe cavaleriștii dumitale. Ai să-mi trimiți un raport asupra capacității lor fizice, purității lor rasiale și convingerilor lor religioase. Se recomandă să punem stavilă acelora care iau religia prea în serios. Nu avem nevoie de membri în S.S. care să aibă probleme de conștiință.

Von Jeseritz a izbucnit într-un hohot de rîs. Himmler a rămas rece. Capul îi stătea puțin aplecat pe partea dreaptă, privirea fixată asupra aceluiași punct din spațiu. Avea aerul că așteaptă ca von Jeseritz să-și termine rîsul ca să-și reia discursul exact de unde l-a lăsat.

— *Nein! Nein!* a răcnit von Jeseritz rîzînd, nu vrem membri în S.S. cu probleme de conștiință.

Apoi a tăcut.

— Trebuie, a continuat îndată Himmler, să ai cea mai mare grijă de formarea morală a oamenilor dumitale. Trebuie să înțelegi că un membru S.S. e dator să-și execute propria sa mamă dacă i se dă ordin.

A făcut o pauză și și-a încheiat mănușile negre. Avea trei nasturi la fiecare mănușă și i-a încheiat pe toți trei. Apoi a ridicat capul și ochelarii săi luciră:

— Îți reamintesc că toate astea sînt secrete. A mai făcut o pauză și a spus:

— Asta-i tot.

Am salutat, mi-a răspuns impecabil la salut și am ieșit.

In afară de băiat, Elsie a mai născut două fete și am simțit că răspunderea mea crește. Elsie și cu mine munceam din răsputeri, dar pînă la urmă am înțeles că heleșteul, dacă ne permitea să ne ducem zilele tîrîș-grăpiș, în nici un caz nu asigura nici viitorul nostru, nici al copiilor noștri. Cel puțin de-ar fi fost caii noștri sau dacă von Jeseritz ne-ar fi cointeresat cît de cît la creșterea lor, am fi izbutit într-un fel s-o scoatem la capăt. Dar din creșterea porcilor, a păsărilor și din puținul pămînt pe care-l aveam, nu puteam scoate atîta, ca să ne permită mai tîrziu, cînd vor crește copiii, să-i educăm în mod onorabil.

Totuși nu ajusesem pînă acolo, încît să mă gîndesc că aș putea renunța la această muncă. Din contră, faptul că eram fermier mi se părea ceva minunat: aveam doar siguranța că vom putea mînca totdeauna după pofta inimii.

Era un sentiment pe care Elsie nu-l putea înțelege, fiindcă ea trăise totdeauna la fermă. Dar eu am cunoscut o altă viață și noaptea visam adesea cu groază că von Jeseritz m-a alungat (după cum mă amenințase cînd am refuzat să mă căsătoresc) și că rătăceam din nou pe străzile din M., fără lucru și fără adăpost, abia tîrîndu-mi picioarele și că-mi ghiorăiau mațele de foame. Mă trezeam tremurînd, leoarcă de sudoare, și trebuia să treacă un timp pînă să mă dezmeticesc și să-mi dau seama că eram în camera mea, la heleșteu, și că Elsie era lîngă mine. Se făcea ziuă, începeam să îngrijesc de animale, dar visurile acestea mă urmăreau cu amintirea lor chinuitoare.

Îmi aduceam aminte că von Jeseritz refuzase să încheie cu mine un contract de arendă și că putea, prin urmare, să ne dea afară în orice clipă. I-am spus adesea lucrul acesta lui Elsie și la început ea mă liniștise, spunînd că era puțin probabil ca von Jeseritz să ne alunge, că n-are să găsească pe nimeni să îngrijească de cai așa cum o făceam noi și să trăiască în același timp în grelele condiții pe care ni le-a creat. Dar, pînă la urmă, văzînd că nu-mi ieșea din cap gîndul ăsta, a cuprins-o și pe ea panica și ne-am hotărît să începem a pune ceva bani deoparte, ca să putem

cumpăra într-o zi o mică fermă și să ne asigurăm astfel un viitor liniștit.

„A pune deoparte" din puținul pe care-l cîștigam însemna să ne zgîrcim la cel mai mic bănuț și să ne lipsim de ce-aveam nevoie. Totuși, așa am hotărît să facem și, din ziua aceea a început, pentru noi amîndoi și pentru copiii noștri, un regim de restricții de o severitate nemaiauzită. Timp de trei ani nu ne-am îndepărtat cu o iotă de la hotărîrea noastră.

Duceam, fără îndoială, o viață foarte aspră, totuși, ori de cîte ori ne mai lipseam de cîte ceva (chiar atunci cînd a trebuit, de exemplu, să renunț la tutun), încercam o vie plăcere, gîndindu-mă că ne apropiam, puțin cîte puțin, de țel și că va veni o zi cînd voi avea pămînt, care va fi într-adevăr al meu și că voi putea, în sfîrșit, să spun, cu toată siguranța, că niciodată nu voi mai suferi de foame.

Elsie găsea că Asociația țăranilor și *Bund*-ul îmi luau prea mult timp și, deoarece lucram destul și la fermă, se plîngea tot timpul că mă obosesc peste măsură.

Eu însumi, de altfel, simțeam uneori întreaga greutate a sarcinilor mele și-mi mărturiseam singur, nu fără rușine, că nu mai găseam în activitatea mea politică atîta plăcere ca altădată. Nu că zelul meu patriotic sau încrederea mea în Führer ar fi slăbit cîtuși de puțin. Dar dorința de a cumpăra o mică fermă, de a prinde rădăcini acolo, de a-mi asigura familia devenise atît de puternică, încît aproape regretam că din cauza activității mele din trecut eram prins acum în viața politică. Mi se părea evident, de exemplu, că dacă nu aș fi luptat în Corpul de voluntari, dacă n-aș fi militat în S.A., dacă nu l-aș fi executat pe Kadow, niciodată von Jeseritz sau Himmler nu s-ar fi gîndit să mă recruteze pentru *Bund* sau pentru un escadron S.S. Cîteodată mă gîndeam că, cu cît am luptat mai mult pentru crezul meu politic în trecut, cu atît trebuia să lupt mai mult în viitor; că nu mai era scăpare și că pierdeam astfel, poate, atît pentru mine, cît și pentru ai mei, șansele unei vieți liniștite.

Totuși, luptam împotriva unor astfel de gînduri, înțelegeam limpede că-mi erau dictate de egoism și că visul meu de a ne ușura viața nu era decît o ambiție meschină față de destinul Germaniei. Lucru curios, găseam atunci un exemplu în tata, în el găseam forța de-a înlătura aceste slăbiciuni. Îmi spuneam, într-adevăr, că dacă tata găsise curajul de a face zilnic sacrificii de necrezut pentru un Dumnezeu care nu există, d-apoi eu, care credeam într-un ideal pipăibil, întruchipat într-un om în carne și oase, trebuiam cu atît mai mult să mă dărui cu totul crezului meu, fără să-mi cruț interesele și, dacă ar fi trebuit, fără să-mi cruț chiar viața.

Cu toate acestea, mi-a rămas în amintire o impresie penibilă, care mi s-a întipărit și mai mult în minte, în urma unui accident stupid, întîmplat în aprilie 1932.

De cîtva timp, *Bund*-ul dintr-un sat vecin se vedea împiedicat în dezvoltarea lui de contrapropaganda unui potcovar, anume Herzfeld, care se bucura de mare autoritate printre țărani, atît din cauza forței sale fizice, cît și din cauza felului lui glumeț și a ușurinței sale de a vorbi. Luase *Bund*-ul drept țintă, își bătea joc pe față de șefii săi și, în general, împrăștia în lung și-n lat tot felul de zvonuri cu caracter subversiv și antipatriotic. *Bund*-ul local, nereușind să-l pună cu botul pe labe, m-a chemat pe mine în ajutor. Am raportat acest lucru șefilor mei și mi-au dat mînă liberă. I-am întins, deci, lui Herzfeld o cursă, el s-a lăsat prins, și o duzină dintre tinerii mei, înarmați cu bîte, s-au aruncat asupra lui. S-a bătut ca un leu, i-a dat gata pe doi, dar ceilalți, furioși că au căzut dintr-ai lor, au dat în el ca smintiții. Cînd am intervenit și eu, era prea tîrziu: Herzfeld zăcea la pămînt cu craniul zdrobit.

În aceste condițiuni, a fost imposibil să se evite ancheta. Dar șefii partidului național-socialist și ai *Bund*-ului s-au descurcat, poliția nu s-a dat în vînt să-și facă datoria, s-au găsit martori care au arătat că a fost vorba de o încăierare la beție pentru o fată și afacerea a fost clasată.

Desigur, dacă lucrurile s-ar fi întîmplat cu două luni mai devreme, poliția ar fi fost foarte riguroasă față de un camarad din S.A. compromis în asemenea împrejurări și atitudinea ei mai împăciuitoare față de noi nu era desigur fără nici o legătură cu succesul triumfal al Führerului, care, cu cincisprezece zile mai înainte, la alegerile prezidențiale, a ieșit al doilea după mareșalul Hindenburg, cu magnifica cifră de paisprezece milioane de voturi.

M-am gîndit atunci că dacă moartea lui Herzfeld s-ar fi întîmplat *înainte* de alegeri, e posibil că poliția ar fi împins lucrurile mai departe, în care caz ar fi avut loc un proces și aș fi fost din nou la închisoare. În ceea ce mă privea, eram gata să înfrunt din nou orice pentru o cauză justă, dar mă întrebam cu spaimă ce ar fi făcut nevasta mea în acest caz la fermă, singură și cu trei copii mici. N-ar fi putut să aștepte nimic de la bătrînul Wilhelm, cît despre Jeseritz, îl cunoșteam prea bine ca să-mi închipui că ar fi revenit asupra hotărîrii sale de a nu ne ajuta cu un pfennig, „orice s-ar întîmpla".

Elsie își dădea bine seama că se petrecea ceva cu mine și-mi punea mereu întrebări la care mă feream să răspund. Dar în realitate, toate acestea mă îngrijorau amarnic. Cîteodată, aveam chiar slăbiciunea să-mi închipui că ar fi o ușurare pentru mine dacă aș găsi o slujbă într-o regiune unde activitatea mea politică trecută nu ar fi cunoscută și unde șefii partidului m-ar fi lăsat, prin urmare, în pace. Dar îmi dădeam repede seama că nu era decît o copilărie. Era aproape imposibil să găsești de lucru în Germania de-atunci și știam bine că dacă n-aș fi fost un militant cunoscut pentru credința sa, niciodată partidul nu m-ar fi recomandat lui von Jeseritz, și niciodată von Jeseritz nu m-ar fi angajat și nici nu mi-ar fi încredințat, mai tîrziu, ferma.

Am reușit, nu fără bătaie de cap, să pun pe picioare escadronul de miliției pe care Himmler mi-a ordonat să-l înființez. Cu deplinul asentiment al oamenilor mei, i-am trimis lui Himmler, pentru fiecare, cîte un dosar

de candidatură în S.S. Dosarele acestea mi-au luat timp şi-am avut mult de furcă, mai ales la stabilirea genealogiei candidaţilor, pe care am studiat-o eu însumi cu minuţiozitate, la oficiile de stare civilă şi am urmărit-o cît mai departe în trecut, ştiind ce importanţă acorda partidul purităţii rasiale la recrutarea membrilor S.S. Totuşi am notat, în anexa raportului meu, că nu am crezut de cuviinţă să ataşez şi dosarul meu pe lîngă celelalte, deoarece ştiam că nu îndeplinesc condiţiile fizice cerute : într-adevăr S.S.-ul cerea candidaţilor o înălţime minimă de 1,80 m. şi cel puţin, în această privinţă, eram foarte departe.

La 12 decembrie precis am primit răspunsul lui Himmler. Accepta candidaturile pe care le-am propus, mă felicita pentru grija pe care am pus-o la alcătuirea dosarelor şi m-anunţa că, ţinînd seama de serviciile aduse, a hotărît să facă o excepţie cu privire la persoana mea, în ce priveşte condiţiunile fizice cerute şi că, prin urmare, mă primea în trupa de elită a Führerului cu gradul de *Oberscharführer* [1].

Stăteam în picioare în faţa mesei de bucătărie, rîndurile din scrisoarea lui Himmler îmi jucau în faţa ochilor, întreaga mea viaţă lua un curs nou.

Mi-a fost foarte greu s-o fac pe Elsie să înţeleagă ce fericire neaşteptată era pentru mine primirea în S.S. Am avut, cu această ocazie, pentru prima oară în viaţa noastră comună, cîteva discuţii destul de aprinse, mai ales atunci cînd a trebuit să iau banii, economisiţi cu atîtea chinuri, pentru fermă, ca să-mi fac o uniformă. I-am explicat Elsiei, cu răbdare, că ideea de a cumpăra o fermă era acum depăşită şi că, la drept vorbind, n-am avut niciodată altă vocaţie decît aceea a armelor şi că trebuia să mă folosesc de ocazia care mi s-a oferit pentru a-mi relua meseria. Ea îmi obiectă că S.S. nu e o formaţie militară, că, de altfel, nu primeam soldă, că, mai ales, nimeni nu putea garanta că victoria partidului era un lucru sigur şi că, de fapt, eu însumi recunoscusem că la alegerile care au urmat,

[1] Grad în trupele hitleriste S.S. şi S.A.

după alegerile prezidențiale, partidul pierduse multe voturi. Cînd a ajuns aici, i-am închis gura cu brutalitate, neputînd tolera ca să pună la îndoială, nici măcar o clipă, succesul Mișcării noastre.

Acest succes, pe care-l așteptam atunci cu toată credința — mai puțin din convingere — a venit mai devreme decît m-așteptam.

Nu trecuse nici o lună de la această discuție, că Führerul a și devenit Cancelarul Reichului și cîteva săptămîni mai tîrziu, partidul național-socialist, zdrobind și înlăturînd întreaga opoziție, s-a instalat la putere ca stăpîn.

1934

În iunie am primit ordin să plec la S. cu escadronul meu, ca să particip la o trecere în revistă a cavaleriștilor S.S. Defilarea pe străzile împodobite cu steaguri și zvastice s-a desfășurat conform unui plan, într-o ordine impunătoare și în mijlocul entuziasmului exemplar al populației. Himmler, după ce ne-a inspectat în mod minuțios, a ținut un discurs care mi-a făcut o impresie profundă. La drept vorbind, ideile pe care le-a expus mi-erau de mult cunoscute, ca de altfel oricărui membru din S.S. Dar cînd le-am ascultat, la această sărbătoare solemnă, din gura *Reichsführer*-ului însuși, mi s-au părut o nouă și strălucită confirmare a adevărului lor.

Reichsführer-ul aminti mai întîi de grelele luni prin care a trecut S.S.-ul și partidul național-socialist, înainte de luarea puterii, atunci cînd „oamenii ne întorceau spatele și mulți dintre ai noștri au cunoscut închisoarea". Dar mulțumită Domnului, Mișcarea și S.S. au trecut cu bine prin această încercare. Și acum, prin voința Germaniei, am repurtat victoria.

Această victorie, a afirmat solemn *Reichsführer*-ul, n-a schimbat nimic și nu va schimba nimic din starea de spirit a Corpului negru. Membrii din S.S. vor rămîne în zilele însorite ceea ce au fost și în timpul fur-

tunii : soldați care nu cunosc altceva decît sentimentul onoarei. Dintotdeauna, adăugă el, din epoca străveche a Cavalerilor Teutoni, onoarea a fost considerată ca idealul suprem al soldatului. Dar atunci nu se știa prea bine ce este onoarea. Și, în practică, soldații aveau adesea greutatea de a alege dintre mai multe căi pe aceea care să li se pară lor mai onorabilă. Această greutate, spuse *Reichsführer*-ul cu o figură fericită, nu mai există pentru un membru din S.S. Führerul nostru Adolf Hitler a definit o dată pentru totdeauna ce este onoarea unui membru din S.S. El a făcut din această definiție deviza trupei sale de elită : „Onoarea ta — a spus el — este credința ta". De aci înainte, prin urmare, totul e cît se poate de simplu și luminos. Nu mai există probleme de conștiință. E destul să fii credincios, să te supui. Datoria noastră, singura noastră datorie, e să ne supunem. Și, mulțumită acestei supuneri absolute, consimțită în spiritul adevărat al Corpului negru, sîntem siguri că nu ne vom mai înșela niciodată, că vom fi totdeauna pe drumul cel drept, că vom servi neclintiți, în zilele bune ca și în cele rele, principiul etern : Germania, Germania înainte de toate.

După discurs, Himmler a primit pe șefii partidului național-socialist și ai S.S.-ului. Ținînd seama de modestia gradului meu, am fost surprins că m-a chemat și pe mine.

Ne-a primit într-o încăpere a primăriei, stînd în picioare la o masă mare și goală.

— *Oberscharführer* Lang, ai luat parte la executarea lui Kadow, nu-i așa ?

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

— Ai stat cinci ani la închisoarea din Dachau ?

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

— Și înainte de asta, ai fost în Turcia ?

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

— În calitate de subofițer ?

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

— Ești orfan ?

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

M-am simțit decepționat, trăsnit. Himmler își amintea perfect de fișa mea, dar nu-și amintea că s-a mai servit de ea.

Urmă o scurtă tăcere, el se uită atent la mine și continuă :

— Acum doi ani te-am întîlnit la colonelul baron von Jeseritz ?

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

— Colonelul baron von Jeseritz te folosește ca fermier ?

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

Ochelarii săi străfulgerară deodată și mă întrebă cu asprime :

— Ți-am mai pus o dată aceste întrebări ?

M-am bîlbîit :

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

Privirea sa mă străpunse prin ochelari :

— Și te-ai gîndit că nu-mi mai aminteam de asta ?

I-am răspuns, după o sforțare :

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

— N-ai avut dreptate.

Îmi zvîcnea inima, am înțepenit în poziția de drepți cu atîta rigiditate, că au început să mă doară mușchii și am pronunțat limpede și tare :

— N-am avut dreptate, *Herr Reichsführer.*

Îmi spuse încet :

— Un soldat nu trebuie să se îndoiască de șeful său.

După asta urmă o lungă tăcere. Eram împietrit de rușine. Prea puțin interesa că obiectul îndoielii mele era un lucru mărunt. Dar mă îndoisem. Spiritul ovreiesc de critică și denigrare se strecurase în sufletul meu : am îndrăznit să-mi judec șeful.

Reichsführer-ul mă privi atent și continuă :

— Asta n-are să se mai întîmple.

— *Nein, Herr Reichsführer.*

Urmă o nouă tăcere ; după care spuse simplu și firesc :

— Așadar, să nu mai vorbim de asta.

Mă trecu un fior, am înțeles că mi-a redat încrederea. Mă uitam la *Reichsführer.* Mă uitam la trăsătu-

rile sale aspre, inflexibile, care-mi dădeau sentimentul unei depline siguranțe.

Reichsführer-ul își fixă ochii săi reci pe un punct din spațiu, puțin deasupra capului meu, și continuă, ca și cum ar fi citit:

— *Oberscharführer,* am avut ocazia să-mi fac o părere despre dumneata în legătură cu activitatea dumitale de membru în S.S. Sînt fericit să-ți pot spune că această părere este favorabilă. Ești calm, modest, hotărît. Nu ești lăudăros, ci lași faptele să vorbească pentru dumneata. Te supui la orice oricînd, și ești capabil de inițiativă și organizare, în măsura în care ți se lasă loc pentru asta. Am apreciat în mod deosebit, în această privință, dosarele pe care mi le-ai trimis. Ele dovedesc o adevărată migală germană.

Sublinie cu putere:

— *Ihre besondere Stärke ist die Praxis.* [1]

Își îndreptă privirea asupra mea și adăugă:

— Sînt fericit să-ți pot spune că experiența dumitale din închisoare poate fi folositoare pentru S.S.

Ochii lui se fixară din nou deasupra capului meu și, pe negîndite, fără nici o oprire și fără să caute măcar un singur cuvînt, continuă:

— Partidul este pe cale să pună la punct, în diferite părți ale Germaniei, lagăre de concentrare, care au de scop să regenereze pe criminali prin muncă. În aceste lagăre vom fi de asemenea constrînși să închidem pe dușmanii statului național-socialist, pentru a-i apăra împotriva indignării concetățenilor lor. Și aici scopul este, înainte de toate, educativ. E vorba ca, printr-o viață simplă, activă, disciplinată, conștiința lor să se educe și să fie readusă pe drumul cel drept. Îmi propun, continuă el, să-ți încredințez pentru început un post în administrația *Konzentrationslager*-ului [2] din Dachau. Vei primi remunerația corespunzătoare gradului dumitale, precum și diverse indemniza-

[1] Tăria dumitale deosebită este practica.

[2] Lagăr de concentrare.

ții. Vei primi, în afară de asta, locuință, căldură și hrană. Te va însoți familia dumitale.

Făcu o pauză.

— O viață de familie cu adevărat germană mi se pare a fi o condiție prețioasă pentru stabilirea morală a oricărui membru în S.S. care ocupă un post administrativ într-un KL.

Se uită la mine:

— Totuși, nu va trebui să consideri asta ca un ordin, ci numai ca o propunere. Depinde de dumneata să accepți sau să refuzi. Personal, cred că într-un asemenea post, experiența dumitale din închisoare și calitățile dumitale proprii vor fi deosebit de folositoare partidului național-socialist. Totuși, în urma serviciilor pe care le-ai adus, îți las libertatea să arăți dacă ai și alte dorințe.

Am șovăit puțin și i-am spus:

— *Herr Reichsführer,* doresc să vă semnalez că sînt angajat prin scrisoare pe o perioadă de zece ani de către colonelul baron von Jeseritz.

— Angajamentul este reciproc?

— *Nein, Herr Reichsführer.*

— N-ai prin urmare, în ce te privește, nici o garanție că-ți vei păstra slujba.

— *Nein, Herr Reichsführer.*

— În acest caz, mi se pare că nu pierzi nimic dacă-l părăsești.

— *Nein, Herr Reichsführer.* Numai dacă permite Herr von Jeseritz.

Îi flutură un surîs pe buze.

— Are să-ți permită, fii sigur de asta.

Continuă:

— Gîndește-te și dă-mi răspunsul dumitale în opt zile.

Bătu ușor pe masă din vîrful degetelor:

— Asta-i tot.

L-am salutat, mi-a răspuns și am ieșit.

M-am întors la heleșteu abia a doua zi. Copiii dormeau. Am stat la masă cu Elsie, mi-am îndesat pipa, mi-am aprins-o și m-am dus să mă așez pe banca din curte. Era călduț, era o noapte foarte luminoasă.

Într-o clipă a venit și Elsie și am pus-o în curent cu propunerea lui Himmler. După ce-am terminat, s-a uitat lung la mine. Își ținea mîinile pe genunchi și nu făcea nici cea mai mică mișcare din cap. După puțin timp, am continuat:

— La început, condițiile materiale nu vor fi cu mult mai bune decît aici, numai că tu vei avea mai puțin de lucru.

A răspuns fără să miște din cap:

— Nu-i vorba de mine.

Am continuat:

— Situația se va îmbunătăți cînd voi fi ofițer.

— Are să te facă oare ofițer?

— Da. Sînt vechi în partid și se va ține seama și de serviciile mele din timpul războiului.

Elsie întoarse capul spre mine și văzui că părea mirată.

— Ofițer ai vrut să fii totdeauna, nu-i așa?

— Da!

— De ce șovăi, atunci?

Mi-am aprins din nou pipa și am spus:

— Nu-mi place.

— Ce nu-ți place?

— Închisoarea este tot închisoare. Chiar și pentru un paznic.

Și-a încrucișat mîinile.

— Ei, bine, în acest caz, e limpede: trebuie să refuzi.

N-am răspuns și, după o clipă, Elsie a continuat:

— *Reichsführer*-ul ar avea ceva împotriva ta, dacă ai spune nu?

— Desigur că nu. Cînd un șef îl lasă pe un soldat să aleagă, n-ar putea să aibă nimic împotriva alegerii pe care o face.

Simțeam că Elsie se uită la mine și-am întrebat-o:

— Dar ție îți place?

A răspuns fără șovăială:

— Nu, nu-mi place. Nu-mi place de loc.

Și a adăugat imediat:

— Dar tu nu trebuie să ții seama de ceea ce gîndesc eu.

Am tras cîteva fumuri din pipă, apoi m-am aplecat. Am luat un pumn de pietricele și le-am jucat în palmă.

— *Reichsführer*-ul e de părere că numai într-un KL voi putea fi folositor partidului.

— Într-un KL?

— *Konzentrationslager.*

— De ce e de părerea asta?

— Fiindcă am stat cinci ani la închisoare.

Elsie s-a sprijinit cu cotul de speteaza băncii și a privit în gol.

— Și aici ești folositor.

Am spus încetișor:

— Desigur, și aici sînt folositor.

— Și-apoi, e o treabă care-ți place.

M-am gîndit o clipă și i-am rîs în nas.

— De asta nu se poate ține seama. Dacă sînt mai folositor partidului într-un KL, într-un KL trebuie să mă duc.

— Dar poate că ești mai folositor aici?

M-am ridicat.

— *Reichsführer*-ul nu e de părerea asta.

Am aruncat cu pietricele — una cîte una — în colacul de piatră al fîntînii, am scuturat pipa de cizmă ca să dau afară cenușa și am intrat în casă. Am început să mă dezbrac și într-o clipă Elsie a fost lîngă mine. Era tîrziu, eram obosit, dar n-am reușit s-adorm.

A doua zi, după prînz, Elsie a culcat copiii înainte de a spăla vasele. M-am așezat pe un scaun în fața ferestrei și mi-am aprins pipa. Elsie stătea cu spatele la mine, auzeam clinchetul ușor al farfuriilor care se atingeau una de alta în chiuvetă. În fața mea, cei doi plopi așezați de o parte și de alta a barierei străluceau în soare. Am auzit glasul lui Elsie:

— Ce-ai hotărît?

Am întors capul spre ea. Nu i-am văzut decît spatele. Stătea aplecată peste chiuvetă.

— Nu știu.

Am observat că începe să se cocoșeze. Farfuriile scoaseră un clinchet ușor și mă gîndeam: „Muncește prea mult. Se obosește prea tare". Am întors capul și m-am uitat din nou la plopi.

Ea a continuat:

— De ce nu te angajezi în armată?

— Un membru din S.S. nu se angajează în armată.

— Poți să ai și un alt post în S.S.?

— Nu știu. *Reichsführer*-ul nu mi-a spus.

După asta, a urmat o scurtă tăcere și apoi am spus:

— În armată se ține seama foarte mult de instrucție la avansare.

— Și în S.S.?

— Contează mai mult spiritul de corp. Și practica.

M-am întors pe jumătate spre ea și am adăugat:

— *Meine besondere Stärke ist die Praxis.*

Ea luă o cîrpă din cui și începu să șteargă vasele. Totdeauna începea cu farfuriile și le aranja rînd pe rînd în bufet.

— De ce nu-ți place să lucrezi într-un KL?

O auzeam umblînd încoace și încolo în spatele meu. Își scosese saboții și aluneca ușor pe podea. I-am spus, fără să mă întorc:

— E o meserie de păzitor de ocnași.

Am adăugat după o clipă:

— Și apoi, acolo n-o să avem cai.

— *Ach!* a exclamat Elsie, caii tăi!

Sună o farfurie, luîndu-și locul ei pe poliță. Pașii Elsei alunecau pe podea. S-a oprit.

— Se dă locuință?

— Da, și căldură. Și hrană. Mie, cel puțin. Apoi, mai sînt primele. Și ai să poți să stai acasă.

— Ah! Da! spuse Elsie.

M-am întors. Ea stătea în picioare în fața bufetului. Stătea cu spatele la mine.

— Te văd cam obosită, Elsie.

Mă înfruntă și se îndreptă din șale:

— Mă simt foarte bine.

Mi-am reluat poziția. Ușciorul ferestrei îmi ascundea pe jumătate plopul din dreapta și am observat că bariera trebuia vopsită din nou...

Elsie a continuat:

— Deținuții din KL sînt bătuți?

I-am răspuns scurt:

— Sigur că nu. În statul național-socialist asemenea lucruri nu sînt posibile.

Am adăugat:

— KL-urile au un scop educativ.

O coțofană veni în zbor repezit și se opri în vîrful plopului din dreapta. Am împins puțin fereastra ca s-o văd mai bine. Mîna lăsă o urmă pe geam și mă simții contrariat.

Am spus cu glas tare:

— Și tata a vrut să fie ofițer. Dar n-a fost primit. Avea ceva la plămîni.

Și deodată, se făcu ca și cum aveam doisprezece ani: spălam geamurile mari din salon, și din cînd în cînd, aruncam o privire piezișă spre portretele ofițerilor. Stăteau, acolo, așezate în ordine ierarhică crescîndă, de la stînga la dreapta. Unchiul Franz nu era printre ei. Și unchiul Franz ar fi vrut să fie ofițer, dar nu avea destulă școală.

— Rudolf, m-a strigat Elsie.

Și am auzit cele două uși ale dulapului din perete lovindu-se una de alta.

— Vrei să te faci ofițer, la asta visezi tu, *nicht wahr?*

I-am răspuns cu nerăbdare:

— Dar nu în condițiile astea. Nu într-un lagăr.

— Ei bine, refuză atunci!

Elsie puse cîrpa de vase pe speteaza scaunului. Mă întorsei pe jumătate. Ea se uita la mine și, deoarece nu spuneam nimic, repetă:

— Refuză atunci!

M-am sculat.

— *Reichsführer*-ul e de părere că aș putea fi mai folositor într-un KL.

Elsie trase sertarul mesei și începu să aranjeze furculițele. Le punea pe fundul sertarului ca apoi să le strîngă una lîngă alta. Mă uitam la ea în tăcere, apoi am luat cîrpa de vase de pe speteaza scaunului și am șters urma lăsată de mîna mea pe geam.

Au mai trecut trei zile după asta și într-o dimineață, după masa de prînz, am scris *Reichsführer*-ului că accept propunerea lui. I-am arătat și lui Elsie scrisoarea

înainte de-a o lipi. A citit-o încetișor, apoi a pus-o în plic și a pus plicul pe masă.

Puțin mai tîrziu, mi-a amintit că trebuie să mă duc la Marienthal ca să potcovesc iapa.

Timpul trecea repede și liniștit la Dachau. Lagărul era organizat într-un mod exemplar: deținuții erau supuși unei discipline riguroase și am regăsit acolo, cu un adînc sentiment de mulțumire și împăcare, rutina inflexibilă a vieții de cazarmă. La 13 septembrie 1936, numai doi ani după sosirea mea la KL, am avut bucuria să fiu numit *Untersturmführer* [1]. Începînd cu această dată, avansările au urmat repede, una după alta. În octombrie 1938 am fost înaintat *Obersturmführer* și în ianuarie 1939, *Hauptsturmführer.*

Puteam de aci înainte să privesc cu încredere viitorul meu și al lor mei. În 1937, Elsie îmi dărui un băiat, căruia i-am dat numele de Franz, în amintirea unchiului meu. S-a mărit astfel la patru numărul copiilor: Karl, cel mai mare, avea șapte ani, Katherina, cinci ani, și Hertha, patru ani. După ce-am fost numit ofițer, în locul unei jumătăți de vilă, în care trăiam destul de strîmtorați, am căpătat o vilă întreagă, mult mai confortabilă și mai bine așezată. Solda de ofițer îmi permitea o viață mai îndestulată și după toți acești ani de lipsuri, a fost o mare ușurare că nu mai trebuia să tremurăm pentru fiecare pfennig.

După cîteva luni de la înaintarea mea la gradul de *Hauptsturmführer,* trupele noastre pătrunseră în Polonia. În aceeași zi, cerui să plec pe front.

Răspunsul a venit, opt zile mai tîrziu, sub forma unei circulare a *Reichsführer*-ului. Mulțumea numeroșilor ofițeri S.S. din KL, care, într-un adevărat spirit al Corpului negru, se oferiseră ca voluntari în campania din Polonia. Totuși, trebuiau să înțeleagă că *Reichsführer*-ul nu putea, fără să dezorganizeze lagărele, să satisfacă toate aceste dorințe. Le cerea, deci, să se

[1] *Untersturmführer:* sublocotenent; *Obersturmführer:* locotenent; *Hauptsturmführer:* căpitan (din trupele S.S. sau S.A.).

abţină în viitor să le reînnoiască şi să-i lase lui în grijă de a-i numi personal în *Waffen S.S.* pe acei din administraţia lagărelor de care s-ar putea, la rigoare, lipsi.

În ce mă privea, însemna că-mi lasă o slabă speranţă pentru viitor. Căci eram în administraţia lagărelor de cinci ani, urcasem toate treptele, şi erau puţine şanse, prin urmare, ca alegerea *Reichsführer*-ului să cadă asupra mea. Mă resemnam greu la această viaţă de funcţionar pe care o duceam acum, mai ales cînd mă gîndeam la camarazii mei, care se luptau pe front.

Polonia, după cum era de aşteptat, fu repede lichidată, apoi războiul se potoli, veni primăvara lui 1940, se vorbea din ce în ce mai mult de o ofensivă fulgerătoare, şi Führerul pronunţă la începutul lui mai un important discurs în Reichstag. El declară că acum, cînd Polonia a încetat să mai existe, şi cînd Dantzigul s-a întors la patria-mumă, democraţiile nu mai aveau nici un motiv să se opună unei reglementări paşnice cu Reichul a problemelor Europei. Dacă n-o făceau, era din cauza stăpînilor lor ovrei care se opuneau. Concluzia era limpede: ovreimea mondială crezuse că-i momentul favorabil să înjghebe o coaliţie împotriva Reichului şi să încerce astfel încheierea definitivă a socotelilor cu naţional-socialismul. În această luptă, Germania era constrînsă o dată mai mult să-şi joace destinul. Dar democraţiile se înşelau amarnic, dacă-şi închipuiau că ruşinea din 1918 s-ar mai putea repeta vreodată. Cel de al III-lea Reich începea lupta cu o voinţă inflexibilă şi Führerul declara solemn că duşmanii statului naţional-socialist vor fi repede şi aspru pedepsiţi. Cît despre ovrei peste tot unde va fi posibil, şi pretutindeni unde îi vom întîlni în drumul nostru, vor fi exterminaţi.

Trei zile după acest discurs, am primit ordin de la *Reichsführer*-ul S.S. să mă duc în Polonia şi să transform o fostă cazarmă de artilerişti polonezi într-un lagăr de concentrare. Acest nou KL trebuia să se numească Auschwitz, după numele celui mai apropiat oraş.

Am hotărît ca Elsie şi copiii să rămînă deocamdată la Dachau şi am plecat eu, *Obersturmführer*-ul Setzler,

Hauptscharführer-ul [1] Benz și un șofer. Am ajuns la Auschwitz la miezul nopții, am dormit într-o casă rechiziționată și a doua zi am vizitat fosta cazarmă. Era așezată la vreo trei kilometri de oraș. Dar KL trebuia să se întindă mult mai departe decît cazărmile artileriștilor polonezi și trebuia să mai cuprindă și un alt *Lager* [2], izolat printr-o îngrăditură deosebită, aproape de localitatea Birkenau. În jurul celor două lagăre, o zonă vastă, avînd o suprafață de opt mii de hectare, fusese expropriată, pentru a fi supusă unei culturi intensive și pentru așezarea unor instalații industriale.

Am parcurs-o de la un capăt la celălalt. Terenul era perfect plat, brăzdat de băltoace și păduri. Drumurile erau într-o stare proastă, abia se vedea că-s drumuri, și se pierdeau în niște paragini. Tot timpul cît dură inspecția, n-am întîlnit țipenie de om. Am oprit mașina și am făcut cîteva sute de metri pe jos, ca să-mi dezmorțesc picioarele. Aerul era neplăcut, plutea un miros de băltoacă împuțită. Domnea o liniște deplină. Orizontul se întindea, ca să spun astfel, la nivelul pămîntului. Forma o dungă neagră, abia întretăiată ici-colo de cîteva boschete. Cu tot anotimpul, cerul era scund și ploios, și deasupra orizontului se întindea un șir cenușiu de nori. Oricît de departe vedeai cu ochiul, nu se zărea o singură ridicătură de pămînt. Totul era plat, pustiu, imens. M-am întors, și cînd m-am urcat în mașină m-am simțit fericit.

Cazărmile poloneze erau pline de paraziți și prima mea grijă a fost să le curăț. Fabrica de insecticide „Weerle și Frischler" din Hamburg mi-a expediat o cantitate considerabilă de *Giftgas* [3] sub formă de cristale. Deoarece mînuirea acestor cristale era foarte periculoasă, mi-a trimis și doi tehnicieni în ajutor, care au procedat ei înșiși la dezinfectare, luînd toate măsurile de precauție posibile. Un *Kommando* de prizonieri de război polonezi a fost pus la dispoziția mea pentru a

[1] Adjutant.
[2] Lagăr.
[3] Gaz toxic.

ridica sîrma ghimpată și a instala posturi de observație, la cele două lagăre, care, după cum am mai spus, trebuiau să fie deosebite unul de altul, Auschwitz pentru deținuții ovrei și Birkenau pentru prizonierii de război. Puțin mai tîrziu, au sosit trupele S.S. și au pus stăpînire pe cazărmi, au început să fie ridicate primele vile pentru ofițeri și, în aceeași zi în care s-a terminat glorioasa campanie din Franța, a sosit primul transport de deținuți. I-am pus imediat să-și construiască singuri lagărul.

În august, am putut s-o aduc pe Elsie și copiii. Vilele ofițerilor erau așezate cu spatele spre lagăr și cu fața spre tîrgul Auschwitz, a cărui biserică, cu cele două clopotnițe elegante, se zărea de departe. Pe pămîntul acesta atît de uniform, cele două clopotnițe odihneau ochiul și de aceea am îndreptat casele cu fața în această parte. Erau niște vile de lemn mari și confortabile, ridicate pe temelii de piatră și împodobite cu terase, așezate spre miazăzi, și grădini. Elsie se simți foarte fericită în noua sa locuință și-i plăcură mai ales instalațiile foarte moderne de încălzire centrală și apă caldă cu care am înzestrat-o. A găsit fără greutate o bonă la Auschwitz, i-am pus la dispoziție doi deținuți pentru muncile mai grele.

Conform ordinelor *Reichsführer*-ului, a trebuit să asigur, în afară de construcția lagărului, uscarea mlaștinilor și a spațiilor inundate, care se întindeau de o parte și de alta a rîului Weichsel, pentru a le reda agriculturii. Îmi dădui îndată seama că trebuie să fac, aici, ceea ce mai făcusem pe terenul lui von Jeseritz, dar într-o măsură mult mai mare și că nici un drenaj n-ar avea efect, dacă apele rîului Weichsel n-ar putea fi oprite printr-un baraj. Am pus să se întocmească niște planuri și, făcînd calcule de cea mai mare precizie în raport cu mîna de lucru de care dispuneam, l-am anunțat pe *Reichsführer* că mi-ar trebui trei ani ca să termin lucrarea. Patru zile după aceasta, mi-a sosit răspunsul *Reichsführer*-ului : îmi acorda un an.

Reichsführer-ul pedepsea sau chiar executa pe membrii din S.S. pentru greșeli destul de mici, încît nu-mi făceam de loc iluzii asupra soartei care m-ar fi așteptat,

dacă barajul n-ar fi fost terminat în ziua hotărîtă. Gîndul acesta îmi dădu puteri supraomeneşti. M-am instalat pe şantier, n-am dat o clipă de răgaz statului meu major şi i-am pus pe deţinuţi să muncească zi şi noapte. Mortalitatea printre ei s-a ridicat la o cifră înspăimîntătoare, dar, din fericire, lucrul nu ne-a pricinuit nici o neplăcere, deoarece noi transporturi umpleau automat golurile. Şi S.S.-iştii mei au plătit tribut operei întreprinse: mulţi dintre ei îşi pierdură gradele pentru greşeli, pe care în alte împrejurări le-aş fi considerat fără mare importanţă şi doi *Scharführer*-i, din cauza unor neglijenţe mai grave, fură împuşcaţi.

În cele din urmă, opera de artă fu terminată cu douăzeci şi patru de ore înainte de termenul fixat. *Reichsführer*-ul în persoană veni s-o inaugureze şi în prezenţa ofiţerilor din KL pronunţă un discurs. Spuse că noi trebuie să ne considerăm „*pionierii Ostraum* [1]-ului", ne felicită pentru rapiditatea exemplară a acestei „magnifice realizări" şi declară că statul naţional-socialist va cîştiga războiul, pentru că a ştiut, atît în ceea ce priveşte conducerea operaţiunilor, cît şi în privinţa eforturilor din domeniul economic, să recunoască importanţa primordială a „factorului timp". Zece zile după vizita *Reichsführer*-ului, am fost încunoştinţat de numirea mea în gradul de *Sturmbannführer* [2].

Barajul, din nefericire, se resimţi puţin mai tîrziu de graba care s-a pus la construirea lui. Două săptămîni după vizita de inaugurare a lui Himmler, căzură ploi abundente în toată regiunea, apele rîului Weichsel crescură în mod neaşteptat, şi o porţiune a splendidei opere de artă fu literalmente măturată. A trebuit să se ceară credite noi, să se înceapă noi lucrări, în principiu pentru „a consolida", în fapt pentru a o reface în parte. Şi rezultatul n-a fost decît din cele mai proaste, de-

[1] Spaţiul din Răsărit. Se referă la una din lozincile hitleriştilor, care propovăduiau „asigurarea spaţiului vital pentru germani", consideraţi „rasă superioară". Acest „spaţiu vital" urma să se extindă îndeosebi prin cotropirea unor vaste regiuni ale U.R.S.S. (Provinciile Baltice, Ucraina, Caucazul), Poloniei etc.

[2] Comandant.

oarece — ca să fie într-adevăr solidă — întreaga muncă ar fi trebuit reluată de la început.

În urma eforturilor mele, KL-ul din Birkenau-Auschwitz deveni un oraș gigantic. Dar oricît de repede ar fi crescut lagărul, era încă prea mic pentru a primi afluxul din ce în ce mai masiv al deținuților. Am trimis la conducerea S.S.-ului scrisori peste scrisori ca să se micșoreze ritmul trimiterilor. Am arătat că nu aveam nici destule barăci, nici hrană, pentru a adăposti și hrăni atîta lume. Toate scrisorile rămîneau fără răspuns și transporturile curgeau mereu. În consecință, situația din *Lager* a devenit înspăimîntătoare, epidemiile făceau ravagii, nu existau mijloace de combatere a lor, și cifra mortalității se urca vertiginos. Mă simțeam din ce în ce mai neputincios să fac față situației de necrezut, care se crease prin sosirea zilnică de transporturi. Tot ce puteam să fac era să mențin ordinea în masa de deținuți de toate neamurile de care era ticsit lagărul. Dar și asta era greu, căci pe măsură ce războiul se prelungea, tinerii și strașnicii voluntari ai unităților „Cap de mort" fuseseră chemați pe front și primisem, ca înlocuitori, oameni mai în vîrstă din *Allgemeine S.S.* [1] Printre aceștia se aflau, din nefericire, elemente destul de dubioase și abuzurile și corupțiile de care s-au lăsat repede antrenați îmi complicară foarte mult sarcina.

Trecură astfel cîteva luni, apoi, la 22 iunie, Führerul a pornit Wehrmachtul contra Rusiei ; la 24, am primit o circulară de la *Reichsführer*, prin care eram informat că se permitea de-aci înainte ofițerilor din KL să ceară trimiterea lor pe front ; în aceeași seară m-am oferit ca voluntar și, șase zile mai tîrziu, am fost chemat de Himmler la Berlin.

M-am dus cu trenul, conform ultimelor instrucțiuni, care ordonau economisirea severă a benzinei. Capitala era în friguri, străzile pline de uniforme, trenurile înțesate de trupe. Se anunțau primele victorii germane contra bolșevicilor.

[1] Adică din trupele obișnuite S.S., și nu din cele speciale, ca, de pildă, *Waffen* S.S.

Reichsführer-ul m-a primit în aceeași seară. Ofițerul de ordonanță m-a introdus în biroul său și a ieșit, închizînd în urma lui, cu grijă, ușa dublă. L-am salutat și după ce *Reichsführer*-ul mi-a răspuns la salut am înaintat spre el.

Camera nu era luminată decît de o lampă de bronz cu picior, care stătea pe biroul său. *Reichsführer*-ul era în picioare, stătea nemișcat și obrazul lui era în umbră.

A făcut un gest ușor cu mîna dreaptă și mi-a spus cu curtoazie :

— Ia loc, te rog.

M-am așezat. Stăteam în cercul de lumină al lămpii și aveam sentimentul că mi se poate citi în adîncul sufletului.

În aceeași clipă sună telefonul, Himmler ridică receptorul și-mi făcu semn cu mîna cealaltă să rămîn locului. L-am auzit pe *Reichsführer* vorbind de un anume Wulfslang și de KL-ul din Auschwitz, mă simțeam prost că sînt acolo, și-am încetat deodată să mai ascult. Am lăsat ochii în jos și m-am dedat cu totul cercetării în amănunt a celebrei garnituri de birou în marmură verde sculptată, care împodobea masa lui de lucru. Era un cadou primit de la KL-ul din Buchenwald cu ocazia *Julfest* [1]-ului. Erau niște artiști într-adevăr surprinzători în Buchenwald ! Mi-am notat să caut dacă nu cumva se aflau artiști și printre ovreii mei.

După ce receptorul fu trîntit în furcă, ridicai ochii.

— *Sturmbannführer*, îmi spuse îndată Himmler, sînt fericit să-ți spun că Inspectorul lagărelor, *Gruppenführer* [2] Goertz, mi-a trimis un excelent raport asupra activității dumitale de *Lagerkommandant* [3] la KL Auschwitz. Pe de altă parte, am auzit că mi-ai trimis o cerere ca să pleci pe front.

— E adevărat, *Herr Reichsführer.*

[1] Sărbătoarea solstițiului de iarnă.

[2] General.

[3] Comandant de lagăr.

— Ce trebuie să înțeleg : că asculți de un sentiment patriotic sau că funcția dumitale la KL Auschwitz nu-ți place ?

— Ascult de un sentiment patriotic, *Herr Reichsführer.*

— Sînt fericit. Nu-i vorba să schimbăm misiunea dumitale. Față de anumite proiecte, consider prezența dumitale la Auschwitz ca indispensabilă.

Urmă o scurtă tăcere, după care-mi spuse :

— Ceea ce am să-ți comunic acum e secret. Îți cer să juri pe cuvînt de onoare c-ai să păstrezi cea mai desăvîrșită tăcere cu privire la ce-am să-ți spun.

Mă uitam la el. Atîtea lucruri în S.S. erau confidențiale, secretul era atît de legat de activitatea noastră generală, încît se părea că nu-i necesar să ceri de fiecare dată un jurămînt.

— Trebuie să înțelegi, continuă Himmler, că nu-i vorba de un simplu secret de serviciu, ci (a pronunțat răspicat cuvintele) de un adevărat secret de stat.

Se dădu puțin înapoi, în umbră, și rosti cu vocea gravă :

— *Sturmbannführer,* vrei să juri pe onoarea dumitale de ofițer S.S. că n-ai să divulgi nimănui secretul ?

Am spus fără șovăială :

— Jur pe onoarea mea de ofițer S.S.

— Îți semnalez, continuă după o clipă, că ești legat să nu-l divulgi nimănui, nici superiorului dumitale ierarhic, *Gruppenführer*-ul Goertz.

Mă simțeam prost. Lagărele, depinzînd direct de *Reichsführer,* nu era anormal să-mi dea instrucțiuni, care să nu treacă mai întîi pe la Goertz. Dar era cu totul surprinzător să mi le dea fără știrea lui, fără ca el să le poată cunoaște măcar.

— Nu trebuie să te miri de aceste dispoziții, continuă Himmler, ca și cum mi-ar fi ghicit gîndurile. Ele nu dovedesc nici un fel de neîncredere cu privire la inspectorul lagărelor *Gruppenführer* Goertz. El va fi pus în curent mai tîrziu, cînd voi socoti eu de cuviință.

Reichsführer-ul mișcă capul, și partea de jos a feței i se lumină. Buzele sale subțiri erau strînse.

— Führerul, rosti el cu vocea limpede, a ordonat soluționarea definitivă a problemei ovreiești în Europa.

Făcu o pauză, după care adăugă :

— Ai fost ales ca să execuți această sarcină.

L-am privit. Mi-a spus cu asprime :

— Pari speriat. Totuși ideea de-a isprăvi cu ovreii nu este nouă.

— *Nein, Herr Reichsführer.* Sînt numai mirat că m-ați ales pe mine...

Mi-o tăie scurt :

— Ai să afli motivele acestei alegeri. Ele îți fac cinste.

Continuă :

— Führerul gîndește că dacă nu-i vom extermina pe ovrei acum, vor extermina ei mai tîrziu poporul german. Iată deci cum se pune problema : ei sau noi.

Îmi spuse apăsînd cu putere pe fiecare cuvînt :

— *Sturmbannführer*, în timp ce tinerii germani se bat contra bolșevismului, avem dreptul să lăsăm poporul german să treacă printr-un asemenea pericol ?

Am răspuns fără șovăială :

— *Nein, Herr Reichsführer.*

Își lipi palmele de centironul său și spuse cu un aer de adîncă mulțumire :

— Nici un german n-ar putea să răspundă altfel.

Urmă o scurtă tăcere, după care ochii săi reci s-au fixat asupra unui punct deasupra capului meu și a continuat ca și cum ar fi citit dintr-o carte :

— Am ales KL Auschwitz ca loc de execuție și pe dumneata ca executant. Am ales KL Auschwitz deoarece, fiind situat la întretăierea a patru linii de cale ferată, este ușor accesibil pentru transporturi. În afară de asta, regiunea este izolată, puțin populată și, prin urmare, oferă condiții favorabile pentru desfășurarea unei operațiuni secrete.

Lăsă să-i cadă privirile asupra mea.

— Te-am ales pe dumneata pentru talentul dumitale organizatoric...

Se mișcă ușor în umbră și spuse limpede și apăsat :

— ...și pentru rarele dumitale calități morale. Trebuie să știi, urmă el îndată, că există de pe-acum trei lagăre de exterminare în Polonia : Belzek, Wolzek și Treblinka. Aceste lagăre nu sînt mulțumitoare. În primul rînd : sînt mici și așezarea lor nu permite extinderea. În al doilea rînd : sînt prost servite. În al treilea rînd : metodele folosite sînt realmente defectuoase. După raportul *Lagerkommandant*-ului din Treblinka, nu s-au putut lichida, în șase luni, mai mult de 80.000 bucăți.

Reichsführer-ul făcu o pauză și spuse pe un ton aspru :

— Rezultatul acesta e ridicol. Peste două zile, continuă el, *Obersturmbannführer* [1] Wulfslang va veni să te vadă la Auschwitz și-ți va indica ritmul și mărimea transporturilor din lunile următoare. După vizita sa, ai să te duci în lagărul din Treblinka și, față de rezultatele mediocre care se obțin acolo, ai să le faci o critică constructivă cu privire la metodele pe care le folosesc. În patru săptămîni...

Se corectă :

— ... exact în patru săptămîni, îmi vei înainta un plan precis la înălțimea misiunii istorice ce-ți incumbă.

A făcut un mic semn din mîna dreaptă. M-am ridicat.

— Ai obiecții ?

— *Nein, Herr Reichsführer.*

— Ai de făcut observații ?

— *Nein, Herr Reichsführer.*

— Bine.

Spuse limpede și apăsat, fără să ridice glasul :

— *Das ist ein Befehl des Führers.* [2]

Adăugă :

— Ai acum greaua misiune să execuți acest ordin.

Am luat poziția de drepți și i-am răspuns :

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

[1] Locotenent-colonel.

[2] E un ordin al Führerului.

Glasul meu suna slab și răgușit în liniștea camerei.

L-am salutat, mi-a răspuns la salut, am făcut stînga împrejur și m-am îndreptat spre ușă. Îndată ce-am ieșit din cercul de lumină al lămpii, m-a învăluit umbra din cameră și am avut o bizară senzație de frig.

M-am întors în aceeași noapte cu trenul. Era înțesat de trupe, care se îndreptau spre frontul rusesc.

Am găsit un compartiment de-a-ntîia, era plin, dar un *Oberstummführer* mi-a făcut îndată loc. Ardea numai becul de noapte, din precauție față de atacurile aeriene și storurile erau trase cu grijă. M-am așezat, trenul s-a urnit brusc și-a început să meargă cu o încetineală exasperantă. Mă simțeam obosit, dar nu reușeam să dorm.

S-a luminat, în sfîrșit, de zi și-am ațipit puțin. Trenul se tîra parcă și se oprea mereu. Uneori se înțepenea pentru vreo două-trei ore, apoi o pornea iar foarte încet, se oprea, iar pleca. Pe la amiază, s-au împărțit de-ale mîncării și cafea caldă.

Am ieșit pe culoar să fumez o țigară. L-am văzut pe *Obersturmführer*-ul care-mi cedase locul. Dormea pe un sac. L-am trezit și l-am poftit să șadă și el jos în compartiment. S-a ridicat, s-a prezentat și am vorbit cu el cîteva minute. Era *Lagerführer* la KL Buchenwald și a fost vărsat, la cerere, la Waffen S.S. Se ducea la regimentul său, care era în Rusia. L-am întrebat dacă-i mulțumit. Mi-a răspuns surîzînd : „*Ja, sehr!*“ [1] Era înalt, blond, bine croit și cu o talie foarte subțire. Putea să aibă vreo douăzeci și doi de ani. Făcuse campania în Polonia, fusese rănit și, la ieșirea din spital, fusese transferat la KL Buchenwald, unde „s-a plictisit tare“. Dar acum, totul mergea bine, se ducea din nou „să se miște și să se bată“.

I-am dat o țigară și am stăruit să intre în compartiment ca să se odihnească puțin.

Trenul a pornit-o repede și am intrat în Silezia. Vederea acestui peisaj atît de cunoscut mi-a strîns inima.

[1] Da, tare mult !

Mi-am amintit de luptele Corpului de voluntari, cu Rossbach în frunte, în contra sokolilor polonezi. Cum ne-am mai luptat atunci! Și ce echipă minunată eram! Nici eu nu doream altceva decît „să mă mișc și să mă bat!" Și eu aveam douăzeci de ani. Mi se părea curios că trecuse așa mult de atunci și că toate astea se terminaseră.

În gara Auschwitz am telefonat lagărului să-mi trimită o mașină. Era ora nouă. Nu mîncasem de la prînz și mi-era foame.

Automobilul a sosit cinci minute mai tîrziu și m-am dus acasă. Lampa de noapte ardea în camera băieților, n-am sunat, am deschis ușa cu cheia mea. Am pus chipiul pe o măsuță din vestibul și m-am îndreptat spre sufragerie. Am sunat femeia și i-am cerut să-mi aducă de mîncare.

Am băgat de seamă că nu-mi scosesem mănușile, le-am scos și m-am întors în vestibul să le las acolo. Cînd am ajuns la măsuță, am auzit zgomot de pași și-am ridicat capul: Elsie cobora pe scară. Văzîndu-mă, s-a oprit în loc, m-a privit, s-a făcut palidă și s-a sprijinit, clătinîndu-se, de perete.

— Pleci? a întrebat ea cu vocea stinsă.

M-am uitat la ea mirat.

— Dacă plec?

— Pe front?

Am întors capul.

— Nu.

— Adevărat? Adevărat? întrebă ea, fîstîcindu-se. Va să zică, nu pleci?

— Nu.

Bucuria îi lumina obrazul, coborî scările cîte patru deodată și mi se aruncă în brațe.

— Vino! i-am spus.

Mă săruta într-una pe obraz. Surîdea și-i luceau lacrimile în ochi.

— Va să zică, nu pleci? mă întrebă din nou.

— Nu.

Ridică capul și spuse cu un accent de mulțumire, calmă și adîncă:

— *Gott sei Dank!* [1]

Mă apucă o furie neînțeleasă și strigai la ea :

— Taci!

Apoi m-am sucit pe călcîie, i-am întors spatele și-am intrat în sufragerie.

Femeia întinsese fața de masă și terminase de pus farfuriile. M-am așezat la masă.

După o clipă, a intrat Elsie, s-a așezat și ea, și s-a uitat la mine în timp ce mîncam. După ce-a ieșit femeia, mi-a spus încetișor :

— Firește, înțeleg că unui ofițer îi vine foarte greu cînd nu poate pleca pe front.

M-am uitat la ea.

— Nu-i nimic, Elsie. Îmi pare rău de cele întîmplate. Sînt cam obosit.

Urmă o scurtă tăcere ; mîncam fără să ridic capul. O vedeam pe Elsie aranjînd o cută a feței de masă și netezind-o cu palma.

Îmi spuse apoi cu șovăială în glas :

— *Ach!* Astea două zile, Rudolf...

Nu i-am răspuns și ea a continuat :

— Pentru asta te-a chemat *Reichsführer*-ul la Berlin, ca să-ți spună că nu pleci pe front ?

— Nu.

— Ce-a vrut ?

— Chestiuni de serviciu.

— E important ?

— Destul de important.

Netezi iar fața de masă și spuse cu glasul mai sigur :

— În sfîrșit, esențialul e că rămîi.

N-am răspuns nimic și ea a continuat după o clipă :

— Dar tu, tu ai fi preferat să pleci, *nicht wahr?*

— Am crezut că-i de datoria mea. Dar *Reichsführer*-ul e de părere că sînt mai folositor aici.

— De ce are părerea asta ?

— Spune că am talent organizatoric și rare calități morale.

[1] Mulțumesc lui Dumnezeu !

— A spus el asta? întrebă Elsie cu aerul fericit. A spus el „rare calități morale"?

Am făcut „da" din cap.

M-am ridicat, am îndoit cu grijă șervețelul și l-am pus la locul lui.

După două zile, cum m-a anunțat *Reichsführer*-ul, am primit vizita *Obersturmbannführer*-ului Wulfslang. Era un bărbat gras, roșu, rotund și jovial, care a făcut față cu cinste mesei pe care i-a servit-o Elsie.

După masă i-am oferit o țigară, l-am condus la *Kommandatur* și m-am închis cu el în birou. Și-a pus chipiul pe masă, s-a așezat, și-a întins picioarele, și obrazul său rotund și vesel a devenit serios.

— *Sturmbannführer*, mi-a spus pe un ton oficial, trebuie să știi că rolul meu este numai de a stabili o legătură orală între *Reichsführer* și dumneata.

A făcut o pauză.

— În situația aceasta, nu am decît puține lucruri să-ți spun. *Reichsführer*-ul a insistat în mod deosebit asupra a două puncte. Primul punct: Pentru următoarele șase luni va trebui să iei măsuri în vederea unei cifre globale de sosiri, care se va ridica aproximativ la 500.000 de bucăți.

Am rămas cu gura căscată, el și-a agitat țigara și a spus cu vioiciune:

— *Ein Moment, bitte* [1]. La fiecare transport, vei proceda la o selecționare a celor sosiți și vei pune persoanele apte pentru muncă la dispoziția industriei și a întreprinderilor agricole din Birkenau-Auschwitz.

Am făcut un semn că vreau să spun ceva, dar el a agitat din nou țigara poruncitor și a continuat:

— Al doilea punct: Îmi vei trimite, după fiecare transport, o situație statistică a celor inapți, supuși de dumneata unui tratament special. Totuși, n-ai dreptul să păstrezi vreo copie după aceste situații. Cu alte cuvinte, cifra globală a celor tratați de dumneata în tot timpul cît vei fi comandant trebuie să rămînă necunoscută.

[1] Un moment, te rog.

I-am spus :

— Nu văd cum ar fi posibil acest lucru. Dumneavoastră singur ați vorbit de 500.000 de bucăți în primele șase luni.

Și-a agitat din nou țigara cu nerăbdare :

— *Bitte ! bitte !* Cifra citată de mine de 500.000 de bucăți cuprinde laolaltă și pe cei apți și pe cei inapți. Dumneata ai să faci separația la fiecare convoi. Vezi dar că nu poți cunoaște dinainte cifra totală a inapților care trebuiesc tratați. Și despre aceștia vorbim noi.

M-am gîndit și i-am răspuns :

— Dacă înțeleg bine, trebuie să vă aduc la cunoștință, după fiecare transport, cifra inapților supuși tratamentului special, dar nu trebuie să las vreo urmă a acestei cifre și trebuie, prin urmare, să uit cifra globală a inapților tratați de mine din totalitatea transporturilor ?

A făcut un semn de aprobare cu țigara.

— Ai înțeles perfect. Conform ordinului expres al *Reichsführer*-ului această cifră globală nu trebuie să fie cunoscută decît de mine. Cu alte cuvinte, eu, și numai eu, am dreptul să adun cifrele parțiale date de dumneata și să întocmesc pentru *Reichsführer* o statistică completă.

A continuat :

— E tot ce am să-ți comunic deocamdată.

A urmat o scurtă tăcere, după care i-am spus :

— Pot să fac o observație cu privire la primul punct ?

Și-a pus țigara între dinți și a spus scurt și apăsat :

— *Bitte !*

— Dacă mă bazez pe cifra globală de 500.000 de bucăți în primele șase luni, ajung la o medie de circa 84.000 de bucăți pe lună, adică circa 2.800 de bucăți de supus tratamentului special în 24 de ore. E o cifră enormă.

Își scoase țigara din gură și ridică mîna în care o ținea :

— Greșeală. Uiți că din 500.000 de bucăți va fi și un număr probabil destul de ridicat de apți pentru muncă, pe care nu vei avea să-i tratezi.

M-am gîndit puțin și i-am răspuns :

— După părerea mea, asta nu face decît să întîrzie rezolvarea problemei. După experiența mea de *Lagerkommandant*, durata mijlocie a folosirii la muncă a unui deținut este de trei luni. După care, devine inapt. A presupune, prin urmare, că la un transport de 5000 de bucăți, 2000 sînt declarați apți pentru muncă, este evident că acești 2000 îmi vor veni iar, după trei luni, și că va trebui să-i tratez atunci.

— *Gewiss.* Dar vei cîștiga cel puțin un răgaz. Și atîta timp cît instalația dumitale nu va fi pusă la punct, răgazul acesta îți va fi, fără îndoială, prețios.

Își puse țigara în gură și își încrucișă picioarele, punînd dreptul peste cel stîng.

— Trebuie să știi că după primele șase luni, ritmul transporturilor va fi considerabil mărit.

M-am uitat la el neîncrezător. A zîmbit, și obrazul i-a devenit iar rotund și vesel.

I-am spus :

— Dar, e de-a dreptul imposibil !

Zîmbetul i se accentuă. Se sculă și începu să-și tragă mănușile.

— *Mein Lieber*, îmi spuse cu un aer jovial și important, Napoleon a spus că „imposibil" nu-i un cuvînt franțuzesc. Din '934 încercăm să dovedim lumii că nu este un cuvînt german.

Se uită la ceas.

— Cred că-i timpul să mă conduci la gară.

— *Herr Obersturmbannführer, bitte !*

Se uită la mine :

— *Ja ?*

— Am vrut să spun că *tehnic* este imposibil.

Obrazul lui încremeni.

— Dă-mi voie, îmi spuse pe un ton înțepat. Dumitale și numai dumitale îți incumbă partea tehnică a sarcinii. Nu sînt obligat să cunosc acest aspect al chestiunii.

Ridică capul, lăsă pleoapele pe jumătate în jos și mă privi de sus în jos, cu un aer distant:

— Va trebui să înțelegi că nu mă privește de loc partea practică a lucrurilor. Am să te rog ca pe viitor să nu-mi mai vorbești de asta, nici măcar pe departe. Cifrele, numai ele, sînt de resortul meu.

Îmi întoarse spatele, puse mîna pe clanța ușii, se întoarse pe jumătate spre mine și adăugă cu îngîmfare:

— Rolul meu este pur statistic.

A doua zi, am plecat spre lagărul din Treblinka cu *Obersturmführer* Setzler. Lagărul era situat la nord-vest de Varșovia, nu departe de rîul Bug. *Hauptsturmführer*-ul Schmolde îl comanda. Deoarece nu trebuia să știe nimic despre proiectele privind Auschwitzul, Wulfslang îi prezentă vizita mea drept o misiune de inspecție și informare. A venit să mă ia de la gară cu automobilul. Era un om între două vîrste, cărunt și slab. Privirea lui era curios de goală.

Ne-a condus să luăm masa la cantina ofițerilor S.S., într-o cameră aparte, scuzîndu-se că nu ne-a putut primi acasă, soția fiindu-i suferindă. Masa fu excelentă, dar Schmolde nu deschise gura decît din cînd în cînd, și asta numai, după cît se părea, din respect față de mine. Glasul lui era obosit și fără timbru și aveai impresia că-i vine greu să scoată un sunet. Cînd vorbea, își umezea încontinuu buzele cu limba.

După masă se servi cafea. Apoi Schmolde se uită la ceas, își îndreptă ochii săi goi spre mine și spuse:

— Ar trebui explicațiuni lungi pentru a descrie acțiunea specială. De aceea prefer să vă arăt cum procedăm. Cred că așa o să vă dați mai bine seama.

Setzler rămase nemișcat, apoi întoarse repede capul spre mine. I-am spus:

— Desigur. E o idee foarte bună.

Schmolde își umezi buzele și continuă:

— La ora două.

După ce mai vorbirăm cîteva minute, Schmolde se uită la ceas; mă uitai și eu la al meu: era ora două fără cinci. Mă sculai. Schmolde se sculă și el, încet

și parcă împotriva voinței lui. Setzler se ridică pe jumătate de pe scaun și spuse :

— Iertați-mă, nu mi-am terminat încă cafeaua.

Mă uitai la ceașca lui. N-o atinsese încă.

I-am spus cu asprime :

— Vii după noi imediat ce-o termini.

Setzler dădu din cap și se așeză mai bine.

Capul său pleșuv roși încetișor ; se ferea de privirile mele.

Schmolde se dădu la o parte ca să trec eu.

— V-ar plictisi să mergeți pe jos ? Nu-i departe.

— De loc.

Era un timp foarte frumos. În mijlocul aleii pe care umblam se întindea o panglică cimentată, pe care ar fi putut merge două persoane, una lîngă alta, atît de lată era.

Lagărul era pustiu de tot, dar trecînd pe dinaintea barăcilor, am auzit larmă de voci înăuntru. Am zărit cîteva fețe prin geamuri și am înțeles că deținuții sînt consemnați.

Am observat că sînt de două ori mai multe posturi de pază ca la Auschwitz, deși lagărul era mai mic și gardul de sîrmă ghimpată era electrizat. Firele erau susținute de stîlpi grei de beton, care la extremitatea lor de sus aveau o curbură îndreptată spre interior. În felul acesta, firele superioare atîrnau cu cel puțin șaizeci de centimetri deasupra rețelei verticale dintre doi stîlpi. Era în mod evident imposibil, chiar pentru un acrobat, să sară peste acest obstacol fără să-l atingă.

M-am întors spre Schmolde :

— Curentul trece în permanență ?

— Noaptea, da. Dar îi dăm drumul cîteodată și ziua, cînd deținuții sînt nervoși.

— Aveți uneori neplăceri ?

— Adesea.

Schmolde își umezi buzele și continuă cu vocea sa înceată și apatică :

— Înțelegeți, știu ce-i așteaptă.

După ce mă gîndii puțin, îi spusei :

— Nu văd cum ar putea să știe.

Schmolde făcu o strîmbătură :

— În principiu e arhisecret. Dar toți deținuții din lagăr sînt la curent. Și, cîteodată, chiar cei care sosesc știu.

— De unde vin ?

— Din ghetoul Varșoviei.

— Toți ?

Schmolde lăsă capul în jos :

— Toți. După părerea mea, chiar în ghetou sînt unii care știu. Lagărul este prea aproape de Varșovia.

După ultima baracă era un spațiu mare, gol, apoi un *Posten*[1] înarmat ne-a deschis o barieră de lemn și am intrat în aleea cu pietriș, mărginită de o parte și de alta de un gard dublu de sîrmă ghimpată. Apoi mai era o poartă, păzită de o duzină de membri S.S. Dădea spre o perdea de arbuști. Am înconjurat-o și am zărit pe pantă, în jos, o baracă foarte lungă. Obloanele erau ermetic închise. Vreo treizeci de membri S.S., înarmați cu mitraliere și însoțiți de cîini, stăteau în jurul ei.

Cineva a strigat „*Achtung !*“ Cei din S.S. au înțepenit și un *Untersturmführer* ne-a salutat. Era blond, avea o față pătrată și ochi de bețiv.

M-am uitat în jurul meu. Un gard dublu de sîrmă ghimpată înconjura baraca în întregime și forma o a doua incintă în incinta lagărului. Dincolo de sîrma ghimpată, arbuștii și brazii astupau vederea.

— Vreți să aruncați o privire ? mă întrebă Schmolde.

S.S.-iștii s-au dat la o parte și ne-am îndreptat spre baracă. Avea o ușă de stejar masiv, întărită cu fier ; mînerul ușii părea greu de manipulat. În partea superioară era o ferestruică de sticlă foarte groasă. Schmolde întoarse un comutator îngropat în perete și încercă să ridice mînerul. Nu reuși și *Untersturmführer*-ul îi sări în ajutor.

Ușa se deschise. Cînd am intrat, am avut impresia că îmi cade plafonul în cap : aș fi putut să-l ating cu palma. Trei lămpi puternic zăbrelite luminau încăperea. Era complet goală. Pe jos era ciment. De cealaltă parte

[1] Santinelă.

a încăperii, se deschidea o altă uşă, care dădea în spatele clădirii, dar aceasta nu avea ferestruică.

— Ferestrele, spuse Schmolde, evident că n-au geamuri. După cum vedeţi, sînt astupate...

Îşi umezi buzele.

— ...ermetic şi se închid din afară.

Lîngă una din lămpile zăbrelite, am observat un mic orificiu rotund de aproximativ cinci centimetri diametru.

Am auzit tropot de paşi grăbiţi, ţipete stridente şi comenzi răguşite. Cîinii lătrau.

— Ei sînt, spuse Schmolde.

A luat-o înainte. Deşi chipiul său era la o distanţă de cîţiva centimetri de plafon, a aplecat capul cînd a trecut prin încăpere.

Pe cînd ieşeam, coloana de deţinuţi se revărsa dinspre perdeaua de arbuşti. Îi însoţeau S.S.-işti şi cîini. Urletele amestecate cu lătratul cîinilor sfîşiau aerul. S-a ridicat un vîrtej de praf şi S.S.-iştii au intrat în acţiune.

După ce ordinea a fost restabilită şi praful s-a risipit, i-am putut vedea mai bine pe deţinuţi. Erau printre ei cîţiva bărbaţi valizi, dar majoritatea coloanei era compusă din femei şi copii. Mai multe ovreice purtau copii în braţe. Toţi deţinuţii erau îmbrăcaţi civil şi nici unul nu era tuns.

— În principiu, spuse Schmolde încet, n-ar trebui să avem neplăceri cu ei. Abia au sosit.

S.S.-iştii îi aşezau în rînduri de cîte cinci. Schmolde făcu un mic gest cu mîna şi spuse:

— *Bitte, Herr Sturmbannführer.*

Am ajuns la perdeaua de arbuşti. Stăteam astfel puţin mai la o parte şi panta ne permitea să îmbrăţişăm dintr-o privire întreaga coloană.

Doi *Hauptscharführer*-i şi un *Scharführer* începură să-i numere pe deţinuţi. *Untersturmführer*-ul blond stătea în faţa noastră, nemişcat. Un deţinut ovrei, în uniformă vărgată şi ras pe cap, stătea la dreapta lui, puţin mai îndărăt. Purta o brasardă la braţul stîng.

Unul dintre cei doi *Hauptscharführer*-i veni spre noi alergînd, luă poziție de drepți înaintea *Untersturmführer*-ului și strigă:

— 204!

Untersturmführer-ul spuse:

— Scoateți din rînduri ultimii patru și însoțiți-i la barăci.

M-am întors spre Schmolde:

— De ce faci asta?

Schmolde își umezi buzele:

— Pentru a cîștiga încrederea celorlalți.

— *Dolmetscher!* [1] strigă *Unterstürmführer*-ul.

Deținutul cu brasardă înaintă un pas, luă poziție de drepți și strigă ceva în poloneză, cu fața la coloană.

Ultimii trei deținuți (două femei și un bărbat cu pălărie neagră mototolită) s-au despărțit fără greutate de coloană. Al patrulea era o fetiță de vreo doisprezece ani. Un *Scharführer* a apucat-o de braț. Imediat, o deținută s-a repezit la el, i-a smuls-o din mîini, a strîns-o la piept cu o patimă sălbatică și a început să țipe. S-au apropiat doi S.S.-iști și întreaga coloană a început să mîrîie.

Untersturmführer-ul șovăia.

— Lasă-i copilul, a strigat Schmolde.

Cei doi S.S.-iști au intrat înapoi în rînduri. Ovreica i-a văzut îndepărtîndu-se și nu înțelegea nimic. Ea continua să-și strîngă fata.

— *Dolmetscher,* zise Schmolde, spune-i așa: *Kommandant*-ul permite fiicei sale să rămînă cu ea.

Deținutul cu brasardă strigă o frază lungă în poloneză. Ovreica dădu drumul fetei și se uită cînd la mine, cînd la Schmolde. Apoi un zîmbet îi lumină fața întunecată și strigă ceva în direcția noastră.

— Ce tot spune? întrebă Schmolde cu nerăbdare.

Dolmetscher-ul se întoarse reglementar spre noi și spuse într-o perfectă germană:

— Spune că sînteți buni și că vă mulțumește

[1] Traducător I

Schmolde dădu din umeri. Cei trei deținuți care au fost trimiși înapoi în barăci trecură prin fața noastră, urmați de *Scharführer*. Femeile nu ne-au aruncat nici o privire. Bărbatul s-a uitat la noi, a șovăit un timp și apoi și-a scos pălăria neagră, mototolită, cu un gest larg și emfatic. S-au auzit vreo două-trei rîsete printre deținuți și S.S.-iștii le-au făcut ecou.

Schmolde se aplecă spre mine.

— Cred, totuși, că va merge bine.

Untersturmführer-ul se întoarse spre *Dolmetscher* și spuse cu aerul obosit:

— Ca de obicei.

Dolmetscher-ul făcu un pas înainte, luă poziție de drepți și ținu un lung discurs în poloneză.

Schmolde se aplecă spre mine.

— Le spune să se dezbrace și să-și facă un pachet din lucruri. Pachetele vor fi trimise la dezinfectare și, în așteptarea lor, deținuții vor fi închiși în barăci.

Îndată ce *Dolmetscher*-ul și-a terminat discursul, au izbucnit strigăte și murmure de-a lungul întregii coloane.

M-am întors spre Schmolde și m-am uitat la el.

Dădea din cap, mișcîndu-l de la dreapta la stînga.

— Reacție normală. Cînd nu spun nimic, atunci nu trebuie să ai încredere în ei.

Untersturmführer-ul a ridicat mîna în direcția *Dolmetscher*-ului, *Dolmetscher*-ul a început să vorbească iar. După o clipă, cîteva femei au început să se dezbrace. Apoi și celelalte, una cîte una, au făcut la fel. S-a scurs un minut sau două și bărbații le-au imitat, încet și rușinați. Trei sau patru S.S.-iști au ieșit din rînduri și-au ajutat la dezbrăcarea copiilor.

M-am uitat la ceas. Era ora două și jumătate.

M-am întors spre Schmolde.

— Ai vrea să trimiți pe cineva să-l caute pe *Obersturmführer*-ul Setzler?

Am adăugat:

— S-o fi rătăcit.

Schmolde făcu semn unui *Scharführer* și i-l descrise pe Setzler. *Scharführer*-ul o luă la goană.

Un miros de sudoare omenească, greu și neplăcut, năvăli în curte. Deținuții stăteau nemișcați în soare, stîngaci și jenați. Erau cîteva fete destul de frumoase, dar atît cît le permitea rasa lor.

Untersturmführer-ul le dădu ordin să intre în sală și le promise că va deschide ferestrele, după ce vor fi cu toții înăuntru. Au pornit-o încet și în ordine. După ce a intrat ultimul deținut, *Untersturmführer*-ul a închis el însuși ușa de stejar, apăsînd asupra mînerului. Imediat apărură mai multe fețe la geamul ferestruicii.

Setzler sosi, roșu și transpirat. A luat poziție de drepți.

— La ordin, *Herr Sturmbannführer!*

L-am întrebat cu asprime:

— De ce vii așa de tîrziu?

Am adăugat, din cauza lui Schmolde:

— Te-ai rătăcit?

— M-am rătăcit, *Herr Sturmbannführer.*

Am făcut un semn și Setzler a luat loc la stînga mea. *Untersturmführer*-ul a scos un fluier din buzunar și a fluierat de două ori. Se făcu tăcere, apoi un motor de automobil, undeva, se puse în mișcare. S.S.-iștii își trecură nepăsători curelele mitralierelor peste umăr.

— *Bitte, Herr Sturmbannführer,* spuse Schmolde.

A făcut un pas înainte, S.S.-iștii s-au îndepărtat și noi am făcut ocolul clădirii. Setzler mergea în urma mea.

Un camion mare staționa, cu spatele foarte aproape de baracă. O țeavă, fixată la eșapament, se ridica vertical, apoi făcea un cot și pătrundea în baracă la înălțimea plafonului. Motorul era în funcțiune.

— Gazul din eșapament, spuse Schmolde, pătrunde în sală prin orificiul situat lîngă lampa centrală.

A ascultat o clipă motorul, a încruntat sprîncenele și s-a îndreptat spre cabina șoferului. L-am urmat.

Un S.S.-ist era la volan, cu țigara în gură. Cînd îl zări pe Schmolde, își scoase țigara și se aplecă pe portiță.

— Nu apăsa așa de tare pe accelerator, îi spuse Schmolde.

Mersul motorului se încetini. Schmolde se întoarse spre mine.

— Apasă tare ca să termine mai repede. Urmarea este că-i înăbuşă pe pacienţi în loc să-i adoarmă.

Un miros fad şi neplăcut plutea în aer. Mă uitam în jurul meu. N-am văzut decît vreo douăzeci de deţinuţi în uniformă vărgată, aşezaţi pe două rînduri la cîţiva metri de camion. Erau tineri, bine raşi şi păreau viguroşi.

— E *Sonderkommando* [1], spuse Schmolde. Are misiunea să îngroape morţii.

Unii erau blonzi, atletici. Poziţia lor era fără cusur.

— Sînt ovrei?

— Desigur.

Setzler se aplecă puţin:

— Şi vă ajută să... Pare aproape de necrezut!

Schmolde dădu din umeri cu un aer plictisit.

— Totul e posibil aici.

Se întoarse spre mine şi îmi spuse:

— *Bitte, Her Sturmbannführer!*

L-am urmat. Ne-am îndepărtat de clădire. Pe măsură ce înaintam, putoarea devenea mai puternică. Am străbătut aproape o sută de metri, cînd o groapă lată şi foarte adîncă s-a deschis la picioarele noastre. Sute de trupuri erau îndesate pe trei rînduri paralele. Setzler s-a dat brusc înapoi şi s-a întors cu spatele la groapa cu carne.

— Marea problemă, spuse Schmolde cu vocea lui apatică, este problema cadavrelor. În curînd n-o să mai avem loc pentru gropi. De aceea sîntem obligaţi să săpăm gropi foarte adînci şi să aşteptăm să se umple ca să le putem astupa. Dar şi aşa, n-o să mai avem în curînd loc.

Îşi plimbă ochii săi goi în jur, făcu o mutră şi continuă, descurajat:

— Cadavrele ne încurcă.

După asta urmă o scurtă tăcere, apoi spuse:

— *Bitte, Herr Sturmbannführer!*

[1] Kommando special.

M-am întors pe loc, l-am lăsat pe Schmolde s-o ia puțin înainte și l-am ajuns pe Setzler. Avea obrazul cenușiu. I-am spus cu asprime, încet:

— Stăpînește-te, te rog.

L-am ajuns pe Schmolde. Motorul camionului torcea încetișor. Cînd am sosit aproape de baracă, Schmolde s-a apropiat de cabină și S.S.-istul s-a aplecat pe portiță.

— Apasă acum, spuse Schmolde.

Mersul motorului se acceleră brusc și capota începu să se cutremure.

Am ocolit clădirea. Nu mai erau decît o duzină de S.S.-iști în curte. Schmolde m-a întrebat:

— Vreți să aruncați o privire?

— Desigur.

Ne-am îndreptat spre ușă și m-am uitat prin ferestruică. Deținuții erau culcați ciorchine pe ciment. Fețele lor erau liniștite și, în afară de faptul că aveau ochii mari deschiși, păreau că sînt numai adormiți. M-am uitat la ceas. Era ora trei și zece minute. M-am întors spre Schmolde.

— După cît timp se deschid ușile?

— Variază foarte mult. Totul depinde de vreme. Cînd e uscat afară, operațiunea se face destul de repede.

Schmolde s-a uitat și el prin ferestruică.

— S-a terminat.

— După ce-ți dai seama?

— După culoarea feței: palidă și cu pete trandafirii în obraji.

— Te-ai înșelat vreodată?

— La început da. Oamenii se reînsuflețeau cînd se deschideau ferestrele. Trebuia s-o luăm de la început.

— De ce se deschid ferestrele?

— Pentru a aerisi și a permite *Sonderkommando*-ului să intre.

Am aprins o țigară și l-am întrebat:

— Ce se întîmplă după asta?

— *Sonderkommando*-ul scoate cadavrele prin spatele clădirii. Un grup le încarcă în camion. Acesta le

transportă pînă la groapă și le răstoarnă acolo. Un alt grup așază corpurile în fundul gropii. Trebuie așezați cu multă grijă ca să ocupe cît mai puțin loc posibil.

Adăugă cu vocea obosită:

— În curînd n-am să mai am loc.

Se întoarse spre Setzler:

— Dorești să te uiți?

Setzler șovăi, aruncă repede o privire spre mine și răspunse cu vocea slabă:

— Desigur.

Aruncă o privire prin ferestruică și strigă:

— Dar sînt goi!

Schmolde spuse cu vocea lui apatică:

— Avem ordin să recuperăm hainele.

Adăugă:

— Ar trebui mult timp pentru a-i dezbrăca, dacă i-am omorî îmbrăcați.

Setzler privea prin ferestruică. Își făcea umbră cu mîna dreaptă, ca să vadă mai bine.

— De altfel, spuse Schmolde, cînd șoferii apasă foarte tare pe accelerator, mor înăbușiți, suferă mult și se acoperă de excremente. Hainele li se murdăresc.

— Au fețele atît de liniștite, spuse Setzler, cu fruntea lipită de ferestruică.

Schmolde se întoarse spre mine:

— Vreți să vedeți urmarea?

— Nu mai e necesar, fiindcă mi-ai descris-o.

Am luat-o înapoi și Schmolde și-a potrivit pasul după al meu. La vreo cîțiva metri, m-am întors și am întrebat:

— Vii, Setzler?

Setzler se smulse de lîngă ferestruică și ne urmă. Schmolde se uită la ceas.

— Trenul dumneavoastră pleacă peste un ceas. Poate am avea timp să luăm o gustare?

Am aprobat din cap și restul drumului l-am făcut în tăcere. În mica încăpere a cantinei ne așteptau o sticlă de Rin și niște fursecuri. Nu mi-era foame, dar vinul era binevenit.

Am întrebat:

— De ce nu-i împușcă?

— E costisitor, răspunse Schmolde, și e nevoie de timp și de mulți oameni.

Adăugă:

— Totuși, facem și asta, cînd se defectează camioanele.

— Se întîmplă?

— Adesea. Sînt niște camioane vechi. Au trecut prin multe, și noi nu avem piese de schimb. Și cîteodată lipsește benzina. Sau benzina este proastă și gazul nu-i destul de otrăvitor.

În timp ce învîrteam paharul în mînă, l-am întrebat:

— După părerea dumitale, procedeul nu este deci sigur?

— Nu, a răspuns Schmolde, nu-i sigur.

Urmă o scurtă tăcere, după care Setzler spuse:

— În orice caz, e uman. Oamenii adorm, asta-i tot. Alunecă ușurel spre moarte. Ați observat, au fețele atît de liniștite.

Schmolde dădu din umeri:

— Cînd sînt eu aici.

Setzler îl privi cu un aer intrigat și Schmolde continuă:

— Cînd sînt eu aici, șoferul nu apasă tare pe accelerator.

Am întrebat:

— Nu s-ar putea pune două camioane pentru gazare în loc de unul? Lucrurile ar merge mai repede.

— Nu, răspunse Schmolde, am zece camere de gazare pentru 200 de persoane, dar n-am niciodată patru camioane în stare de funcționare. Dacă pun un camion de cameră, gazez 800 de persoane într-o jumătate de oră. Dacă aș pune două camioane de cameră aș putea gaza — poate — 400 de persoane într-un sfert de oră. Dar, de fapt, n-aș cîștiga timp. Căci după asta mi-ar mai rămîne de gazat încă 400.

Adăugă:

— E de la sine înțeles că nu mi se vor da niciodată camioane noi.

După o clipă, am continuat:

— Ar trebui un mijloc mai sigur și mai simplu. Un gaz asfixiant ca în '917.

— Nu știu dacă se mai fabrică așa ceva, spuse Schmolde. Nu s-a folosit în războiul ăsta.

Își goli paharul dintr-o înghițitură și se duse la masă să și-l umple din nou.

— De fapt, marea problemă nu-i gazarea, ci îngroparea. Nu pot să gazez mai iute decît îngrop. Și îngroparea cere timp.

Trase o sorbitură și continuă:

— Randamentul meu, în 24 de ore, n-a atins niciodată 500 de bucăți.

Dădu din cap.

— Fără îndoială, *Reichsführer*-ul este îndreptățit să socotească rezultatul acesta mediocru. Pe de altă parte, adevărul este că n-am putut obține niciodată camioane noi.

Își plimbă ochii săi goi prin încăpere și continuă cu vocea lui apatică:

— Avem și revolte. Înțelegeți, știu ce-i așteaptă. Cîteodată, refuză pur și simplu să intre în sală. Cîteodată se aruncă chiar asupra oamenilor noștri. Bineînțeles că le venim noi de hac. Dar din cauza asta mai pierdem timp.

Urmă o scurtă tăcere, după care spusei:

— După părerea mea, dacă se revoltă, înseamnă că pregătirea psihologică nu-i bună. Le spuneți: „Vi se vor despăduchea hainele și, în timpul ăsta, veți aștepta în sală." Dar, în realitate, ei știu că lucrurile nu se petrec nicăieri astfel. În mod normal, cînd se despăduchează hainele, li se face un duș. Trebuie să ne punem în locul lor. Ei știu bine că nu vor fi lăsați să-și îmbrace hainele despăducheate, atunci cînd ei înșiși sînt plini de păduchi. N-are nici un sens. Pînă și un copil de zece ani înțelege că-i ceva necurat aici.

— Desigur, *Herr Sturmbannführer,* spuse Schmolde, e și asta o problemă. Dar marea problemă...

Dădu paharul pe gît, îl puse pe masă și spuse:

— Dar marea problemă este aceea a cadavrelor.

Mi-a aruncat o privire semnificativă și a adăugat:

— Veți vedea.

I-am răspuns aspru:

— Nu înțeleg rostul observației dumitale. N-am venit aici decît pentru informare.

Schmolde întoarse capul și spuse pe un ton șters:

— Desigur, *Herr Sturmbannführer*. Așa am înțeles și eu. M-am exprimat poate greșit.

După asta urmă o lungă tăcere și Setzler întrebă deodată:

— Oare nu s-ar putea cruța cel puțin femeile?

Schmolde dădu din cap.

— E de la sine înțeles că în primul rînd ele trebuie distruse. Cum s-ar putea suprima o specie, dacă s-ar păstra femelele?

— *Richtig, richtig* [1] spuse Setzler.

Apoi adăugă cu vocea înceată și nedeslușită:

— Oricum, e destul de oribil.

M-am uitat la el. Trupul lui mare și încovoiat era frînt în două. Țigara ardea singură în mîna dreaptă.

Schmolde s-a apropiat de masă cu pasul țeapăn și și-a turnat un pahar de vin.

În săptămîna care a urmat am dus-o într-o spaimă îngrozitoare: randamentul de la Treblinka era de 500 de bucăți în 24 de ore, acela de la Auschwitz trebuia să fie, după program, de 3000 de bucăți; în patru săptămîni trebuia să transmit *Reichsführer*-ului un plan de ansamblu asupra chestiunii și n-aveam nici o idee.

Degeaba suceam și răsuceam problema pe toate fețele, nu ajungeam să întrezăresc o soluție. De douăzeci de ori pe zi simțeam că mă sufoc, fiind de la început sigur că n-am să reușesc să-mi fac datoria. Îmi dădeam bine seama, într-adevăr, că trebuia să obțin un randament de șase ori mai mare decît la Treblinka, dar nu vedeam nici un mijloc de a-l obține. Era ușor să construiești de șase ori atîtea săli ca la Treblinka, dar asta n-ar fi folosit la nimic: trebuia să ai și de șase ori atîtea camioane și în această privință nu-mi

[1] Just, just.

făceam nici o iluzie. Dacă Schmolde, în ciuda cererilor sale, n-a primit nici o dotație suplimentară, era de la sine înțeles că nici eu nu voi primi mai mult.

Mă închideam în biroul meu, îmi treceam după-amiezile în încercarea de a mă concentra, nu reușeam, îmi venea o poftă irezistibilă să mă ridic și să plec; dar mă forțam să mă așez iar, mintea mea era complet stoarsă și încercam un adînc sentiment de rușine și neputință la gîndul că eram atît de inferior sarcinii pe care mi-o încredințase *Reichsführer*-ul.

În sfîrșit, într-o după-amiază, îmi veni ideea că nu voi ajunge niciodată la nimic, dacă voi continua să mă învîrtesc mereu fără rost, fără a avea ceva concret de care să-mi pot fixa gîndurile și am hotărît să reproduc în lagărul meu instalația de la Treblinka, ca un fel de stațiune experimentală, care mi-ar permite să pun la punct metodele noi pe care le căutam. Îndată ce aceste cuvinte — „stațiune experimentală" — s-au născut în cugetul meu, a fost ca și cum un văl s-ar fi sfîșiat deodată, frica de nereușită s-a risipit și un sentiment de energie, siguranță și conștiință a propriei utilități s-a înfipt în mine ca o săgeată.

M-am sculat, mi-am luat chipiul, am ieșit din birou, am intrat ca vîntul în biroul lui Setzler și i-am spus repede: „Vino, Setzler, am nevoie de dumneata". Fără să aștept răspunsul, am ieșit, am coborît scările peronului, m-am aruncat în automobil, șoferul s-a repezit la volan, am spus: „Așteaptă!" A apărut Setzler, s-a așezat lîngă mine, am spus: „Birkenau, fermele apropiate". „*Herr Sturmbannführer*, a spus șoferul, e o adevărată mlaștină acolo." I-am răspuns aspru: „Fă ce-ți spun!" A pornit-o, m-am aplecat în afară, am strigat: „Mai iute!" și automobilul a zbughit-o înainte. Aveam impresia că lucrez la un înalt grad de viteză și de eficacitate, ca o mașină.

Automobilul s-a împotmolit în noroi la două sute de metri de ferme, în plină pădure. Am scris un bilet pentru *Lagerführer*-ul de serviciu și-am dat ordin șoferului să-l ducă în lagăr. A plecat într-o goană, am încercat să ajung la fermele ale căror acoperișuri de

ardezie le zăream vag printre copaci. A trebuit să mă opresc după cîțiva metri. Picioarele mi se afundau pînă aproape de genunchi.

Douăzeci de minute mai tîrziu, sosiră două camioane pline de deținuți și S.S.-iști, răsunară comenzi, deținuții săriră jos și începură să taie crengi ca să croiască un drum pînă la ferme. Șoferul s-a întors în lagăr să caute încă două camioane. I-am dat ordin lui Setzler să-i dea zor. Au intrat în acțiune S.S.-iștii, s-au auzit niște lovituri surde și deținuții au început să se agite ca niște nebuni.

Se lăsase noaptea cînd drumul de crengi a ajuns pînă la ferme. Setzler se ocupa cu instalarea proiectoarelor, care trebuiau legate de stîlpul electric cel mai apropiat. Am vizitat cu atenție ambele ferme. După ce-am ieșit, l-am căutat pe Setzler. Un *Scharführer* plecă în grabă, după două minute apăru Setzler. I-am arătat fermele și i-am explicat în ce constă munca. După ce-am terminat, m-am uitat la el și i-am spus : „Trei zile". M-a fixat, a rămas cu gura căscată și am repetat cu putere : „Trei zile".

Nu părăseam șantierul decît ca să dorm și să mănînc ; atunci mă înlocuia Setzler ; treaba a fost împinsă cu o grabă nemaiauzită și în seara celei de a treia zile două săli mici de cîte 200 de persoane erau gata.

La drept vorbind, nu rezolvasem nimic. Dar misiunea mea primise un început de executare și dispuneam acum de o stație experimentală, mulțumită căreia puteam să supun în fiecare zi ideile mele la proba faptelor.

Am adus imediat o îmbunătățire simțitoare sistemului de la Treblinka. Am pus să se scrie pe cele două clădiri : „Sală de dezinfectare" și am pus să se instaleze înăuntru niște rozete de duș și niște țevi ca să le dea deținuților impresia că erau aduși acolo ca să se spele. Mereu în același spirit, am dat *Untersturmführer*-ului de serviciu instrucțiunile următoare. Trebuia să-i anunțe pe deținuți că după duș li se va servi cafea caldă. Trebuia, de altfel, să intre cu ei în „sala de dezinfectare" și să umble din grup în grup, să glu-

mească (și să se scuze că nu poate să le distribuie săpun) pînă ce va intra toată lumea.

Am reușit să pun imediat instalația în funcțiune și experiența a dovedit eficacitatea acestor dispoziții. Deținuții n-au mai arătat nici o repulsie ca să intre în sală și puteam, prin urmare, să consider ca eliminate întîrzierile și neplăcerile pricinuite de revolte.

Rămînea problema gazării. De la început, m-am gîndit că folosirea camioanelor merge în lipsă de ceva mai bun și, în cele două săptămîni care au urmat, am căutat cu înfrigurare un procedeu mai rapid și mai sigur. Reluînd o idee pe care o sugerasem lui Schmolde, am întrebat pe *Reichsführer* prin intermediul lui Wulfslang dacă n-ar fi posibil să mi se aloce o anumită cantitate de gaze asfixiante din stocurile *Wehrmacht*-ului.

Îmi pierdusem aproape orice speranță să găsesc o soluție la această enormă greutate, cînd o întîmplare providențială mi-a adus-o. O săptămînă înainte de data fixată de *Reichsführer* pentru trimiterea planului, am fost anunțat în mod oficial de vizita inspectorului de lagăre, *Gruppenführer* Goertz. Atunci, am pus să se facă o curățenie generală în încăperile din KL, și în ajunul inspecției le-am cercetat eu însumi cu cea mai mare minuțiozitate. Am dat astfel peste o cămăruță în care se afla un morman de cutii cilindrice pe care scria: *Giftgas* și dedesubt: *Cyclon B.* Era o rămășiță din materialul pe care firma „Weerle și Frischler" îl adusese cu un an înainte din Hamburg pentru a curăța de păduchi cazărmile artileriștilor polonezi. Aceste cutii în greutate de un kilogram erau ermetic închise și mi-am adus aminte că atunci cînd le deschizi, dai peste niște cristale verzi care, în contact cu oxigenul din aer, degajă imediat gaze. Mi-aminteam de asemenea că „Weerle și Frischler" ne-au trimis doi tehnicieni ca ajutor, că aceștia și-au pus măști de gaze și au luat tot felul de precauțiuni înainte de a deschide cutiile și de aici am dedus că gazul acesta era tot așa de periculos pentru oameni ca și pentru păduchi.

Am hotărît să pun imediat la încercare proprietăţile acestui gaz. Am pus să se facă în zidul celor două instalaţii provizorii din Birkenau o gaură de o mărime potrivită şi am prevăzut-o cu o supapă exterioară. Inapţii, în număr de 200, fiind adunaţi în sală, am pus să se verse conţinutul unei cutii de *Cyclon B* prin această gaură. Îndată s-au pornit urlete, uşa şi zidurile răsunau de lovituri violente. Apoi, strigătele au slăbit, loviturile au devenit mai puţin violente şi după cinci minute domnea o tăcere totală. Am dat ordin ca S.S.-iştii să-şi pună măşti de gaz şi să deschidă toate uşile şi ferestrele pentru a face curent. Am aşteptat încă cîteva minute şi am intrat cel dintîi în sală. Moartea îşi desăvîrşise opera.

Rezultatul experienţei depăşise speranţele mele: a fost de ajuns o cutie de un kilogram de *Cyclon B* pentru a lichida, în zece minute, 200 de inapţi. Cîştigul de timp era considerabil, pentru că după sistemul din Treblinka trebuia o jumătate de oră, dacă nu mai mult, pentru a atinge acelaşi rezultat. De altfel, nu eram limitaţi de numărul de camioane, penele mecanice sau lipsa de benzină. Procedeul, în sfîrşit, era economic, pentru că kilogramul de *Giftgas* — după cum am verificat îndată — nu costa decît 3,50 mărci.

Înţelesei că am găsit soluţia problemei. Îmi dădui seama în acelaşi timp de consecinţa capitală care decurgea de-aici. Era de la sine înţeles, fără îndoială, că trebuia părăsit sistemul sălilor mici de 200 de persoane, pe care-l împrumutasem de la Treblinka. Spaţiul mic al acestor camere nu se justifica decît prin slaba cantitate de gaz pe care o poate produce un motor de camion; iar sistemul de a fracţiona un convoi de 2000 de inapţi în grupe mici de cîte 200 de bucăţi şi a le îndrepta spre săli diferite nu avea decît dezavantaje. Procedeul cerea timp, cerea un serviciu de ordine complicat şi, în caz de revolte simultane, punea chiar probleme grave.

Aceste inconveniente erau înlăturate prin folosirea *Cyclonului B*, lucru absolut evident. Deoarece nu mai eram limitaţi de slaba productivitate în gaze a ca-

mioanelor, era limpede, într-adevăr, că se putea, utilizînd numărul necesar de cutii de *Cyclon B*, să se gazeze, în aceeași sală, totalitatea unui convoi.

Gîndindu-mă la construirea unei săli de dimensiuni atît de grandioase, înțelesei că am conceput pentru prima oară mijloacele corespunzătoare înaltei sarcini istorice care-mi revenea.

Nu era de ajuns să mergi repede. Trebuia să vezi în mare, din capul locului. Reflectînd, m-am convins că această sală trebuia să fie subterană și construită în beton, atît pentru a rezista la asaltul desperat al unui număr atît de impunător de victime, cît și pentru a le înăbuși strigătele. De aici mai decurgea și faptul că, nedispunînd de ferestre pentru a aerisi sala după gazare, trebuia prevăzut un sistem artificial de ventilare. Era, de asemenea de dorit, cînd te gîndeai bine, ca sala să fie precedată de o sală pentru dezbrăcat (rînduri de bănci, cuiere) care ar completa un decor în stare să-i liniștească pe pacienți.

Mi-am îndreptat apoi atenția asupra problemei personalului și aici mi-am dat seama că Schmolde comisese o gravă greșeală, neprevăzînd ca atît *Kommando*-ul special al S.S.-ului cît și *Kommando*-ul special al deținuților să aibă locuințele în același loc și să fie cu grijă izolați de restul lagărului. Era de la sine înțeles că această dispoziție ducea la economie de timp și la păstrarea secretului absolut pe care-l cereau asemenea operațiuni.

Am înțeles că trebuie să se pună camerele de gazare în legătură cu gara și să se construiască o cale ferată care ar putea aduce transporturile pînă la ușa acestora, atît pentru a evita pierderea de timp, cît și pentru a ascunde populației civile din Auschwitz conținutul trenurilor.

Astfel, puțin cîte puțin, în mintea mea prindea cheag, cu o previziune amețitoare, ideea unei instalații industriale gigantice, deservită direct de linia ferată, și ale cărei construcții superioare, care s-ar ridica pe imensele săli subterane, ar cuprinde cantina pentru

personal, bucătării, dormitoare, *Beute-Kammer* [1] ca și săli de disecție și studiu pentru savanții național-socialiști.

Patruzeci și opt de ore înainte de termenul fixat de Himmler, am telefonat *Obersturmbannführer*-ului Wulfslang că planul destinat *Reichsführer*-ului va fi gata în ziua respectivă și eu însumi l-am bătut la mașină de la început pînă la sfîrșit. Aceasta mi-a luat mult timp. La ora opt seara i-am telefonat lui Elsie să nu mă aștepte, am telefonat apoi la cantină să-mi aducă imediat mîncare rece, am înghițit-o în grabă și mi-am continuat lucrul. La ora unsprezece am recitit cu grijă foile, mi-am pus semnătura, am pus foile într-un plic, pe care l-am sigilat cu cinci peceți de ceară. Mi-am pus plicul în buzunarul interior al vestonului și-am chemat mașina.

Am luat loc pe scaunul din spate. Șoferul a pornit, mi-am lăsat capul pe spetează și am închis ochii.

La o frînare bruscă m-am trezit, lumina unei lămpi electrice era îndreptată spre mine și automobilul era înconjurat de S.S.-iști. Eram la poarta de intrare a lagărului.

— Scuzați-mă, *Herr Sturmbannführer*, se auzi un glas, dar de obicei dumneavoastră aprindeți plafoniera.

— *Macht nichts* [2], *Hauptscharführer*.

— Era întuneric în mașină și am vrut să văd cine e. Scuzați-mă încă o dată, *Herr Sturmbannführer*.

— *Schon gut...* [3] Ai dreptul să fii întotdeauna neîncrezător.

Am făcut un semn, *Hauptscharführer*-ul pocni din călcîie, poarta dublă cu sîrmă ghimpată se deschise scîrțîind și automobilul porni. Știam că mai era o patrulă S.S. undeva pe drum și am aprins plafoniera.

L-am oprit pe șofer la 500 de metri de vilă și l-am trimis înapoi în lagăr. Mă temeam ca zgomotul mașinii să nu trezească copiii.

[1] Cameră pentru strîngerea lucrurilor jefuite.
[2] Nu face nimic.
[3] E bine.

Am zărit din mers cîteva gropi pe drum și am notat în memorie să trimit a doua zi o echipă de deținuți să-l repare. Eram foarte obosit, dar cei cîțiva pași îmi făceau plăcere. Era o noapte frumoasă de iulie, călduță și luminoasă.

Am deschis ușa cu cheia pe care o aveam la mine, am închis-o încetișor, am pus chipiul și mănușile pe măsuța din vestibul și am intrat în birou. Așa-i spuneam micii încăperi care se deschidea în fața sufrageriei și unde dormeam cînd mă întorceam tîrziu din lagăr. Era acolo o masă, un scaun de paie, un mic lavabou, un pat de campanie, iar deasupra mesei niște polițe de lemn alb cu cîteva cărți legate; Elsie spunea că e o adevărată chilie de călugăr, dar mie îmi plăcea.

M-am așezat, mi-am pipăit în mod mecanic partea stîngă a vestonului ca să mă asigur că raportul era tot acolo, mi-am scos cizmele și am început să umblu prin cameră în ciorapi, ca să nu fac zgomot. Eram obosit, dar nu mi-era somn.

Am auzit două bătăi scurte în ușă, am spus: „Intră" și a apărut Elsie. Din cele două capoate de vară pe care le avea, purta pe cel mai frumos și am observat cu mirare că se și parfumase.

— Nu te deranjez?

— De loc, intră te rog.

A închis ușa și-am sărutat-o pe obraz. Mă simțeam stingherit, fiindcă-mi scosesem cizmele și eram mai mic decît ea.

Am poftit-o, cu asprime în glas:

— Șezi, Elsie.

Ea se așeză pe patul de campanie și-mi spuse, cam încurcată:

— Te-am auzit cînd ai intrat.

— Am intrat încetișor.

— Da, da, spuse ea, totdeauna intri foarte încet.

Urmă o scurtă tăcere, după care ea continuă:

— Aș vrea să-ți vorbesc.

— Acum?

Ea răspunse șovăind:

— Dacă vrei...

Adaugă:

— Înțelegi, nu prea te văd în ultimul timp.

— Nu fac ceea ce vreau.

Ridică ochii spre mine și continuă:

— Pari foarte obosit, Rudolf. Muncești prea mult.

— *Ja, ja.*

Continuai:

— Aveai să-mi spui ceva, Elsie?

Ea roși ușor și spuse repede:

— E vorba de copii.

— *Ja?*

— E vorba de studiile lor. Cînd ne vom întoarce în Germania, vor fi în mare întîrziere.

Am făcut „da" din cap și ea a continuat:

— Am vorbit despre asta cu Frau Bethmann și Frau Pick. Copiii lor sînt în aceeași situație. Și ele sînt îngrijorate.

— *Ja?*

— Atunci, m-am gîndit...

— *Ja?*

— ...că am putea poate să aducem o învățătoare germană pentru copiii ofițerilor.

M-am uitat la ea.

— E o idee foarte bună, Elsie. Cheam-o imediat. Trebuia să mă gîndesc mai devreme la asta.

— Mai e ceva, spuse Elsie șovăind, nu știu unde o s-o ținem...

— La noi, bineînțeles.

Mi-am pipăit mecanic partea stîngă a mantalei și-am spus:

— Ei bine, iată o chestie aranjată.

Ea nu s-a sculat. Ținea ochii în jos și mîinile pe genunchi. A urmat o scurtă tăcere, după care a ridicat capul și-a spus, după o sforțare:

— Nu vrei să te așezi lîngă mine, Rudolf?

Am privit-o.

— Desigur.

M-am așezat lîngă ea și i-am simțit din nou parfumul. Nu prea era în obiceiul lui Elsie să se parfumeze.

— Mai ai ceva să-mi spui, Elsie?

— Nu, răspunse ea șovăitoare. Aș vrea numai să mai stăm și noi de vorbă.

Mi-a luat mîna, eu am întors ușor capul.

— Nu prea te-am văzut în ultimul timp, Rudolf.

— Am mult de lucru.

— Da, răspunse ea cu tristețe, și la helești munceai mult, și eu munceam mult, dar nu era același lucru.

Urmă o scurtă tăcere, după care ea continuă:

— La helești n-aveam bani, n-aveam confort, n-aveam femeie, n-aveam mașină și cu toate astea...

— Să nu mai vorbim de asta, Elsie!

M-am ridicat brusc și m-am răstit la ea:

— Să nu-ți închipui că eu...

M-am întrerupt, am făcut cîțiva pași prin cameră și am continuat ceva mai calm:

— Sînt aici, pentru că aici sînt mai util.

După o clipă, Elsie a continuat:

— Nu vrei să stai jos, Rudolf?

M-am așezat pe patul de campanie, ea s-a apropiat încetișor de mine și mi-a luat din nou mîna.

— Rudolf, îmi spuse ea fără să se uite la mine, e nevoie într-adevăr să te culci aici în fiecare seară?

Am întors capul.

— Dar știi prea bine că mă înapoiez la ore imposibile. Nu vreau să trezesc copiii.

Ea spuse cu blîndețe:

— Faci atît de puțin zgomot. Și aș putea să-ți pregătesc pantofii de casă în vestibul.

I-am răspuns fără să mă uit la ea:

— Dar nu-i numai asta. Dorm foarte prost în ultimul timp. Mă sucesc și mă răsucesc tot timpul în pat. Mă mai scol să fumez o țigară sau să beau un pahar de apă. Nu vreau să te deranjez.

Am simțit mai tare parfumul ei și-am înțeles că s-a apropiat de mine.

— N-ai să mă deranjezi.

Mi-a pus mîna pe umăr.

— Rudolf, mi-a spus ea cu glasul scăzut, niciodată n-ai lăsat să treacă atîta timp...

I-am răspuns repede:

— Nu vorbi de lucrurile astea, Elsie. Știi bine că mă simt stingherit cînd...

A urmat o lungă tăcere, mă uitam în gol, apoi i-am spus:

— Știi prea bine că nu sînt senzual.

Mîna ei o strîngea pe-a mea.

— Nu-i asta: constat numai că te-ai schimbat.

Am repezit-o:

— Ești nebună, Elsie!

M-am sculat, m-am îndreptat spre masă și mi-am aprins o țigară.

I-am auzit glasul îngrijorat în spatele meu:

— Fumezi prea mult.

— *Ja, ja...*

Am dus țigara la gură și-am mîngîiat cu mîna cotorul cărților.

— Dar ce ai, Rudolf?

— N-am nimic, nimic!

M-am întors spre ea:

— De ce trebuie să mă chinuiești și tu, Elsie?

S-a ridicat cu ochii plini de lacrimi și s-a aruncat în brațele mele.

— Dar nu vreau să te chinuiesc, Rudolf. Mă gîndesc numai că poate nu mă mai iubești.

I-am mîngîiat părul și i-am spus, după o sforțare:

— Firește că te iubesc.

Ea a spus după o clipă:

— La heleșteu, în cele din urmă, să știi că am fost într-adevăr fericiți. Îți amintești, puneam și bani deoparte pentru fermă, erau timpuri bune...

Ea s-a strîns mai aproape de mine, eu m-am îndepărtat și-am sărutat-o pe obraz.

— Du-te acum la culcare, Elsie.

După o clipă, m-a întrebat:

— Nu vrei să dormi sus în noaptea asta?

I-am răspuns nervos:

— Nu astă-seară, Elsie. Nu în aceste momente.

Ea s-a uitat lung la mine, a roşit, a mormăit ceva, dar nu s-a auzit nici un cuvînt. M-a sărutat pe obraz şi a ieşit.

Am închis uşa şi i-am ascultat paşii pe treptele scării. După ce n-am mai auzit nimic, am împins uşor zăvorul.

Mi-am scos vestonul, l-am pus pe speteaza scaunului, şi-am băgat mîna în buzunarul interior pentru a controla dacă plicul mai era acolo. Apoi mi-am luat cizmele, le-am cercetat cu atenţie şi am constatat că blacheul de la tocul drept era ros. Mi-am notat ca să-l înlocuiesc a doua zi. Am mîngîiat carîmbul. Pielea era fină şi moale. Niciodată n-am lăsat pe altcineva să le văcsuiască.

Am scos din sertarul mesei cele trebuincioase, am pus puţină cremă, am întins-o cu grijă, apoi am început să le frec. Am frecat uşor un timp îndelungat, cizmele au început să capete luciu, mîna mea se mişca încolo şi încoace, încet şi mecanic. S-au scurs cîteva minute. Un val de mulţumire caldă m-a cuprins.

A treia zi — era într-o joi — *Obersturmbannführer*-ul Wulfslang a sosit cu maşina, i-am înmînat raportul, a refuzat destul de brutal invitaţia mea la dejun şi a plecat imediat.

Îndată după-amiază, Setzler a vrut să mă vadă. Am dat ordin plantonului să-l introducă. A intrat, a pocnit din tocuri şi a salutat. I-am răspuns în mod impecabil la salut şi l-am rugat să ia loc. Şi-a scos chipiul, l-a pus pe un scaun lîngă el şi şi-a trecut mîna sa cea lungă şi slabă pe chelie. Părea îngrijorat şi obosit.

— *Herr Sturmbannführer,* cu privire la staţiunea experimentală. Sînt cîteva lucruri care mă hărţuiesc... Unul mai ales...

— *Ja?*

— Pot să vă fac un raport general asupra funcţionării sale?

— Desigur.

Şi-a trecut iar mîna pe chelie:

— În ceea ce privește pregătirea psihologică, nu sînt decît două lucruri de spus. Deoarece tot li se promite o cafea caldă după „duș", am luat măsuri să aducem la fața locului o veche bucătărie de campanie...

A surîs cu jumătate gură :

— ...pentru a completa decorul, ca să spun așa.

Am dat din cap și el a continuat :

— În privința gazării, îmi permit să vă semnalez că ține uneori mai mult de zece minute. Din două cauze : umiditatea atmosferei și umiditatea sălii.

— Umiditatea sălii ?

— Am dat ordin *Sonderkommando*-ului să stropească cu apă corpurile după gazare. Sînt acoperite de excremente. Bineînțeles, după aceea se scoate apa, dar totdeauna mai rămîne cîte puțin.

Am luat o foaie de hîrtie, am deșurubat stiloul și am întrebat :

— Ce propui ?

— Să se facă o pantă la pardoseala de ciment și să se scobească niște șănțulețe de scurgere.

M-am gîndit o clipă și i-am spus :

— *Ja*, dar nu-i destul. Trebuie prevăzut un mijloc de încălzire și, în afară de asta, un ventilator puternic. Ventilatorul va folosi de asemenea și pentru a da gazul afară. Cît timp aerisiți sala după gazare ?

— Tocmai, *Herr Sturmbannführer*, voiam să vă spun: ați prevăzut zece minute de aerisire. Dar nu-i prea just. Oamenii din *Sonderkommando*, care intră în sală pentru a scoate corpurile, se plîng de dureri de cap și de amețeli, și randamentul scade.

— Pentru moment, dă-le cît timp e nevoie. Ventilatoarele au să permită scurtarea timpului.

Setzler tuși :

— Alt punct, *Herr Sturmbannführer*. Cristalele sînt aruncate direct pe pardoseala sălii și, bineînțeles, cînd pacienții se prăbușesc, cad claie peste grămadă peste cristale și, cum sînt foarte numeroși, împiedică o parte din gaz să se degaje.

M-am ridicat, am scuturat țigara în scrumieră și m-am uitat pe fereastră :

— Ce propui?

— Nimic deocamdată, *Herr Sturmbannführer.*

Am notat, stînd în picioare, și i-am făcut semn lui Setzler să continue.

— Oamenii din *Sonderkommando* se descurcă foarte greu cînd e vorba de scoaterea corpurilor. Sînt ude din cauză că au fost stropite cu apă și le alunecă din mîini.

Am notat și m-am uitat la Setzler. Aveam impresia că avea ceva mai important să-mi spună și că o lungea într-adins. I-am spus nerăbdător:

— Continuă.

Setzler tuși; privirile sale se îndreptară în altă parte:

— Mai am... un lucru mic... *Herr Sturmbannführer.* La denunțul unui camarad, am pus să-l percheziționeze pe unul din *Sonderkommando.* S-au găsit asupra lui douăzeci de verighete sustrase de la cadavre.

— Ce voia să facă cu ele?

— Spunea că el nu poate să facă treaba asta dacă nu bea. Voia să dea verighetele pe Schnaps.

— Cui?

— Unor S.S.-iști. I-am căutat bine pe S.S.-iști, dar n-am găsit nimic. Ovreiul, bineînțeles, a fost împușcat.

M-am gîndit puțin și i-am spus:

— De aci înainte, vei strînge după gazare toate verighetele. Se înțelege de la sine că bunurile pacienților sînt proprietatea Reichului.

A urmat o scurtă tăcere și m-am uitat la Setzler. Chelia i se înroșea încet-încet; și-a întors privirile. Am început să umblu în lung și în lat; l-am întrebat:

— Asta-i tot?

— *Nein, Herr Sturmbannführer,* a spus Setzler.

Tuși. Eu continuam să mă plimb, fără să mă uit la el. Se scurseră cîteva secunde; scaunul pe care ședea scîrții, tuși din nou; l-am întrebat:

— Ei?

O neliniște subită mă înăbușea. Niciodată nu-l bruscasem pe Setzler: deci nu din cauza mea îi era frică.

Mă uitam la el cu coada ochiului. El întinse gîtul și spuse pe nerăsuflate:

— Cît despre randamentul global, *Herr Sturmbannführer,* cu regret trebuie să vă spun că nu e superior celui din Treblinka.

M-am oprit brusc şi am pironit ochii asupra lui. Şi-a trecut o mînă lungă şi slabă pe chelie şi a continuat:

— Bineînţeles că noi am făcut progrese mari faţă de Treblinka. Am eliminat — practic vorbind — revoltele, gazarea este sigură şi rapidă, şi cu cele două săli mici ale noastre putem, de pe acum, să gazăm 5000 de bucăţi în 24 ore.

L-am întrebat aspru:

— Ei?

— Dar nu putem îngropa mai mult de 500. De fapt, a continua să ucizi e o nimica toată. Îngropatul îţi ia însă timp.

Am observat că-mi tremurau mîinile. Le-am ascuns ducîndu-le la spate şi i-am spus:

— Dublează *Sonderkommando*-ul.

— Iertaţi-mă, *Herr Sturmbannführer,* dar asta n-ar sluji la nimic. Nu se pot scoate decît două sau trei cadavre în acelaşi timp pe uşă. În ce priveşte oamenii care stau în gropi ca să primească corpurile, nici cifra lor nu poate fi depăşită. Şi aşa, se stîngheresc unul pe altul.

— De ce puneţi oamenii în gropi?

— Trebuie aşezate corpurile cu multă grijă ca să cîştigăm loc. Cum spune *Untersturmführer* Pick, trebuie să stea „ca sardelele într-o cutie".

— Săpaţi gropi mai adînci.

— Am încercat, *Herr Sturmbannführer,* dar săpatul ia atunci mult mai mult timp şi spaţiul care se cîştigă nu-i în raport cu timpul cheltuit. După părerea mea, adîncimea optimă e de trei metri. Setzler a întors capul şi a continuat: Alt punct: gropile ocupă enorm de mult loc.

I-am spus aspru:

— Nu sîntem la Treblinka, aici nu lipseşte terenul.

— *Nein, Herr Sturmbannführer,* dar e vorba de altceva: pe măsură ce săpăm şanţuri noi, trebuie să ne

depărtăm de camerele de gazare, și transportul cadavrelor pînă la groapă va sfîrși prin a pune o problemă grea și va duce și mai mult la scăderea randamentului.

Urmă o lungă tăcere. Deveneam din ce în ce mai rigid ; l-am întrebat, apăsînd pe fiecare cuvînt :

— Ai să-mi faci vreo sugestie ?

— Nici una, din nefericire, *Herr Sturmbannführer.*

I-am spus repede, fără să-l privesc :

— Bine, Setzler, poți pleca.

Glasul îmi tremurase cu toate astea. Și-a luat chipiul, s-a sculat, și a spus pe un ton șovăitor :

— Firește, *Herr Sturmbannführer,* am să mă mai gîndesc. De fapt, în ultimele trei zile mă chinuiesc destul din cauza acestor blestemate de gropi. Dacă v-am vorbit, e fiindcă nu găsesc nici o soluție.

— O vom găsi, Setzler. Nu-i greșeala dumitale.

Am făcut un efort violent și-am adăugat :

— Sînt fericit să-ți spun că, în general, apreciez mult zelul dumitale.

A salutat, i-am răspuns la salut și-a ieșit. M-am așezat, m-am uitat la foaia pe care luasem note, mi-am prins capul în mîini și am încercat să le citesc. După o clipă, am simțit un nod în gît, m-am ridicat și m-am dus la fereastră : planul măreț pe care-l trimisesem *Reichsführer*-ului era nul. Intreaga problemă rămînea nerezolvată. Nu soluționasem nimic. Nu izbutisem să realizez nimic din sarcina mea.

Următoarele două zile au fost îngrozitoare. Venea duminica, *Hauptsturmführer* Hageman mă invitase acasă, la un *„musikalischer Tee“* [1]. A trebuit să mă duc din curtoazie, veniseră jumătate dintre ofițerii lagărului, împreună cu soțiile lor, dar din fericire n-a trebuit să vorbesc prea mult. Frau Hageman s-a așezat imediat la pian și, în afară de o scurtă pauză cînd s-au servit răcoritoare, s-a cîntat o bucată după alta. Timpul trecea, observai că dădeam, într-adevăr, atenție muzicii și că-mi făcea chiar plăcere. Setzler cînta un solo de vioară. Corpul său mare,

[1] Ceai muzical.

cu spatele îndoit, se apleca asupra arcușului, coroana sa de păr cărunt lucea la lumina lămpii și puteam spune cu precizie ce pasaje îl vor emoționa, pentru că, înainte cu cîteva secunde, începea să i se înroșească chelia.

După solo, Hageman aduse o hartă mare a frontului rusesc și o puse pe masă. Ne-am adunat în jurul ei și am deschis radioul. Știrile erau minunate. Diviziile de tancuri înaintau pretutindeni, Hageman mișca fără încetare pe harta sa micile drapele cu zvastici și după ce s-a terminat comunicatul, a urmat o tăcere plină de reculegere și veselie.

Am trimis mașina acasă și am făcut drumul pe jos împreună cu Elsie. Nu se vedea nici o lumină în tîrgușor, cele două săgeți ale bisericii din Auschwitz se desenau negre pe un colț de cer; m-a copleșit iar sentimentul înfrîngerii mele.

A doua zi, telefonă Berlinul ca să-mi anunțe vizita *Obersturmbannführer*-ului Wulfslang. Sosi către amiază, refuză din nou invitația mea la dejun și nu rămase decît vreo cîteva minute. Era evident că înțelegea să se mărginească în mod strict la rolul său de curier.

După ce-a plecat Wulfslang, am învîrtit de două ori cheia în ușa biroului meu, m-am așezat și am deschis cu mîna tremurîndă scrisoarea *Reichsführer*-ului. Era redactată în termeni atît de prudenți, că nimeni în afară de mine sau Setzler n-ar fi putut înțelege despre ce-i vorba. *Reichsführer*-ul aproba călduros ideea mea cu privire la un vast edificiu, în care „toate serviciile necesare operațiunii speciale vor fi strînse la un loc" și mă felicita pentru ingeniozitatea pe care am dovedit-o în punerea la punct a „unor detalii practice". Totuși, îmi semnala că proiectul meu nu era destul de grandios, și că trebuiau prevăzute cel puțin patru asemenea edificii, „randamentul maxim trebuind să atingă, în 1942, 10.000 de bucăți pe zi", „cît despre secțiunea a V-a a raportului meu", respingea în întregime soluția propusă, și-mi ordona să mă duc fără întîrziere la Centrul experimental din

Culmhof, unde *Standartenführer*-ul [1] Kellner îmi va da directivele necesare.

Am citit ultima frază cu o tresărire de bucurie: „Secțiunea a V-a a raportului meu" privea îngroparea corpurilor. Era clar că *Reichsführer*-ul, cu geniala sa înțelepciune, și-a dat seama de la început de marea greutate în care mă zbăteam și că mă îndrepta spre Culmhof ca să folosesc o soluție pe care unul dintre cercetătorii săi o găsise.

Conform ordinelor, am ars scrisoarea *Reichsführer*-ului, apoi am telefonat la Culmhof și am fixat întîlnirea pentru a doua zi.

Am plecat cu mașina împreună cu Setzler. N-am vrut să-l iau pe șofer; a condus Setzler. Dimineața era tare frumoasă; după cîteva minute ne-am oprit ca să decapotăm. Era o plăcere să simți vîntul stîrnit în fuga mașinii biciuindu-ți obrazul, sub soarele cald de iulie. După toate săptămînile astea, de chinuri și oboseală, eram fericit că scăpasem puțin de lagăr și că puteam respira aerul curat de-afară, avînd în același timp aproape siguranța că voi ajunge, în sfîrșit, la capătul suferințelor mele. L-am pus pe Setzler în curent cu comunicarea *Reichsführer*-ului S.S., i-am arătat scopul călătoriei noastre, obrazul său s-a luminat și a început să conducă atît de repede, că a trebuit să-l mai potolesc nițel cînd treceam prin vreun oraș. Ne-am oprit să dejunăm într-un tîrg mărișor și acolo a avut loc un incident destul de caraghios: îndată ce-am coborît din mașină și țăranii polonezi ne-au văzut în uniforme, au început s-o șteargă din calea noastră, să intre în case și să tragă, în grabă, obloanele. Nu eram totuși decît noi doi, dar, după toate aparențele, cetățenii ăștia avuseseră deja de furcă cu membrii S.S.-ului.

Ajungînd la Centrul experimental, am fost neplăcut surprins de mirosul grețos care domnea acolo: mă-a izbit chiar înainte de a fi ajuns la turnul de pază și se întețea pe măsură ce pătrundeam în lagăr;

[1] Colonel.

nu ne-a părăsit nici atunci cînd ușa *Kommandantur*-ii s-a închis în urma noastră. Ai fi zis că zidurile, mobila, veșmintele noastre erau impregnate de acest miros. Era un miros acru de grăsime, pe care nu-l respirasem nicăieri și care n-avea nimic comun cu putoarea fadă de cal mort sau cu aceea a gropilor de cadavre omenești.

După cîteva minute, un *Hauptscharführer* ne introduse în biroul *Kommandant*-ului. Fereastra era larg deschisă și cînd am intrat, m-a izbit un val din același miros de grăsime și mi s-a făcut greață. Am luat poziția de drepți și am salutat.

Standartenführer-ul ședea la birou. Mi-a răspuns alene la salut și m-a poftit într-un fotoliu. M-am prezentat, l-am prezentat pe Setzler și am luat loc. Setzler s-a așezat pe un scaun la dreapta mea și puțin mai îndărăt.

— *Sturmbannführer*, îmi spuse Kellner cu glasul curtenitor, sînt fericit că vă primesc aici.

Întoarse capul spre fereastră și stătu o clipă nemișcat. Era blond, avea un profil de medalie și purta monoclu. Părea prea tînăr pentru funcția de *Standartenführer*.

— Ar trebui să vă spun, continuă el cu fața întoarsă mereu spre fereastră, cîteva cuvinte asupra propriei mele misiuni.

Se uită la mine, luă tabachera de aur de pe birou, o deschise și mi-o întinse. Luai o țigară, el aprinse bricheta și-mi dădu să aprind. Cînd m-am aplecat, i-am văzut mîinile albe și îngrijite.

— *Reichsführer*-ul, continuă Kellner cu glasul său curtenitor, mi-a dat ordin să caut toate gropile cu cadavre omenești din întregul *Ostraum*. E vorba de gropile civile, bineînțeles...

S-a întrerupt:

— Vă cer iertare, spuse el adresîndu-se lui Setzler, nu v-am oferit o țigară.

Deschise din nou tabachera, se aplecă peste birou și i-o întinse lui Setzler. Setzler mulțumi, și Kellner îi aprinse țigara.

— Prin urmare, continuă Kellner uitîndu-se din nou pe fereastră, trebuie să caut toate gropile cu cadavre omenești din *Ostraum*, adică nu numai acelea de pe vremea campaniei din Polonia... A dat ușor din mînă ...și celelalte... dar și acelea rămase în urma trecerii trupelor noastre prin Rusia... Mă înțelegeți: ovrei, civili, partizani, acțiuni speciale. A dat iar ușor și neglijent din mînă... și toate chestiile astea.

Făcu o pauză cu capul mereu întors spre fereastră.

— Trebuie, deci, să descopăr aceste gropi, să le deschid... și să fac să dispară corpurile. Se uită la mine și ridică ușor mîna dreaptă... și să fac să dispară — după expresia *Reichsführer*-ului — într-un mod atît de *total*, încît nimeni să nu mai poată ști mai tîrziu numărul oamenilor pe care i-am lichidat...

Zîmbi curtenitor.

— E un ordin... cum să spun?... puțin dificil. Din fericire, am obținut din partea *Reichsführer*-ului un răgaz... pentru a studia problema. De unde... A dat ușor din mînă: ...Centrul experimental.

Întoarse capul spre fereastră și-i văzui din nou profilul fără de cusur.

— Înțelegeți, nimic comun cu Treblinka... sau cu aceste îngrozitoare mici lagăre de felul ăsta... Bineînțeles, și eu gazez oamenii, dar pe mine mă interesează numai problema dispariției corpurilor.

Făcu o pauză.

— Am făcut diverse experiențe. Am încercat și explozibile, de exemplu.

Se uită pe fereastră și încruntă ușor din sprîncene:

— *Du lieber Himmel!*[1] spuse cu jumătate glas, ce miros!

Se ridică, făcu cîțiva pași grăbiți și închise fereastra.

— Mă iertați, spuse el curtenitor.

Se așeză. Mirosul stăruia mereu, acru, gras, grețos. Continuă:

— Explozibilul, *Sturmbannführer*, a fost o decepție. Se *sfîșia* corpurile și atîta tot. Și cum să faci să

[1] Cerule!

dispară rămăşiţele? Nu asta era dispariţia *totală*, pe care o cerea *Reichsführer*-ul. Ridică uşor mîna dreaptă: Pe scurt, o singură soluţie: arderea corpurilor.

Cuptoare. Cum de nu mă gîndisem la cuptoare? Am întrebat tare de tot:

— Cuptoare, *Herr Standartenführer?*

— Bineînţeles. Dar fiţi atent, *Sturmbannführer*, această metodă nu merge totdeauna. Dacă descopăr o groapă cu cadavre la cincizeci de kilometri de aici, într-o pădure, e de la sine înţeles că nu pot transporta cuptoarele mele acolo. Trebuie, deci, să găsesc altceva... Se ridică şi zîmbi cu un aer curtenitor: Am găsit.

Îşi puse tabachera de aur în buzunar, luă chipiul şi spuse:

— *Bitte.*

M-am ridicat, şi Setzler a făcut la fel. Kellner a deschis uşa, ne-a poftit să trecem înaintea lui şi a închis-o. Apoi spuse iar *bitte*, o luă înainte şi făcu semn unui *Hauptscharführer* să ne urmeze.

Cînd ne-am văzut afară, Kellner a strîmbat din nas, a tras puţin aer şi mi-a aruncat o privire:

— Evident, spuse zîmbind pe jumătate, nu se poate face o cură de aer aici.

Ridică din umeri şi adăugă în franceză:

— *Que voulez-vous?* [1]

Mergeam la dreapta lui. Soarele îi lumina din plin faţa: era brăzdată de o reţea de cute. Kellner avea cel puţin cincizeci de ani.

Se opri înaintea unui garaj şi-l puse pe *Hauptscharführer* să-l deschidă:

— Camionul-gazor, spuse el punîndu-şi mîna înmănuşată pe aripa din spate. Vedeţi, continuă el, gazul de la eşapament este captat printr-un tub şi condus în interior. Presupuneţi acum că Gestapo-ul arestează vreo treizeci de partizani şi îi pune cu bunăvoinţă la dispoziţia mea, camionul îi încarcă, şi cînd soseşte aici, sînt toţi morţi.

Zîmbi:

[1] Ce vreţi?

— Înțelegeți, împușc doi iepuri deodată, cum s-ar spune: benzina folosește în același timp și pentru transport, și pentru gazare. De unde... A dat ușor din mînă: ...economie.

Făcu un semn, *Hauptscharführer*-ul închise garajul și porniram mai departe.

— Fiți atenți, continuă el, e un procedeu pe care nu-l recomand nimănui. Nu e sigur. La început, cînd se deschideau ușile camionului, credeam c-o să luăm în primire niște cadavre, dar oamenii erau numai leșinați, și cînd îi aruncam în flăcări, începeau să țipe.

Setzler făcu o mișcare și eu spusei:

— *Herr Standartenführer*, dacă s-a sfîrșit, se cunoaște după culoarea feței: sînt palizi cu pete roșii pe obraji.

— Gazarea, continuă Kellner cu un aer imperceptibil de dispreț, nu mă interesează. După cum v-am spus, nu gazez oamenii decît pentru că-mi trebuie corpurile lor. Numai corpurile mă interesează.

Apăru în fața noastră o lungă clădire de piatră, avînd pe o latură un coș înalt de uzină din cărămizi roșii.

— Aici e, spuse Kellner.

Se dădu în lături în fața ușii, în mod curtenitor. Clădirea era goală.

— Cuptoarele, continuă el, sînt așezate cîte două.

Manevră el însuși greaua ușă de metal a unuia din cuptoare și ne arătă interiorul.

— Capacitatea e de trei corpuri și încălzirea se face cu cocs. Niște ventilatoare puternice aduc focul puțin cîte puțin la temperatura dorită.

Închise ușa. L-am întrebat:

— *Bitte, Herr Standartenführer*, cîte cuptoare ar trebui pentru a arde 2.000 de bucăți în 24 de ore?

Începu să rîdă.

— 2.000, *mein lieber Mann*[1]! Dar aveți planuri măreț!

Scoase un carnețel și un creion de aur din buzunar și trînti cîteva cifre pe hîrtie.

[1] Scumpe domn!

— Opt perechi de cuptoare.

I-am aruncat o privire lui Setzler. Kellner a continuat:

— Eu însumi n-am decît o pereche de cuptoare.

A mișcat sprînceana dreaptă, monoclul i-a căzut, l-a prins în palmă ca un prestidigitator și a adăugat:

— Dar nu le consider decît ca mijloace auxiliare. *Bitte,* spuse el.

Își puse monoclul și-o porni înaintea noastră. L-am lăsat pe Setzler să mi-o ia înainte și l-am bătut ușor pe spate.

Mașina *Standartenführer*-ului ne aștepta la ușă. Setzler s-a urcat alături de șofer și eu m-am așezat la stînga lui Kellner, pe fotoliul din spate.

Mirosul acru de grăsime deveni mai puternic. Automobilul aluneca spre o pădurice de unde ieșeau rotocoale de fum negru.

Kellner opri mașina. O frumoasă poiană se deschidea înaintea noastră. Departe, în fund, un fum gros ieșea din pămînt pe o întindere de vreo cincizeci de metri. În mijlocul fumului se agitau umbre nedeslușite de membri din S.S. și de deținuți. Cîteodată, izbucneau flăcări din pămînt și siluetele deveneau roșii. Mirosul era de nesuportat.

Ne-am apropiat. Fumul și flăcările ieșeau dintr-o groapă mare, în care erau îndesate corpuri goale de ambele sexe. Sub efectul flăcărilor, corpurile se răsuceau și se destindeau cu tresăriri brusce, ca și cum ar fi fost în viață. Sfîrîituri ca de friptură răsunau mereu în aer cu o forță extraordinară. Flăcările, înalte și negre, aruncau din cînd în cînd lumini de un roșu deschis, vii și ireale, ca niște focuri bengalice. Pe marginea gropii, mormane de cadavre goale se ridicau din loc în loc, la intervale regulate, și deținuții din *Sonder* trebăluiau în jurul mormanelor. Fumul le ascundea în parte mișcările, dar din timp în timp, de ambele părți și de-a lungul gropii zburau pe sus corpuri goale, se luminau brusc și cădeau în foc.

La zece metri de mine am văzut un *Kapo* [1] întorcînd capul și deschizînd gura mare, urla probabil un ordin, dar n-am auzit nimic, sfîrîiturile acopereau totul.

Obrazul lui Kellner era înroșit de lumina flăcărilor. Ținea o batistă la nas.

— Haideți! a urlat el, lipindu-și aproape buzele de urechea mea.

L-am urmat. M-a dus la capătul gropii. La vreo trei metri adîncime fierbea un lichid gros într-un rezervor așezat între pereții gropii. Se spărgeau mereu bășici la suprafață din care izbucneau niște aburi împuțiți. Un deținut a lăsat în jos o căldare cu frînghia, a umplut-o cu lichid și a scos-o.

— Grăsimea! a urlat Kellner la urechea mea.

Din locul unde ne aflam, puteam vedea întreaga groapă, în toată lungimea ei. În jurul nostru, deținuții se agitau ca nebunii. O batistă, înnodată sub ochi, le acoperea nasul și gura, astfel că păreau lipsiți de obraz. Puțin mai departe, dispăreau cu totul în rotocoalele dense de fum și de acolo, corpurile goale care erau aruncate în groapă păreau că ies din neant. Zburau din dreapta și din stînga, fără încetare, făceau niște piruete în aer ca paiațele, o lumină intensă le lumina în răstimpuri pe dedesubt și cădeau înghițite de flăcări.

Un deținut s-a apropiat cu o căldare, frînghia s-a desfășurat, căldarea s-a afundat din nou în lichid. Sfîrîiturile erau asurzitoare.

— Haideți! a urlat Kellner la urechea mea.

Am ajuns la mașină. Setzler ne aștepta, sprijinit de portiță. Văzîndu-mă, își îndreptă poziția.

— Scuzați-mă, îmi spuse el, v-am pierdut urma din cauza fumului.

Am luat loc în mașină. N-am schimbat o vorbă. Kellner stătea nemișcat. Se ținea foarte drept și profilul său de medalie se detașa pe geamul automobilului.

— Vedeți, spuse el, așezîndu-se din nou la birou, procedeul este simplu... dar a trebuit să bîjbîim mult

[1] Contramaistru deținut.

pentru a-l pune la punct... În primul rînd, groapa trebuie să aibă... cum să spun?... dimensiuni optime.

A mișcat din sprînceana dreaptă, i-a căzut monoclul, l-a prins în zbor și a început să-l joace între degetul gros și index.

— Am socotit că o groapă bună trebuie să aibă cincizeci de metri lungime, șase metri lărgime și trei metri adîncime. Și ridicînd mîna în care ținea monoclul:

— Al doilea punct, și care mi-a dat mult de furcă: așezarea vreascurilor și a corpurilor. Înțelegeți că lucrul acesta nu se poate face la întîmplare. Iată cum procedez: pun jos un prim rînd de vreascuri. Pe rîndul acesta pun vreo sută de corpuri și — aici e punctul important, *Sturmbannführer!* — între corpuri pun de asemenea vreascuri. După aceea le dau foc cu niște cîrpe îmbibate în petrol și după ce focul s-a întețit bine, și numai atunci, mai pun vreascuri și arunc alte corpuri deasupra... A dat ușor din mînă: Și așa mai departe...

Apoi, ridicînd monoclul în sus:

— Al treilea punct: grăsimea.

Și-a îndreptat privirile spre mine.

— Trebuie să știți, continuă el, că la început arderea era împiedicată de enorma cantitate de grăsime care se scurgea din corpuri. Am căutat o soluție... Cu un rîs scurt, curtenitor: ...și am găsit-o. Fac groapa în pantă, scobesc niște șănțulețe de scurgere și adun grăsimea într-un rezervor.

I-am spus:

— *Herr Standartenführer,* deținuții care scoteau grăsimea cu căldările...

I-a fluturat un ușor zîmbet victorios pe buze:

— Întocmai.

S-a sprijinit cu mîinile de masă și m-a privit cu un aer subtil:

— Stropesc corpurile. Aici se vede toată istețimea. Stropesc corpurile cu o parte din grăsimea care se scurge... Pentru ce? A ridicat mîna dreaptă: Multă grăsime împiedică arderea, dar puțină grăsime o ațîță. În timp de ploaie, de exemplu, stropitul e prețios.

Deschise tabachera de aur, mi-o întinse, o întinse și lui Setzler și ne dădu s-aprindem țigările. Apoi luă și el o țigară, stinse bricheta, o aprinse iar și-și apropie țigara de flacără.

L-am întrebat:

— *Herr Standartenführer,* care este randamentul în 24 de ore al unei asemenea gropi?

A zîmbit ușor:

— În 24 de ore! Dar, știu că vedeți lucrurile în mare!

Imi aruncă o privire pe furiș, deveni iar serios, și continuă:

— Înțelegeți, pentru mine nu se pune problema randamentului în 24 de ore. Nu am niciodată asemenea cantități de tratat. Totuși, pot să vă spun care este randamentul pe oră. E de 300 pînă la 340 de bucăți; 340 cînd e timp frumos și 300 pe timp de ploaie.

Am făcut repede un calcul și i-am spus:

— 8.000 de corpuri în 24 de ore!

— Probabil.

— Îmi închipui, firește, că aceeași groapă poate servi la nesfîrșit, i-am spus după o clipă.

— Firește.

Urmă o scurtă tăcere; mă uitam la Setzler.

Perioada bîjbîielilor și a nesiguranței a trecut. Puteam privi viitorul cu încredere. Acum era sigur că voi atinge, chiar că voi și depăși, randamentul prevăzut în plan.

Personal, eram aproape mulțumit cu cuptoarele. Prevăzînd 32 pentru cele patru stabilimente pe care trebuia să le construiesc, puteam să ajung la un randament global de 8000 de corpuri în 24 de ore, cifră care nu era inferioară decît cu 2000 de bucăți față de *„randamentul maxim"* cerut de *Reichsführer.* Cu o singură groapă auxiliară, prin urmare, s-ar putea atinge, dacă ar fi cazul, și cele 2000 de bucăți restante.

La drept vorbind, nu-mi prea plăceau gropile. Procedeul îmi părea grosolan, primitiv și nedemn de o mare industrie națională. Optînd pentru cuptoare, aveam conștiința că aleg o soluție mai modernă. Cuptoarele

mai aveau și avantajul că garantau mai bine secretul, pentru că arderea se făcea nu la lumina zilei, ca în șanțuri, ci ferit de ochii lumii. În afară de aceasta, mi se părea mai de dorit ca de la început să închid într-un singur edificiu toate serviciile necesare acțiunii speciale. Țineam mult la această concepție și am putut vedea, după răspunsul *Reichsführer*-ului că și pe dînsul îl încînta. Simțeai într-adevăr o satisfacție spirituală cînd te gîndeai că, din momentul în care ușile vestiarului se închid după un convoi de 2000 de ovrei, pînă în momentul în care ovreii se prefac în cenușă, toată operațiunea se desfășoară acolo, fără ca cineva să miște un deget. Adîncind mai mult această idee, mi-am dat seama că trebuia — întocmai ca într-o uzină — să pun în mișcare un lanț neîntrerupt, potrivit căruia persoanele de tratat să se ducă din vestiar în camera de gazare și din camera de gazare în cuptoare, într-un minimum de timp. Deoarece camera de gazare era subterană, iar sala cuptoarelor trebuia să fie la etajul superior, am ajuns la concluzia că transportul corpurilor dintr-una într-alta nu se putea concepe altfel decît prin mijloace mecanice. Într-adevăr, nu-ți puteai imagina ca oamenii din *Sonderkommando* să tîrîie mai multe sute de corpuri pe scară sau chiar pe un plan înclinat. Pierderea de timp era enormă. Mi-am revizuit deci planul inițial și am hotărît să pregătesc patru amplasamente necesare pentru patru ascensoare încăpătoare, fiecare avînd o capacitate de circa 25 de corpuri. Am calculat că, în felul acesta, ar fi trebuit numai 20 de drumuri pentru a scoate 2000 de corpuri din camera de gazare. Acest dispozitiv trebuia să fie completat, la etajul de sus, cu niște cărucioare, care să încarce corpurile aduse cu ascensoarele și să le ducă la cuptoare.

Planul meu, fiind astfel modificat, am redactat un nou raport pentru *Reichsführer*. *Obersturmbannführer*-ul Wulfslang a servit, încă o dată, de intermediar și, 48 de ore mai tîrziu, mi-a adus răspunsul lui Himmler: Planul meu era acceptat integral, mi s-au deschis credite importante și puteam

să mă consider ca avînd prioritate pentru toate materialele de construcție.

Nota *Reichsführer*-ului adăuga că două din cele patru stabilimente trebuiau să fie în stare de funcționare „cel mai tîrziu la 15 iulie 1942", celelalte două la 31 decembrie același an. Aveam deci ceva mai puțin de un an pentru a duce la bun sfîrșit prima tranșă a lucrărilor.

Am deschis imediat șantierele. În același timp, cele două instalații provizorii din Birkenau continuau să funcționeze sub direcția lui Setzler; îi încredințasem de asemenea misiunea să deschidă gropile vechi și să ardă corpurile ce se aflau acolo.

Mirosul grețos pe care-l respirasem la Culmhof s-a împrăștiat imediat în tot lagărul și am observat că se simțea chiar atunci cînd vîntul bătea dinspre apus. Cînd bătea de la răsărit, se răspîndea mult mai departe, pînă la tîrgul Auschwitz, și chiar mai încolo, pînă la Babitz. Am răspîndit zvonul că s-a instalat o uzină de tăbăcărie în regiune și că de acolo provenea toată duhoarea. Dar nu puteam să-mi fac nici o iluzie cu privire la succesul acestei legende. Mirosul urît al pieilor în descompunere nu avea nimic comun cu putoarea de untură arsă, de carne friptă și de păr pîrlit care se degaja din gropi. M-am gîndit cu neliniște că va fi și mai rău cînd furnalele înalte ale celor patru crematorii gigantice ale mele vor scuipa peste întreaga regiune, în tot timpul celor 24 de ore, fumul lor pestilențial.

Totuși, nu aveam timp de pierdut cu asemenea considerațiuni. Eram în permanență pe șantier și Elsie începuse iar să se plîngă că nu mă mai vede pe-acasă. Într-adevăr, plecam la șapte dimineața și nu mă întorceam decît pe la zece sau unsprezece noaptea, ca să mă trîntesc imediat în patul de campanie din birou și s-adorm.

Eforturile acestea și-au dat rodul. Crăciunul '941 se apropia și grosul lucrărilor la cele două clădiri avansaseră destul ca să pot spera că vor fi terminate la timp. Totuși, nu-mi slăbeam eforturile și, cu toate grijile pe care mi le dădea extinderea continuă a celor

două lagăre, sosirea aproape zilnică a unor noi transporturi și disciplina celor din *Allgemeine S. S.* (care mă făceau să regret din ce în ce mai mult splendidele „Capete de mort" de altădată), găseam în fiecare zi timp să fac cîteva vizite pe șantier.

La începutul lui decembrie, unul dintre *Lagerführer*-ii mei din Birkenau, *Hauptsturmführer*-ul Hageman, ceru să-mi vorbească. L-am poftit înăuntru. M-a salutat și l-am poftit să ia loc. Se cunoștea pe fața lui roșie și rotundă că era tulburat.

— *Herr Sturmbannführer,* îmi spuse el gîfîind, am să... să spun... ceva... care-l privește... pe Setzler...

Am repetat:

— Setzler?

Mi-am arătat surprinderea și Hageman păru și mai încurcat.

— Tocmai el, *Herr Sturmbannführer*... Fiindcă... *Obersturmführer*-ul Setzler nu este în subordinea mea... ci direct într-a dumneavoastră... poate, într-adevăr... ar fi mai corect...

Se prefăcu că vrea să se scoale.

— E o chestiune de serviciu?

— Desigur, *Herr Sturmbannführer.*

— În cazul acesta, nu trebuie să ai nici un scrupul.

— Desigur, *Herr Sturmbannführer,* asta mi-am spus și eu pînă la urmă... Pe de altă parte, e destul de delicat... Setzler (gîfîi mai tare) mi-e prieten... Apreciez mult calitățile lui de artist...

I-am spus cu asprime:

— De asta nu se ține seama. Dacă Setzler a comis o greșeală, datoria dumitale e să mi-o aduci la cunoștință.

— E ceea ce mi-am și spus, *Herr Sturmbannführer,* continuă Hageman.

Și părea puțin mai ușurat.

— Firește, continuă el, nu-l bîrfesc pe Setzler personal... Are un serviciu foarte greu și mă gîndesc că simte nevoia să-l facă ceva mai atrăgător... Dar totuși, este o greșeală... Față de oameni, este desigur... Cum să spun? o greșeală gravă de... demnitate... Bineînțeles, din partea unui simplu *Scharführer,*

n-ar avea atîta importanță... dar din partea unui... o-fi-țer!...

Ridică ambele mîini, obrazul său ca luna căpătă un aer important și jignit, și spuse pe nerăsuflate:

— De aceea m-am gîndit că-i corect, în sfîrșit...

— Ei bine? l-am întrebat nerăbdător.

Hageman își lărgi gulerul cu degetul său gros și umflat și se uită în direcția ferestrei:

— Am auzit spunîndu-se... Firește, *Herr Sturmbannführer,* nu mi-am permis să... încep o anchetă fără permisiunea dumneavoastră... Setzler nefiind în subordinea mea... Totuși, înțelegeți, n-am nici o îndoială... în ce mă privește... Pe scurt, spuse el răsuflînd greu, iată faptele. Cînd un convoi se dezbracă înaintea instalației provizorii... Setzler... Firește, el e acolo pentru nevoile serviciului, nimic de zis... Pe scurt, își alege o tînără ovreică... pe cea mai drăguță... mai totdeauna... și după ce întregul convoi... a intrat... ia fata cu dînsul... fata-i goală, fiți atent... ceea ce e și mai incorect... o duce într-o cameră aparte... și acolo...

Își lărgi din nou gulerul cu degetul.

— ...acolo, o leagă .. de mîini cu două frînghii fixate în plafon... Am văzut frînghiile, *Herr Sturmbannführer.* Pe scurt... fata-i goală, mîinile-s legate cu frînghii... și Setzler trage în ea cu pistolul. Bineînțeles, toți cei din S.S. sînt la curent.

Răsuflă cu un aer indignat și nenorocit.

— ...Aud strigătele fetei și împușcăturile. Și Setzler se ocupă tot timpul, ca să spun așa...

Hageman răsuflă din greu.

— La rigoare, înțelegeți, din partea unui simplu *Scharführer...*

Am apăsat pe unul din butoanele standardului meu, am luat receptorul și-am întrebat:

— Dumneata ești, Setzler? Am să-ți vorbesc.

Hageman sări de pe scaun și pe obrazul lui ca luna se așternu consternarea.

— *Herr Sturmbannführer,* trebuie într-adevăr... în fața lui...

I-am spus încet:

— Poți să te retragi, Hageman.

Salută grăbit și plecă. După un minut, cineva a bătut în ușă. Am strigat: „Intră!" A apărut Setzler, a închis ușa și a salutat. Îl priveam fix și chelia lui a început să se roșească.

I-am spus aspru:

— Ascultă, Setzler, n-am să te dojenesc și n-am să-ți cer explicații. Dar în timpul serviciului la instalația provizorie îți cer, în afară de cazul unei revolte, să nu mai folosești pistolul dumitale.

I-a pierit orice culoare din obraz.

— *Herr Sturmbannführer...*

— Nu-ți cer explicații, Setzler. Consider numai că ceea ce ai făcut dumneata este incompatibil cu demnitatea de ofițer; îți ordon să-i pui capăt și asta-i tot.

Setzler își trecu mîna sa lungă și slabă pe chelie și-mi spuse cu glasul încet și lipsit de timbru:

— Ca să nu mai aud strigătele celorlalți am făcut asta.

Își plecă capul și adăugă rușinat:

— Nu mai pot.

M-am ridicat. Nu știam ce să cred.

Setzler continuă:

— Mai ales acest respingător miros de carne arsă îl simt mereu, oriunde aș fi. Și noaptea îl simt. Cînd mă trezesc, mi se pare că-mi pute perna. Bineînțeles că nu-i decît o impresie...

Ridică capul și izbucni deodată:

— Și țipetele! Îndată ce sînt aruncate cristalele. Și bătăile în pereți! Nu mai puteam să îndur. Trebuia să fac ceva!

M-am uitat la Setzler. Nu-l înțelegeam. După părerea mea, purtarea lui nu era decît o țesătură de contradicții.

I-am spus pe un ton plin de răbdare:

— Ascultă, Setzler, dacă ai fi numai *Scharführer*... Dar, înțelege-mă, ești ofițer, e inadmisibil, oamenii cu siguranță vorbesc între ei...

Am întors capul și am adăugat jenat:

— ...dacă fata ar fi cel puțin îmbrăcată...

A izbucnit:

— Dar nu înțelegeți, *Herr Sturmbannführer*... Nu pot să stau acolo, așa, și să-i aud urlînd...

I-am răspuns cu asprime :

— Nu-i nimic de înțeles. Nu trebuie să faci asta.

Setzler și-a îndreptat poziția și a întrebat cu un glas mai hotărît :

— E un ordin, *Herr Sturmbannführer ?*

— Desigur.

Urmă o scurtă tăcere. Setzler împietrise în poziția de drepți ; nu i se mișca un mușchi pe obraz.

— *Herr Sturmbannführer,* spuse cu un glas indiferent și oficial, v-aș ruga să binevoiți a transmite *Reichsführer*-ului cererea mea de a fi atașat la o unitate de pe front.

Eram buimăcit. Am întors repede privirile și m-am așezat. Mi-am luat stiloul și-am tras cîteva cruci pe bloc-notes. După o clipă, am ridicat capul și l-am fixat pe Setzler.

— Există vreo legătură între ordinul pe care ți l-am dat acum și cererea de a ți trimis pe front, pe care te gîndești să mi-o prezinți ?

Privirile sale au alunecat peste mine și s-au oprit pe lampa de birou ; a spus încet :

— *Ja.*

Am pus stiloul jos.

— E de la sine înțeles că-mi mențin ordinul.

L-am privit fix.

— Cît despre cererea dumitale de a fi detașat, e de datoria mea s-o transmit, dar n-am să-ți ascund că am s-o transmit cu aviz nefavorabil.

Setzler făcu o mișcare și eu ridicai mîna :

— Setzler, ai lucrat de la început împreună cu mine în afacerea asta. Numai dumneata, în afară de mine, ai competența necesară ca să conduci instalația provizorie. Dacă ai pleca, ar trebui să pregătesc personal un alt ofițer, să-l instruiesc...

Am continuat, accentuînd cu putere :

— N-am timp. Trebuie să mă consacru în întregime șantierelor, pînă în iulie.

M-am ridicat :

— Pînă atunci, îmi ești indispensabil.

A urmat o scurtă tăcere și am adăugat :

— La acea dată, dacă va mai dura războiul, ceea ce de altfel nu mi se pare probabil, vei putea face cererea. Și-o voi susține.

Am tăcut. Setzler stătea nemișcat, cu obrazul rigid și rece. După o clipă, am adăugat :

— Asta-i tot.

A salutat țeapăn, s-a întors reglementar și-a ieșit.

După cîteva minute apăru Hageman, roșu, rotund, gîfîind. Îmi dădu niște hîrtii la semnat. Nu erau hîrtii urgente. Mi-am luat stiloul și i-am spus :

— N-a negat.

Hageman s-a uitat la mine și obrazul i s-a luminat :

— Firește, e un om atît de sincer... atît de talentat...

— Dar prea și-a pus lucrurile la inimă.

— *Ach !* Într-adevăr ! spuse el mirat, într-adevăr !... Dar e un artist, *nicht wahr ?* Poate că asta și explică de ce...

M-a privit răsuflînd din greu :

— Dacă aș putea să exprim o ipoteză... *Herr Sturmbannführer !*... Desigur, e un artist, ceea ce explică totul...

Avea un aer pios și indignat.

— Cînd te gîndești !... Un o-fi-țer, *Herr Sturmbannführer*. Ce fantezie de necrezut ! E un artist, iată motivul... Și fiți atent, *Herr Sturmbannführer* — continuă el, ridicîndu-și mîinile grase cu un aer victorios — „prea și-a pus lucrurile la inimă", cum foarte bine ați observat dumneavoastră... *Er ist eben Künstler* [1]...

Am închis stiloul.

— Hageman, contez pe dumneata că n-are să se răspîndească chestia asta.

— Bineînțeles.

M-am ridicat, mi-am luat chipiul și m-am dus să inspectez șantierele.

Obersturmführer-ul Pick veni în întîmpinarea mea.

Era un omuleț brun, calm și rece.

[1] Într-adevăr, e un artist !

I-am răspuns la salut.

— Ai făcut sondaje printre deținuți ?

— *Jawohl, Herr Sturmbannführer.* E întocmai cum v-ați gîndit dumneavoastră. Habar n-au de scopul lucrărilor.

— Dar cei din S.S. ?

— Își închipuie că e vorba de adăposturi antiaeriene. Au botezat cele două stabilimente „*Bunker*"-i, iar alții, pentru că sînt identice le-au spus „gemenii *Bunker*"-i.

— E o idee foarte bună. Așa o să le spunem de-aci înainte.

Pick continuă după o clipă :

— O mică neplăcere, *Herr Sturmbannführer.* Pe plan, cele patru ascensoare mari care aduc oamenii din „Sala de dușuri" dau într-o sală mare — viitoarea sală a cuptoarelor. Și această sală, evident, n-are nici o ieșire. Unul dintre arhitecți s-a mirat. Bineînțeles, el nu știe că această sală va avea cuptoare și că pe acolo...

Pick zîmbi ușor :

— ...vor ieși oamenii.

După o clipă l-am întrebat.

— Ce i-ai răspuns ?

— Că nici eu nu înțeleg, dar că așa e ordinul.

Am lăsat capul în jos, i-am aruncat lui Pick o privire semnificativă și i-am spus :

— Dacă arhitectul acesta îți mai pune întrebări, nu uita să-mi spui și mie.

Pick mi-a întors privirea și m-am apropiat de șantiere. Tocmai se turnau coșurile de beton, care puneau în legătură camerele subterane de gaz cu aerul de-afară.

Aceste coșuri trebuiau să dea în curtea interioară a stabilimentului și să fie acoperite de o calotă ermetică. După închipuirea mea, iată cum ar trebui să se petreacă lucrurile. O dată ce deținuții sînt închiși în camera de gazare, S.S.-iștii însărcinați cu aceasta se duc în curte cu cutiile de *Giftgas*, își pun măștile de gaze, deschid cutiile, deșurubează calotele coșurilor, varsă cristalele înăuntru și înșurubează calotele. După asta, nu le mai rămîne decît să-și scoată măștile și să fumeze o țigară, dacă doresc.

— Partea proastă, a spus Pick, e că cristalele vor fi aruncate pe jos. Vă aduceți desigur aminte, *Herr Sturmbannführer,* că *Obersturmführer*-ul Setzler s-a plîns de asta la instalația provizorie.

— Mi-aduc aminte.

— Urmarea este că oamenii, atinși de vapori, se prăbușesc peste cristale și gazul nu se mai degajă în toată voia.

— Exact.

A urmat o scurtă tăcere, Pick și-a îndreptat puțin poziția și a întrebat:

— *Herr Sturmbannführer,* aș putea să vă dau o sugestie?

— Desigur.

— Coșurile s-ar putea prelungi cu niște tuburi de tablă de fier perforată, care ar ajunge pînă la pardoseala camerelor de gazare. În felul acesta, cristalele aruncate prin coșuri ar cădea prin tuburi și vaporii de gaz s-ar degaja prin găurile tablei de fier. Nu ar mai fi acoperite de mormanele de corpuri. După mine, dispozitivul are două avantaje. Primo: accelerarea gazării; secundo: economie de cristale.

După ce m-am gîndit, i-am spus:

— Ideea dumitale mi se pare excelentă. Cere-i lui Setzler să experimenteze acest dispozitiv într-una din sălile instalației provizorii, cealaltă rămînînd neschimbată. Aceasta ne va permite, prin comparație, să calculăm economia de cristale și timpul cîștigat.

— *Jawohl, Herr Sturmbannführer.*

— E de la sine înțeles că dacă economia este apreciabilă, vom adopta dispozitivul dumitale pentru *Bunker*-e.

Mă uitam la Pick. Era ceva mai mic decît mine. Nu vorbea decît atunci cînd îi vorbeai tu. Era calm, corect, hotărît. Poate că nu-l apreciasem pînă acum pe Pick la adevărata lui valoare. L-am întrebat după o clipă:

— Ce faci de Crăciun, Pick?

— Nimic deosebit, *Herr Sturmbannführer.*

— Soția mea și cu mine dăm o mică serată. Am fi foarte fericiți să vii și dumneata împreună cu doamna Pick.

Era prima oară cînd primeam musafiri. Fața lui palidă s-a îmbujorat puțin și a răspuns :

— Desigur, *Herr Sturmbannführer*, vom fi foarte...

Văzînd că nu știe cum să-și termine fraza, am adăugat încetișor :

— Contăm deci pe dumneata.

În ajunul Crăciunului, îndată după prînz, Setzler ceru să-mi vorbească. După ultima noastră întrevedere, raporturile dintre noi au rămas, în aparență, normale. Dar, de fapt, îl văzusem prea puțin și numai în interes de serviciu.

A salutat, i-am răspuns la salut și l-am rugat să ia loc. A făcut un gest de refuz.

— Dacă-mi permiteți, *Herr Sturmbannführer*, am foarte puține să vă spun.

— Cum vrei, Setzler.

Mă uitam la el. Se schimbase mult. Spatele i se încovoiase și mai tare și obrajii i se scofîlciseră. M-a izbit expresia ochilor lui.

L-am întrebat încetișor :

— Ei, ce e, Setzler ?

Își umflă pieptul, deschise gura ca și cum n-ar mai fi putut respira și nu răspunse nimic. Era foarte palid.

L-am întrebat :

— Nu vrei să iei loc, Setzler ?

Făcu un semn din cap că „nu" și adăugă cu glas scăzut :

— Mulțumesc, *Herr Sturmbannführer*.

Se scurseră cîteva secunde. Stătea complet nemișcat, înalt și încovoiat, cu ochii înfrigurați fixați asupra mea. Părea o fantomă.

L-am întrebat :

— Ei, ce e ?

Își umflă pieptul, maxilarul i se contractă și spuse cu glas stins :

— *Herr Sturmbannführer*, am onoarea a vă solicita să binevoiți a transmite *Reichsführer*-ului S.S. cererea mea de a fi trimis la o unitate de pe front.

Scoase o hîrtie din buzunar, o desfăcu, făcu doi pași înainte ca un automat, puse hîrtia pe biroul meu, făcu doi pași înapoi și înțepeni în poziția de drepți.

Nu m-am atins de hîrtia lui. După cîteva secunde, i-am spus :

— Am să transmit cererea dumitale cu aviz nefavorabil.

Clipi de mai multe ori, mărul lui Adam i se mișcă în sus și în jos, de-a lungul gîtului său slab și asta fu totul. Pocni din călcîie, salută, făcu stînga împrejur în mod reglementar și se îndreptă spre ușă.

— Setzler.

S-a întors.

— Pe astă-seară, Setzler.

Mă privi cu niște ochi rătăciți.

— Astă-seară ?

— Soția mea te-a invitat la noi, *nicht wahr ?* Ca și pe doamna Setzler. Știi bine, pentru pomul de Crăciun.

Repetă :

— Pentru pomul de Crăciun ? Avu un ris scurt. Desigur, *Herr Sturmbannführer,* îmi aduc aminte.

— Contăm pe voi, îndată după terminarea serviciului dumitale de noapte.

A dat din cap, m-a salutat din nou și a ieșit.

M-am dus să inspectez șantierele. Vîntul sufla de la răsărit și fumul gropilor din Birkenau umplea tot lagărul. L-am tras pe Pick deoparte.

— Ei ce spun de miros ?

Pick făcu o strîmbătură.

— Se plîng, *Herr Sturmbannführer.*

— Nu te întreb asta.

— Ei bine, spuse Pick încurcat, cei din S.S. repetă că-i vorba de o tăbăcărie, dar nu știu ce cred.

— Și deținuții ?

— *Herr Sturmbannführer,* nu îndrăznesc să întreb prea multe pe *Dolmetscher*-i. Ar putea să le dea de bănuit.

— *Gewiss* [1], dar ai putea să mai intri în vorbă cu ei.

— Tocmai, *Herr Sturmbannführer,* imediat ce fac aluzie la miros, devin muți ca peștii.

— Semn rău.

[1] Desigur.

— Ceea ce-mi permit și eu să gîndesc, *Herr Sturmbannführer*, răspunse Pick.

L-am lăsat. Eram neliniștit și nemulțumit. Era evident că acțiunea specială, cel puțin în interiorul lagărului, nu va rămîne mult timp secretă.

M-am îndreptat spre locul de adunare. Dădusem ordin ca de Crăciun să se pregătească un brad pentru deținuți.

Hageman veni în întîmpinarea mea, gras, înalt, cu o mutră importantă. Cutele grase ale gușii îi atîrnau peste guler.

— În ce privește bradul, am luat cel mai înalt pe care l-am găsit... Date fiind dimensiunile locului de adunare... Adăugă, răsuflînd din greu : ...un brad mititel ar fi fost ridicol, *nicht wahr ?*

Am făcut „da" din cap și m-am apropiat. Copacul era culcat la pămînt. Doi deținuți, sub conducerea unui *Kapo*, săpau o groapă. *Raportführer*-ul și doi *Scharführer-i* priveau. Îndată ce m-a văzut, *Raportführer*-ul a strigat : *„Achtung !"*, cei doi *Scharführer*-i au luat poziția de drepți. *Kapo* și deținuții s-au descoperit repede și-au rămas țepeni.

— Continuați.

Raportführer-ul a strigat *„Los ! Los !"* și deținuții s-au apucat de lucru ca niște nebuni. Trăsăturile lor nu mi se păreau în mod pronunțat semite. Dar poate că impresia se datora faptului că erau extrem de slabi.

M-am uitat la copac, am socotit lungimea și greutatea lui aproximativă și m-am întors către Hageman :

— Ce adîncime va avea groapa ?

— Un metru, *Herr Sturmbannführer.*

— Pentru mai multă siguranță, săpați la un metru și treizeci. Poate că se stîrnește vîntul astă-seară.

— *Jawohl, Herr Sturmbannführer.*

M-am uitat un minut, două, cum lucrează deținuții, apoi m-am întors, Hageman a repetat ordinul meu către *Raportführer* și m-a ajuns din urmă. Gîfîia.

— O să ningă... cred...

— *Ja ?*

— Simt... la încheieturi, spuse el cu un rîs discret.

Apoi tuși. Mai făcu cîțiva pași și continuă :

— Dacă mi-aș putea permite... o ipoteză, *Herr Sturmbannführer...*

— *Ja?*

— Deținuții ar fi preferat poate astă-seară... o rație dublă de supă.

L-am întrebat cu asprime :

— Ar fi preferat față de ce ?

Hageman se înroși și începu să răsufle greu. Am continuat :

— Unde găsești rația dublă, ai putea să-mi spui ?

— *Herr Sturmbannführer,* răspunse Hageman repede, nu-i o sugestie... M-am exprimat greșit... De fapt n-am sugerat nimic... Era o simplă ipoteză... o ipoteză de ordin psihologic, ca să spun așa... Bradul e desigur un gest frumos... chiar dacă deținuții nu-l apreciază...

I-am spus cu nervozitate :

— Părerea lor nu mă interesează. Am făcut cele de cuviință, asta-i esențial.

— Desigur, *Herr Sturmbannführer,* spuse Hageman, am făcut cele de cuviință.

În biroul meu se simțea aerul puțin închis. Mi-am scos mantaua, am atîrnat-o în cuier împreună cu chipiul și am deschis larg fereastra. Cerul era mohorît și apăsător. Am aprins o țigară și m-am așezat. Cererea lui Setzler stătea desfăcută pe birou, acolo unde-o lăsasem. Am tras-o spre mine, am citit-o, am deschis stiloul și am scris jos, la dreapta : „aviz nefavorabil".

Începu să cadă zăpada și cîțiva fulgi zburară în cameră. S-au lăsat ușurel pe parchet și s-au topit imediat. După o clipă, simții cum mă cuprinde frigul. Am recitit cererea lui Setzler, am subliniat „aviz nefavorabil" cu o linie și am scris dedesubt : „*Specialist indispensabil* (Instalația provizorie)" și am iscălit.

O pală de vînt suflă fulgii de zăpadă pînă pe masa mea ; ridicînd capul, am văzut că se făcuse o mică băltoacă lîngă fereastră. Am pus cererea lui Setzler în plic și plicul în buzunar. Apoi am tras spre mine un teanc de hîrtii. Mîinile îmi erau vinete de frig. Am strivit țigara în scrumieră și m-am apucat de lucru.

După o clipă, am ridicat ochii. Ca și cum ar fi așteptat acest semnal, ninsoarea s-a oprit. M-am sculat, m-am îndreptat spre fereastră, am apucat cremona, am îmbucat ferestrele una într-alta și le-am împins cu mîna. În clipa aceea l-am văzut pe tata, negru și țeapăn, cu ochii strălucitori : ninsoarea încetase, putea deci să închidă fereastra.

Mă durea mîna dreaptă. Mi-am dat seama că învîrtisem de-a-ndoaselea cremona din toate puterile. Am apăsat ușor în sens invers și s-a auzit o alunecare surdă. Am ocolit biroul, am pus furios radiatorul electric la priză și am început să mă plimb în lung și-n lat.

După o clipă, m-am așezat, am tras spre mine o foaie de hîrtie și am scris : „*Dragul meu Setzler, vrei să-mi împrumuți pistolul dumitale?*“ Am sunat plantonul, i-am dat biletul, și în două minute s-a întors cu pistolul și o notă : „*Cu complimentele* Obersturmführer-*ului Setzler*“. Arma lui Setzler trăgea remarcabil de precis și ofițerii din KL o împrumutau adesea pentru exerciții.

Am chemat mașina și am cerut să mă ducă la stand. Am tras aproape un sfert de oră, la distanțe variabile, în ținte fixe și mobile. Am pus pistolul în toc, am cerut să mi se aducă cutia în care se păstrau cartoanele mele și am comparat noua serie cu seriile precedente : eram iar în scădere.

Am ieșit și m-am oprit în pragul standului. Începuse iar să ningă și mă gîndeam dacă să nu mă întorc la birou. M-am uitat la ceas. Era ora șapte și jumătate. M-am urcat în mașină și i-am spus lui Dietz să mă ducă acasă.

Casa era feeric luminată. Am intrat în birou, am pus centironul pe masă și am atîrnat mantaua și chipiul în cuier. Apoi m-am spălat pe mîini și-am intrat în sufragerie.

Elsie, Frau Müller și copiii erau la masă. Numai copiii mîncau. Frau Müller era educatoarea pe care o adusesem din Germania. Era o femeie de vîrstă mijlocie, căruntă și de treabă.

M-am oprit în prag și am spus :

— Vă aduc zăpadă.

Micuțul Franz mi s-a uitat la mîini și-a întrebat cu glăsciorul lui limpede :

— Unde e ?

Karl și cele două fete începură să rîdă.

— Papa a lăsat-o la ușă, spuse Elsie, e prea rece ca s-o ia înăuntru.

Karl rîse din nou. M-am așezat lîngă Franz și m-am uitat la el cum mănîncă.

— *Ach !* spuse Frau Müller, un Crăciun fără zăpadă.

Se opri și aruncă o privire stingherită în jurul ei, ca și cum și-ar fi ieșit din rol.

— Dar sînt Crăciunuri fără zăpadă ? întrebă Hertha.

— *Sicher !* răspunse Karl, în Africa nu-i zăpadă de loc.

Frau Müller tuși :

— În afară de părțile muntoase, firește.

Karl repetă cu hotărîre :

— Firește.

— Nu-mi place zăpada, spuse Katherina.

Micul Franz ridică lingura, întoarse capul spre mine și spuse cu un aer mirat :

— Katherinei nu-i place zăpada.

După ce termină de mîncat, Franz mă luă de mînă ca să-mi arate bradul cel frumos din salon. Elsie stinse candelabrul, băgă un fir în priză și se aprinseră steluțele în copac. Copiii se uitară la ele o bună bucată de vreme.

Apoi, Franz, amintindu-și de zăpadă, ceru să i se arate. I-am aruncat o privire lui Elsie și ea a spus, mișcată :

— Prima lui zăpadă, Rudolf...

Am aprins becul din verandă și am deschis obloanele de la ușa-fereastră. Fulgii de zăpadă se vedeau albi și strălucitori în jurul becului.

După asta, Franz vru să vadă preparativele recepției și-i dusei pe toți, pentru o clipă, în bucătărie. Masa cea mare era în întregime acoperită de mormane de sandvișuri, pateuri și creme.

I s-a dat fiecăruia cîte o prăjitură şi s-au dus sus să se culce. Ne-am înţeles cu ei că-i vom trezi la miezul nopţii ca să-şi ia fiecare partea lui de cremă şi să cînte *O, Tannenbaum* împreună cu persoanele mari.

M-am dus şi eu sus şi mi-am schimbat uniforma. Apoi am coborît, am intrat în birou, m-am încuiat şi am răsfoit o carte despre creşterea cailor, pe care mi-o împrumutase Hageman. După o clipă, am început să mă gîndesc la heleşteu, şi-am simţit cum mă cuprinde tristeţea. Am închis cartea şi-am început să mă plimb în lung şi în lat prin cameră.

Puţin mai tîrziu, Elsie veni să mă caute şi luai o mică gustare pe un colţ de masă, în sufragerie. Elsie era în rochie de seară şi avea umerii goi. După ce-am terminat, am trecut în salon, ea a aprins mai multe lumînări, a stins candelabrul şi s-a aşezat la pian. Am ascultat-o. Elsie începuse să ia lecţii de pian la Dachau, cînd am fost numit ofiţer.

La ora zece fără zece am trimis maşina la familia Hageman şi la ora zece fix au sosit soţii Hageman şi Pick. Apoi maşina a plecat iar să-i aducă pe soţii Bethman, Schmidt şi pe Frau Setzler. După ce-a venit toată lumea, am trimis bona să-i spună lui Dietz să vină în bucătărie ca să se încălzească. Elsie a condus doamnele în camera ei şi domnii şi-au scos mantalele în biroul meu. Apoi i-am condus în salon, să luăm cîte un păhărel în aşteptarea doamnelor. S-a vorbit de evenimentele din Rusia şi Hageman a întrebat :

— Nu-i curios ?... În Rusia, iarna a început devreme de tot... şi — aici de loc...

După asta, s-a vorbit puţin de iarna rusească şi de operaţiunile de pe front şi s-a căzut de acord că pînă în primăvara viitoare se vor termina.

— Dacă permiteţi, a spus Hageman, iată cum văd eu lucrurile... Pentru Polonia, o primăvară... Pentru Franţa, o primăvară... Şi pentru Rusia, deoarece e mai mare, două primăveri...

După asta, toată lumea a început să vorbească în acelaşi timp.

— *Richtig* [1], spuse Schmidt cu glasul său ascuțit, spațiul, adevăratul dușman e spațiul!

Pick spuse:

— Rusul e foarte primitiv.

Bethman își potrivi ochelarii pe nasul lui osos:

— De aceea rezultatul conflictului nu dă loc la nici o îndoială. Din punct de vedere rasial, un german valorează cît doi ruși. Nu mai vorbesc de cultură.

— *Sicherlich!* spuse gîfîind Hageman, totuși... dacă aș putea să-mi permit o observație...

Zîmbi, ridică mîinile sale grase și așteptă să iasă bona.

— ...mi s-a spus că în regiunile ocupate soldații noștri... au cele mai mari greutăți... cînd e vorba să aibă raporturi sexuale cu rusoaicele. Rusoaicele nu vor să știe de ei nici în ruptul capului... Înțelegeți cum devine cazul? Și — atunci trebuie să lege prietenie cu încetul... Dar...

Dădu din mînă și continuă cu glasul scăzut:

— ...pentru o plăcere trecătoare... înțelegeți?... nu-i nimic de făcut...

— Extraordinar, spuse Bethman cu un rîs scurt din gîtlej, ar trebui să se simtă onorate...

Cînd au intrat doamnele, ne-am ridicat și apoi toată lumea a luat loc. Hageman s-a așezat lîngă Frau Setzler.

— Dacă-mi permiteți... vreau să profit că sînteți văduvă astă-seară... ca să vă fac puțină curte, ca să spun așa...

— E vina *Kommandant*-ului că sînt văduvă, răspunse Frau Setzler.

Și mă amenință, drăgălaș, cu degetul. I-am spus:

— Ba de loc, *gnädige Frau,* nu sînt cu nimic vinovat. Dar e schimbul lui acum.

— Cu siguranță că înainte de miezul nopții va fi aici, spuse Hageman.

Elsie și Frau Müller au servit tartine și băuturi; după ce conversația a început să lîncezească, Frau Hageman s-a așezat la pian, domnii s-au dus să-și ia instru-

[1] Exact.

mentele pe care le lăsaseră în vestibul și au început să cînte.

După o oră s-a făcut pauză, s-au servit pateuri, s-a vorbit de muzică și Hageman a povestit cîteva anecdote despre marii muzicanți. La ora unsprezece și jumătate am trimis pe Frau Müller să trezească copiii ; după cîteva minute i-am zărit prin geamurile ușii de la salon, care dădea în sufragerie. Se așezaseră în jurul mesei. Aveau aerul solemn și somnoros. Ne-am uitat la ei o clipă prin perdelușe și Frau Setzler, care n-avea copii, a exclamat emoționată : „*Ach !* Ce drăguți sînt !"

Cu zece minute înainte de miezul nopții, m-am dus să-i aduc la noi. Au înconjurat tot salonul și au salutat cuviincios pe fiecare invitat în parte. Apoi și-au făcut apariția bona și Frau Müller, aducînd pe o tavă mare pahare și două sticle de șampanie. Le-am spus musafirilor : „Șampania o avem de la Hageman", un murmur vesel a străbătut salonul și Hageman a zîmbit fiecăruia, pe rînd.

După ce toată lumea luă cîte un pahar în mînă, ne-am ridicat, Elsie a stins candelabrul, s-a luminat pomul de Crăciun și ne-am așezat în semicerc în jurul bradului, în așteptarea miezului nopții. Se făcuse tăcere ; în timp ce stăteam toți cu ochii ațintiți asupra steluțelor din copac, simții deodată o mînuță apucîndu-mă de mîna stîngă. Era Franz. Mă aplecai spre el și-i spusei că acuși are să se facă o mare gălăgie, fiindcă toată lumea are să înceapă să cînte în același timp.

Cineva mă atinse ușor de braț. M-am întors. Era Frau Müller. Mi-a șoptit : „Vă cheamă la telefon, *Herr Kommandant*". I-am spus lui Franz să se ducă la mama și m-am retras din grup. Frau Müller mi-a deschis ușa salonului și a dispărut în bucătărie. M-am închis în birou, am pus paharul pe masă și am apucat receptorul.

— *Herr Sturmbannführer,* se auzi un glas, aici *Untersturmführer* Lueck.

Glasul venea de departe și era foarte distinct.

— Ei, ce e ?

— *Herr Sturmbannführer,* nu mi-aș fi permis să vă deranjez dacă n-ar fi un caz grav.

Am repetat cu nerăbdare :

— Ei, ce e ?

Se scurse un timp, apoi glasul îndepărtat continuă :

— *Obersturmführer*-ul a murit.

— Cum ?

Glasul continuă :

— *Obersturmführer*-ul Setzler a murit.

— Ce spui ? A murit ?

— *Ja, Herr Sturmbannführer.*

— L-ai anunțat pe *Lagerarzt* [1]?

— Tocmai, *Herr Sturmbannführer,* e destul de curios... Nu știu dacă trebuia...

— Vin acolo, Lueck. Așteaptă-mă la postul de observație.

Am pus receptorul la loc, am ieșit în vestibul și am împins ușa bucătăriei. Dietz s-a ridicat. Bona și Frau Müller s-au uitat mirați la mine.

— Plecăm, Dietz.

Dietz începu să-și tragă mantaua. Am strigat :

— Frau Müller.

Și i-am făcut semn să vie după mine. M-a ajuns în birou.

— Frau Müller, sînt obligat să mă duc în lagăr. După ce-am să plec, o anunți și pe soția mea.

— *Ja, Herr Kommandant.*

Am auzit pașii lui Dietz în vestibul. Mi-am pus centironul, mi-am tras mantaua și-am apucat chipiul. Frau Müller se uita la mine.

— Veşti proaste, *Herr Kommandant ?*

— *Ja.*

Am deschis ușa și m-am întors :

— S-o anunți pe soția mea cu discreție.

— *Ja, Herr Kommandant.*

Am tras cu urechea : în salon era o liniște perfectă.

— De ce nu cîntă ?

— Vă așteaptă probabil, *Herr Kommandant.*

[1] Medicul lagărului.

— Spune soției să nu mă aștepte.

Am trecut repede prin vestibul, am coborît treptele verandei și am intrat în mașină. Nu mai ningea: era frig.

— Birkenau.

Dietz porni mașina. Puțin înainte de a ajunge la postul de observație, am aprins plafoniera. Santinela a deschis poarta cu sîrmă ghimpată, întorcînd nervos capul spre corpul de gardă. Hohote de rîs și frînturi de cîntece ajungeau pînă la mine.

Silueta atletică a lui Lueck a ieșit din umbră. L-am poftit în mașină.

— La *Kommandatur, Herr Sturmbannführer.* Am...

L-am apucat de braț și a tăcut.

— *Kommandatur,* Dietz.

— Cer scuze pentru corpul de gardă, a spus Lueck, dar n-am crezut că trebuie... Firește, sînt vinovați...

— *Ja, ja.*

La *Kommandatur* am coborît și i-am spus lui Dietz să m-aștepte la postul de observație. Mașina a pornit și eu m-am întors spre Lueck.

— Unde e?

— L-am dus în biroul său.

Am urcat scările și am traversat repede culoarul. Ușa lui Setzler era încuiată.

— Permiteți, *Herr Sturmbannführer,* spuse Lueck, am crezut că-i bine să încui ușa.

A deschis-o și am aprins lumina. Setzler era întins pe jos. Pleoapele îi acopereau pe jumătate ochii, fața-i era liniștită și părea că doarme. N-a fost nevoie să mă uit de două ori la el ca să-mi dau seama de unde i se trage moartea. Am închis ușa, m-am dus de-am lăsat jos storul de la fereastră și am spus:

— Te ascult.

Lueck și-a îndreptat poziția.

— Un minut, Lueck.

M-am așezat la biroul lui Setzler, am luat o foaie de hîrtie și am băgat-o în mașina de scris. Lueck a început să istorisească:

— La ora unsprezece, ieșind de la *Kommandatur,* am auzit în garajul numărul 2 zgomotul unui motor auto care mergea încet.

— Nu așa de repede...

A așteptat cîteva secunde și a continuat :

— ...oblonul de fier era tras... Nu i-am dat atenție... M-am dus la cantină să iau un păhărel...

I-am făcut semn lui Lueck să se oprească, am șters cu guma „un păhărel" și am bătut în loc „o gustare".

— Continuă !

— ...și să ascult niște plăci... După ce m-am întors la *Kommandatur,* motorul tot mai huruia... M-am uitat la ceas... Era ora unsprezece și jumătate. Mi se părea curios...

Am ridicat mîna, am bătut la mașină „ora unsprezece și jumătate" și apoi l-am întrebat :

— De ce ?

— Mi se părea curios că șoferul a lăsat motorul să meargă atîta timp.

Am bătut : „Mi s-a părut curios că șoferul a lăsat motorul să meargă atîta timp". I-am făcut un semn și Lueck a continuat :

— ...Am încercat să ridic oblonul de fier. Era încuiat pe dinăuntru... Am făcut un ocol prin culoarul *Kommandatur*-ii și am deschis ușa care duce la garaj... *Obersturmführer*-ul Setzler își dăduse sufletul lîngă volan... Am tăiat contactul... Apoi am scos corpul din mașină... și l-am transportat aici...

Am ridicat capul.

— Singur ?

Lueck își lăți și mai mult umerii largi.

— Singur, *Herr Sturmbannführer.*

— Continuă !

— I-am făcut apoi respirația artificală...

— Pentru ce ?

— Era limpede că *Obersturmführer*-ul Setzler murise în urma unei intoxicații cu gaze de la eșapament...

Am bătut această frază, m-am ridicat, am făcut cîțiva pași prin cameră și l-am privit pe Setzler. Stătea întins

pe spate cît era de lung, cu picioarele puțin îndepărtate unul de altul. Am ridicat ochii :

— Ce spui de asta, Lueck ?

— E o intoxicație, după cum am spus, *Herr...*

I-am spus aspru :

— Nu asta vreau să spun.

M-am uitat la el, ochii lui de un albastru deschis s-au tulburat și a răspuns :

— Nu știu, *Herr Sturmbannführer.*

— Ai vreo idee, totuși ?

După o scurtă tăcere, Lueck spuse încet :

— Ei bine, sînt două ipoteze : sinucidere sau accident.

Continuă și mai încet :

— În ce mă privește, cred...

Se opri deodată și spuse :

— ... că e un accident.

Adăugă în grabă :

— Asta cred cu adevărat, *Herr Sturmbannführer.*

M-am așezat și am bătut : „după părerea mea e un accident". L-am întrebat :

— Vrei să-ți iscălești raportul ?

Lueck ocoli biroul, îi dădui stiloul și semnă, fără să-și mai piardă timpul să-l citească. Ridicai receptorul.

— *Kommandant.* Spune-i șoferului meu să vină aici. Am pus jos receptorul și Lueck mi-a înapoiat stiloul.

— Ai să iei mașina și-ai să-i aduci aici pe *Hauptsturmführer*-ul Hageman și pe *Lagerarzt. Hauptsturmführer*-ul Hageman e la mine acasă. Să nu vorbești nimic în mașină de chestia asta.

— *Jawohl, Herr Sturmbannführer.*

Cînd fu la ușă, îl rechemai.

— L-ai căutat prin buzunare ?

— Cum mi-aș fi putut permite, *Herr Sturmbannführer ?*

I-am făcut un semn și-a ieșit. M-am ridicat ca să încui ușa în urma lui. Apoi m-am aplecat și l-am căutat pe Setzler prin buzunare. În buzunarul stîng al tunicii am găsit un plic cu adresa mea. L-am deschis. Scrisoarea

era bătută la mașină și redactată după toate formele regulamentului :

„S. S. — Obersturmführer Setzler
K L Auschwitz
către S. S. Sturmbannführer Lang,

Kommandant KL Auschwitz
Mă sinucid pentru că nu mai pot îndura mirosul ăsta groaznic de carne friptă.

R. Setzler
SS—Ostuf"

Am golit scrumiera în coșul cu hîrtii, am pus plicul și scrisoarea în scrumieră și le-am dat foc cu un chibrit. După ce-au ars, am ridicat storul, am deschis fereastra, și-am aruncat cenușa.

M-am așezat din nou la birou. După un timp oarecare m-am gîndit la pistolul lui Setzler, l-am scos din toc și l-am pus într-unul din sertare. După asta, am început să scotocesc sertarele unul după altul și am găsit, în sfîrșit, ceea ce căutam : o sticlă de Schnaps. Abia era atinsă.

M-am ridicat, am vărsat două treimi în lavabou, apoi am stropit tunica lui Setzler în față, aproape de guler. Am dat drumul la puțină apă în lavabou, apoi am astupat sticla și am pus-o pe birou. Mai erau vreo două degete de Schnaps.

Am descuiat ușa, am aprins o țigară și m-am așezat la birou în așteptare. De unde mă aflam, nu puteam zări corpul lui Setzler. Ochii mi s-au oprit la mantaua lui. Era agățată de un cîrlig, iar cîrligul prins de un cuier, în partea dreaptă a ușii. Stofa făcea o umflătură între umeri, acolo unde Setzler avea ghebul.

Am auzit pași pe culoar. Hageman a intrat cel dintîi, palid și tulburat. *Lagerarzt Hauptsturmführer* Benz venea în urmă. Lueck era în spatele lui, întrecîndu-l cu un cap.

Hageman tot întreba bîlbîindu-se :

— Dar cum ?... cum ? nu pot înțelege...

Benz s-a aplecat, a întors pleoapele mortului și a clătinat din cap. După asta s-a ridicat, și-a scos ochelarii, i-a șters, i-a pus înapoi, și-a netezit cu palma părul albit și lucios și s-a așezat din nou, fără să scoată un cuvînt. I-am spus lui Lueck :

— Poți să te retragi, Lueck. Am să te chem în caz de nevoie.

Lueck a ieșit. Hageman stătea în picioare, nemișcat. Se uita la cadavru. Am spus :

— Firește, e o groaznică nenorocire.

Am continuat :

— Am să vă citesc raportul lui Lueck.

Observînd că rămăsesem cu țigara în mînă, m-am simțit prost, m-am întors și-am strivit-o repede în scrumieră.

Am citit raportul lui Lueck, apoi m-am întors spre Benz.

— Cum vezi dumneata lucrurile, Benz ?

Benz mă privi. Era clar că pricepuse totul.

— După părerea mea, spuse el încet, e un accident.

— Dar cum ?... cum ?... întrebă Hageman cu un aer rătăcit.

Benz arătă cu degetul înspre sticla de Schnaps.

— Cam întrecuse măsura. S-a dus să dea drumul la motor. L-a prins frigul, a avut o sincopă și nu s-a mai trezit.

— Dar nu înțeleg, spuse Hageman, de obicei nu prea bea...

Benz dădu din umeri.

— N-ai decît să-l miroși.

— Dar dacă-mi este permis, continuă Hageman gîfîind, e ceva... necurat... destul de curios... De ce n-a chemat Setzler un șofer, ca întotdeauna ? Nu avea nici un motiv să dea el singur drumul la mașină...

I-am spus repede :

— Știi bine că Setzler nu făcea nimic ca toată lumea.

— *Ja, ja,* rosti Hageman, era un artist, ca să spun așa... Se uită la mine și urmă repede : Firește, și eu cred că e un accident.

M-am sculat :

— Te însărcinez s-o conduci acasă pe Frau Setzler și s-o previi. Ia mașina. Benz, aș vrea să am raportul dumitale mîine dimineață, ca să-l anexez la al meu.

Benz se ridică și se înclină. După ce-a ieșit, am telefonat la infirmerie să-mi trimită ambulanța, m-am așezat la birou și-am început să bat la mașină raportul meu.

După ce infirmierii au ridicat corpul, mi-am aprins o țigară, am deschis larg fereastra și m-am apucat iar să bat la mașină.

Puțin mai tîrziu, am ridicat receptorul și l-am chemat pe *Obersturmführer*-ul Pick la el acasă. Mi-a răspuns un glas de femeie. Am spus :

— Aici *Sturmbannführer* Lang. Îl puteți chema pe soțul dumneavoastră, Frau Pick ?

Auzeam zgomotul pe care-l face receptorul cînd îl pui pe masă, apoi zgomot de pași. Pașii s-au auzit din ce în ce mai departe, s-a trîntit o ușă, a urmat o scurtă tăcere, apoi deodată, o voce rece și calmă a spus foarte aproape de mine :

— *Obersturmführer* Pick.

— Nu te-am trezit, Pick ?

— De loc, *Herr Sturmbannführer*. Tocmai venisem acasă.

— Ești la curent ?

— Sînt la curent, *Herr Sturmbannführer*.

Am continuat :

— Pick, te aștept mîine dimineață la ora șapte în biroul meu.

— Am să vin, Herr *Sturmbannführer*.

Am adăugat :

— Mă gîndesc să-ți schimb serviciul.

Urmă o scurtă tăcere și glasul continuă :

— La ordinele dumneavoastră, *Herr Sturmbannführer*.

Cele două mari crematorii gemene au fost gata cu cîteva zile înainte de termen și la 18 iulie 1942, a venit să le inaugureze *Reichsführer*-ul în persoană.

Mașinile oficiale trebuiau să sosească la Birkenau la ora două după amiază. La ora trei și jumătate ele nu veniseră încă și întîrzierea aceasta era să dea loc la un serios incident.

Aș fi dorit, evident, ca acțiunea specială să se desfășoare fără nici o piedică, cînd *Reichsführer*-ul va fi de față. Pentru asta, mă gîndisem să nu folosesc pacienți inapți din lagăr. Erau, într-adevăr, mai greu de tratat decît persoanele străine de lagăr, prin faptul că ei cunoșteau bine rostul crematoriilor. Aranjasem deci lucrurile ca să-mi sosească dintr-un ghetou polonez un convoi de 2000 de ovrei. Convoiul sosise tocmai bine, puțin înainte de amiază și l-am întărcuit, sub paza unor membri din S.S. și a cîinilor, în marea curte interioară a crematoriului numărul 1. La ora două fără zece, ovreii au fost anunțați că vor face baie, dar deoarece *Reichsführer*-ul nu mai venea și se prelungea așteptarea, ovreii, pe care-i chinuia arșița din curte, deveniseră nervoși și neliniștiți, începuseră să ceară apă și mîncare și chiar să se agite și să țipe.

Pick nu-și pierdu sîngele rece. Îmi telefonă mie. Și apoi, după ce mușlrului mulțimea de la una din ferestrele crematoriului, îi explică printr-un tălmaci că se defectase cazanul de la dușuri și că era pe cale să fie reparat. Între timp am sosit și eu, am pus să se aducă imediat două găleți de apă ca să-i adape pe ovrei, le-am promis că după baie li se va distribui pîine, și-am telefonat lui Hageman să-și aducă orchestra de deținuți. După cîteva minute au sosit muzicanții, s-au instalat într-un colț al curții și-au început să cînte melodii vieneze și poloneze. Nu știu dacă i-a calmat numai muzica, sau faptul că li se cîntau melodii i-a liniștit asupra intențiilor noastre, dar fapt e că, puțin cîte puțin, tumultul s-a potolit, ovreii au încetat să se mai agite și am înțeles că atunci cînd va sosi Himmler, n-au să ne facă greutăți ca să coboare în vestiarul subteran.

Eram mai puțin liniștit în ceea ce privește trecerea din vestiar în „sala de dușuri". După ce fuseseră gata crematoriile gemene, procedasem la mai multe repetiții de acțiuni speciale și de trei sau patru ori observasem, în momentul în care mulțimea pătrundea în „sala de dușuri", o vie mișcare înapoi — pe care a trebuit firește s-o curmăm, croindu-i cu patul puștii și asmuțind cîinii asupra lor. Coada turmei se năpustea atunci îna-

inte, femeile și copiii erau călcați în picioare și totul era însoțit de urlete și lovituri.

Ar fi fost fără îndoială supărător ca un asemenea incident să tulbure vizita *Reichsführer*-ului. Totuși, m-am simțit la început în neputință să-l previn, căci nu știam cărui lucru trebuia să atribui această mișcare înapoi, dacă nu cumva unui instinct obscur, căci „sala de dușuri" cu țevăria sa care înșela ochiul, cu șănțulețele de scurgere și numeroasele sale rozete de duș, n-avea absolut nimic care să trezească vreo bănuială. La urmă, am hotărît ca în ziua vizitei lui Himmler, *Scharführer*-ii să intre împreună cu ovreii în „sala de dușuri" și să le împartă bucăți de săpun. Am dat în același timp ordin *Dolmetscher*-ilor să răspîndească această știre în vestiar, în timp ce deținuții se dezbrăcau. Știam bine că pentru deținuți cea mai mică bucățică de săpun era o comoară neprețuită și eram sigur că am să-i momesc cu asta.

Stratagema avu un mare succes. *Dolmetscher*-ii anunțară știrea prin megafoane, se auzi un murmur de mulțumire, dezbrăcarea se făcu într-un timp record, și toți ovreii, grăbiți și veseli, se repeziră spre camera de gazare.

Scharführer-ii ieșiră unul cîte unul, se numărară între ei, și Pick închise masiva ușă de stejar. Îl întrebai pe *Reichsführer* dacă dorește să arunce o privire prin ferestruică. Răspunse afirmativ din cap, mă dădu la o parte și, în aceeași clipă, începură țipetele și loviturile surde în pereți. Himmler se uită la ceas, își făcu umbră cu mîna și privi o bună bucată de vreme. Fața sa era impasibilă. După ce termină, făcu semn ofițerilor din suita sa că se pot uita și ei.

L-am condus apoi în curtea crematoriului și i-am arătat coșurile de beton prin care au fost aruncate cristalele. Suita lui Himmler ne-a ajuns din urmă, am condus grupul în sala de încălzire și le-am dat și acolo explicații.

Trecu un timp și deodată tăcerea fu sfîșiată de chemarea prelungă a unei sonerii stridente ; le-am explicat : „Pick cere ventilatorul, *Herr Reichsführer*. S-a terminat

gazarea". Unul dintre slujbaşii lagărului apăsă pe o pîrghie, un huruit surd şi puternic zgudui aerul; Himmler se uită din nou la ceas.

Ne-am întors în camera de gazare. Am arătat grupului coloanele de tablă de fier găurit şi n-am uitat să menţionez că le datoram lui Pick. Deţinuţii din *Sonderkommando,* încălţaţi în cizme înalte de cauciuc, îndreptaseră puternice şuvoaie de apă peste mormanele de cadavre. I-am explicat lui Himmler necesitatea procedeului. În spatele meu, un ofiţer din suită şopti batjocoritor: „Uite că pînă la urmă tot li se face cîte un duş". S-au auzit vreo două-trei rîsete înfundate. Himmler n-a întors capul, faţa lui era imperturbabilă.

Ne-am urcat la parter şi am intrat în sala cuptoarelor. Ascensorul numărul 2 sosise în acelaşi moment, uşa cu zăbrele se deschise automat şi deţinuţii din *Sonderkommando* începură să încarce leşurile în cărucioare. Cadavrele erau duse în faţa unui *Kommando* care le scotea verighetele, apoi un *Kommando* de frizeri le tăia părul şi un *Kommando* de dentişti le smulgea dinţii de aur. Un al patrulea *Kommando* băga corpurile în cuptoare. Himmler privi atent toată operaţia, fază cu fază, fără să scoată un cuvînt. Se opri ceva mai mult în faţa dentiştilor: dexteritatea lor era remarcabilă.

L-am condus apoi pe Himmler în sălile de disecţie şi cercetări din crematoriul 1. Cunoşteam gustul deosebit al *Reichsführer*-ului pentru ştiinţă şi depusesem toate eforturile, astfel că ansamblul sălilor şi al laboratoarelor puteau face cinste, în fond, pînă şi celor mai moderne universităţi. *Reichsführer*-ul se uită peste tot cu foarte multă atenţie, ascultă încordat explicaţiile mele, dar nici aici nu făcu nici un fel de observaţie, iar pe faţa lui nu puteai citi absolut nimic.

După ce-am ieşit din crematoriu, *Reichsführer*-ul începu să dea semne de nerăbdare şi-am înţeles că n-avea intenţia să viziteze lagărul. Mergea atît de repede, că statul său major rămase în urmă şi eu însumi abia mă mai puteam ţine după el.

Cînd ajunse lîngă maşină, se opri, se întoarse spre mine, ochii i se pironiră asupra unui punct din spaţiu, ceva mai sus de capul meu, şi rosti încet şi mecanic:

— E o sarcină grea, dar trebuie s-o ducem pînă la capăt.

Am luat o poziție mai rigidă și i-am spus :

— *Jawohl, Herr Reichsführer.*

L-am salutat, mi-a răspuns la salut și a dispărut în automobil.

Douăsprezece zile mai tîrziu, exact la 30 iulie, am primit din Berlin următoarea scrisoare :

> *„In urma comunicării șefului Amstgruppe D. Reichsführer-ul S.S., în urma inspecției sale din 18 iulie 1942 la KL Auschwitz, a înaintat pe Lagerkommandant-ul S.S. Sturmbannführer Rudolf Lang la gradul de S.S.-Obersturmbannführer, cu efect retroactiv de la 18 iulie.“*

Am deschis imediat șantierele celorlalte două crematorii. Mulțumită experienței dobîndite la construirea primelor două, eram sigur că acestea au să fie gata înainte de termen. De altfel, se și simțea nevoia lor, căci îndată după vizita *Reichsführer*-ului, R.S.H.A. a început să-mi trimită transporturi într-un ritm atît de accelerat, că abia reușeam să fac față cu cele două crematorii gemene. Deoarece numai inapții erau gazați, restul îngroșa efectivul destul de ridicat al lagărului, deținuții erau îndesați în niște barăci prea strîmte, higiena și mîncarea deveneau pe zi ce trecea tot mai jalnice și epidemiile — mai ales scarlatina, difteria și tifosul — urmau una după alta, fără oprire. Situația era desperată, pentru că uzinele care au început să răsară ca ciupercile în regiune — atrase de mîna de lucru numeroasă și ieftină, furnizată de deținuți — nu absorbeau pe atunci decît efective infime în raport cu enorma populație a lagărelor.

Am cerut deci, din nou, și de mai multe ori, la R.S.H.A. să mi se trimită mai puține transporturi, dar toate cererile mele au rămas fără rezultat și am aflat, prin indiscreția unui birou, că potrivit ordinului riguros al *Reichsführer*-ului orice șef din S.S. care, voit sau nevoit, va încetini, într-o măsură cît de mică, programul de exterminare, va fi împușcat. În fapt, con-

voaiele de ovrei trebuiau să fie considerate pretutindeni ca avînd prioritate chiar față de transporturile de arme și trupe pentru frontul rusesc.

Nu aveam altceva de făcut decît să mă înclin. Totuși, nu fără dezgust, priveam lagărele mele, care la început fuseseră organizate în mod exemplar și se transformau acum, de la o zi la alta, într-un haos indescriptibil. Deținuții cădeau ca muștele, epidemiile ucideau aproape tot atîta lume cît și camerele de gazare și leșurile se adunau atît de repede înaintea barăcilor, încît echipele speciale, care le duceau la crematoriu, nu mai pridideau.

La 16 august, un telefon de la Berlin îmi aduse la cunoștință că *Standartenführer* Kellner fusese autorizat să viziteze, cu titlul de informare, instalațiile din KL Birkenau și într-adevăr, a doua zi, dimineața de tot, Kellner sosi cu automobilul: i-am făcut onorurile cuvenite, el s-a arătat foarte interesat de acțiunea specială și de organizarea crematoriilor; la prînz, l-am invitat să dejuneze la mine.

Am luat loc în salon, așteptînd ca bona să ne anunțe că-i gata masa. După o clipă, veni și Elsie, Kellner se sculă imediat, își pocni călcîiele, își scoase monoclul, se frînse în două și-i sărută degetele. Apoi se așeză tot atît de repede pe cît de repede se sculase, își întoarse fața spre fereastră, arătîndu-și profilul impecabil și întrebă:

— Și cum vi se pare aici la Auschwitz, *gnädige Frau?*

Pînă să deschidă Elsie gura, el i-o și luă înainte:

— *Ja, ja,* firește, mirosul ăsta neplăcut...

A dat ușor din mînă.

— ...și toate istoriile astea. Dar și noi avem neplăceri de soiul ăsta la Culmhof, vă asigur...

Și-a pus iar monoclul și a privit în jurul lui, vioi și binevoitor.

— A! Dar ce bine v-ați aranjat aici... V-ați aranjat foarte frumos, *gnädige Frau...*

Aruncă o privire în sufragerie prin geamurile ușii.

— ...Ia te uită, aveți un bufet sculptat...

— Vreți să-l vedeți, *Standartenführer?* întrebă Elsie.

Am intrat cu toții în sufragerie, Kellner s-a proțăpit în fața bufetului și s-a uitat îndelung la sculpturi.

— Subiect religios... spuse, făcînd ochii mici ...spaimă multă... concepție iudeo-creștină despre moarte... A dat ușor din mînă : ...Și toate vechiturile astea... Bineînțeles, moartea n-are nici o importanță, dacă-ți închipui, ca ei, o altă lume... Dar ce lucru desăvîrșit, *mein Lieber !* Ce execuție !...

I-am spus :

— L-a lucrat un ovrei polonez, Herr *Standartenführer.*

— *Ja, ja,* spuse Kellner, cred că are totuși o mică doză de sînge nordic în vine. Fără asta, n-ar fi putut niciodată executa această minune. Ovreii sută la sută sînt incapabili să creeze, o știm de mult.

A mîngîiat sculpturile cu dragoste, trecîndu-și ușurel mîinile sale îngrijite peste ele.

— Ah ! continuă el, e un lucru caracteristic pentru deținuți... Ei nu știu dacă vor supraviețui măcar cu o zi operei lor... Și pentru ei, firește, moartea are importanță... Ei păstrează în viață această speranță josnică...

Făcu o mutră, și-l întrebai cam încurcat :

— Sînteți de părere, *Herr Standartenführer,* că ar fi trebuit să interzic ovreiului să trateze un subiect religios ?

Se întoarse spre mine și începu să rîdă :

— Ha ! ha ! Lang, spuse el cu răutate, nici nu v-ați gîndit că bufetul dumneavoastră e atît de potrivnic doctrinei...

Se uită încă o dată la mobilă, aplecîndu-și capul puțin într-o parte și suspină :

— Ai noroc, Lang, cu lagărul dumitale. Ai printre ei, fără voia dumitale, niște artiști adevărați.

Ne-am așezat la masă ; Elsie l-a întrebat :

— Dar mi s-a părut că și dumneavoastră sînteți comandantul unui lagăr, *Standartenführer ?*

— E o deosebire, răspunse Kellner desfăcîndu-şi şervetelul, eu n-am, ca bărbatul dumitale, deţinuţi permanenţi. Ai mei sînt toţi... A avut un rîs scurt: ...în trecere.

Elsie îl privi mirată, dar el îşi depănă mai departe gîndurile.

— Sper că nu vă lipseşte prea mult patria-mumă, *gnädige Frau.* Polonia e o ţară tristă, *nicht wahr?* Dar nu mai avem mult, cred. Cu iuţeala cu care înaintează trupele noastre, în scurt timp vor ajunge în Caucaz şi războiul n-o să mai ţină mult.

Am spus:

— De astă dată vom termina înainte de-a veni iarna. Aşa crede toată lumea pe-aici, *Herr Standartenführer.*

— Mai avem două luni, spuse Kellner cu glasul hotărît.

— Mai serviţi un pic de carne, *Standartenführer,* s-a rugat Elsie.

— Nu, mulţumesc, *gnädige Frau.* La vîrsta mea...

A avut un rîs scurt:

— ...trebuie să începi să te gîndeşti la siluetă.

— Oh! dar sînteţi încă tînăr, *Standartenführer,* spuse Elsie pe un ton amabil.

Îşi întoarse profilul său perfect spre fereastră:

— Tocmai, răspunse el cu melancolie în glas, sînt *încă tînăr...*

Urmă o scurtă tăcere, după care continuă:

— Şi dumneata, Lang, ce-ai să faci după război? N-au să fie totdeauna lagăre, sperăm.

— Mă gîndesc să cer Reichului o bucată de pămînt în *Ostraum, Herr Standartenführer.*

— Soţul meu, spuse Elsie, a fost fermier la colonelul baron von Jeseritz, în Pomerania. Am cultivat o bucăţică de pămînt şi ne-am ocupat cu creşterea cailor.

— Ah! aşa! spuse Kellner, scoţîndu-şi monoclul şi privindu-mă cu un aer de cunoscător. Agricultura! Creşterea cailor! Ai jucat la mai multe nunţi deodată, Lang!

Îşi întorsese faţa spre fereastră şi trăsăturile îi deveniră nobile şi severe:

— E foarte bine, spuse cu o voce gravă, e foarte bine, Lang. Reichul va avea nevoie de colonişti, după ce slavii... Avu un rîs scurt: ...vor fi dispărut. Veţi fi... care e expresia *Reichsführer*-ului? ...Exemplarul pionier german al *Ostraum*-ului. De altfel, adăugă el, cred că de dumneata a spus asta...

— Adevărat? întrebă Elsie cu ochii strălucitori, de soţul meu a spus asta?

— Da, *gnädige Frau*, răspunse Kellner curtenitor, cred că era vorba de soţul dumitale. Sînt chiar sigur de asta, acum, cînd mă gîndesc mai bine. *Reichsführer*-ul este un bun cunoscător de oameni.

— Oh! spuse Elsie, sînt mulţumită de Rudolf! Munceşte atîta! E atît de conştiincios în tot ce face!

I-am spus:

— Elsie, te rog!

Kellner începu să rîdă, se uită cînd la mine cînd la ea cu un aer înduioşat şi ridică spre cer mîinile sale îngrijite:

— Ce plăcere îţi face să te simţi în mijlocul unei adevărate familii germane, *gnädige Frau!* Sînt celibatar, continuă cu un aer melancolic. N-am prea avut vocaţie. Dar am la Berlin prieteni căsătoriţi, deosebit de încîntători...

Ultimele cuvinte le spuse cam tărăgănat. Ne-am ridicat şi ne-am dus în salon să luăm cafeaua. Era cafea veritabilă, pe care Hageman o primise din Franţa şi din care îi dăduse un pachet lui Elsie.

— Extraordinar! spuse Kellner, sînteţi ţinuţi ca în puf aici la Auschwitz! Viaţa din lagăre are o parte bună... Numai de n-ar fi... Făcu o strîmbătură de dezgust: ...toată mizeria asta.

Învîrtea absorbit linguriţa în ceaşcă.

— Iată marele inconvenient al lagărului: mizeria! Mă gîndeam la asta, azi dimineaţă, cînd mi-ai arătat, Lang, acţiunea specială. Toţi ovreii ăştia...

L-am întrerupt.

— Scuzaţi-mă, *Herr Standartenführer*. Elsie, vrei să ne aduci nişte lichior?

Elsie se uită la mine mirată, se ridică şi intră în sufragerie. Kellner nu ridică capul. Mesteca mereu cu

linguriţa. Elsie lăsă în urma ei uşa pe jumătate deschisă.

— Cît de urîţi sînt! continuă Kellner, cu ochii aţintiţi asupra ceştii. M-am uitat bine la ei cînd am intrat în camera de gazare. Ce priveliştе! Ce corpuri hîde! Mai ales femeile...

Mă uitam desperat la el. Dar el nu ridică ochii.

— Şi copiii ăştia... atît de jigăriţi... cu obrazul mic ca de maimuţă... mare cît pumnul meu... Ce anatomii! Într-adevăr, erau înspăimîntători... Şi cînd a început gazarea...

Mă uitam cînd la Kellner, cînd la uşă, ca un pierdut. Sudoarea curgea şiroaie pe mine, nu reuşeam să scot o vorbă.

— În ce hal fără de hal erau toţi ăştia! continuă el, învîrtind încet şi mecanic linguriţa. Un adevărat tablou de Breughel! Dacă n-ar fi decît faptul că sînt atît de greţoşi, şi încă ar merita să fie omorîţi. Şi cînd te gîndeşti... Avu un rîs scurt: ...cînd te gîndeşti că miroase mai urît după moarte decît în timpul vieţii!

Am făcut o mişcare de-o îndrăzneală nemaipomenită: i-am atins genunchiul. Tresări, mă aplecai repede spre el, îi arătai din cap uşa întredeschisă şi-i spusei foarte repede, pe nerăsuflate:

— Ea nu ştie nimic.

A deschis gura, a rămas cu ea căscată un timp, cu linguriţa în mînă, uluit. A urmat o scurtă tăcere şi tăcerea era mai rea decît orice.

— Breughel — continuă el cu glasul prefăcut — îl cunoşti pe Breughel, Lang? Nu Breughel bătrînul... nu, nici celălalt... ci Breughel din Infern, supranumit astfel pentru că picta infernul...

Mă uitam la ceaşcă. Se auzi un zgomot de paşi, izbitura uşii cu geamuri, şi m-am ţinut din răsputeri să nu ridic ochii.

— Îi plăcea să zugrăvească infernul, închipuieşte-ţi, continuă Kellner cu glasul cam prea tare. Avea un fel de talent înclinat spre macabru.

Elsie puse tava cu lichior pe măsuţa cea joasă şi-i spusei cu o politeţe exagerată:

— Mulţumesc, Elsie.

Urmă o scurtă tăcere şi Kellner îmi aruncă o privire.

— Oh! Oh! exclamă el cu o veselie forţată, şi ce lucruri bune ne-aţi mai adus! Şi încă lichior francez, după cum văd.

Am făcut un efort ca să vorbesc:

— *Hauptsturmführer*-ul Hageman l-a primit, *Herr Standartenführer*. Are prieteni în Franţa.

Vocea mea a sunat totuşi fals. Am aruncat, pe furiş, o privire spre Elsie. Ţinea ochii în jos şi pe obrazul ei nu puteai citi nimic. Conversaţia s-a întrerupt, iar Kellner s-a uitat la Elsie şi a spus:

— Minunată ţară, Franţa, *gnädige Frau*.

— Coniac, *Standartenführer?* întrebă Elsie cu glasul liniştit.

— Numai un pic, *gnädige Frau*, coniacul trebuie savurat... Ridică mîna: ...franţuzeşte. Cîte puţin şi încetişor. Bădăranii noştri, aici, îl înghit cu stacanele...

Avu un rîs scurt, care mi se păru fals, apoi îmi aruncă o privire, şi-am înţeles că ar dori să plece.

Elsie îl servi, apoi îmi umplu şi mie paharul pe jumătate. I-am spus:

— Mulţumesc, Elsie.

Ea ridică capul. Se făcu din nou tăcere.

— La „Maxim's", continuă Kellner, îl beau în pahare mari, rotunde şi umflate jos... uite aşa...

Desenă cu ambele mîini, în aer, forma paharului.

Se făcu iar tăcere şi el continuă cu un aer stingherit:

— Minunat e Parisul, *gnädige Frau*. Trebuie să mărturisesc... Avu un rîs scurt: ...că-l invidiez mult pe Herr Abetz; şi încă foarte des.

Mai vorbi încă ceva despre „Maxim's" şi despre Paris, apoi se ridică şi plecă. Am observat că nici nu-şi terminase paharul. Am lăsat-o pe Elsie în salon, am coborît scările verandei cu Kellner şi l-am urcat în maşină.

Maşina porni, îmi părea rău că nu-mi luasem chipiul de pe măsuţă; aş fi plecat şi eu.

Am urcat încet treptele verandei, am împins ușa de la intrare, și-am trecut încet prin vestibul. Am văzut cu mirare că chipiul meu dispăruse de pe măsuță.

Am deschis ușa de la birou și m-am oprit uluit. Elsie stătea, acolo, țeapănă și palidă, cu mîna stîngă sprijinită de-un scaun. Am închis ușa, fără voie, în urma mea și am întors capul. Chipiul meu era pe masă.

După ce s-au scurs cîteva clipe bune, mi-am luat chipiul și am făcut stînga împrejur. Elsie m-a strigat:

— Rudolf!

M-am întors. Avea o privire înfricoșătoare.

— Asta faci tu? îmi spuse ea.

Am întors capul.

— Nu știu ce vrei să spui.

Am vrut să mă întorc, să ies, să i-o tai scurt. Dar stăteam acolo înțepenit, paralizat. Nici nu mă puteam uita la ea.

— Așa, spuse ea încet, îi gazezi!... Și mirosul ăsta îngrozitor e de la ei!

Am deschis gura, dar n-am putut să scot o vorbă.

— Coșurile! continuă ea. Acum înțeleg totul.

Mă uitam în pămînt; i-am spus:

— Bineînțeles că-i ardem pe cei morți. Totdeauna s-au incinerat cadavrele în Germania, știi foarte bine. E o chestiune de higienă. Nu-i nimic de discutat în această privință. Mai ales cu epidemiile astea...

A țipat:

— Minți! Îi gazezi!

Am ridicat capul uluit.

— Mint, Elsie? Cum îndrăznești?

Continuă, fără să mă audă:

— Bărbați, femei, copii... toți, claie peste grămadă... goi... și copiii care seamănă cu niște maimuțe mici.

Am înfruntat-o:

— Nu înțeleg ce îndrugi acolo.

Am făcut un violent efort și am reușit să mă urnesc. M-am întors și-am făcut un pas spre ușă. Imediat, cu o iuțeală uimitoare, ea a sărit înaintea mea, s-a aruncat în fața ușii, și-a lipit spatele de ea!

— Tu! strigă ea, tu!

Tremura din tot corpul. Ochii ei imenşi, strălucitori, erau pironiţi asupra mea.

Am ţipat:

— Dacă-ţi închipui că mie-mi face plăcere!

Şi imediat m-a cuprins un val de ruşine: îl trădasem pe *Reichsführer*. Îi destăinuisem soţiei mele un secret de stat.

— E adevărat, prin urmare, a strigat Elsie, tu îi ucizi!

A repetat urlînd:

— Tu îi ucizi!

Cu iuţeala fulgerului, am apucat-o de umeri, i-am băgat pumnul în gură şi i-am spus:

— Mai încet, Elsie, te rog, mai încet!

Clipea din ochi şi se zbătea: mi-am retras mîna, am aţintit urechile şi am stat o clipă să ascultăm zgomotele casei, monotone, liniştite, complice cu noi.

Îmi spuse cu glasul scăzut, firesc:

— Frau Müller a ieşit, cred.

— Bona?

— Spală în subsol. Şi copiii îşi fac siesta.

Am mai stat un timp cu atenţia încordată la tăcerea din jur, apoi ea a întors capul şi s-a uitat la mine, ca şi cum în momentul acela şi-ar fi amintit deodată cine sînt: groaza i s-a întipărit din nou pe faţă şi s-a lipit de uşă.

Am spus cu preţul unui mare efort:

— Ascultă, Elsie, trebuie să înţelegi, e vorba numai de nişte inapţi. Şi mîncarea nu ajunge pentru toată lumea. E mult mai bine pentru ei...

Ochii ei aspri, neiertători, erau pironiţi asupra mea. Am continuat:

— ...să-i... tratăm astfel... decît să-i lăsăm să moară de foame.

— Asta ai inventat tu pentru ei, a şoptit ea cu glasul scăzut.

— Nu eu! N-am nici un amestec! E un ordin!

M-a întrebat dispreţuitoare:

— Cine a putut să dea un astfel de ordin?

— *Reichsführer*-ul.

Teama îmi strivea inima: îl trădasem încă o dată.

— *Reichsführer*-ul! s-a mirat Elsie.

Buzele începură să-i tremure și-mi spuse cu glasul stins :

— Un om... de care copiii se apropiau cu atîta încredere!

Bolborosi :

— Dar de ce? De ce?

Am dat din umeri :

— Tu nu poți pricepe. Lucrurile astea îți scapă cu totul. Ovreii sînt cei mai răi dușmani ai noștri, o știi prea bine. Ei au dezlănțuit războiul. Dacă nu-i lichidăm acum, mai tîrziu vor extermina ei poporul german.

— Dar e de-a dreptul stupid! spuse ea cu o repeziciune nemaipomenită. Cum o să ne extermine ei pe noi, dacă noi cîștigăm războiul?

M-am uitat la ea cu gura căscată. Nu mă gîndisem niciodată la asta. Nu mai știam ce să gîndesc. Am întors capul și după o clipă i-am spus :

— E ordin.

— Dar puteai să ceri o altă însărcinare.

I-am răspuns repede :

— Am făcut-o. Am vrut să plec voluntar pe front, îți amintești. N-a vrut *Reichsführer*-ul.

— Ei bine! spuse ea încet, dar cu o violență de necrezut, trebuia să nu-l asculți.

I-am răspuns, aproape strigînd :

— Elsie!

Și timp de o secundă am fost incapabil să găsesc cuvintele.

— Dar bine, Elsie, i-am spus cu glasul sugrumat, ceea ce spui tu acum... este împotriva onoarei!

— Și ceea ce faci tu?

— Un militar, să nu dea ascultare unui ordin? Și de altfel, asta n-ar fi schimbat nimic! M-ar fi degradat, torturat, împușcat... Și tu, ce te-ai fi făcut? Și copiii?

— Ah! spuse Elsie, totul! Totul! Totul!...

Am întrerupt-o :

— Dar n-ar fi servit la nimic. Dacă eu aș fi refuzat să dau ascultare ordinului, un altul ar fi primit însărcinarea în locul meu!

Ochii îi scînteiau:

— Da! dar tu, spuse ea, tu n-ai fi făcut-o.

Mă uitam la ea uluit, stupid! În mintea mea se făcuse un vid complet.

— Dar, bine, Elsie, i-am spus...

Nu mai reuşeam să gîndesc. Stăteam înţepenit, începuseră să mă doară toţi muşchii, stăteam cu ochii pironiţi în gol şi fără să mă uit la Elsie, fără s-o văd, fără să văd nimic, am rostit cu glas puternic:

— E un ordin!

— Un ordin! repetă Elsie batjocoritor.

Şi deodată îşi ascunse capul în mîini. După o clipă, m-am apropiat de ea şi-am luat-o de umeri. A tresărit violent, m-a dat în lături cu toate puterile sale şi a spus cu un glas stins:

— Nu mă atinge!

Picioarele au început să-mi tremure şi am strigat:

— N-ai dreptul să mă tratezi astfel! Tot ce am făcut în lagăr, am făcut din ordin! Nu sînt răspunzător!

— Dar tu ai executat!

O priveam desperat:

— Nu înţelegi, Elsie. Nu sînt decît o rotiţă, nimic mai mult. În armată, cînd un comandant dă un ordin, el e responsabil, numai el. Dacă ordinul nu-i bun, e pedepsit comandantul şi nu cel ce l-a executat.

— Prin urmare, spuse ea cu o încetineală zdrobitoare, asta-i motivul care te-a făcut să asculţi: ştiai că dacă lucrurile vor lua o întorsătură neplăcută, n-ai să fii pedepsit.

Am strigat:

— Nu m-am gîndit niciodată la asta! E numai faptul că nu pot să nu ascult de un ordin. Înţelege o dată. Mi-e, fiziceşte, imposibil!

— Atunci, spuse ea cu un calm înspăimîntător, dacă ţi s-ar da ordin să-l împuşti pe micuţul Franz, ai face-o!

Mi-am aţintit privirile asupra ei, uluit.

— Dar e o nebunie! Niciodată nu mi se va da un asemenea ordin!

— Şi de ce nu? întrebă ea cu un rîs sălbatic. Ţi s-a dat doar ordin să ucizi copilaşii evrei! De ce nu şi pe-ai tăi? De ce nu şi pe Franz?

— Dar cum îţi închipui? Niciodată *Reichsführer*-ul nu mi-ar da un astfel de ordin! Niciodată! e...

Era să spun: „de neconceput!" dar, deodată, cuvintele mi se opriră în gît. Mi-am amintit cu groază că *Reichsführer*-ul a dat ordin să fie împuşcat propriul său nepot. Am lăsat ochii în jos. Era prea tîrziu.

— Nu eşti sigur! mi-a strigat Elsie cu un dispreţ cumplit. Vezi, nu eşti de loc sigur! Şi dacă *Reichsführer*-ul ţi-ar spune să-l ucizi pe Franz, l-ai ucide!

Îşi arăta dinţii, părea că se ghemuieşte, pregătindu-se să sară, ochii începură să-i strălucească, aruncînd o lumină sălbatică, animalică. Elsie, pe care o ştiam atît de blîndă şi de liniştită... O priveam paralizat, ţintuit locului, copleşit de atîta ură.

— Ai face şi asta! izbucni ea cu violenţă, ai face-o!

Nu ştiu ce s-a întîmplat atunci. Jur că am vrut să-i răspund: „Fireşte că nu", jur că aveam intenţiile cele mai curate şi mai precise, dar cuvintele mi se opriră brusc în gîtlej, şi, în loc de asta, n-am putut răspunde decît:

— Fireşte.

Credeam c-o să se năpustească asupra mea. Timpul se scurgea cu atîta încetineală, că-mi părea fără de sfîrşit. Ea mă privea mereu. Nu mai puteam vorbi. Încercam în mod desperat s-o iau de la început, să mă explic... Limba îmi era lipită de cerul gurii. Ea s-a întors, a deschis uşa, a ieşit, şi-am auzit-o urcînd repede scările.

După o clipă, am tras încet telefonul spre mine, am făcut numărul lagărului, am cerut maşina şi am ieşit. Picioarele mi se înmuiaseră. Am mai avut timp să fac pe jos cîteva sute de metri pînă m-a ajuns maşina.

Eram în birou numai de cîteva minute, cînd sună telefonul. Am luat receptorul în mînă.

— *Herr Obersturmbannführer,* se auzi un glas rece.

— *Ja?*

— Pick, Crematoriul II. Vă raportez, *Herr Obersturmbannführer*, ovreii din convoiul 26 s-au răsculat.

— Ce?

— Ovreii din convoiul 26 s-au răsculat. S-au aruncat asupra *Scharführer*-ilor care supravegheau dezbrăcarea, le-au luat armele, au smuls cablurile electrice. Gărzile din exterior au deschis focul și ovreii au ripostat...

— Și acum?

— E greu să-i liniștim. Stau în vestiar și trag spre scara care coboară la vestiar, îndată ce văd o pereche de picioare.

— Bine, Pick, vin acolo.

Am închis telefonul, am ieșit repede și m-am aruncat în mașină.

— Crematoriul II. M-am aplecat: Mai iute, Dietz.

Dietz aplecă capul și mașina o zbughi înainte. Eram zdrobit: nu mai avusesem nici o răscoală pînă atunci.

Frînele scîrțîiră pe prundișul din curtea crematoriului. Am sărit din automobil. Pick era acolo, a venit la stînga mea și am pornit repede în direcția vestiarului.

— Cîți *Scharführer*-i au dezarmat?

— Cinci.

— Ce arme aveau *Scharführer*-ii?

— Mitraliere.

— Ovreii au tras mult?

— Destul, dar cred că le-au mai rămas muniții. Am reușit să închid ușile vestiarului. Adăugă: Sînt doi morți și patru răniți. În afară de cei cinci *Scharführer*-i, evident. Ăștia..

L-am întrerupt:

— Ce măsuri propui?

Urmă o scurtă tăcere, după care Pick spuse:

— Putem să-i înfrîngem prin înfometare.

I-am răspuns cu asprime:

— Nici nu încape vorbă. Nu putem imobiliza crematoriul atîta timp. Trebuie să meargă înainte.

Mi-am plimbat privirile peste puternicele cordoane S.S. care înconjurau vestiarul.

— Cîinii ?

— Am încercat... Dar ovreii au smuls cablurile, vestiarul e scufundat în întuneric și cîinii nu vor să intre.

Am reflectat și i-am spus :

— Să se aducă un reflector.

Pick strigă un ordin. Doi din S.S. au plecat alergînd. Am continuat :

— *Kommando*-ul de atac va fi compus din șapte oameni. Doi oameni vor deschide repede ușa și se vor ascunde repede după ea. Aceștia nu riscă nimic. La mijloc, un om va ține reflectorul. La dreapta lui, doi trăgători de elită vor ținti pe ovreii înarmați. La stînga lui, alți doi trăgători vor trage cu mitraliera unde socotesc de cuviință. Scopul este de a-i distruge pe ovreii înarmați și de a-i împiedica pe ceilalți să ridice armele. Trebuie să te mai gîndești bine și să pregătești un al doilea *Kommando*, pentru a-l înlocui pe cel dintîi.

Urmă o scurtă tăcere și Pick spuse cu glasul său rece :

— Vai de capul celui care va ține reflectorul ! Un ban nu dau pe pielea lui !

Am continuat :

— Alege oamenii !

Cei doi din S.S. se înapoiară în fugă cu reflectorul. Pick făcu el însuși legătura cu priza exterioară și desfășură cablul.

Am spus :

— Cablul trebuie să fie destul de lung. Dacă reușește atacul, va trebui să pătrundem în vestiar.

Pick înclină capul. Doi oameni fuseseră deja postați îndărătul ușii. Alți cinci fuseseră aliniați pe prima treaptă a scării. Unul în centru, un *Scharführer*, ținea reflectorul la piept. Cei cinci oameni stăteau nemișcați, cu fețele încordate.

Pick strigă un ordin, oamenii coborîră scara într-o perfectă mișcare de ansamblu și cablul electric se desfășură în urma lor ca un șarpe. Se opriră la un metru și jumătate de ușă. Alți cinci din S.S. puseră imediat piciorul pe prima treaptă. Liniștea se lăsă în toată curtea.

Pick se aplecă pe scară, şopti ceva *Scharführer*-ului care ţinea proiectorul şi ridică mîna.

Am spus :

— O clipă, Pick.

Se uită la mine şi lăsă mîna în jos. M-am îndreptat spre scară, oamenii din *Kommando* numărul 2 s-au îndepărtat şi am coborît treptele.

— Dă-mi-l mie.

Scharführer-ul se uită la mine uluit. Sudoarea îi şiroia pe obraz. După o secundă îşi reveni şi spuse :

— *Jawohl, Herr Obersturmbannführer.*

Mi-a dat reflectorul şi i-am spus :

— Eşti liber.

Scharführer-ul mă privi, pocni din călcîie, făcu stînga împrejur şi începu să urce treptele.

Am aşteptat pînă a ajuns sus şi m-am uitat pe rînd la oamenii din *Kommando,* unul după altul.

— Cînd voi spune „*Ja*", veţi deschide uşile, vom înainta doi paşi, vă veţi culca şi veţi începe tragerea. Trăgătorii de elită se pot pregăti pe-ndelete.

— *Herr Obersturmbannführer,* se auzi un glas.

M-am întors şi am ridicat capul. Pick mă privea de sus. Era tulburat :

— *Herr Obersturmbannführer,* dar e... imposibil! E...

L-am privit ţintă şi a tăcut. M-am întors, m-am uitat drept înaintea mea şi am spus :

— *Ja!*

Cele două canaturi ale uşii s-au dat de perete. Am strîns reflectorul la piept, am făcut doi paşi, oamenii s-au aruncat la pămînt şi gloanţele au început să şuiere în jurul meu. Cădeau bucăţi de beton la picioarele mele, mitralierele oamenilor mei au intrat în funcţiune. Am mişcat încet reflectorul de la stînga la dreapta şi trăgătorii de elită de lîngă picioarele mele au tras de două ori. Am mişcat fascicolul de lumină spre stînga, gloanţele şuierau ca turbate şi m-am gîndit : „Acum". Am mişcat fascicolul de lumină la dreapta şi-am auzit, printre pîrîiturile nenumărate ale mitralierelor, două detunături surde ale trăgătorilor de elită.

Gloanțele au încetat să șuiere. Am strigat: „Înainte!", am pătruns în vestiar și după ce-am făcut cîțiva pași, am ordonat încetarea tirului. Ovreii, pe jumătate dezbrăcați, se înghesuiseră într-un colț al vestiarului. Se lipiseră unii de alții, într-o masă enormă și nedeslușită. La lumina reflectorului li se vedeau ochii înspăimîntați.

Pick se ivi imediat lîngă mine. M-am simțit deodată foarte obosit. Am trecut reflectorul unui mitralior și m-am întors înspre Pick.

— Preia comanda.

— *Zu Befehl, Herr Obersturmbannführer!* M-a întrebat: Trebuie să reluăm gazarea?

— Are să fie greu. Dă-le drumul unul cîte unul prin ușa cea mică, condu-i în sala de disecție și împușcă-i. Unul cîte unul.

Am urcat din nou scara care dădea în curte. Cînd am apărut, s-a făcut o tăcere de moarte și toți cei din S.S. au înțepenit. Le-am făcut semn să ia pe loc repaus. S-au destins, dar au rămas tăcuți și nu-și luau ochii de la mine. Am înțeles că erau în admirație pentru cele ce-am făcut. M-am urcat în mașină și-am trîntit ușa cu furie. Pick avea dreptate: nu trebuia să înfrunt asemenea pericol. Cele patru crematorii erau gata, dar buna lor funcționare depindea încă, un anumit timp, de prezența mea. Îmi trădasem datoria.

M-am întors în birou și am încercat să lucrez. Îmi simțeam capul golit și nu reușeam să-mi concentrez atenția. Am fumat țigară după țigară. La ora șapte și jumătate m-am întors acasă cu mașina.

Elsie și Frau Müller dădeau copiilor de mîncare. Am sărutat copiii și am spus:

— Bună seara, Elsie.

Ea făcu o mică pauză, după care răspunse cu un glas foarte firesc:

— Bună seara, Rudolf.

Am ascultat un timp, în tăcere, flecăreala copiilor, apoi m-am ridicat și m-am dus în birou.

Puțin mai tîrziu, am auzit bătăi în ușă și glasul lui Elsie m-a chemat:

— La masă, Rudolf.

I-am auzit paşii îndepărtîndu-se, am ieşit şi m-am dus în sufragerie. M-am aşezat. Elsie şi Frau Müller au făcut la fel. Mă simţeam foarte obosit. Ca de obicei, am umplut paharele şi Elsie mi-a spus :

— Mulţumesc, Rudolf.

Frau Müller începu să vorbească de copii şi Elsie discuta cu ea despre aptitudinile lor. După un răstimp, Elsie mă întrebă :

— Nu-i aşa, Rudolf ?

Am ridicat capul. Nu ştiam despre ce-au vorbit şi am răspuns la întîmplare :

— *Ja, ja.*

M-am uitat la Elsie. Nu se putea citi nimic în ochii ei. A întors capul cu un aer firesc.

— Cu voia dumneavoastră, *Herr Kommandant,* spuse Frau Müller, şi Karl este inteligent. Numai că se interesează prea mult de lucruri şi de oameni de loc.

Am făcut „da" din cap şi n-am mai ascultat.

După masă m-am ridicat, mi-am luat rămas bun de la Elsie şi de la Frau Müller şi m-am închis în biroul meu. Cartea despre creşterea cailor stătea aruncată undeva pe birou, am deschis-o la întîmplare şi am început să citesc. După o clipă, am pus cartea pe etajeră, mi-am scos cizmele şi am început să mă plimb în lung şi în lat.

La ora zece am auzit-o pe Frau Müller spunîndu-i „bună seara" lui Elsie şi urcîndu-se. După cîteva minute, am recunoscut paşii lui Elsie pe scară, am auzit pocnetul sec al comutatorului cînd a stins lumina şi apoi totul s-a scufundat în tăcere.

Am aprins o ţigară şi-am deschis larg fereastra. Nu era lună, dar era o noapte luminoasă. Am stat o clipă rezemat de fereastră, apoi m-am hotărît să mă duc să stau de vorbă cu Elsie. Mi-am stins ţigara, am ieşit în vestibul şi am urcat uşurel scara.

Am pus mîna pe clanţa uşii, am apăsat, şi-am împins încet. Uşa era încuiată. Am bătut o dată slab, apoi după cîteva secunde, am bătut de două ori mai tare. Nici un răspuns. Mi-am lipit obrazul de tăblie şi-am ascultat. În cameră era atîta linişte, de parcă ar fi fost camera unei moarte.

1945

Crematoriile III și IV fură terminate la data fixată și din ianuarie 1943 pînă la sfîrșitul aceluiași an instalațiile celor patru crematorii începură să funcționeze din plin.

În decembrie 1943 am fost numit inspectorul lagărelor. Am părăsit Auschwitz-ul și m-am stabilit cu familia la Berlin. Totuși, am mai fost la Auschwitz ; am stat acolo o parte din vara lui 1944, cînd am ajutat pe înlocuitorul meu să rezolve problemele pe care le punea tratarea specială a 400.000 de ovrei unguri.

Ultimul meu turneu de inspecție a avut loc în martie 1945 : am vizitat Neuengamme, Bergen-Belsen, Buchenwald, Dachau și Flossenburg și le-am transmis personal comandanților acestor lagăre ordinul *Reichsführer*-ului de a nu mai executa pe ovrei și de a face imposibilul pentru a opri mortalitatea.

Bergen-Belsen, mai ales, era într-o situație jalnică. Nu mai era apă, nu mai era hrană, closetele se revărsau, și pe aleile lagărului putrezeau sub cerul liber mai mult de 10.000 de cadavre. Devenise, de altfel, imposibil să hrănești pe deținuți, deoarece oficiul de aprovizionare al districtului nu mai trimitea nimic. Am poruncit comandantului să pună ordine în toate chestiunile astea și l-am învățat cum să ardă cadavrele în gropi ;

după puțin timp, s-au îmbunătățit condițiile sanitare. Totuși, nu era totdeauna de mîncare și deținuții mureau ca muștele.

La sfîrșitul lui aprilie 1945 situația se schimbă în asemenea măsură, că am primit ordin să transportăm *Amtsgruppe*, din care făceam și eu parte, la KL Ravensbrück. Mașinile șefilor din S.S. și a familiilor lor, ca și camioanele cu dosare și materiale, plecară în caravană pe șosea. Acestea erau ticsite de civilii care fugeau de bombardamente. De la Ravensbrück am ajuns la Reusburg și acolo, tot ce-am putut găsi pentru adăpostirea noastră a fost un grajd. A doua zi, totuși, femeile și copiii au putut dormi într-o școală.

Din acest moment, exodul devenise un adevărat coșmar. Rușii veneau dintr-o parte, anglo-saxonii din alta și noi trebuia să ne retragem mereu din fața dușmanului care înainta. La Fleusburg mi-am amintit deodată că educatoarea noastră din Auschwitz, Frau Müller, locuia la Apenrade. I-am dus imediat acolo pe Elsie și copiii. Frau Müller a fost atît de bună ca să le ofere găzduire. Am continuat drumul de unul singur — numai cu Dietz — pînă la Murwick și acolo, în tovărășia principalilor șefi din *Amstgruppe*, l-am văzut ultima oară pe Himmler. Ne-a declarat că nu mai are să ne dea nici un ordin.

Puțin după asta, mi s-a înmînat un livret de marinar pe un nume de împrumut și mi s-a procurat o uniformă de caporal de marină. Am îmbrăcat-o, în urma dispozițiunilor primite, dar în același timp mi-am luat și angajamentul să păstrez uniforma de ofițer S.S. în bagajul meu.

La 5 mai am primit ordin să mă duc la Rantum. Am ajuns la 7 și, cîteva ore după sosirea mea, am aflat că mareșalul Keitel a semnat, la Reims, capitularea fără condiții a Wehrmachtului.

De la Rantum am fost transferat la Brunsbüttel. Am rămas acolo cîteva săptămîni și, deoarece pe fișa mea menționasem că în viața civilă am fost fermier, am fost demobilizat la 5 iulie și trimis la o fermă din Gottrupel, la un anume Georg Pützler.

Am lucrat opt luni la această fermă. Era o exploatare destul de frumoasă, care număra cîțiva cai destul de bine întreținuți, și cînd Georg a aflat că fusesem cîndva angajat la o herghelie, mi-a încredințat îngrijirea cailor.

M-am achitat cu multă plăcere de această însărcinare și Georg, la care locuiam, spunea în glumă că, dacă nu mă culcam în grajd împreună cu caii mei, aceasta se datora numai faptului că nu voiam să-l jignesc pe el.

Georg era un omuleț destul de vîrstnic, dar robust și bine legat, cu o bărbie în formă de galoș și niște ochi albaștri pătrunzători. Nu după mult timp, am aflat că înainte ocupase un post destul de important în S.A.; i-am mărturisit cine sînt, și din acel moment devenise cu adevărat prietenos, iar cînd soția lui pleca de-acasă, ne așterneam pe niște discuții interminabile.

Într-o dimineață, pe cînd eram cu caii într-un fînaț, apăru deodată lîngă mine. Se înțepeni pe picioarele sale strîmbe, se uită la mine lung și îmi spuse cu un aer grav:

— L-au arestat pe Himmler.

Am bolborosit:

— I-au jucat festa!

— Dimpotrivă, spuse Georg, nu ei, ci el le-a jucat festa. În momentul cînd se pregăteau să-i ia interogatoriul, s-a sinucis!

M-am uitat la el, parcă mi-ar fi dat una în cap.

— Ca să vezi, continuă Georg, strîmbîndu-se și lovindu-și mîinile una de alta, ce șiret a fost Himmler! Avea o fiolă de cianură în gură, a spart-o între dinți și gata! Ah! strigă el fericit, le-a jucat festa.

Am repetat:

— Prin urmare s-a sinucis!

— Dar ce-i, m-a întrebat Georg, ai o mutră! I-a tras pe sfoară, asta e! Nu cumva vrei să-mi spui că n-a făcut bine?

M-am uitat la el fără să-i răspund. Georg își scărpina bărbia și mă privea cam încurcat.

— Nu te înțeleg. Nu-i stă bine unui mare șef să se sinucidă cînd e prins, *nicht wahr?* Asta e de cînd lu-

mea. Ce reproşuri i s-au mai făcut lui Paulus că nu s-a sinucis după chestia cu Stalingradul, îţi aminteşti? Dar bine, ce ai? m-a întrebat după o secundă, cu un aer îngrijorat. Zi ceva, cel puţin. Parcă ai înlemnit. Nu cumva ţi se pare că a procedat greşit?

Nu mai vedeam înaintea ochilor de durere şi furie. L-am simţit deodată pe Georg scuturîndu-mă tare de braţ şi i-am spus cu o voce stinsă:

— M-a trădat!

— *Reichsführer*-ul! se miră Georg.

Am văzut privirile dojenitoare ale lui Georg pironite asupra mea şi i-am strigat:

— Nu înţelegi? A dat nişte ordine îngrozitoare şi acum ne lasă să înfruntăm singuri oprobriul!

— *Reichsführer*-ul! Aşa vorbeşti tu de *Reichsführer?* strigă Georg.

— ...În loc să se ridice... şi să spună... „Eu singur sînt răspunzător!"... Uite ce-a făcut!... E uşor, nu-i aşa? Striveşti în dinţi o fiolă de cianură şi-i laşi pe ceilalţi să se descurce singuri!

— Doar n-ai să spui că...

Am început să rîd:

— *Meine Ehre heisst Treue!*[1] *Ja, ja,* pentru noi! Nu pentru el! Pentru noi închisoarea, ruşinea, ştreangul...

— Ce, are să te spînzure? întrebă Georg uluit.

— Dar ce-ţi închipui? Însă mi-e totuna, înţelegi? Mi-e totuna! Moartea pentru mine e ceva mai puţin decît nimic. Dar ceea ce mă înnebuneşte e cînd mă gîndesc că el... L-am apucat pe Georg de braţ: Nu înţelegi ce-a făcut? A şters-o!... El, pe care-l respectam ca pe un tată...

— Ei bine, fie, spuse Georg cu un aer de îndoială, a şters-o... Ei, şi? Dacă ar fi rămas, tot nu ţi-ar fi salvat viaţa.

L-am scuturat cu furie:

— Cine-ţi vorbeşte de viaţă? Mi-e perfect egal dacă mă spînzură! Dar să fi murit cu el! Cu şeful meu!

[1] „Onoarea mea se numeşte credinţă". Deviza celor din S.S.

Ar fi spus: „Eu i-am dat ordin lui Lang să-i extermine pe ovrei!" Şi nimeni n-ar fi avut nimic de spus!...

Nu mai puteam vorbi. Durerea şi ruşinea mă sufocau.

Nici exodul, nici dezastrul nu mă zguduiseră într-atîta.

În zilele care urmară, Georg începu să se plîngă că am devenit „şi mai tăcut ca înainte". În realitate, eram foarte preocupat, deoarece crizele prin care trecusem altă dată, după moartea tatălui meu, îmi reveniseră brusc şi se succedau la intervale din ce în ce mai scurte, devenind de fiecare dată mai puternice; chiar atunci cînd eram perfect normal, simţeam o spaimă surdă apăsîndu-mă. Am observat, de asemenea, că şi în afară de aceste crize se întîmpla să iau adesea un cuvînt drept altul; cîteodată mă bîlbîiam sau o frază întreagă mi se oprea în gît. Aceste tulburări mă înfricoşau mai mult decît crizele, căci nu le încercasem încă pînă atunci, cel puţin în halul ăsta, şi mă temeam că se vor agrava şi mai mult şi că cei din jurul meu au să înceapă să-şi dea seama.

La 14 martie 1946, pe cînd luam masa cu Georg şi soţia lui, s-a auzit o maşină intrînd în curtea fermei. Georg ridică nasul şi spuse:

— Du-te şi vezi cine e!

M-am sculat, am ocolit repede clădirea şi m-am izbit de doi militari americani: unul blond cu ochelari şi unul mic şi brunet.

Cel mic şi brunet a surîs şi mi-a spus în germană:

— Nu te grăbi, *mein Herr!*

Ţinea un pistol în mînă. M-am uitat la el, apoi l-am privit pe cel blond şi am văzut după epoleţi că erau ofiţeri.

Am luat poziţie de drepţi şi i-am întrebat:

— Ce doriţi?

Blondul cu ochelari se lăsă alene într-un picior, scoase o fotografie din buzunar, se uită la ea şi o trecu celui brunet. Cel mic şi brunet îi aruncă o privire, se uită la cel blond şi spuse: „*Yes*". După care îşi ţuguie buzele, îşi jucă pistolul în mînă şi mă întrebă:

— Rudolf Lang ?

Se sfîrşise. Am făcut „da" din cap şi m-a cuprins o linişte bizară.

— Eşti arestat, îmi spuse cel brunet.

Urmă o scurtă tăcere, după care am întrebat :

— Pot să mă duc să-mi iau lucrurile ?

Cel mic şi brunet surîse. Părea a fi italian.

— Ia-o înainte !

Ajungînd în pragul bucătăriei, unul dintre ei îmi dădu un brînci, am făcut cîţiva paşi poticnindu-mă, era să cad şi m-am agăţat în sfîrşit de masă. Cînd am ridicat capul, am văzut pe ofiţerul cu ochelari stînd în picioare cu pistolul în mînă, în spatele lui Georg. Am simţit ţeava unei arme în spate şi-am înţeles că cel mic şi brunet e în urma mea.

Ofiţerul cu ochelari întrebă :

— Georg Pützler ?

— *Ja,* răspunse Georg.

— Pune amîndouă mîinile pe masă, *mein Herr.*

Georg îşi lipi bine palmele de masă, de o parte şi de alta a farfuriei.

— Şi dumneata, doamnă !

Soţia lui Georg se uită la mine, apoi la Georg şi se supuse alene.

— Ia-o înainte, spuse cel mic şi brunet.

Am urcat scara şi am intrat în camera mea. Cel mic şi brunet s-a sprijinit cu spatele de fereastră şi a început să fluiere. Mi-am îmbrăcat uniforma S.S.

După ce-am terminat, mi-am luat valiza, am pus-o pe pat şi m-am dus să-mi iau lingeria din dulap. Cum am deschis dulapul, cel mic şi brunet se opri din fluierat. Am pus lingeria pe pat şi am aşezat-o în valiză. În acel moment mi-am amintit de pistol. Era sub pernă, la o distanţă mai mică de un metru şi nu-i pusesem piedica de siguranţă. Am stat o secundă nemişcat şi m-a apucat o sfîrşeală nemaipomenită.

— Gata ? întrebă cel mic şi brunet în spatele meu.

Am trîntit capacul valizei şi, cu amîndouă mîinile, am potrivit încuietoarele. Se auziră două pocnituri surde. Ce bizar au răsunat în tăcerea aceea !

Am coborît și am intrat în bucătărie. Soția lui Georg s-a uitat la uniforma mea, și-a dus mîinile la gură și a aruncat o privire bărbatului ei. Georg nu se mișca.

— Hai! spuse cel mic și brunet și mă împinse încetișor înainte.

Cînd am ieșit de-acolo, m-am întors spre Georg și soția lui și le-am spus:

— La revedere.

Georg îmi răspunse cu vocea joasă și fără să întoarcă capul:

— La revedere.

Cel mic și brunet zîmbi și spuse în batjocură:

— M-aș mira.

Soția lui Georg n-a deschis gura.

Americanii m-au dus la Bredstedt. Ne-am oprit în fața unui fost spital și am trecut printr-o curte plină de soldați. Fumau și se plimbau în grupuri mici. Nici unul dintre ei nu i-a salutat pe ofițerii care mă escortau.

Ne-am urcat la etajul întîi și m-au poftit într-o mică încăpere. Era acolo un pat, două scaune, o masă și la mijloc o sobă și o căldare cu cărbuni. Cel mic și brunet mă pofti să iau loc pe scaun.

După o clipă a intrat un soldat. Avea o înălțime de aproape doi metri și era lat în spate. I-a salutat pe cei doi ofițeri cu o nepăsare de necrezut. Ei îl strigau „Joe" și i-au șoptit ceva în englezește. Apoi s-au îndreptat spre ușă. M-am ridicat și-am luat poziția de drepți, dar ei nici nu s-au mai uitat la mine.

Soldatul îmi făcu semn cu mîna să iau loc, și el, la rîndul său, se așează pe pat. Se așează încet și greoi, patul scîrțîi, își îndepărtă picioarele și se sprijini cu coatele de perete. Apoi, fără să-și ia ochii de la mine, scoase o mică tabletă din buzunar, îi desfăcu învelișul, și-o vîrî în gură și începu să mestece.

A trecut un timp destul de îndelungat. Soldatul nu mă slăbea din ochi și am început să mă simt cam stingherit de privirile lui. Am întors capul și m-am uitat la fereastră. Avea geamuri mate și n-am putut vedea

nimic. M-am uitat la sobă. Era şi calorifer în cameră, dar probabil că nu mai funcţiona. Soba era aprinsă şi era foarte cald.

A mai trecut o oră, apoi un ofiţer sprinten şi vioi a intrat ca vîntul, s-a aşezat la masă şi a început să-mi ia interogatoriul. Am spus tot ce ştiam.

Am fost tîrît din închisoare în închisoare. N-am fost nenorocit în închisoare. Mîncam bine şi crizele încetaseră cu totul. Totuşi, timpul trecea cam greu şi eram doritor să se termine odată. La început eram şi foarte îngrijorat din cauza lui Elsie şi a copiilor. Şi a fost o mare uşurare pentru mine cînd am aflat că americanii nu i-au băgat în vreun lagăr de concentrare, după cum mă aşteptasem. Într-adevăr, am primit mai multe scrisori de la Elsie şi am putut, la rîndul meu, să-i scriu.

Mă gîndeam cîteodată la viaţa mea din trecut. Lucru curios, numai copilăria o mai văd cum a fost aievea. Tot ce s-a petrecut mai tîrziu mi-a lăsat amintiri foarte precise, dar ele păreau mai mult amintiri lăsate de un film care te-a impresionat. Mă vedeam pe mine însumi mişcîndu-mă şi vorbind în acest film, dar nu aveam impresia că mie mi s-au întîmplat toate astea.

A trebuit să repet depoziţia mea ca martor al acuzării în procesul de la Nürenberg şi acolo am văzut pentru prima oară, pe banca acuzaţilor o parte din înalţii demnitari ai partidului, pe care nu-i cunoscusem pînă atunci decît din fotografiile apărute în ziare.

La Nürenberg am primit mai multe vizite în celula mea, şi mai ales pe aceea a unui locotenent-colonel american. Era înalt şi trandafiriu, cu ochi de porţelan şi părul alb. Voia să ştie ce părere am despre un articol apărut în presa americană, pe care mi-l tradusese. Scria acolo că „m-am născut o dată cu secolul şi că simbolizam, de fapt, destul de bine, ceea ce o jumătate de secol din istoria germană comporta ca violenţă şi fanatism..."

Am completat:

— ...şi sărăcie, *Herr Oberst.*

Îmi spuse tăios:

— Să nu-mi spui „*Herr Oberst*".

Apoi mă privi insistent o clipă și mă întrebă, apăsînd asupra cuvîntului „dumneata“ :

— *Dumneata* ăi fost sărac ?

M-am uitat la el. Era trandafiriu și curat ca un copilaș bine îngrijit. Era clar că n-avea nici o idee de viața pe care am dus-o.

I-am răspuns :

— Da. Destul de sărac.

Continuă cu un aer grav :

— Nu-i o scuză.

— N-am nevoie de scuze. M-am supus ordinelor.

După aceea, dădu din cap și spuse cu un aer grav și chinuit :

— Cum îți explici că ai putut ajunge aici ?

Am reflectat și am răspuns :

— Mi s-a dat însărcinarea asta datorită talentului meu organizatoric.

Mă privi fix, ochii lui erau albaștri ca ochii păpușilor, dădu din cap și spuse :

— N-ai înțeles întrebarea mea.

După o clipă, mă întrebă din nou :

— Ești și acum tot atît de convins că era necesar să-i extermini pe evrei ?

— Nu, nu mai sînt atît de convins.

— De ce ?

— Pentru că Himmler s-a sinucis.

M-a privit cu un aer mirat și eu am continuat :

— Asta dovedește că n-a fost un șef adevărat, și dacă n-a fost un șef adevărat, a putut foarte bine să mă mintă atunci cînd mi-a prezentat exterminarea evreilor ca o necesitate.

M-a întrebat atunci :

— Prin urmare, dacă ar fi s-o iei de la început, n-ai mai face-o ?

I-am răspuns repede :

— Aș face-o, dacă mi s-ar da ordin.

Se uită lung la mine, tenul său trandafiriu se înroși violent și spuse cu un aer indignat :

— Ai lucra împotriva conștiinței dumitale ?

Am luat poziția de drepți, m-am uitat drept înaintea mea și am rostit :

— Scuzați-mă, cred că nu înțelegeți punctul meu de vedere. Eu nu trebuie să mă preocup de ceea ce gîndesc. Datoria mea este să mă supun.

El strigă :

— Dar nu acestor ordine îngrozitoare ! Cum ai putut ?... E monstruos... Copiii aceia, femeile acelea... Nu simțeai, prin urmare, nimic ?

I-am răspuns plictisit :

— Mereu mi se pune această întrebare.

— Ei bine, ce răspunzi la întrebarea asta ?

— E greu de explicat. La început, încercam o impresie penibilă. Apoi, puțin cîte puțin, am pierdut orice sensibilitate. Cred că era necesar : fără asta, n-aș fi putut continua. Înțelegeți, mă gîndeam la evrei ca la un număr de obiecte, niciodată ca la niște ființe omenești. Mă concentram asupra laturii tehnice a însărcinării mele. Am adăugat : Aproape ca un aviator care-și lansează bombele asupra unui oraș.

A răspuns supărat :

— Un aviator n-a nimicit niciodată un popor întreg.

M-am gîndit puțin și i-am răspuns :

— Ar face-o dacă ar fi posibil și dacă i s-ar da ordin.

A ridicat din umeri ca pentru a îndepărta ipoteza și m-a întrebat :

— Nu resimți, prin urmare, nici o remușcare ?

I-am răspuns imediat :

— Nu am de ce să am remușcări. Exterminarea a fost poate o greșeală. Dar nu eu am ordonat-o.

A dat din cap :

— Nu asta am vrut să spun. De la arestarea dumitale, ți s-a întîmplat uneori să te gîndești la bieții oameni pe care i-ai trimis la moarte cu miile ?

— Da, uneori.

— Ei bine, uneori, cînd te gîndești la ei, ce simți ?

— Nu simt nimic deosebit.

Ochii lui albaștri se pironiră asupra mea cu o intensitate care mă stingherea, dădu iar din cap și spuse cu glasul scăzut, cu un bizar amestec de milă și oroare :

— Eşti completamente dezumanizat.

După aceea îmi întoarse spatele şi plecă. Parcă aş fi scăpat de o povară. Vizitele şi discuţiile acestea mă oboseau nespus de mult şi mi se păreau inutile.

În urma depoziţiei mele la procesul de la Nürenberg, americanii mă predară polonezilor. Aceştia ţineau foarte mult să mă aibă ei, Auschwitzul găsindu-se pe teritoriul lor.

Procesul meu începu la 11 martie 1947, un an aproape, calculat zi cu zi, de la arestarea mea. A avut loc la Varşovia, într-o sală mare şi goală, cu pereţii albi. Aveam un microfon în faţă, şi, mulţumită unor căşti cu care eram înarmat, auzeam imediat traducerea în germană a tot ce se spunea despre mine în poloneză.

După ce-au terminat cu actul de acuzare, am cerut cuvîntul, m-am ridicat, am luat poziţia de drepţi, şi-am spus :

— Eu singur sînt răspunzător de tot ce s-a întîmplat la Auschwitz. Cei din subordinea mea trebuie scoşi din cauză. Am adăugat : Vreau numai să rectific diversele fapte de care sînt acuzat personal.

Preşedintele spuse cu o voce aspră :

— Ai să vorbeşti în faţa martorilor.

Şi începu interminabila perindare a martorilor. Am fost uluit că polonezii au citat atîţia şi că s-au îngrijit să-i aducă pe toţi din cele patru colţuri ale Europei, probabil cu mari cheltuieli : prezenţa lor era perfect inutilă, pentru că nu negam faptele. După părerea mea, era o pierdere de timp şi de bani şi nu-mi puteam închipui, văzîndu-i procedînd astfel, că slavii vor da vreodată naştere unei rase de conducători.

Unii dintre aceşti martori au debitat, de altfel, prostii, care m-au făcut, nu o dată, să-mi ies din sărite. Astfel, unul dintre ei a afirmat că m-a văzut bătînd un *Kapo*. Am încercat să explic tribunalului că, chiar dacă aş fi fost monstrul pe care voiau să-l facă din mine aceşti martori, n-aş fi făcut niciodată asemenea lucru : era contrar demnităţii mele de ofiţer.

Un alt martor afirmă că m-a văzut dînd lovitura

de grație unor deținuți care fuseseră împușcați. Am explicat din nou că e absolut imposibil. Șeful plutonului S.S. era acela care trebuia să dea lovitura de grație și nu comandantul lagărului. Comandantul lagărului avea dreptul să asiste la execuții, dar nu să tragă el însuși. Regulamentul, în această privință, era categoric. Era limpede că tribunalul nu dădea nici o importanță rectificărilor pe care le făceam și căuta să folosească împotrivă-mi spusele mele. La un moment dat, procurorul a exclamat: „Ai ucis trei milioane și jumătate de oameni!" Am cerut cuvîntul și i-am răspuns: „Vă rog să mă iertați, dar n-am ucis decît două milioane și jumătate". Se auziră atunci murmure în sală și procurorul îmi strigă că ar trebui să-mi fie rușine de cinismul meu. Dar nu făcusem altceva, totuși, decît să rectific o cifră inexactă.

Cea mai mare parte din dialogurile mele cu procurorul luaseră cam această întorsătură. Cu privire la trimiterea de camioane la Dessau pentru aducerea cutiilor cu *Giftgas* m-a întrebat:

— De ce ai fost atît de îngrijorat, încît te-ai gîndit să trimiți camioanele dumitale la Dessau?

— Cînd rezervele de gaze începeau să se micșoreze, trebuia firește să fac tot posibilul pentru a reînnoi stocul.

— În realitate, pentru dumneata, întrebă procurorul, erau ca rezervele de pîine și lapte?

Am răspuns calm:

— Pentru asta eram acolo.

— Prin urmare, exclamă procurorul cu un aer triumfător, voiai să-ți procuri cît mai multe gaze pentru ca să poți extermina cît mai mulți oameni?

— Am avut ordin.

Procurorul se întoarse atunci către tribunal și făcu observația că, nu numai că acceptasem să lichidez pe evrei, dar că ambiția mea era să lichidez un număr cît mai mare posibil.

Am cerut cuvîntul și de astă dată i-am arătat procurorului că ceea ce-a spus nu-i exact. Nu-l sfătuisem niciodată pe Himmler să mărească numărul evreilor pe

care mi-i trimitea. Din contra, rugasem R.S.H.A.-ul, în mai multe rînduri, să încetineze ritmul transporturilor.

— Nu poți nega, totuși, spuse procurorul, că ai fost deosebit de zelos și plin de inițiativă în însărcinarea dumitale de exterminare.

— Am dat dovadă de zel și inițiativă în executarea ordinelor, dar n-am făcut nimic pentru a provoca ordinele.

— Ai făcut ceva ca să scapi de această îngrozitoare însărcinare?

— Am cerut să fiu trimis pe front înainte ca *Reichsführer*-ul să-mi fi încredințat misiunea de a-i lichida pe evrei.

— Și după asta?

— După asta nu s-a mai pus problema: aș fi avut aerul că mă sustrag.

— Prin urmare, această misiune ți-a plăcut?

I-am răspuns îndată:

— De loc. Nu-mi plăcea de loc.

Făcu atunci o pauză, mi se uită pînă în albul ochilor, desfăcu brațele și-mi strigă:

— Ei bine, spune-mi atunci, ce părere aveai? Cum priveai dumneata acest soi de sarcini?

Urmă o scurtă tăcere, toți ochii se fixară asupra mea. Am reflectat o clipă și i-am răspuns:

— Era o muncă plicticoasă.

Procurorul lăsă să-i cadă brațele în jos și se auziră din nou murmure în sală.

Puțin mai tîrziu, procurorul spuse:

— Am citit în depoziția dumitale: „Adesea, evreicele își ascundeau copiii sub hainele lor în loc să-i aducă cu ele în camerele de gazare. *Sonderkommando*-ul deținuților avea ordin să scotocească hainele sub supravegherea celor din S.S. și copiii găsiți erau aruncați în camera de gazare."

Își îndreptă ochii spre mine:

— Așa ai spus, nu?

— Da.

Și-am adăugat:

— Totuşi, vreau să fac o rectificare.

Mi-a făcut un semn uşor din mînă şi am continuat:

— Nu am spus de copii că erau „aruncaţi". Am spus că erau „trimişi" în camera de gazare.

Procurorul răspunse cu nervozitate:

— Puţin importă cuvîntul! Apoi continuă: Nu-ţi făcea milă gestul acestor sărmane femei, care, ducîndu-se ele însele la moarte, încercau cu desperare să-şi salveze copilaşii, bizuindu-se pe generozitatea călăilor?

I-am răspuns:

— Nu-mi puteam permite să-mi fie milă. Aveam ordine. Copiii erau consideraţi inapţi pentru muncă. Trebuia deci să-i gazez.

— Nu ţi-a venit niciodată ideea să-i cruţi?

— Nu mi-a venit niciodată ideea să nu mă supun ordinelor. Am adăugat: De altfel, ce-aş fi putut face cu copiii într-un KL? KL nu este un loc potrivit pentru creşterea copiilor.

M-a întrebat:

— Dumneata eşti tată de familie?

— Da.

— Şi-ţi iubeşti copiii?

— Desigur.

Făcu o pauză, îşi plimbă încet privirile prin sală, apoi se întoarse către mine:

— Cum împaci dumneata dragostea pe care o porţi propriilor dumitale copii cu atitudinea faţă de micuţii evrei?

Am reflectat o clipă şi i-am spus:

— N-are nici o legătură. În lagăr mă purtam ca un soldat. Dar acasă, bineînţeles, mă purtam altfel.

— Vrei să spui că ai o fire dublă?

Am şovăit puţin şi i-am răspuns:

— Da, presupun că s-ar putea exprima lucrurile în felul acesta.

N-am făcut bine că i-am răspuns astfel, căci în cursul rechizitoriului, procurorul s-a folosit de răspunsul meu ca să vorbească de „duplicitatea" mea. Puţin mai tîrziu, făcînd aluzie la faptul că mă mîniasem contra unora dintre martori, a exclamat: „Această

duplicitate izbucnește pînă și în schimbarea expresiei faciale a acuzatului, care apare cînd ca un mic funcționar, calm și scrupulos, cînd ca o brută căreia nimic nu-i poate sta în cale."

A spus atunci că, nemulțumit de a mă supune ordinelor care făcuseră din mine „cel mai mare asasin al timpurilor moderne", am dat dovadă, pe deasupra, de un amestec înfricoșător de ipocrizie, cinism și brutalitate în executarea însărcinărilor mele.

La 2 aprilie președintele a dat verdictul. L-am ascultat în poziția de drepți. Era verdictul la care m-așteptam.

Sentința specifica, între altele, că trebuia să fiu spînzurat, nu la Varșovia, ci în propriul meu lagăr din Auschwitz și de una din spînzurătorile pe care eu însumi le ridicasem pentru deținuți.

După o clipă, gardianul care era la dreapta mea m-a atins ușor pe umăr. Am scos căștile, le-am pus pe scaun, m-am întors spre avocatul meu și i-am spus: „Mulțumesc, domnule avocat". A dat din cap, dar nu mi-a strîns mîna.

Am ieșit, însoțit de gardieni, printr-o mică ușă din partea dreaptă a tribunalului. Am trecut printr-un lung șir de culoare, prin care nu mai trecusem niciodată. Erau luminate de niște ferestre mari, și peretele din fața lor era strălucitor de luminos. Era frig.

Cîteva minute mai tîrziu, ușa celulei a fost trîntită în urma mea. M-am așezat pe pat și-am încercat să mă gîndesc. Se scurseră cîteva minute: nu simțeam nimic. Mi se părea că propria-mi moarte nu mă privește.

M-am ridicat și am început să umblu prin celulă în lung și-n lat. La un moment dat, mi-am dat seama că-mi număram pașii.

Redactor responsabil : ADERCA MARCEL
Tehnoredactor : MALCAȘ SORINA

Dat la cules 05.05.1962. Bun de tipar 10.07.1962. Apărut 1962. Tiraj 40.190 ex. broșate. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 17,01. Coli tipar 20. A. nr. 0229. C. Z. pentru bibliotecile mari 84. C. Z. pentru bibliotecile mici 84—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 20498 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București — R.P.R.